

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. ВЪВЕДЕНИЕ.....	6
1.1. Основание за възлагане	6
1.2. Изпълнител на задачата	6
1.3. Териториален обхват на разработката.....	6
1.4. Основни принципи, приложени при изработването на ОУПО.....	6
1.5. Подход, избран за изработването на ОУПО	7
1.6. Методи, прилагани при устройствените проучвания и решения	8
1.7. Предназначение на ОУПО Лом	8
1.8. Цели на ОУПО Лом	10
1.9. Задачи на ОУПО Лом	11
1.10. Обем и съдържание на разработката.....	13
1.11. Прогнозен срок на действие на ОУПО.....	14
2. ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА ЛОМ – ПРЕДВАРИТЕЛЕН ПРОЕКТ ..	15
2.1. Обща характеристика на общината	15
2.1.1. Транспортно – географско местоположение	16
2.2. Природо-географски условия	16
2.2.1. Геоложки строеж, релеф и полезни изкопаеми.....	16
2.2.2. Климат	19
2.2.3. Води	22
2.2.4. Почви	26
2.2.5. Биоразнообразие	27
2.2.6. Изводи	28
2.3. Териториална структура и земеползване.....	29
2.4. Селищна мрежа.....	29
2.4.1. Пространствена характеристика на селищната мрежа	29
2.4.2. Функционална характеристика на населените места.....	29
2.4.3. Градоустройствена характеристика на населените места	31
2.5. Демография, човешки ресурс и работна сила	31
2.5.1. Брой и динамика в развитието на населението	31
2.5.2. Движение на населението.....	34
2.5.3. Качествени характеристики на населението	37
2.5.4. Икономическа характеристика на населението.....	44
2.5.5. Демографска прогноза	45

2.6.	Икономическа характеристика.....	53
2.6.1.	Обща характеристика	54
2.6.2.	Секторна структура на местната икономика	56
2.6.3.	Профил на първичния (Аграрен) сектор	56
2.6.4.	Профил на вторичния сектор („Индустрия“)	63
2.6.5.	Профил на третичния сектор („Услуги“)	64
2.6.6.	Прогноза за развитие на икономиката	66
2.7.	Обитаване (жилищен фонд)	73
2.7.1.	Количествени параметри на жилищния фонд	73
2.7.2.	Качествена характеристика на жилищния фонд	77
2.7.3.	Жилищна осигуреност на населението	80
2.7.4.	Прогноза	81
2.8.	Социални дейности и социална инфраструктура	83
2.8.1.	Образователна инфраструктура.....	83
2.8.2.	Здравеопазване и здравна инфраструктура.....	89
2.8.3.	Социални дейности.....	92
2.8.4.	Културни дейности и инфраструктура на културата	94
2.8.5.	Спорт и спортна инфраструктура	96
2.8.6.	Административно и делово обслужване	97
2.8.7.	Прогноза	97
2.8.8.	Ландшафт и зелена система.....	101
2.9.	Транспортна инфраструктура.....	102
2.9.1.	Пътна инфраструктура	102
2.9.2.	Железопътна инфраструктура.....	103
2.9.3.	Воднотранспортна инфраструктура	104
2.9.4.	Масов обществен пътнически транспорт	104
2.10.	Инженерни мрежи и съоръжения.....	105
2.10.1.	Водоснабдяване	105
2.10.2.	Канализация.....	111
2.10.3.	Електроснабдяване	114
2.10.4.	Възобновяеми енергийни източници.....	114
2.10.5.	Електронно-съобщителна система	115
2.10.6.	Газоснабдяване	116
2.10.7.	Изводи и предписания относно енергооснабдителната мрежа	116
2.11.	Околна среда.....	117

2.11.1.	Качество на атмосферния въздух	117
2.11.2.	Качество управление на водите	119
2.11.3.	Качество на почвите	119
2.11.4.	Управление на отпадъците	120
2.11.5.	Акустична обстановка.....	121
2.11.6.	Радиационна обстановка	121
2.11.7.	Рискове от природни бедствия и аварии	121
2.12.	Културно наследство	125
2.12.1.	Цел и задача на ОУП на общината по отношение на КИН.....	125
2.12.2.	История и обща характеристика на средата	126
2.12.3.	Недвижимо културно наследство	127
2.12.4.	Изисквания към ОУПО Лом по отношение на териториите с културно-историческо наследство	129
2.12.5.	Режими за опазване и устройствени режими в териториите с недвижимо културно наследство	131
2.13.	Концепция на ОУПО за функционално-пространствено развитие на община лом.....	134
2.13.1.	Урбанизирани територии	135
2.13.2.	Земеделие.....	137
2.13.3.	Туризм	138
2.13.4.	Културно – историческо наследство	141
2.13.5.	Транспортна и техническа инфраструктура	142
2.13.6.	Екология	143
2.14.	Основни проектни предложения	144
2.15.	Функционално – пространствено зонироване на територията	145
2.15.1.	Жилищна устройствена зона с преобладаващо комплексно застрояване (Жк).....	146
2.15.2.	Жилищна устройствена зона със средна височина на застрояването (Жс)	146
2.15.3.	Жилищна устройствена зона с малка височина на застрояването (Жм)	147
2.15.4.	Смесена централна устройствена зона (Ц).....	147
2.15.5.	Устройствена зона за обществено-обслужващи дейности (Оо)	148
2.15.6.	Смесена многофункционална устройствена зона (Смф)	149
2.15.7.	Смесена многофункционална устройствена зона (разновидност 1) (Смф1)	149
2.15.8.	Смесена многофункционална устройствена зона (разновидност 2) (Смф2)	150

2.15.9.	Предимно производствена устройствена зона (Пп).....	150
2.15.10.	Рекреационна устройствена зона за вилен отдих (Ов)	150
2.15.11.	Рекреационна устройствена зона за курортни дейности (разновидност 1) (Ок1)	151
2.15.12.	Рекреационна устройствена зона за курортни дейности (разновидност 2) (Ок2)	151
2.15.13.	Устройствена зона за озеленяване (Оз).....	152
2.15.14.	Устройствена зона за озеленяване и инженерна инфраструктура (Ози)	152
2.15.15.	Устройствена зона за алтернативни земеделски дейности (За).....	152
2.15.16.	Територии с допустима промяна на предназначението	153
2.15.17.	Земеделски територии със забрана за промяна на предназначението	153
2.15.18.	Горски територии със забрана за промяна на предназначението....	154
2.15.19.	Територии, заети от водни площи, със забрана за промяна на предназначението.....	154
2.15.20.	Територии за транспорт и комуникации със забрана за промяна на предназначението.....	154
2.15.21.	Територии за техническа инфраструктура със забрана за промяна на предназначението.....	154
2.15.22.	Територии, заети от пясъци, мочурища и дерета, със забрана за промяна на предназначението.....	154
2.15.23.	Терени за гробищни паркове	155
2.15.24.	Терени за транспортна инфраструктура.....	155
2.15.25.	Терени за инженерно-техническа инфраструктура.....	155
2.15.26.	Терени за сметища и депа/площадки за отпадъци.....	155
2.15.27.	Терени за спорт	155
2.15.28.	Терени за мини и кариери.....	155
2.15.29.	Терени/територии с обекти на културно-историческото наследство (Ткин1, Ткин2, Ткин3, Ткин4).....	155
2.15.30.	Терени с одобрен ПУП извън строителните граници на населените места	156
2.16.	Баланс на територията	156
2.17.	Туризъм.....	157
2.18.	Нарушени територии.....	160
2.19.	Защитени територии.....	160
2.19.1.	Територии с особена териториално-устройствена защита	160
2.19.2.	Територии с режим на превантивна устройствена защита	163
2.20.	Правила и нормативи за прилагане на ОУПО ЛОМ	165

3. СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОУПО (примерен модел)	171
3.1. Планиране.....	171
3.2. Организация и ръководство.....	175
3.3. Мотивация.....	178
3.4. Система за мониторинг/контрол.....	178
3.5. Източници за финансиране на програмите и проектите	178
4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	179
5. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	181
6. ПРИЛОЖЕНИЯ	182

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Основание за възлагане

С влизането в сила Закона за изменение и допълнение на Закона за устройство на територията (ДВ, бр. 82 от 2012 г.) се поставят нови съществени изисквания към устройството на отделните видове територии и значително се ограничават инвестиционните намерения на физически и юридически лица при липса на действащ общ устройствен план на общината (чл. 59, чл.109 (3) от ЗУТ).

Общият устройствен план на община Лом ще създаде благоприятни условия за инвестиционно проектиране и строителство в Община Лом. Общият устройствен план ще допринесе за по-ефективното планиране на общинската територия, прилагащо интегриран подход за постигане на устойчиво развитие в перспектива.

Наличието на актуален действащ Общ устройствен план на Община Лом е също така предпоставка за кандидатстване и получаване на финансиране по линия на оперативните програми на европейските структурни фондове.

Общият устройствен план на община Лом се изработва въз основа на Планово задание и опорен план в съответствие с чл.125 от ЗУТ.

1.2. Изпълнител на задачата

Общият устройствен план на община Лом се изработва от **ДЗЗД „Консорциум Урбан Груп“** въз основа на Договор No.215 от 02.10.2017г. с община Лом след проведена процедура по ЗОП.

1.3. Териториален обхват на разработката

Общият устройствен план се изработва за територията в границите на община Лом с обхват на всички землища от общината (землищата на гр. Лом и на селата Добри дол, Долно Линево, Замфир, Ковачица, Орсоя, Сливата, Сталийска махала, Станево и Трайково).

1.4. Основни принципи, приложени при изработването на ОУПО

Устройственото планиране, имащо за краен продукт изготвяне на ОУП на община Лом, следва да се разглежда като сложен и отговорен процес, който определя дългосрочната политика на местните власти в сферата на териториалното устройство. На основата на наличните териториални ресурси се определят действията за ефективното им използване за целите на социално-икономическото и инфраструктурното развитие, съхраняване на природната среда и социализиране на културно-историческото наследство (КИН).

В процеса на изготвяне на ОУП на община Лом се прилага утвърдена от теорията и практиката методология за изготвяне на подобен тип планов документ в устройствената сфера. Тя се базира на спазването на няколко основни принципа:

- **Принцип за интегрираност** – изразява се в прилагането на методически подход, отчитащ влиянието на разнопосочни фактори на развитието и използването на териториалните ресурси, на търсене на възможности за съвместяване на разнопосочни интереси с превес на тези с изразен публичен характер. Принципа за интегрираност се допълва и с изискването за координация на устройственото планиране със стратегическото планиране и програмиране, на екологическите изисквания и др.

- **Принцип за реалистичност** – изразява се във възможността за приложимост на устройствените решения, съдържащи се в ОУП на отчитане на обективните фактори за пространствено развитие на общината.

- **Принципа за дългосрочност** – съгласно действащата нормативна уредба в устройственото планиране, срокът на действие на ОУП е 15-20 години. Прилагането на този принцип при разработване на ОУП на община Лом следва да се съобрази с обективни прогнозни разчети за протичащите на територията процеси, които да отчитат очакваното въздействие на фактори със стимулиращо и със задържащо влияние. Предлагащите устройствени решения следва да са относително устойчиви във времевия хоризонт на действие на ОУПО.

- **Принцип на партньорство** между заинтересованите страни (на първо място местните власти, бизнеса, НПО, местното население).

- **Принцип на публичност** на устройствените решения – участия на жителите на общината в обсъждания на проекта на ОУПО и отчитане на техните предложения.

- Принцип на **устойчиво развитие** – ОУПО Лом трябва да осигурява:

- **Достъпност** – пространствена, социална, финансова

- **Условия и интерес** за различни социални и възрастови групи

- **Опазване на околната среда** – природна и антропогенна (хора; културно-историческо наследство)

- **Запазване на интересите на бъдещите поколения** – това, което създаваме с действие или бездействие тук и сега, трябва да запази правото на избор на идните поколения. Целта е да предадем наследството си от миналото на бъдещето максимално некомпromетирано и по възможност подобро, доколкото позволяват капацитета и нивото ни на интелектуално, духовно и научно-технологично развитие.

1.5. Подход, избран за изработването на ОУПО

Главният подход, избран за изработването на ОУПО Лом, е **холистичният подход**. Негови основни характеристики са: цялостност и интегралност.

Това означава решаването на отделните задачи в тяхната цялост и взаимна обвързаност – времева, функционална, пространствена, системна и методична.

Холистичният подход налага ефективно взаимодействие и постоянна комуникация както между членовете на проектантския колектив, така и между всички заинтересовани страни и участници в процеса на изготвяне, процедиране и прилагане на ОУПО – местни и държавни власти, частен бизнес, местно население, собственици, одобряващи и съгласуващи инстанции, неправителствен сектор, други заинтересовани страни.

Холистичният подход позволява всички нива и аспекти на процеса да функционират балансирано заедно за **оптимален ефект**.

1.6. Методи, прилагани при устройствените проучвания и решения

Основен момент в използваната методология за изработване на ОУП е този за прилаганите **методи на проучвания и на устройствените решения**. С настоящото Техническо предложение предлагаме при изработване на ОУПО да бъде използвана следната система от методи на проучвания:

- Аналитичен
- Синтезен
- Статистически
- Системен
- Теренен
- Графичен
- Описателен
- Друг

Важен принцип в прилаганата методология за изработване на ОУП на община Лом е отчитане на влиянието на **факторите** със:

- Стимулиращ характер за развитието и устройственото планиране (стимулатори);
- Задържащ характер за развитието и устройственото планиране (ограничители).

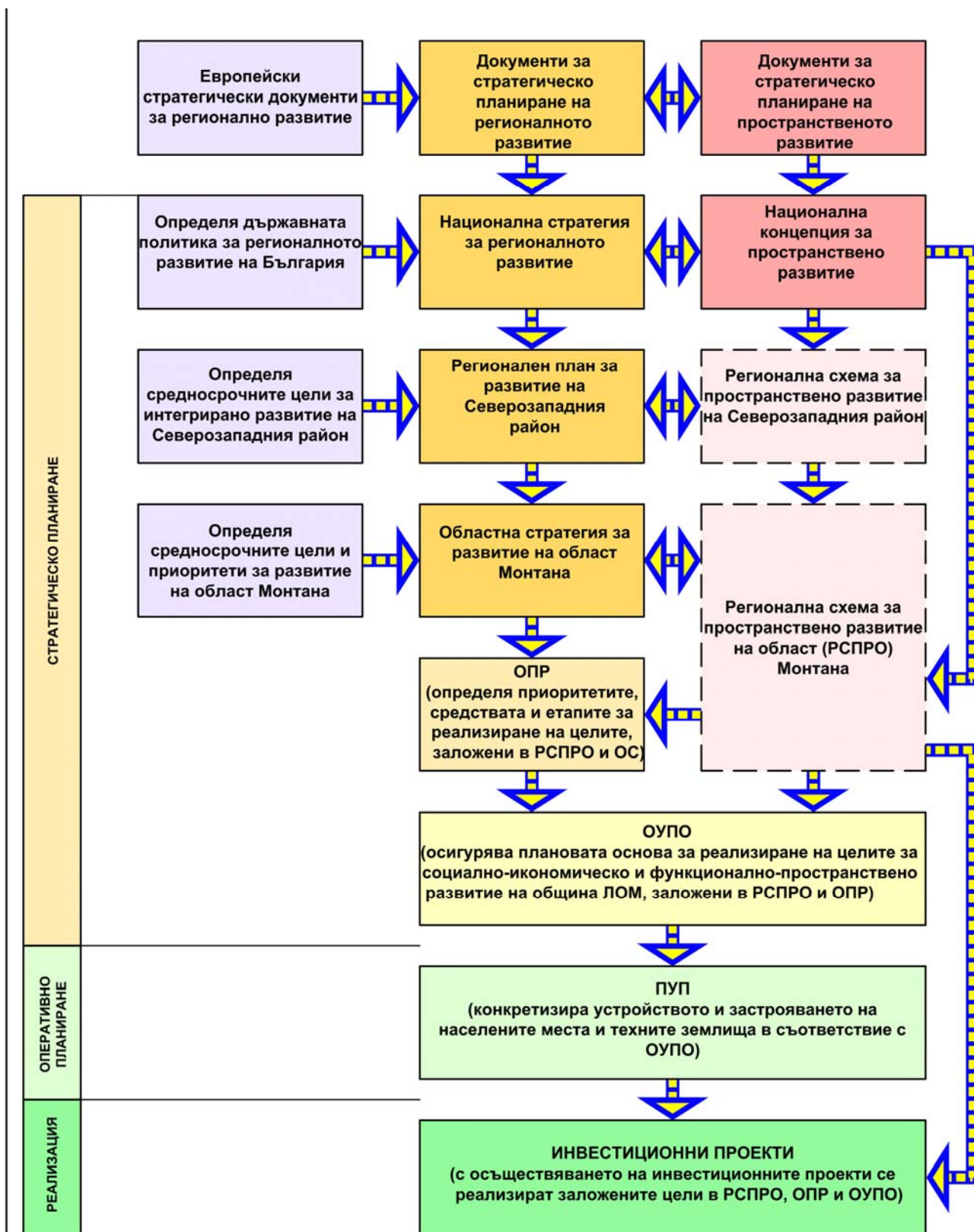
1.7. Предназначение на ОУПО Лом

Предназначението на Общия устройствен план на община Лом, е да служи като управленски инструмент на местната власт в сферата на устройствената политика, насочени към създаване на пространствени и функционално-управленски условия за развитие и комплексно устройствено планиране на различните видове територии при отчитане на съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия.

С ОУП се детайлизират териториалните насоки на развитие, заложи в Регионалната схема за пространствено развитие (РСР) на област Монтана за територията на община **Лом**. По този начин на нормативно ниво ОУП се явява основна връзка между Закона за регионално развитие (ЗРР) и Закона за устройство на територията (ЗУТ).

Връзката между отделните видове стратегически и планови документи е онагледена със следната схема (фиг.1):

Фиг. 1. Връзка между отделните видове стратегически и планови документи

С ОУП се дава пространствено измерение на предвижданията и на други стратегически и планови документи за територията на общината – стратегии за развитие в областта на околната среда, управлението на отпадъците, туризма,

икономиката и т.н. Определят се ограничителните режими върху територията, произтичащи от различни закони и подзаконови нормативи по отношение на опазването на историческото и културно наследство, горския и земеделски фонд, опазването на околната среда, възстановяването на нарушени територии и т.н.

1.8. Цели на ОУПО Лом

Основната цел на ОУП на община Лом е да предложи условия и решения за създаване на оптимална пространствена и функционална структура за развитие, изграждане и комплексно устройство на общинската територия в хармонично единство на урбанизираните територии със съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия за устойчиво възпроизводство на обществото и за предлагане на възможности за пространственото "вписване" на общината в групата от съседни общини в границите на област Монтана.

Реализацията на така формулираната основна цел на ОУП на община **Лом**, предполага предлагане на **устройствени решения, ориентирани в три направления:**

- Развитие и трансформация на съществуващи и поява на нови функции на общината;
- Развитие, преустройство и адаптиране на макропространствената структура на общината, от гледна точка на поставянето ѝ в съответствие с трансформираните и новите функции;
- Осигуряване на подходяща за реализацията на **функциите** на населените места жизнена среда.

Целите на ОУП на община Лом могат да се групират в три групи:

- цели с **функционална насоченост** (първа група цели на ОУПО)

Функционалният им обхват е ориентиран към **преструктуриране на съществуващите и появата на нови функции** на общината. Чрез тази група цели с ОУП се предвижда да се създадат условия за:

- Развитие и утвърждаване на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на община Лом с оглед на потенциалите ѝ в област Монтана;
- Ефективното използване на ресурсите и териториалните потенциали на общината за целите на социално-икономическото ѝ развитие;
- По-добро обвързване на транспортната инфраструктура на общината с тази с регионална и национална значимост;
- По-пълно използване на природните и антропогенни ресурси за развитие на различни видове туризъм;
- Развитие на обслужващите функции на населените места и поставянето им в съответствие с реалните потребности на населението.

- цели с **устройствена насоченост** (втора група цели на ОУПО)

Те са свързани с предлагане на **устройствени решения**, създаващи условия за ефективно, балансирано и репродуктивно ползване на териториалните ресурси

на общината. Сред тях се откроява: вътрешната структура на елементите на функционалните системи:

- **"обитаване"** (решаване на проблемите на обитаването и жилищния фонд и хуманизиране на съществуващите жилищна среда и др.);

- **"труд"** (преустройство и създаване на нова по характера си устройствена среда в зоните за труд)

- **"отдых"** (развитие на различни форми за отдиш и туризъм, устройство на средата за отдиш и интегрирането им с подходящи пространства от неурбанизираните територии или урбанизираните територии).

- цели със **средова насоченост** (трета група цели на ОУПО)

По своя характер и съдържание това са цели и задачи, ориентирани към постигане на качествена, балансирана и устойчива жизнена среда.

1.9. Задачи на ОУПО Лом

Реализацията на така формулираните цели на ОУП на община Лом е свързано с решаване на следните **задачи**:

- да очертае **насоките за устройственото планиране** при отчитане на комплексните социално-икономически, инфраструктурни предвиждания и на политиките за опазване на околната среда в перспективен период до 2030 -2035 година.

- Да предложи **функционално зонироване на територията**, чрез:

- **Пространствено структуриране** на различните видове територии (зонироване на територията) в зависимост от предвиденото в ОУП бъдещо основно предназначение;

- Определяне на **допустимите и забранените дейности** в определените функционални зони;

- Регламентиране на изисквания за използване, опазване и застрояване на различните видове територии (функционални зони) чрез определяне на съответните **устройствени режими**;

- Определяне на мястото на община Лом и на населените места в териториално-пространствените структури от различен **йерархичен ред**;

- Изготвяне на **правила и нормативи за устройство** на общинската територия, включително и специфични такива за териториите, за които това е необходимо;

- Предлагање на подходящи насоки за развитието на системите на **транспортната и техническата инфраструктура** и връзките им с териториите на съседните общини и с инфраструктурните мрежи, съоръжения и обекти с национално значение;

- Развитие на системите за **отдиш и туризъм**, свързани с природните и антропогенните характеристики на общината и наличните обекти на културно-историческото наследство;

- Обособяване на **територии публична държавна и публична общинска собственост**;

- Определяне на териториите с разпространение на предвидими природни бедствия и **мерките за устройствена защита**;

- Определяне на границите на териториите за **природна защита и културно-историческа защита** и начините на тяхното използване;

- Определяне на границите на **нарушените територии и териториите за възстановяване**.

Задачите на ОУПО могат да се обобщят в три групи:

•**Първата група** задачи на ОУПО са с **концептуален (стратегически) характер**. В този смисъл, ОУП на община Лом предлага решения на следните задачи:

- Установяване на състоянието на ресурсите и потенциалите, с които разполага общината и възможностите им за използване с оглед постигане на основната и на специфичните цели на развитието и устройството на територията;

- Определяне (на обективна основа) насоките за пространствено развитие на общината за перспективния срок на действие на плана, както и основните параметри на демографското ѝ развитие;

- Създаване на условия за по-добра адаптивност на общината като цяло и на отделните населени места към динамично променящите се условия и фактори (външни и вътрешни) имащи отношение към отраслово-секторното и комплексното устройствено развитие на селищните и извънселищни територии;

- Осигуряване на устройствени условия и благоприятни устройствени предпоставки за по-нататъшно капитализиране на територията при спазване на изискванията за устойчивост в развитието;

- Разкриване на наличието или отсъствието на териториалните дисбаланси в развитието и осигуреността на населението с техническа и социална инфраструктура, на зелените площи, в жилищния фонд и другите функционални и структуриращи системи.

•**Втората група** задачи на ОУП е с по-конкретна, **функционална насоченост**.

Тяхната реализация се постига чрез обосноваването на конкретни функционални и устройствени решения, заложи в ОУП и в последващите Програми за реализация и управление на плана. Като такива могат да бъдат формулирани следните задачи по определяне на:

- Организацията, йерархична съподчиненост и локализиране на основните елементи от обслужващата сфера;

- Йерархията на структурата, трасетата на елементите на главната комуникационна мрежа и тесните места в действието ѝ;

- Възможностите за развитие, оразмеряване и провеждане на елементите на инженерните мрежи;

- Изискванията за организиране, диференциране и оразмеряване на елементите на зелената система;

- Условието за поддържане на екологическото равновесие и опазване на природната среда от неблагоприятни антропогенни въздействия;

- Необходимостта от разработване на програма от мероприятия и система за управление реализацията на ОУП.

•**Третата група** задачи на ОУП е свързана с:

- Предлагаането на решения за осигуряване на възможно най-добър баланс между частните и обществените интереси, като ОУП защитава и гарантира частната собственост, но в същото време дава възможност за реализация на доказани обществени интереси;

- Отчитането на равнопоставеността на различните видове собственост при определяне на функционалните зони и предвижданията за функционално използване на терените;

- Предлагаането на точно определяне на режимите на отделните видове територии при спазването на законовата и нормативна уредба.

По този начин формулирани, **целите и задачите** на ОУП на община Лом произтичат от предназначението на общите устройствени планове за формиране на хармонична жизнена среда в населените места при отчитане на спецификата на конкретния обект и изискванията, предявени със Заданието за изработване на проект за Общ устройствен план на община Лом.

1.10. Обем и съдържание на разработката

Разработката се състои от две части:

•**Текстова част** – обяснителна записка

•**Графична част**, състояща се от:

- Опорен план за територията на община Лом в М 1:25000
- Общ устройствен план за територията на община Лом в М 1:25 000
- Схема концепция за функционално – пространствено развитие в М 1:50000
- Схема на транспортната мрежа (М 1:50 000);
- Схема на водоснабдяването и канализацията (М 1:50 000);
- Схема енергийни обекти и далекосъобщения (М 1:50 000);
- Схема на териториите и зоните за природозащита (М 1:50 000);
- Схема за защита и опазване на обектите на недвижимото културно наследство (НКН) в община Лом (М 1:50 000);
- План-схема на защитените от бедствия територии (М 1:50 000);
- План-схема на собствеността (М 1:50 000);
- План-схема по вид територия (М 1:50 000).

ОУПО Лом е съобразен с изискванията на **действащата нормативна уредба в страната:**

- Закон за устройство на територията (ЗУТ);
- Наредба №8 за обема и съдържанието на устройствените планове;
- Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони;
- Закон за регионалното развитие;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за защитените територии;
- Закон за културното наследство;
- Закон за биологичното разнообразие;
- Закон за водите;
- Закон за горите;
- Закон за собствеността и ползването на земеделските земи;
- Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд;
- Закон за опазване на земеделските земи;
- Закон за туризма;
- Закон за административно-териториалното устройство на Република България;
- Закон за пътищата;
- други нормативни (законови и подзаконови) документи.

При изработването на ОУП на община Лом са използвани и **други документи с устройствен и стратегическо-програмен характер**, като:

- Областна стратегия за развитие на област Монтана;
- Общински план за развитие на община Лом;
- Общинска програма за развитие на туризма в община Лом;
- Планово задание и опорен план за изработване на ОУПО Лом
- други документи, имащи отношение към развитието на община Лом.

Всички чертежи са представени съобразно изискванията на Наредба №8 за графично оформление на ОУПО.

1.11. Прогнозен срок на действие на ОУПО

Общият устройствен план е документ с дългосрочно действие.

Съгласно ЗУТ и чл.17, ал.(3) от Наредба № 8 за обема и съдържанието на устройствените планове, Общите устройствени планове на общини се създават за прогнозен период от 15-20 години.

2. ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА ЛОМ – ПРЕДВАРИТЕЛЕН ПРОЕКТ

2.1. Обща характеристика на общината

Община Лом е разположена в Северозападна България и се включва към административния обхват на Северозападен район от ниво 2 /NUTS II/, административна област Монтана /NUTS III/, а общината отговаря на европейската класификация LAU 1.

Общината заема площ от 323,894 км², като по този показател се нарежда на четвърто място сред 11-те общини от област Монтана. Територията на община Лом формира 8,9% от тази на областта, 1,7% от площта на Северозападен район от ниво 2 и 0,3% от територията на страната.

Общината се намира в северната част на област Монтана, на крайбрежието на р. Дунав. На север граничи с Р. Румъния, на изток-югоизток - с община Вълчедръм /област Монтана/, на юг - с общините Якимово, Медковец и Брусарци /област Монтана/. В западна посока община Лом граничи с общините Ружинци и Димово, разположени на територията на област Видин.

От природногеографска гледна точка, община Лом е разположена в Западната Дунавска равнина, на територията на Арчаро-Орсойската /на запад/ и Долноцибърската /на изток/ крайдунавски низини, както и в част от територията на две плоски вододелни плата, разположени между долините на реките Скомля и Лом и на Лом и Цибрица. От гледна точка на ландшафтното райониране на България, територията на общината е част от Придунавско-Добруджанската област.

Северната граница на общината съвпада с държавната граница и следи талвега на река Дунав. Източната граница отделя землището на село Станево от долината на река Цибрица, като на север започва от дунавския бряг, след което пресича малкия ляв приток на Цибрица - река Липница, източно от село Ковачица. Продължава на югозапад през платовидния вододел, отделящ водосборите на река Лом /на запад/ и река Цибрица /на изток/. Най-южната точка по границата на общината е при река Лом, в южния край на село Сталийска махала. Оттук започва югозападната граница, която пресича нисък вододел с асиметрични склонове между долината на река Лом и долината на река Скомля, разположена западно от границата на общината. Югозападно от село Добри дол общинската граница променя посоката си в северна, а след това в източна и се спуска през централната част на Арчаро-Орсойската низина към дунавския бряг в района на о. Скомен.

Най-голяма надморска височина, територията на общината достига в западната част на вододелното плато, южно от село Добри дол - 194,3 м, а най-ниско е разположена територията на крайдунавските низини - Арчаро-Орсойска /36,8 км²/ и Долноцибърска /21,5 км²/ - ок. 28-29 м н.в.

Разположението на общинския център гр. Лом на брега на р. Дунав, поставя територията на общината на кръстопътя на два европейски транспортни коридора. Пристанище Лом е пресечна точка на коридор №7 Рейн - Майн - Дунав, осъществяващ транспортна връзка между Черно и Северно море и коридор №4,

свързващ Централна с Югоизточна Европа, чрез възможностите на пристанище Лом.

Стратегическото местоположение на община Лом, спрямо ключови европейски транспортни артерии и наличието на пристанище Лом, създават благоприятни възможности за икономическото развитие на общината на национално и международно ниво. Пристанище Лом е второто по големина дунавско пристанище в страната и осигурява най-късата директна сухоземна връзка със средиземноморското пристанище Солун /460 км/.

Към териториалния обхват на общината се включват 10 населени места, от които 1 град - общинският център гр. Лом и 9 села.

Броят на населението на гр. Лом отрежда на общинския център място сред малките градове в страната /с население между 10 и 30 хил.д./. По смисъла на НКПР 2013-2025г. модел „Изходно състояние“ на йерархичната система градове-центрове, Лом спада към 4-то йерархично ниво – малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.

Град Лом е разположен на 158 км от столичния град - гр. София, на 301 км от гр. Пловдив, на 540 км от гр. Бургас и на 542 км от най-голямото пристанище в Р. България - Пристанище Бургас. Общинският център се намира на 51,2 км от областния център Монтана, на 61,3 км от гр. Видин и на 69,3 км от Дунав мост 2 - мост „Нова Европа“, осъществяващ транспортна връзка с румънския град Калафат.

2.1.1. Транспортно – географско местоположение

Транспортно-географското местоположение на община Лом се определя по отношение на ситуирането ѝ към основната транспортно-комуникационна инфраструктура с регионално и национално значение. То е от значение за осъществяване на външните и на вътрешните връзки на общината. От посочената гледна точка, община Лом е със стратегическо транспортно-географско местоположение по отношение на структуроопределящите елементи на транспортна инфраструктура - автомагистрала, първокласни пътища, главни железопътни линии, пристанища, летища.

През територията на общината преминават два второкласни пътя (II-11 и II-81), два третокласни пътя (III-114 и III-133) и част от 72-ра ж.п. линия „Брусарци – Лом“. На територията на общината се намира и пристанищен терминал Лом, част от пристанище за обществен транспорт с национално значение Лом.

2.2. Природо-географски условия

2.2.1. Геоложки строеж, релеф и полезни изкопаеми

В структурно отношение територията на община Лом е част от Мизийската плоча, като конкретно попада в обсега на една от нейните съставни части - Ломската депресия. Това е обширна негативна структура с дълго геолошко развитие, при която е водеща проявата на унаследени негативни тектонски процеси, започнали през горната креда и продължили през палеогена и неогена. В литолошко отношение на повърхността са широко представени кватернерните отложения с алувиален, еоличен или смесен произход. Това са песъчлив льос /разпространен главно в северната и североизточната част на вододелното плато между реките Лом и Цибрица/, типичен льос /южната част на същото вододелно плато, както и северните част на вододела между реките Скомля и Лом/, глинест

лъос /южните части от водела между реките Скомля и Лом/, алувиални отложения от заливната и надзаливните речни тераси - чакъли, пясъци и глини, разпространени върху най-големи площи по долината на река Лом, както и в двете крайдунавски низини. На по-малка площ от територията на общината на повърхността се разкриват плиоценските глини с прослойки от пясъци и лигнитни въглища. Това са главно стръмните западни, северни и североизточни склонове на платото между реките Лом и Цибрица и северните склонове на вододелното плато на запад от река Лом към Арчаро-Орсойската низина. Алувиално-пролувиалните пясъци и чакъли са разпространени главно по десния стръмен склон на река Лом и по северната периферия на платото, южно от Арчаро-Орсойската низина.

В рамките на Дунавската равнина Лъосовата покривка изтънява от север на юг, както и от запад на изток. Тя е най-дебела в Западната Дунавска равнина при с. Орсоя, където на отделни места близо до дунавския бряг достига 100-120 м н.в.. Средната дебелина на лъосовата покривка в тази част е 50 м н.в.

Територията на общината попада в низинния хипсометричен пояс /0–200 m/ на Западната Дунавска равнина, в който са добре представени както крайбрежните акумулативни низини, така и плоските вододели с асиметрични склонове, асиметричните и каньоновидните речни долини. Наклонът на топографската повърхнина е в посока север-североизток.

Асиметричните вододелни ридове между реките Скомля и Лом, както и между Лом и Цибрица, се отличават с просторни полегати източни склонове, които постепенно преминават в заливната тераса на съседната река, и със стръмни, на места почти отвесни, западни склонове. С подобен характер са и долините на река Лом и река Цибрица, отличаващи се със стръмен десен и полегат ляв долинен склон. На север вододелните плата завършват със стръмни, на места терасирани от екзогенните процеси склонови откоси, които ограничават крайбрежните низини - Арчаро-Орсойска на запад и Долноцибърска на изток, като директно се спускат към река Дунав.

Съвременният морфоложки облик на асиметричните долини на реките Лом и Цибрица е предопределен от наклона на първичната топографска повърхнина и от разположението на пластовете от седиментната неогенска основа. В резултат на проявени през плейстоцена епейрогенни издигания, регресивното всичане на тези реки е било съпроводено с постепенно изместване на техните легла отляво надясно по наклона на пластовете. Заедно с това е протичал процес на отлагане на глини и чакъли по полегатите леви долиненни склонове и подмиване и оформяне на стръмните десни склонове.

С каньоновиден характер е врязаният в западната част на вододелното плато Манастирски дол, който се простира югозападно от село Добри дол.

Основните морфоскулпторни процеси на територията на община Лом са обусловени от широкото разпространение на лъосовия скален комплекс и неогенските водонепропускливи глинести пластове. Доминират свлачищните, ерозионните и суфозионните процеси и форми.

В резултат на ускореното действие на ерозионните и суфозионните процеси в горната част на стръмните десни долиненни склонове в разкритието на лъосовата покривка се образуват дълбоки ровини с отвесни склонове /т. нар. фунии/. По техните дъна минават черни пътища в землищата на селата. Върху плоските била на вододелите се наблюдават процеси на слягане и уплътняване на лъоса. Те са

резултат от гравитационната динамика на валежните води и суфозионните процеси, които обуславят образуването на овални понижения - т. нар. „лъсови блюдца“.

Лъсовите стени и откоси са характерни за лъсовата морфология и са обусловени от неговата добре изразена вертикална цепителност. Някои от тях представляват рамена на големи свлачища, формирани в лъсовата покривка. Разпространени са близо до дунавския бряг. Такива форми са особено изразителни в района на селата Сливата и Орсоа. Този вид морфоструктури определят риска от свлачища и свлачищни процеси в тези райони.

Активните и затихналите свлачищни процеси формират в релефа характерни отсядания и нахълмвания. Свлачищата са обусловени от геоложкия строеж, хидрогеоложките условия, сеизмичната активност, режима на повърхностните води и атмосферните валежи, както и от антропогенната дейност.

Според данни на „Гражданска защита“ на територията на община Лом са регистрирани 30 свлачища, като най-голям е техният брой в района на селата Орсоа и Сливата.

Свлачището при село Орсоа е едно от катастрофалните по дунавското крайбрежие. В района на селото има 8 активни свлачища, като най-големите свличания са били през 1978 и 1988 г., при което са унищожени 143 сгради и инфраструктурни обекти. Дължината на свлачището е около 5 км, а ширината - около 1 км. Пътят, който преминава през селото и се намира в долната част на свлачището, все още изпитва остатъчни деформации. Свлачища има и в строителните граници на гр. Лом - 6 на брой, особено опасни са тези в кв. „Боруна“ и кв. „Младеново“, поради голямата концентрация на население. През 1979 г. свличането в кв. „Боруна“ има обем от 30 млн. м³. Свлачищни процеси са характерни и за землищата на селата Долно Линево и Добри дол.

Характеризирани по-горе особености на геоложкия строеж и морфоскулпторните процеси в община Лом поставят високи изисквания към изградената и изграждащата се селищна, селскостопанска, транспортна, комуникационна и др. инженерна инфраструктура. Рискови за общината са териториите заети от активни свлачищни процеси, които изискват постоянно проучване, мониторинг, противосвлачищни и противоерозионни мероприятия. Платовидният релеф на вододелните ридове, в съчетание с черноземните почви, създава благоприятни условия за развитие на земеделието. Тези територии отдавна са превърнати в обработваеми земи. Земеделската дейност обаче трябва да бъде съобразена със спецификата на процесите на ерозия и суфозия, протичащи в слабо споения скален фундамент. Крайбрежните дунавски низини са заети от множество блата, някои с временен характер, и „старици“ (стари речни ръкави, които към момента са отводнени). Релефът в тях е частично антропогенизиран в резултат на изграждането на защитни диги и отводнителни канали, както и на обработваеми земи. Удобни за изграждането на пристанища по дунавското крайбрежие са устията на основните притоци. На територията на община Лом това е едноименната река, при чието устие функционира едно от големите български товарни дунавски пристанища - Лом.

Ломският въглищен басейн е единственото находище на лигнитни въглища в Северна България. Възрастта му е плиоценска, а запасите се оценяват на 220-240 млн. тона. Поради неблагоприятни хидрогеоложки условия не се експлоатират.

На територията на община Лом няма други значими находища на полезни изкопаеми с големи запаси или потенциал. Територията разполага с достатъчен природноресурсен потенциал на инертни материали - пясъци, чакъли, в случай че, добивът на такива би бил необходим в бъдещо време. Находище на торф има северозападната част на общината, в района на селата Добри дол и Сливата.

Единствената дългосрочна перспектива за стопанска инициатива на община Лом в областта на полезните изкопаеми е лигнитният въглищен басейн. Проучвания посочват, че в него се съдържат около 14 % от лигнитните въглища на страната. При добра преценка на условията за експлоатация и подходящи технологии този басейн може да премине от категорията „перспективен“ към категорията „експлоатиран“. Тъй като този вид ресурси са изключителна държавна собственост, бъдещата експлоатация е изцяло подчинена на държавната политика в областта на енергийните ресурси. Основния извод е, че полезните изкопаеми няма да оказват важно значение за социално - икономическото развитие на община Лом до края на 2020 г.

2.2.2. Климат

Територията на общината попада в областта на умерено-континенталния климат. Основни фактори за неговото формиране са географското положение, особеностите на надморската височина и релефа, елементите на атмосферната циркулация, радиационните условия. Като част от територията на Западната Дунавска равнина, община Лом изпитва влиянието на трансформирани въздушни маси с различен произход, като за това важно значение имат орографските бариери на Карпатите и Стара планина, и широката отвореност на Дунавската равнина на изток и североизток към Източноевропейската равнина. За климата на Западната Дунавска равнина голямо значение имат идващите от северозапад влажни океански въздушни маси. През студеното полугодие важно климатообразуващо значение имат континенталните въздушни маси. С по-малка честота е влиянието на проникващи от юг тропични въздушни маси, главно през топлото полугодие.

Продължителността на слънчево греене за територията на община Лом е средно 2085 h годишно с максимум през юли /323 h/ и минимум през декември /58 h/. За повечето станции в равнинната и хълмистата част на страната сумите варират от 2000 до 2250 h. Разположението на ст. Лом на брега на река Дунав благоприятства регистрацията на повече дни с мъгла или ниска облачност, което поставя станцията по-близо до долната граница на средните суми на слънчево греене. Средногодишно дните с мъгла в станцията са 41,3, а най-много са те през декември - средно 9,8 дни. Средната годишна облачност е 5,4 бала, с най-високи средни стойности през декември - 7,4, а най-ниски - през август /2,8 бала/.

Според данните от Климатичен справочник на България /т. 3, 1983/, които обхващат периода 1931-1970 г., средната годишна температура за станция Лом е 11,6 °С, като най-ниската средномесечна е през януари /-2,1 °С/, а най-високата - през юли /+23,4 °С/. Абсолютната максимална температура е измерена през месец август /+42,3 °С/, а абсолютната минимална - през месец януари /-29,9 °С/.

В последните години се публикуват все повече данни и анализи за климатичните изменения в различни територии вкл. в България. Тези анализи съпоставят периоди с различна дължина с периода 1961-1990 г., определен като климатична норма от Световната метеорологична организация. Средната годишна температура в ст. Лом е 11,7 °С /период 1961-2005 г./, което доказва повишение с

0,1 °C в сравнение с нормата. Отчита се повишение на средните януарски температури за периода 1961–2005 г.: средната стойност е -0,6 °C при норма -0,9 °C /1961-1990/. Средната юлска температура /23,0 °C/ е с 0,4 °C

по-висока от нормата. Това доказва, че измененията на климата са в посока по-високи температури през зимата и лятото /общо затопляне/ и съкращаване продължителността на преходните сезони пролет и есен.

Сравнението на данните от двата източника показва по-големи различия през зимния период, който е станал относително „по-топъл“. В резултат средната годишна температурна амплитуда намалява от 25,4 °C /за периода 1931-1970/ на 23,6 °C /за периода 1961-2005/. Стойностите на абсолютните максимуми и минимуми се запазват.

Дължината на изследвания период е важна при анализа и изводите за подобни изменения. При по-къс период /30 години/ се отчитат още по-високи средни стойности. На база на средни данни за периода 1979-2008 г., за ст. Лом са измерени следните средни стойности: най-ниска температура - януари +0,3 °C, най-висока - юли +23,5 °C, средна годишна + 12,0 °C.

От агроклиматична гледна точка са важни периодите на устойчиво задържане на температурите над 0, 5, 10 и 15 °C. В 316 дни от годината температурата на въздуха се задържа устойчиво над 0 °C /средно между 9 февруари и 23 декември/. В 252 дни тя е над 5 °C /между 14 март и 22 ноември/, в 205 дни - над 10 °C /между 3 април и 26 октомври/ и в 155 дни - над 15 °C /между 29 април и 2 октомври/, данните са за периода 1931-1985 г. Важни са температурните суми през активния вегетационен период /над 10 °C/, които за станция Лом са 3800 °C. Може да се предположи, че за последните 30-40 години тази сума се е увеличила предвид тенденцията на повишение на средните месечни температури, особено през зимния период. Тази стойност е една от високите за страната, с изключение на районите по поречието на река Струма на юг Кресненския пролом и е съпоставима с тези по поречието на река Марица и части от южното Черноморско крайбрежие. Крайдунавските низини, част от които е и община Лом, са местата с най-топло лято в умерено-континенталната климатична област в България. Средната продължителност на безмразовия период по брега на река Дунав е 15–20 дни, но това важи за ивица, отдалечена от брега на не повече от 1-1,5 км.

Средните суми на годишните валежи могат също да бъдат сравнени за различни периоди. За периода 1931-1985 г. в станция Лом средната годишна валежна сума е 558 mm. Главният максимум на валежите е през юни /71 mm/, а главният минимум - в края на лятото, през септември /35 mm/. Отбелязват се и вторични максимум и минимум, съответно през ноември /52 mm/ и февруари /37 mm/. Сезонното разпределение показва изравнени суми през пролетта и лятото, най-малко са валежите през зимата. Периодът 1961-2005 г. показва лек спад на годишната сума - 544 mm, която обаче е еднаква с нормата /543 mm/. Известни различия в сравнение с първия период има по отношение на месечното разпределение на средните суми, най-вече изместване на главния минимум от септември в август /33 mm/. За периода 1979-2008 г. средната годишна сума е 547 mm, най-ниската средна месечна е през септември /33 mm/, а най-високата - през юни /65 mm/. Интересно е, че сумите през януари, февруари и март са почти изравнени, но вместо през февруари, вторичният минимум се измества през януари /40 mm/. Наличието на преходност в режима на валежите /два максимума и два минимума/ е характерно за поречието на Дунав не само на територията на България, но и в страни нагоре по течението. Някои изследователи предполагат, че

причината е навлизане на средиземно климатично влияние по долините на Драва и Сава към поречието на Дунав и закономерно увеличаване на валежите през ноември. По-ниската годишна валежна сума в крайдунавските низини, вкл. и община Лом, в сравнение с други части от Дунавската равнина, се дължи на валежна сянка, създавана от Карпато-Балканската орографска дъга. Тя ограничава нахлуването на въздушни маси от север, запад и югозапад.

Може да се обобщи, че за разлика от температурите, при сумите и режима на валежите в района на станция Лом няма значителни изменения. Налице е слаба тенденция на намаляване. Съчетанието на тенденцията на по-високи зимни температури и сравнително малкото количество валежи води до намаляване на водните запаси през този сезон. От друга страна се засилва честотата на поройните валежи, което води до редица неблагоприятни последици свързани с процесите на ерозия, свличания, наводнения и други.

Максималният денонощен валеж в станцията е 94 mm, отчетен през месец юни 1940 г. Средните месечни максимални денонощни количества варират между 12 и 24 mm, а средното годишна стойност е 39 mm. През годината преобладават дните и количеството на течните валежи, които са регистрирани през всички месеци. Най-много дни с дъжд има през пролетта, като максимумът е през месец май - средно 14 дни. Най-малко са през януари - средно 3 дни. През студеното полугодие се регистрират повече дни с твърди валежи. За станция Лом те са отчетени през месеците от октомври до април, като в четири от тях - от декември до март валежи от сняг има в над 50% от годините в разглеждания период 1931-1985 г. Най-много дни със снеговалеж има през януари - средно 6 дни. Продължителността на задържане на снежната покривка също има важно климатично и стопанско значение. Средната продължителност на задържане на снежна покривка за годината е 44 дни. Дни със снежна покривка се отчитат от третото десетдневие на декември /средно 5 дни/ до първото десетдневие на март /средно 3 дни/. Най-много дни със снежна покривка има през януари /средно 19 дни/ и през февруари /средно 18 дни/. Напълно закономерно задържането на снежната покривка е свързано и с отчитането на отрицателни температури през този период на годината.

Интересно е да се отбележат и периодите без валеж с максимална продължителност - средно това са 13 дни през септември и октомври, като с близки стойности са и юли /11 дни/, и август /12 дни/. През лятото и началото на есента се оформя период на засушаване свързан с намаляването по честота и количество на валежите и отчитането на максимални стойности в хода на температурата. Това е важно условие за необходимостта от напояване на земеделските култури.

Ветровата дейност е също важна характеристика на климата в дадена територия. Средната годишна скорост на вятъра в ст. Лом 1,7 m/s. С най-високи скорости са ветровете през пролетта - март и април /2,2 m/s/. Тяхната скорост отслабва през летния и есенния период до 1,2-1,3 m/s. Разположението на територията в умерените географски ширини предполага активизация на циклоналната дейност през пролетния сезон. Тя е свързана не само с повишаване на валежните количества, но и с регистриране на ветрове с по-голяма скорост при преминаването на студени атмосферни фронтове от атлантически циклони. Доминират западните и северозападните ветрове. Важен показател за стопанската дейност е броят на дни със силен вятър /над 14 m/s/. За станция Лом този брой е 14,4 дни средногодишно, което е малко над средната стойност за страната /13 дни/. 92 % от тези ветрове имат западна посока.

При създаването на устройствени планове на територията, изграждането на индустриални и добивни площадки и съоръжения, жилищни райони и др., е важно съобразяването с посоката и скоростта на ветровата дейност. Трябва е да се има пред вид и броят на дните с тихо време, при което въз въздуха се задържат различни замърсители. Запрашването на въздуха при тихо време е свързано и с активната земеделска дейност. За община Лом в този аспект най-рисков е лятно-есенният период.

От агроклиматична гледна точка климатът на община Лом може да бъде определен като полупустиня, сух, степен, при който сухите месеци са повече от три, а максималният безмразов период е по-малък от пет месеца.

Добрите показатели за продължителност на слънчевото греене дават основание да се твърди, че на територията на общината съществува висок потенциал за използването на слънчевата енергия в качеството ѝ на възобновим източник на енергия. Вече са изградени три броя фотоволтаични централи. Възможност съществува и по отношение на добива на култури /рапица, соя, слънчоглед и др./ за производство на биогорива. Данните за скорост и честота на вятъра благоприятстват прогнозата на бъдещо използване и на вятърната енергия в отделни локалитети по територията.

2.2.3. Води

Основни водни артерии от повърхностно течащите води са р. Дунав и р. Лом.

В хидрогеоложко отношение община Лом попада на територията на Северобългарския артезиански басейн и неговия Ломски подрайон. Ломската депресия е обширна негативна структура с продължително геологическо развитие. От хидрогеоложка гледна точка важно значение имат запълващите я неогенски и кватернерни водоносни отложения. Напорните пресни води се съдържат в два пясъчни пласта на плиоцена /меот и понт/.

Над тези пластове се разполагат грунтовите води. Крайдунавските низини са част от територията на страната с най-големи запаси на ненапорни води. Алувиалните им отложения от чакъли, пясъци и глини имат мощност от 10 до 30 m. Те са с голям коефициент на филтрация, който за Арчаро-Орсойската низина е до 100-150 m за денонощие. Най-характерната особеност на тази низина е, че в нейната основа лежи понтския водоносен хоризонт, който тук се разтоварва чрез възходящ филтрационен поток. Режимът на нивата на подземните води се обуславя от водните стоежи на р. Дунав и от работата на отводнителната система. Динамиката на подземните води в низината е извънредно променлива във времето.

Долноцибърската низина е разположена в централната част на Ломската депресия. В нейната основа лежат отложенията на Брусарската свита, които на места са размити и отнесени от реката, така че терасата в тези участъци лежи непосредствено върху понтския водоносен хоризонт. Филтрационните свойства са много добри, коефициентът на филтрация достига 120 m за денонощие. Режимът и балансът на подземните води се определя от нивото на р. Дунав и от работата на отводнителната система. При най-високи води филтрационният приток от реката към низината възлиза на 0,56 m³/s, като в същото време отводнителната помпена станция изхвърля 0,58 m³/s. Естественният подземен отток на низината към р. Дунав при ниски води е изчислен на 0,2 m³/s.

Добри запаси на грунтови води има в речните тераси на реките Лом и Цирица. Те подхранват с водите си понтския и брусарския водоносен хоризонт.

Химичният състав на подземните води е хидрокарбонатно-калциев или хидрокарбонатно-магнезиев. Част от грунтовите води в крайдунавските низини са замърсени с повече нитрати, фосфати, пестициди и др. химични съединения, свързани с активното използване на площите за земеделие. Значението на тези води е важно от гледна точка на използването им за водоснабдяване в бита и промишлеността. Община Лом разчита много за своето водоснабдяване на подземните води от структурата на Ломската депресия, което изисква да има постоянен и строг контрол на водоизточниците.

Основна речна артерия в общината е река Лом /92,5 км/, която извира под вр. Миджур в Чипровска планина. Тя е от средно големите по дължина и площ на водосбора реки в страната. На територията на общината попадат нейното долно течение и устие /общо около 17 км дължина/. Тук реката не получава притоци. Речното ѝ корито меандрира, на места има „старици“ /стари речни корита, които към този момент са отводнени/. Речната долина е с подчертан асиметричен профил, със стръмен десен и полегат ляв долинен склон. Попада в областта с умерено-континентално климатично влияние върху речния отток. Той е силно променлив, средното му годишно количество близо до устието е 7,39 m³/s. Периодът на пълноводие на река Лом при с. Трайково е от февруари до юни, а на маловодие от юли до октомври, с преходна фаза от ноември до януари. Най-ниската средномесечна стойност е 2,13 m³/s, отчита се през месец август. Месецът с най-голямо количество на валежите май е и с най-висока стойност на средномесечния отток през годината - 14,6 m³/s. Високи стойности има оттокът и през април /14,4 m³/s/. Като цяло са проявени добре пролетното пълноводие и лятно-есенното маловодие. Повърхностното подхранване на реката е дъждовно-снежно, което е характерно за около две трети от територията на страната. Повърхностното подхранване доминира над подземното /за Дунавската равнина съотношението е 59:41%/. Температурата на водата се изменя средномесечно от 1,5 °C през януари до 19,7 °C през юли, като максималната достига 26 °C. През зимния сезон се образува брегови лед в продължение на средно 20 дни. Ледови явления може да се наблюдават през периода декември-март. Средната годишна мътност на река Лом при село Трайково е 512 g/m³, като количеството на плаващите наноси се увеличава най-много в периода на пълноводие /месец май/. По химичен състав водите са хидрокарбонатно-калциево-сулфатни със средна минерализация 122,3 g/l.

Проблем във връзка със стопанската дейност са речните прииждания /състояние на високи води за няколко дни/. За реките от територията на Западната Дунавска равнина средната честота на тези случаи е различна и се проявява през всички месеци на годината. Най-много такива състояния се регистрират през периода на пълноводие. За река Лом при с. Трайково това е месец април с 24,1 %. Висок е делът на високите вълни и през месец май /17,2%/. Продължителността на приижданията зависи от времетраенето и количеството на валежите, площта и формата на водосборния басейн, от средния наклон на територията и залесеността. По степен на поройност река Лом се класифицира като средно поройна. През 2005 г. значителни наводнения опустошават големи територии в цялата страна, като засягат водосборите и от западната част на Дунавската равнина.

Разположението на гр. Лом на дунавския бряг определя и риска от прииждания и наводнения от река Дунав. Високите води по река Дунав в българския участък имат най-голяма честота през периода на снеготопене и увеличаване на валежите през пролетния сезон. Най-високи са водните количества

през април и на второ място през май. Това са и месеците с най-висока честота на проява и риск от наводнения. През април 2006 г. нивото на река Дунав при Лом достига рекордните 985 cm. Залята е цялата крайбрежна зона с административни и жилищни сгради, а пристанището преустановява работа. Чрез изграждане на 4 насипни диги е спасена централната градска част.

Необходимостта от изграждане на брегоукрепително съоръжение, е вследствие от критичните водни стоежи на р. Дунав и наводнението на градската крайбрежна част през 2006 г. В периода 2009-2011 г. на територията на община Лом се осъществява проект „Укрепване брега на река Дунав в района на градската част на гр. Лом“. В процеса на реализация на проекта, е изградено брегоукрепително съоръжение с дължина от около 800 метра. Брегоукрепването е извършено в района на западния край на т.нар. „Белия кей“ на „Пристанище – Лом“ и „Морска администрация – Лом“. Конструкцията представлява съчетание от противосвлачищни мерки и предпазване от екстремно високи водни стоежи, целящи защита на града в този участък от наводнения.

Територията на община Лом **попада** в район със значителен потенциален риск от наводнения с код BG1_APSFR_DU_001 - Река Дунав, със степен на риск „висок“.

Най-застрашени в това отношение са ниските части от крайдунавските низини, както и самият град Лом, което изисква системата от защитни диги и отводнителни съоръжения да бъде под постоянен контрол и поддръжка. Проблемът с преодоляването на дунавските наводнения е от изключителна важност за общината и нейния общински център. Той създава риск за здравето и живота на населението, унищожаване на важни инфраструктурни обекти и като цяло парализиране на нейните основни функции.

Съгласно План за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016-2021г. Община Лом попада в поречие Дунав и част от поречие Реки западно от р. Огоста в обхвата на следните водни тела:

- Повърхностни водни тела

Код на водно тяло	Воден обект	Категория на водното тяло	Географски обхват	СМВТ/ИВТ/Естествено водно тяло
Част от BG1DU000R001	ДУНАВ	река	р. Дунав от границата при Ново село до границата при Силистра	СМВТ
Част от BG1WO600R015	ЛОМ	река	р. Лом от вливане на р. Нечинска бара до устие	Естествено
Малка част от BG1WO500R011	СКОМЛЯ	река	р. Скомля от извор до устие	Естествено
BG1WO800L021	яз. Ковачица	езеро	язовир Ковачица	ИВТ
Малка част от BG1WO800R1016	ЦИБРИЦА	река	р. Цибрица от извор до устие, вкл. приток - р. Цибър	Естествено

На територията на Община Лом попадат пунктове от националната програма за мониторинг на повърхностни води, утвърдена от Министъра на ОСВ със заповед №167/31.03.2016г. и №229/05.04.2017г.:

•в повърхностно водно тяло BG1WO800L021 е разположен пункт за мониторинг на качеството с код BG1WO00812MS061 – яз Ковачица на стената;

•в повърхностно водно тяло BG1WO600R015 е разположен пункт за мониторинг на качеството с код BG1WO00061MS030 – р. Лом преди гр. Лом.

➤ **Подземни водни тела**

Код на подземно водно тяло	Име на подземно водно тяло	Населени места
Част от BG1G0000QAL003	Порови води в Кватернера - Арчар-Орсойска низина	Орсоя;
Част от BG1G0000QAL004	Порови води в Кватернера - Цибърска низина	Землище на с. Станево
Част от BG1G0000QAL013	Порови води в Кватернера - р. Лом	Трайково; Сталийска махала; Замфир; Лом;
Част от BG1G0000QAL014	Порови води в Кватернера - р. Цибрица	Ковачица;
Част от BG1G0000QPL023	Порови води в Кватернера - между реките Лом и Искър	Долно Линево; Ковачица;
Част от BG1G00000N2034	Порови води в Неогена - Ломско-Плевенска депресия	Добри дол; Долно Линево; Замфир; Ковачица; Лом; Орсоя; Сливата; Сталийска махала; Станево; Трайково;

На територията на Община Лом попадат пунктове от националната програма за мониторинг на подземни води, утвърдена от Министъра на ОСВ със заповед №229/05.04.2017г.:

- в подземно водно тяло BG1G0000QAL003 са разположени пунктове с кодове BG1G0000QALMP010 - Добри дол, тръбен кладенец и BG1G0000QALMP011 - Добри дол, тръбен кладенец от националната програма за количествен мониторинг на подземните води, изпълняван от НИМХ;
- в подземно водно тяло BG1G0000QAL004 е разположен пункт с код BG1G0000QALMP019 - Др-ПС "Станево" - ВиК Монтана - Станево от националната програма за мониторинг на химичното състояние на подземните води.

На територията на община Лом няма находища на минерални води.

2.2.4. Почви

Широкото разпространение на лъсовия скален субстрат и умерено-континенталните климатични условия са част от основните фактори за разпространението на черноземите на територията на община Лом. Най-обширни площи заемат карбонатните /calcic/ и обикновените /излужените, haplic/ черноземи /Chernozems, FAO/. По-голямата част от вододелните плато са заети от песъчливо-глинестите карбонатни черноземи. Те имат до 40-60 cm мощен хумусен хоризонт. На повърхността съдържат специфични образувания - карбонатни мицели. Тяхното отлагане в дълбочина може да достигне 150 cm. В част от районите с активни свлачищни и ерозионни процеси този почвен тип е средно и силно ерозиран - по северния склон на вододелното плато между реките Лом и Цибрица, част от десния долинен склон на река Лом и др. Обикновените черноземи имат тежък песъчливо-глинест механичен състав. Тяхно образувание е протекло при наличие на лесостепна растителност. Те са по-широко разпространени в Дунавската равнина, но на територията на община Лом заемат по-малка площ от карбонатните. Разпространени са най-вече на запад от долината на р. Лом по вододелното плато, както и близо до дунавския бряг, от двете страни на устието на реката. Имат по-добри агропроизводителни свойства от карбонатните заради тежкия си механичен състав и по-високата водозадържаща способност. Това са едни от най-плодородните почви в страната. В района на свлачището при селата Орсоя и Сливата те са ерозирани.

В най-източните периферни части на общината, на територията на Долноцибърската низина са развити ливадни черноземи /gleyic Chernozems/, тежко до средно песъчливо-глинести. Площите са малки. В Арчаро-Орсойската низина преобладават заблатените ливадни черноземовидни почви с тежък песъчливо-глинест до леко глинест механичен състав. Тези два типа ливадни почви са разпространени във високите части на заливната и първата надзаливна тераса на река Дунав в крайбрежните низини. Те имат добре развит хумусен хоризонт до 60-70 cm и дълбок почвен профил до 90-100 cm. Това са богати на органично вещество почви. Известни са с високото си плодородие. Подходящи са за повечето земеделски култури.

Върху заливните тераси на река Лом са развити алувиално-ливадни почви /eutric Fluvisols, FAO/. Имат песъчлив и песъчливо-глинест механичен състав. Притежават хумусен хоризонт с мощност от 10 до 40 cm. По-голяма част от тези почви се отличават с високо плодородие. Подходящи са главно за зеленчукопроизводство, но също и за фуражни, технически и овощни култури.

Община Лом притежава почвено разнообразие с високо до много високо природно плодородие. Благодарение на това територията има дългогодишни традиции в активно развитие на земеделието. Важен проблем е опазването на плодородието на почвата от процесите на водна и ветрова ерозия, които в отделни територии са свързани с активните свлачищни процеси и липсата на горска растителност.

2.2.5. Биоразнообразие

Ландшафтите на крайдунавските низини се отличават с висока степен на антропогенизация. Това е довело до коренна промяна на растителността. Естествената ксерофитна лесостепна растителност е запазена на малки площи. Естествената растителност е типична за умерено континенталния климатичен пояс: тополови гори и единични съобщества от клен, ясен, липа, върба.

Срещат се отделни представители на сребролистната липа *Tilia tomentosa*/, горуна *Quercus daleshampii*/ и полския клен *Acer campestre*/. На много ограничени пространства има съчетание на цер и мъждрян *Fraxinus ornus*/. Непосредствено до брега на река Дунав са запазени смесени гори от мъждрян, сребролистна липа и полски бряст *Ulmus minor*/, някъде и в съчетание с полски клен. На самия дунавски бряг и по островите в реката са разпространени черна елша *Alnus glutinosa*/, бяла върба *Salix alba*/, черна *Populus nigra*/ и бяла *Populus alba*/ топола. В заблатените територии на низините има хигрофитна и хидрофитна растителност от формациите на камъша, тръстиката и папура. Около осушените блата и езера има халофитна растителност. По вододелните плата, извън обработваемите площи, са разпространени възникнали вторично ксерофитни съобщества на белизмата, луковичната ливадина и садина. В пасищните райони доминират пасищният райграс и трескотът.

Вековната коренна промяна на растителността от територията на община Лом е довела последователно до промяна в облика на ландшафтите, в съотношението между топлината и влагата, до ускоряване на ерозионните и свлачищните процеси, промяна в структурата и състава на почвената покривка и др. За укрепване на дунавския бряг се извършват залесителни мероприятия, най-често с тополови насаждения. Основен проблем е незаконната сеч, особено в крайдунавските низини и по поречието на река Лом, който води до още по-силното намаляване на естествените първични, вторични или изкуствените степни, горски и крайречни формации, както и нерегламентирано увеличаване на площите с обработваеми земи в териториите на защитени природни зони.

Умерено-континенталният климат, широкото разпространение на лъса, наличието на отделни места на лесостепна растителност и широкото разпространение на площи със зърнени и други селскостопански култури е довело до разпространение на гризачите, като заек, добруджански хомяк, степна домашна, източноевропейска и полска мишка, лалугер и др. Районът се обитава още и от таралежа, обикновената и малката кавяфозъбка, малката земеровка. В блатата край Дунав се срещат язовецът и видрата. Хищниците са представени от лисицата. От орнитофауната преобладават водоплаващите и водообитаващите птици, някои от тях редки и защитени, обитават рибарниците при село Орсоя, създадени на мястото на Орсойското блато. Това са малък воден бик, малък корморан, орел рибар, белоока потапница, белоопашат морски орел, блестящ ибис, бял щъркел, ливаден блатар, ливаден дърдавец, няколко вида чапли, чайки, рибарки и др. Освен тях са разпространени обикновен мишелов, късопръст ястреб, яребица, пъдпъдък, гълъб, гургулица и др. От земноводните и влечугите основни и важни за

опазване представители са червенокоремна бумка, ивичест смок, обикновена блатна костенурка, шипоопашата костенурка, добруджански тритон. Водите на реките Лом и Дунав са обитавани от распер, балкански щипок, белопера кротушка, черна мряна, ивичест бибан, голяма и малка вретенарка, голям щипок, карагъз (дунавска скумрия), сабица, високотел бибан и др. От безгръбначните ценни за опазване са видовете бисерна мида и бръмбар рогащ.

2.2.6. Изводи

Географското разположение на общината създава отлични предпоставки за разгръщането на активна стопанска дейност и развитие на ефективно сътрудничество на всички нива в областта и района. Основно значение в тази насока има разработването и прилагането на обоснована и ресурсно осигурена инфраструктурна, главно транспортна и икономическа политика, ориентирана към транспорта, индустрията, земеделието, животновъдството, алтернативния туризъм, насърчаване използването на ВЕИ.

Общината се отличава с много благоприятно транспортно географско положение, което се подкрепя от основните направления жп. линиите София-Лом и София-Видин, изградени добри връзки с близко преминаващия транспортен коридор по пътя Е79, така и от субпаралелните пътища София - Велико Търново - Шумен – Варна и София – Плевен – Русе. Основен транспортен център е град Лом. Важно значение за общината имат вътрешнообластните комуникации и особено връзката с гр. Монтана и Видин за въвлечането на малките селища в западната и южна част на територията в по-активен стопански живот.

Релефът на територията е предимно низинен. Доминират земите с надморска височина до 100 м. Общият наклон на топографската повърхнина е към долината на река Лом. Низинният релеф е отлична предпоставка за обработването на земите, изграждането и поддържането на инфраструктура, благоустрояването на населените места. Хълмистите терени на юг и изток създават добри условия за отглеждането на лозя, овощия, пасища.

Ломската депресия се отличава с повишена съвременна сеизмична активност. Това крие определени рискове за населението и стопанството на общината и следва да бъде предмет на целенасочено планиране за защита от бедствия, аварии и катастрофи.

Литоложката основа благоприятства за формирането на богатото почвено разнообразие на района и обилието на подземни водни ресурси. Запасите на полезни изкопаеми са незначителни и няма да оказват съществено влияние върху социално-икономическото развитие на общината в бъдеще.

Климатичните режими по територията благоприятстват комфорта на населението. Като неблагоприятни могат да бъдат посочени недостатъчните валежи и високият брой на дните с мъгли. Рисковите фактори се свързват с възникването на условия за проява на екстремни обилни извалявания, чиито последици имат силно негативен ефект - наводнения, ерозия, деструкция. Условията предполагат още проява на летни засушавания, възможност за възникването на полски пожари, дефицит на атмосферна и почвена влажност.

В агроклиматично отношение територията се определя като умерено гореща и с висок риск от засушаване. При използване на поливни мероприятия тя има висок потенциал за развитие на всички интензивни подотрасли на растениевъдството.

Добрите показатели за продължителност на слънчевото греене дават основание да се твърди, че в района съществува много висок потенциал за използването на слънчевата енергия в качеството ѝ на възобновим източник на енергия. Възможност съществува и по отношение на добива на култури /рапица, соя, слънчоглед и др./ за производство на биогорива, както и ветрова енергия.

Районът се характеризира със добра отточност и средно изпарение, което обуславя умерен риск от засушаване. Голям процент от речните води се формират за сметка на подземните води, което изисква тяхното опазване. Районът е рисков по отношение на наводненията и съпровождащите ги нарушения на речните корита и промени в заливната тераса. На това основание важно значение за стопанската практика имат хидротехническите корекции и изграждането на защитни диги.

Поддържането на водните ресурси изисква специално внимание по отношение на: поддържането на естествената горска растителност, както и на растителността в речно-заливните тераси; почистването на речните корита от плаващи наноси и укрепване на речните брегове, където това е необходимо; съгласуване на изгражданата транспортна и друга инфраструктура с характеристиките на релефа и наличния потенциал за провокиране на ерозионни процеси.

Районът се отличава със значителни почвени ресурси, създаващи предпоставки за организация на широкоспектърно земеделие. Опазването на почвите е съвременна необходимост и тя се свързва с възможни проблеми, породени от естествени фактори като ерозионни процеси /особено в землищата на селата Орсоя, Добри дол и Сливата/, преовлажняване, деструкция в условията на наводнения. На това основание почвената покривка е уязвима на антропогенно натоварване, предимно в посока замърсяване от употребата на торове в земеделието, засоляване /при напояване/, деструкция на почвения профил.

Естествената растителност има функциите на основен фактор за формирането на водните и почвените ресурси в общината, за предотвратяване на наводненията и смекчаване на негативните ефекти от засушаванията. На това основание е необходимо тяхното поддържане и опазване в близки до естествените им характеристики, както и ограничаване на антропогенизацията в горски условия за недопускане на процеси на фрагментация и деструкция. Също така защитените зони на територията на общината са отлична предпоставка за развитие на алтернативен научно-познавателен туризъм и провеждането на научни изследвания.

2.3. Териториална структура и земеползване

На територията на община Лом преобладават обработваемите земеделски земи, които заемат около 67 % от цялата територия на общината. Необработваемите земеделски земи са около 8%. Урбанизираните територии представляват <8%, а горските <5%. Водните площи са около 7 %.

2.4. Селищна мрежа

2.4.1. Пространствена характеристика на селищната мрежа

2.4.2. Функционална характеристика на населените места

Групирането на населените места, по степента на развитост на селищните им функции, показва, че те попадат в следните категории (функционални типове,

съобразно действащата в страната функционална категоризация на административно-териториалните единици и населени места):

- Територията на община Лом попада във 2-ра функционална категория /за сравнение община Монтана е включена към 1-ва категория/.
- Девет от населените места в община Лом са категоризирани в 5-та и 7-ма функционална категория.
- Общинският център гр. Лом е включен към 2-ра категория.

	Функционална категория							
Населено място	1	2	3	4	5	6	7	8
гр. Лом		x						
с. Добри дол							x	
с. Долно Линево							x	
с. Замфир					x			
с. Ковачица					x			
с. Орсоя							x	
с. Сливата							x	
с. Сталийска махала					x			
с. Станево							x	
с. Трайково					x			

Функционална категоризация на населените места в община Лом

Източник: Заповед № РД-02-14-2021 от 14 август 2012 на министъра на регионалното развитие и благоустройството за

утвърждаване категоризация на общините и категоризация на населените места в Република България

Според разработената Национална концепция за пространствено развитие /НКПР/ на Р. България за 2013-2025 г., гр. Лом се включва към градовете от 4-то йерархично ниво - малки градове с микрорегионално значение за територията на група общини /околии/. На територията на страната са определени общо 90 града от разглежданото йерархично ниво.

Територията на община Лом се пресича от ос на развитие с ограничено регионално значение, която следва течението на р. Лом - от гр. Белоградчик до гр. Лом. Общината остава извън преминаващата през областта ос на развитие с важно наднационално значение, която в рамките на област Монтана формира част от трансевропейски транспортен коридор №4 - Крайова-Видин-Монтана-Враца.

2.4.3. Градоустройствена характеристика на населените места

Градоустройствената характеристика на населените места в община Лом се определя от следните фактори:

- Природните условия на територията, отличаваща се с характерните равнинно – релефни форми, специфични за тази част от Дунавската хълмиста равнина, както и р. Дунав като градообразуващ фактор още от древността;
- Производствената характеристика на селищата, развила се главно на базата на селскостопанското производство и животновъдството и свързаните с тях дейности;
- Значимостта и развитие на гр. Лом след 40-те години на XIX в. като транспортно-комуникационен център, разположен на най-краткия път по Дунав от Западна Европа до Бяло море.

Селищни образувания и земи по §4 от ПЗР и ЗСПЗЗ

В границата на община Лом има земи по §4, поради което се налага предлагане на решения за тяхното устройство. С ОУПО се предлага те да бъдат устроени като вилни зони (м. Садовете) или като жилищни територии (м. Боруна).

2.5. Демография, човешки ресурс и работна сила

Демографското състояние и качествената характеристика на населението на община Лом се разглеждат като един от факторите както за сегашното състояние, така и бъдещото развитие на общината. Устройствовите аспекти на демографското развитие са свързани с развитието и устройственото планиране на някои от основните функционални системи - обект на ОУП на общината.

Демографските проучвания в ОУП на общината са структурирани в две основни направления, а именно:

- Анализ на ситуацията (съществуващо състояние);
- Прогнозни проучвания за очакваното демографско развитие (на вариантна основа – минимум два варианта на демографската прогноза)

Анализът на съществуващото демографско състояние на община Лом включва проучвания, свързани с количествените параметри на населението – брой на населението, параметри на естественото и на механичното движение и др., както и качествени характеристики на същото – полова, възрастова, образователна, етническа и др. структури на същото.

2.5.1. Брой и динамика в развитието на населението

Броят на населението в община Лом към 201 г. възлиза на 25568 д., което е по-малко от броя му през 2010 г. - 29618 д. Промените в броя на населението на общината през отделните години от разглеждания седемгодишен период са представени в следната таблица:

Таблица 1.1.

Промени в броя на населението на община Лом по местоживееене за периода 2010 – 2016 г.

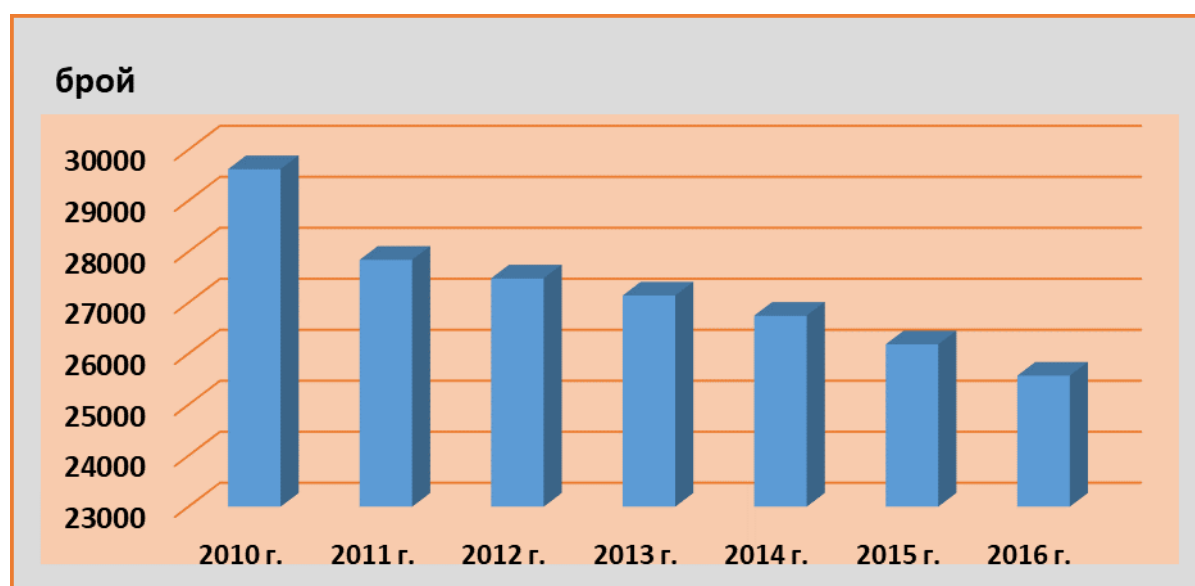
Години	Общо	В общ. ц-р	отн. дял (%)	В селата	отн. дял (%)
2010	29618	23836	80.48	5782	19.52
2011	27839	22306	80.13	5533	19.87
2012	27476	22059	80.28	5417	19.72
2013	27140	21787	80.28	5353	19.72
2014	26744	21466	80.26	5278	19.74
2015	26182	20949	80.01	5233	19.99
2016	25568	20508	80.21	5060	19.79

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

Данните за промяната в броя на населението на общината за анализирания 7 годишен период показват, че общината се обезлюдява, което като процес е характерно за страната и което е валидно за почти всички общини. Този негативен процес е характерен както за градското, така и за селското население в община Лом.

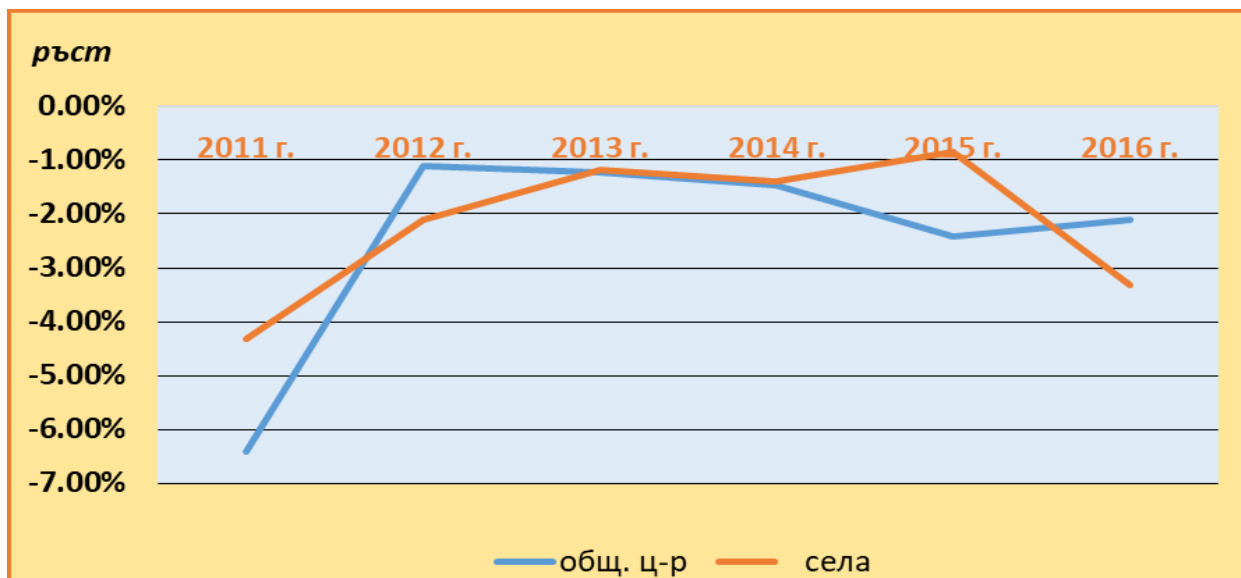
За целия анализиран период броят на населението на общината е намалял общо с 2271 д., или с 452 д. средногодишно. Тенденцията показва, че процесът на обезлюдяване се заселва – през 2015 г. броят на населението е с 533 д. по-малко от предишната година, а през 2016 г. – с 614 д. по-нисък от този през 2015 г.

Процесът на обезлюдяване на община Лом за периода 2010 -2016 г. е представен графично чрез следната диаграма:

Фиг. 1.1. Промени в броя на населението на община Лом за периода 2010 -2016 г.

Динамиката в броя на населението се илюстрира по-добре с постигнатите темпове на растеж. Данните за анализирания период показват добре очертана тенденция на намаляване на броя на населението, т.е. и за община Лом е налице процес на обезлюдяване. Темповете на растеж са с отрицателен знак. Същите са изчислени, както за целия анализиран период, така и за всяка година спрямо предшестващата. Темповете на растеж в броя на населението са представени и със следващата графика:

Фиг.1.2. Динамика в темповете на годишно нарастване на броя на населението на община Лом и на гр. Лом спрямо предшестващата година – 2011-2016 г.

От графиката се вижда, че през отделните години се очертават пикове в темповете на обезлюдяване на гр. Лом и отделно на селата от общината. За гр. Лом такъв пик на отрицателен темп се наблюдава в 2011 г. спрямо 2010 г., а за селата – в 2016 г. спрямо 2015 г.

Промените в броя на населението по населени места в общината показват, че се очертават същите тенденции, характерни за общината. Броят на населението намалява във всички населени места. Това се подкрепя и от данните в следващата таблица.

Таблица1.2.

Динамика в броя на населението по населени места в община Лом за периода 2010 – 2016 г.

Населени места	Брой население по Години					
	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
община Лом	27839	27475	27140	26715	26182	25568
с.Добри дол	318	307	307	304	302	298
с.Долно Линево	245	236	240	231	226	222
с.Замфир	983	974	964	952	943	918

с.Ковачица	1168	1141	1119	1220	1155	1110
гр.Лом	22306	22059	21787	21354	20949	20508
с.Орсоя	113	104	92	92	92	82
с.Сливата	194	192	196	191	187	172
с.Сталийска махала	1315	1285	1285	1258	1245	1207
с.Станево	330	316	302	290	286	283
с.Трайково	867	861	848	823	797	768

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

Анализът на данните за броя на населението в населените места през отделните години показва, че няколко от селата в общината се обезлюдяват по-слабо, в сравнение с други. По-слабо обезлюдяващи се са селата Добри дол, Замфир, Ковачица, Станево.

Броят на населението е основен критерий за градоустройствената категоризация на населените места. По този критерий населените места в община Лом се категоризират както е показано в следващата таблица:

Таблица1.3.

Категоризация на населените места в община Лом по критерия „брой на населението“ към 2016 г.

Категория	Критерий	Населени места
малки градове	10-30 хил. д.	гр. Лом
средни села	1000-2000 д.	с. Ковачица, с. Сталийска махала
малки села	250 -1000 д.	с. Замфир, с. Трайково
много малки села	до 250 д.	с.Долно Линево, с. Орсоя, с. Сливата

2.5.2. Движение на населението

Броят на населението е резултативна функция от неговото естествено и механично движение, т.е. от неговия естествени и механичен прираст.

2.5.2.1. Естествен прираст

Естественият прираст се формира от раждаемостта и смъртността на населението. Състоянието на показателите, характеризиращи естественото движение на населението се представя чрез абсолютни стойности на броя на родените, умрелите и съответно на естествения прираст, както и с коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст. Коефициентите изразяват броя на

родените и умрелите, отнесени към 1000 д. от населението на общината или на съответното населено място.

Таблица 2.1.

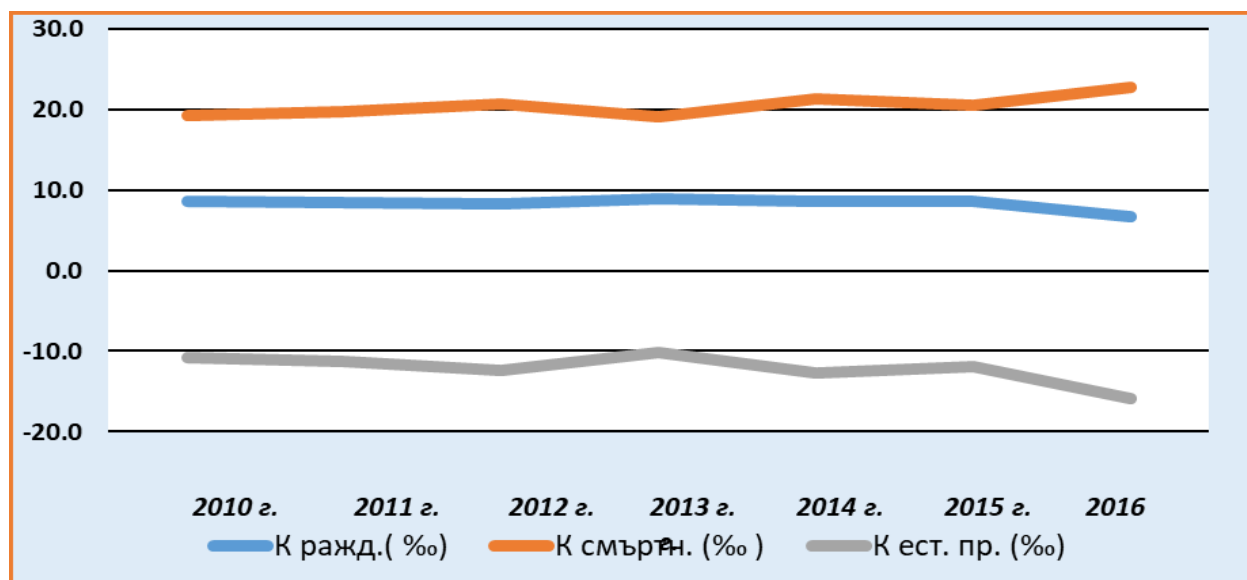
Динамика в показателите за естествено движение на населението на община Лом за периода 2010 – 2016 г.

показатели	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Брой родени	253	236	228	242	229	224	173
<i>К. ражд. (‰)</i>	8.5	8.5	8.3	8.9	8.6	8.6	6.8
Брой умрели	572	551	568	518	570	536	581
<i>К. смъртн. (‰)</i>	19.3	19.8	20.7	19.1	21.3	20.5	22.7
Естествен прираст - брой	-319	-315	-340	-276	-341	-312	-408
<i>К.ест. прир.(‰)</i>	-10.8	-11.3	-12.4	-10.2	-12.8	-11.9	-16.0

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

Статистическите данни за естественото движение на населението показват, че за периода 2010-2016 г. в общият брой на родените лица в община Лом е 1585 д. Средногодишният брой на родените лица е 226. За същия период броят на умрелите е два пъти по-висок от този на родените – 3896 д., което е 556 д. средногодишно. Значително по-високия брой на умрелите лица от този на родените формира и отрицателните стойности на естествения прираст – 2311 д., или – 330 д.

За сравнителни анализи и оценки на естественото движение на населението по-подходящи са коефициентите за раждаемост, смъртност и естествен прираст. Данните показват, че стойностите на коефициента на раждаемост през отделните години варира в не много широки граници - 8,5 - 8,6‰. Изключение е по-ниската стойност на този коефициент за 2016 г. – 6,8‰. При коефициента за смъртност се наблюдава лека тенденция на увеличение на стойността му, като в 2016 г. той е 22,7‰. По-ниските стойности на коефициента на раждаемост и по-високите – на коефициента на смъртност формират и по-високите, отрицателни стойности на коефициента на естествен прираст за 2016 г. – 16,0‰. Стойностите на коефициентите на раждаемост, смъртност и естествен прираст са представени в следващата графика:

Фиг. Динамика в коефициентите на раждаемост, смъртност и естествен прираст на населението на община Лом за периода 2010 – 2016 г.

2.5.2.2. Механичен прираст

Механичният прираст на населението (в комбинация с естествения) също дава отражение върху броя на населението. Механичният прираст в периода 2010-2016 г. подобно на естествения е с отрицателни стойности. Общият брой на заселените за периода 2010 – 2016 г. е 3204 д., или по 458 д. средно на година. В същото време, броят на изселените лица е 4083 д., или по 583 д. средногодишно. Средногодишният механичен прираст като абсолютен брой лица е отрицателен - 126 д. Данните за механичното движение на населението (като брой лица и като коефициент) са отразени в следващата таблица.

Таблица 2.2.

Динамика в показателите за механично движение на населението на община Лом за периода 2010 – 2016 г.

Години	Заселени	Изселени		К заселване (‰)	К изселване (‰)	К мех. прираст (%)
2010 г.	616	877	-261	20.8	29.6	-8.8
2011 г.	397	421	-24	14.3	15.1	-0.9
2012 г.	385	408	-23	14	14.8	-0.8
2013 г.	446	506	-60	16.4	18.6	-2.2
2014 г.	511	566	-55	19.1	21.2	-2.1
2015 г.	441	691	-250	16.8	26.4	-9.5

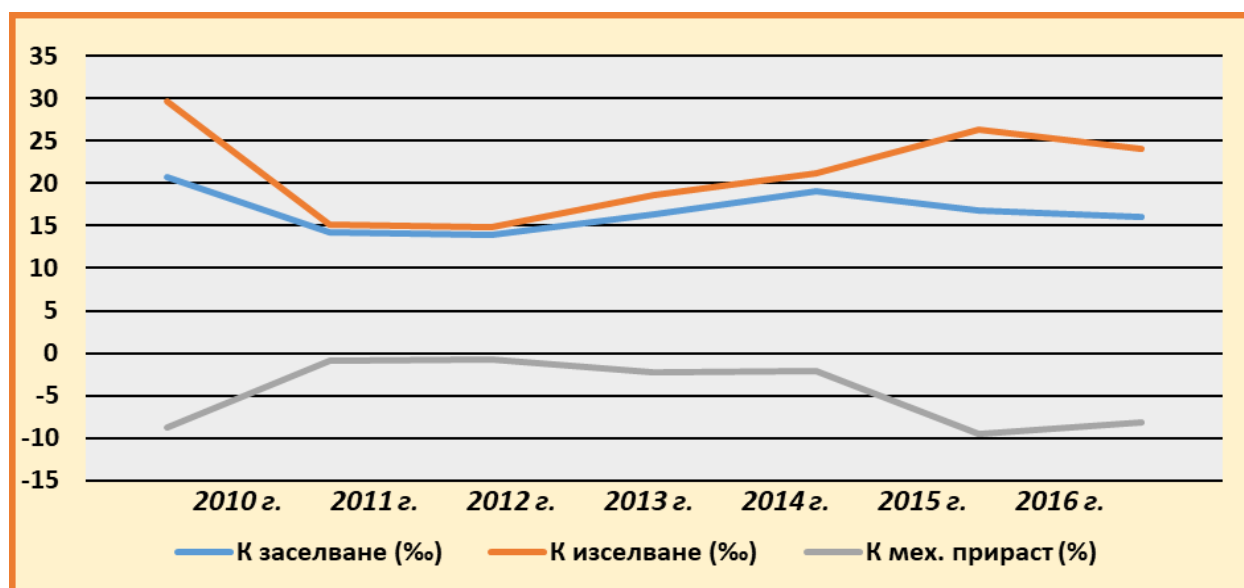
2016 г.	408	614	-206	16	24	-8.1
---------	-----	-----	------	----	----	------

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

По-подробните анализи и оценки на механичното движение на населението на община Лом за периода 2010 – 2016 г. показват, че тя „губи“ от своето население и поради по-високия брой на изселилите се лица от този на заселените. Годишните данни за механичното движение показват колебание, но като цяло броят на изселените е с трайно високи стойности – между 500 и около 600 д. напускат общината.

Коефициентът на механичен прираст, който е резултат от коефициента на заселване и изселване (изчислени на базата на броя на заселените и изселените, отнесени към 1000 д. от населението) също е отрицателен. Този коефициент е с по-високи отрицателни стойности през 2010 и 2015 и 2016 г. – над 8‰. През останалите години от анализирания период този коефициент е с по-ниски (също отрицателни) стойности – под и около 2‰. Това означава, че през 2012- 2014 г. намалението на броя на населението на общината е основно за сметка на високия отрицателен естествен прираст.

Нагледна представа за динамиката на стойностите на коефициентите за заселване, изселване и механичен прираст дава следната графика:

Фиг. Динамика в коефициентите на показателите за естествено движение на населението на община Лом за периода 2010 -2016 г.

2.5.3. Качествени характеристики на населението

2.5.3.1. Полова структура

Половата структура на населението на община Лом е близка до стандартната, при която броят на мъжете е по-нисък от този на жените. Конкретните данни за структурата на населението по пол показва, че община Лом се характеризира с известни отклонения в полза на жените,. Към 2016 г. броят на мъжете в община Лом (13 412 д.) е по- малък с 575 д. от този на жените (13987 д.). По такъв начин половата структура мъже/жени е в съотношение 48,3:51,7. За сравнение с половата структура средно за страната е 48,7:51,3. И при градското население преобладава броят на жените, като съотношението мъже/жени е не се

различава от средното за общината – 48,4:51,6, докато при селското население това съотношение е 48,1:51,9. През отделните години на анализирания 7 годишен период се наблюдава слабо изразена тенденция на нарастване на дела на мъжете.

2.5.3.2. Възрастова структура

От значение за устройствените решения, засягащи развитието на някои от функционалните системи на ОУП на общината („Труд“, „Обслужване“, „Обитаване“), са данните за възрастовата характеристика на населението, които засягат стандартните и специфичните му възрастови групи. Стандартните възрастови групи (под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст) имат отношение както към фактическото състояние, така и към прогнозите за броя на активното население, в т.ч. и на броя на заетите лица и др., т. е. на трудовия потенциал на общината. Същите разчети се залагат и в последващите устройствени решения в ОУП на общината, засягащи функционална система „Труд“. Специфичните възрастови групи са демографски фактор, отчитан основно при оразмеряване на потребностите от инфраструктура основно на образованието, здравеопазването и др. Възрастовата структура на населението по стандартни възрастови групи е представена в следващата таблица:

Таблица 3.1.

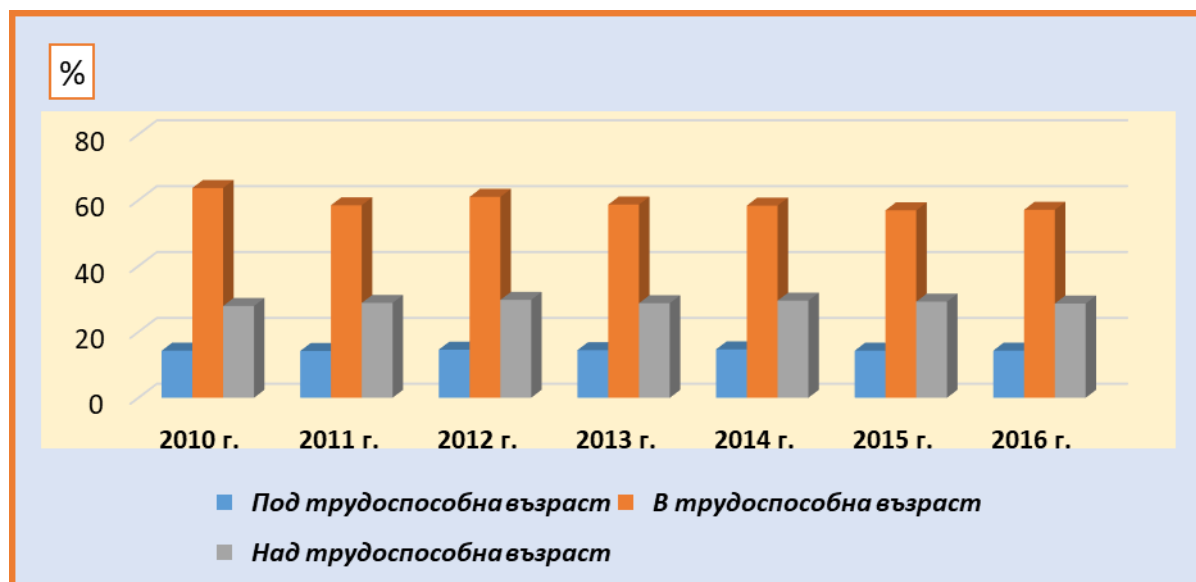
Изменения в стандартните възрастови структури на населението на община Лом за периода 2010-2016 г.

Години	Възрастови категории	община	общ. ц-р	относителен дял (%)	
				община	общ. ц-р
2010 г.	Под трудоспособна възраст	4228	3627	14.28	15.22
	В трудоспособна възраст	17736	14935	63.71	66.96
	Над трудоспособна възраст	7654	5274	27.86	23.91
2011 г.	Под трудоспособна възраст	3956	3357	14.21	15.05
	В трудоспособна възраст	16063	13426	58.46	60.86
	Над трудоспособна възраст	7820	5523	28.81	25.35
2012 г.	Под трудоспособна	3908	3310		

	възраст			14.61	15.01
	В възраст трудоспособна	15972	13368	61	61.36
	Над възраст трудоспособна	7596	5381	29.71	25.07
2013 г.	Под възраст трудоспособна	3928	3333	14.47	15.3
	В възраст трудоспособна	15692	13109	58.67	61.07
	Над възраст трудоспособна	7520	5345	28.72	25.51
2014 г.	Под възраст трудоспособна	3926	3338	14.68	15.55
	В възраст трудоспособна	15280	12734	58.36	60.79
	Над възраст трудоспособна	7538	5394	29.48	26.3
2015 г.	Под възраст трудоспособна	3818	3235	14.28	15.44
	В възраст трудоспособна	14904	12353	56.92	60.24
	Над възраст трудоспособна	7460	5361	29.18	25.59
2016 г.	Под възраст трудоспособна	3661	3114	14.32	15.18
	В възраст трудоспособна	14588	12121	57.06	59.1
	Над възраст трудоспособна	7319	5273	28.63	25.71

Възрастовата структура на населението на община Лом е с нарушена характеристика. През 2016 г., в сравнение с 2010 г. се наблюдава тенденция на застаряване на населението. Тя се изразява в нарастване на броя на населението в над трудоспособна възраст, което е за сметка на намаляване на броя на лицата в трудоспособна възраст.

Визуална представа за промените в стандартната възрастова структура на населението на община Лом дава следната графика:

Фиг.3.1. Промени в относителните дялове (%) на стандартните възрастови групи на населението на община Лом за периода 2010 -2016 г.

Процесът на застаряване на населението на община Лом се подкрепя от данните за относителния дял на лицата в над трудоспособна възраст. През 2010 г. същия е 27,9% от общия брой на населението на общината. Към 2015-2016 г. този дял е 28,6 – 29,2%.

В някои от населените места населението в над трудоспособна възраст е над 40% (с. Орсоя – 68,3%, с. Добри дол – 51,3%, с. Станево – 44,2%, с. Сливата – 40,1%. Това са села, попадащи в категорията „много малки“.

Както бе посочено, за нормалното функциониране на някои подсистеми на система „Социална инфраструктура“ („Обслужване“) – Образование и Здравеопазване от значение са т.нар. специфични възрастови структури. Такива са лицата във възрастовите групи от 0 до 2 годишна възраст, 3 до 6 години, 7 до 14 години и 15-18 години.

Числеността на лицата в посочените възрастови групи към 2016 г. е отразена в следващата таблица:

Таблица 3.2.

Брой на лицата в специфичните възрастови групи по населени места в община Лом – 2016 г.

Населени места	Специфични възрастови групи	
	Общо	

	население	0-2 г.	3 г. - 6 г.	7 г. -14 г.	15 - 18 г.
Община Лом	25568	612	952	1854	1088
с.Добри дол	298	5	6	13	10
с.Долно Линево	222	2	4	8	5
с.Замфир	918	20	23	47	31
с.Ковачица	1110	19	49	70	43
гр.Лом	20508	514	822	1574	908
с.Орсоя	82	0	0	0	0
с.Сливата	172	10	4	12	9
с.Сталийска махала	1207	28	24	75	57
с.Станево	283	3	6	11	7
с.Трайково	768	11	14	44	18

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика

Посочените бройки на лицата в специфичните възрастови групи по населени места са един от основните критерии за разкриване на детски заведения и на училища. Статистическите данни показват, че в почти от половината села на общината няма реални основания за функциониране на училища и на детски заведения, поради недостатъчния брой деца и лица в училищна възраст.

2.5.3.3. Образователна структура

Информация за образователната структура на населението се осигурява по време на преброяванията на населението. Данните за 2001 и 2011 г. показват, че в община Лом е налице слабо изразена тенденция за нарастване на относителния дял на по-високообразованото население (с висше и със средно образование) за сметка на по-ниско образованото – с основно и по-ниско от основното образование. Намалява и делът на неграмотните лица.

Образователната структура на населението в общината (по населени места) е представена в следващата таблица:

Таблица 3.3.

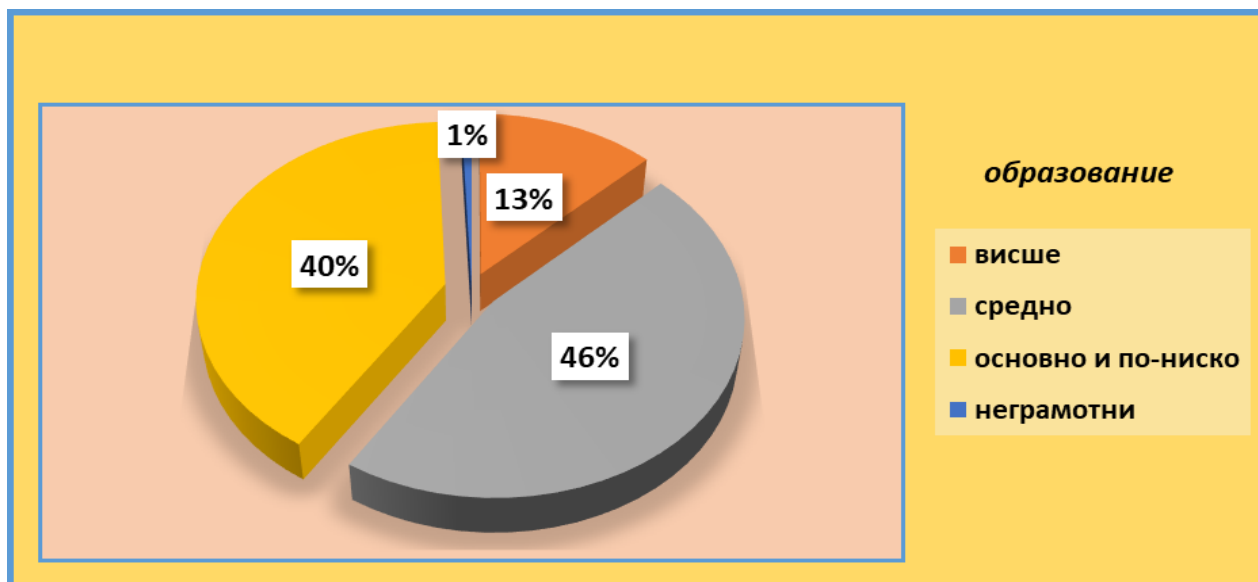
Образователна структура на населението в населените места на община Лом – 2011 г.

Населени места	Общо- население над 7 години	Висше образование	Средно Образование	Основно и по- ниско Образование	Неграмотни лица
Община Лом	26572	3372	12305	10678	181
гр. Лом	21179	3118	9978	7896	152
с.Добри дол	319	23	113	180	3
с.Долно Линево	247	6	100	141	-
с.Замфир	969	47	432	489	..
с.Ковачица	1114	74	516	521	..
с.Орсоя	115	4	47	61	..
с.Сливата	187	4	59	117	7
с.Сталийска махала	1261	55	525	679	..
с.Станево	335	8	151	169	7
с.Трайково	846	33	384	423	6

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и жилищния фонд.2011 г.

От населението на общината, което е над 7 годишна възраст, с висше образование са 12,7%, а със средно – 46,3%. Като неграмотни са се определили 181 лица, или 0,7% от анкетираните през 2011 г. лица. В общинския център броят на лицата с висше образование е 3118 д. от о общо 3372 лица в общината с подобно образование. Това е 92,5% от всички лица с висше образование в община Лом.

Образователната структура на населението на община Лом е представена графично на следващата фигура.

Фиг.3.2. Образователна структура на населението на община Лом – 2011 г.

2.5.3.4. Етническа структура

Статистическите данни за етническата структура на населението се осигуряват само по време на официалните преброявания. Принадлежността към съответната етническа група се удостоверява на доброволен принцип.

Етническата структура на населението на община Лом е представена в следната таблица:

Таблица 3.4.

Етническа структура на населението по населени места в община Лом – 2011 година

Населено място	Брой лица, отговорили на доброволния въпрос за етническа принадлежност	Етническа група				Не се самоопределям
		Българска	Турска	Ромска	Друга	
Община Лом	27421	22375	50	4729	66	201
гр. Лом	21869	17354	47	4231	49	188
с.Добри дол	331	276	..	54	..	-
с.Долно Линево	253	246	..	6	..	-
с.Замфир	995	968	..	22	..	4
с.Ковачица	1154	1077	..	65	10	..

с.Орсоя	115	111	..	..	..	-
с.Сливата	205	193	-	9	..	..
с.Сталийска махала	1305	1040	..	258	..	5
с.Станево	323	318	..	..	..	-
с.Трайково	871	792	-	79	-	-

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България. 2011 г.

Статистическите данни за етническата принадлежност на населението показват, че по време на последното преброяване на населението (2011 .) преобладаваща е българската етническа група. От цялото население на общината (отговорило на въпроса за своята етническа принадлежност) 81,6% се самоопределят като българи. Тази етническа група преобладава във всички населени места в общината, като този дял е с най-високи стойности в селата Станево (98,5%), Замфир (97,3%) и Долно Линево (97,2%).

На второ място по брой и като относителен дял е ромската етническа група. Тя съставлява 17,3% от населението на общината. Най-голямо е присъствието на тази група в гр. Лом (19,4%). Без ромско население са селата Орсоя и Станево.

Много слабо представена е турската етническа група – само 50 д. (0,18%) от населението и тя е съсредоточена основно в гр. Лом – 47 д.

2.5.4. Икономическа характеристика на населението

Икономическата характеристика е по признака икономическа активност. Икономически активното население включва лицата във възрастовата група от 15 до 64 год. Към 2016 г. в община Лом броят на икономически активните лица е 12 340 д. В сравнение с 2011 г. броят на икономически активното население бележи намаление – от 12500 д. на 12340 д., или спад със 160 д., Причината за това е общото намаление на населението в общината и процесът на неговото застаряване. Информацията за броя на икономически активното население по населени места се отнася за 2011 г. и е резултат от преброяване на населението. Тя е представена в следната таблица:

Таблица 4.1.

Структура на населението над 15 г. в община Лом по признака икономическа активност – 2011 г.

населени места	Население над 15 г.	Икон. Активни		Икон. Активни	
		брой	%	Брой	%
Община Лом	24444	12500	51.1	11944	48.9
гр. Лом	19386	10512	54.2	8874	45.8
с.Добри дол	305	99	32.5	206	67.5

с.Долно Линево	237	95	40.1	142	59.9
с.Замфир	910	388	42.6	522	57.4
с.Ковачица	1031	404	39.2	627	60.8
с.Орсоя	115	19	16.5	96	83.5
с.Сливата	171	42	24.6	129	75.4
с.Сталийска махала	1151	508	44.1	643	55.9
с.Станево	327	130	39.8	197	60.2
с.Трайково	811	303	37.4	508	62.6

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България. 2011 г.

2.5.5. Демографска прогноза

Демографската прогноза се разработва в съответствие с изискванията на действащите нормативни документи в сферата на устройственото планиране (ЗУТ и Наредба № 8 на МРРБ), както и на Плановото задание за ОУП на община Лом. Съобразно тях демографската прогноза се изработва и се представя в минимум два варианта. Отчитайки степента на влияние на факторите със стимулиращ и със задържащ фактор се предлагат следните варианти на прогнозите:

- **Тенденциален вариант;**
- **Умерено оптимистичен вариант.**

Прогнозите, на базата на които се разработва и самият проект на ОУП на община Лом, са съобразени с прогнозния срок за действие на ОУП. В Плановото задание за изработване на ОУП на общината е заложен прогнозен хоризонт 2035г.

Като цяло, прогнозите и по двата варианта са с хипотезен характер и отчитат:

- На първо място - особеностите на демографските процеси характерни за периода 2010-2016 г. и сегашната динамика на отрицателен естествен и механичен прираст. и очакваните тенденции в раждаемостта, смъртността, възрастовата структура на населението и др.;
- На второ място - предвижданията за очакваната фертилност на жените, хипотезите за естественото и механичното движение на населението в прогнозния период.

При прогнозиране на демографското развитие на община Лом се използват класическите демографски методи за прогнозиране. Тези чисто демографски методи на прогнозиране се съпоставят с очакваните въздействия и на фактори с подчертан социално-икономически характер.

И при двата варианта на демографската прогноза се залага основно въздействие да имат задържащите фактори за развитието на населението. Тяхното

влияние е с различна степен на проявление при отделните варианти. Важно уточнение, което следва да се има предвид при демографската прогноза за община Лом, е, че тя е съобразена с тенденциите в очакваното развитие на населението, заложи в демографските прогнози за страната и за област Монтана, изработени от Националния статистически институт. Тези тенденции, заложи като ориентир в демографската прогноза, са съобразени с досегашните тенденции в развитието на населението на община Лом в изминалия 7 годишен период – 2010-2016 г. – анализирани в аналитичната част на раздел „Демография“ на ОУПО.

В основата на прогнозните разчети за броя на населението, както и за неговата възрастова структура се залагат предвижданията за:

- Повъзрастовата раждаемост (със съответните натрупвания във времевите етапи на прогнозния период);
- Повъзрастовата смъртност на населението, свързана с процесите на застаряването на населението и влиянието на социално-значимите заболявания на населението;
- Миграцията на населението.

В съответствие с възприетия методически подход, прогнозните разчети за демографското развитие на община Лом до 2035 г. се предлагат по определените два варианта, а именно:

- **тенденциален**, при който е заложи запазване на тенденциите от досегашното демографско, социално-икономическо и инфраструктурно развитие на община Лом;
- **умерено оптимистичен вариант**, основаващ се на вероятностното доминиращо влияние на фактори, които ще оказват относително благоприятно въздействие върху демографските процеси (основно на очаквано по-благоприятно развитие на естествено възпроизводство на населението) и на икономиката развитие на модерен аграрен сектор, развитие на съвременна техническа и социална инфраструктура и др.

Важна особеност на демографската прогноза за община Лом (и по двата варианта) е, че като изходни параметри се залагат не много различаващи се прогнозни предвиждания за числовите величини на коефициента на фертилност (определя се от контингента жени в детеродна възраст), брачноста, броя на живородени момичета и др. Причината за това е, че в прогнозния период (2020 - 2035г.) няма обективни основания да се счита, че в контингента жени във фертилна възраст ще настъпят съществени промени. С очакваното нарастване на коефициента на раждаемост (по умерено-оптимистичния вариант) се залага и хипотезата да настъпят не много големи промени и в броя на жените във фертилна възраст след 2020 г. Очакванията са коефициентът на интегрална фертилност да се стабилизира между 1,45-1,50.

Както бе отбелязано, като сравнителни ориентир в демографската прогноза на общината са приети прогнозните разчети в демографските прогнози на страната и на област Монтана, разработена от НСИ. Тези тенденции са негативни и показват, че броят на населението дори и при най-благоприятния вариант ще намалява.

Според прогнозата на НСИ населението на област Монтана се предвижда да намалява с 5-6% за петгодишни периоди до 2035 г. По тенденциалния вариант това намаление е средно с 6,6% спрямо предшестващия петгодишен период, а по умерено-оптимистичния – с 5,7%.

По отделните варианти на демографската прогнозата, като основни изходни параметри на хипотезата за демографското развитие средно за община Лом се възприемат следните стойности на:

- Репродуктивни очаквания за среден брой деца в семейството
 - Тенденциален вариант - 1,70 - 1,75;
 - Умерено - оптимистичен вариант – 1,8- 1,85
- Общата раждаемост
 - Тенденциален вариант – 7,8 – 8,2‰ ;
 - Умерено - оптимистичен вариант – 8,5 -8,8 ‰
- Коефициент на плодовитост (фертилност) на жената
 - Тенденциален вариант – 1,65 – 1,75
 - Умерено - оптимистичен вариант – 1,80 – 1,85
- задържане на общата смъртност на населението – и по двата варианта
 - 19,7 – 20,5‰
- запазване на средната продължителност на живота – и по двата варианта около 73 -74 години.

По отношение на механичния прираст се приема хипотезата, че ще се осъществява относително балансирано проявление на заселванията и изселванията, като превес ще има изселването. В този смисъл, в демографската прогноза се залага (макар и с не високи стойности) отрицателен коефициент на механичния прираст – в рамките на – 5,0 – 6,0‰

2.5.5.1. Прогноза за броя на населението

Чрез прилагане на хипотезите за развитие на населението на общината в периода до 2035 г. и на прогнозните стойности на посочените демографски показатели е определена и прогнозата за общия брой на населението на община Лом по двата варианта. Тя е посочена в следващата таблица:

Таблица 6.1.

Прогноза за броя на населението на община Лом за периода 2016-2035 г. (по варианти)

	Варианти на прогнозата (брой)

Прогнозен хоризонт по години	I вариант (при хипотеза за конвергентност)* Тенденциален	II вариант (при хипотеза за относително ускоряване)* умерено оптимистичен
2016 г. –състояние	25568	25568
2020 г. – прогноза	23800	24181
2025 г. – прогноза	22615	22893
2030 г. – прогноза	21333	21760
2035 г. – прогноза	20705	21119

*Наименования на вариантите на демографската прогноза на НСИ

За целите на ОУП демографската прогноза по тенденциалния (хипотеза за конвергентност) е диференцирана по населени места. Числовите стойности на разчетите за броя на населението, отчитат хипотезата за конвергентност с вариант на прогнозата на НСИ за област Монтана. Прогнозните разчети за населението на община Лом се основават на очакванията за влиянието на относително по - благоприятни демографски и икономически фактори, в сравнение с разчетите за тенденциалния вариант. Заложена е и хипотезата, че броят на населението в под трудоспособна възраст ще запази своя нисък относителен дял. И по този по-благоприятен вариант на демографската прогноза се залага хипотезата за запазване на отрицателния естествен прираст. Този вариант на прогнозата, независимо че залага намаляване на броя на населението, е по-благоприятен за развитие на населението в общината, защото се базира на намаляване на стойностите на отрицателния естествен прираст на населението. Този вариант на прогнозата се базира на запазване на досегашните тенденции в демографското развитие, а не на влошаването им, което е заложено при тенденциалния вариант на прогнозата.

Тъй като вероятността за сбъждане на хипотезата за бъдещото развитие на населението на общината е по-голяма при тенденциалния вариант, прогнозните разчети за броя на населението по населени места е представена по него. Прогнозните разчети по този вариант са представени в следващата таблица:

Таблица 6.2.

Прогноза за броя на населението на община Лом за периода 2016-2035 г. – по населени места (тенденциален)

Населени места	Брой население към:				
	2016 г. – отчет	Прогноза – тенденциален вариант			
		2020 г.	2025 г.	2030 г.	2035 г.

община Лом	25568	23800	22615	21333	20705
с.Добри дол	298	289	281	273	268
с.Долно Линево	222	209	197	186	177
с.Замфир	918	865	819	774	736
с.Ковачица	1110	1080	1054	1028	1019
гр.Лом	20508	19066	18111	17056	16522
с.Орсоа	82	65	58	52	48
с.Сливата	172	154	141	128	120
с.Сталийска махала	1207	1134	1071	1009	956
с.Станево	283	253	233	213	187
с.Трайково	768	685	650	614	672

По вторият вариант на демографската прогноза – умерено-оптимистичния-разчетите за броя на населението на населените места в общината са благоприятни. Това се дължи на възприетата хипотеза за положителното влияние на социалните и икономически фактори върху демографското развитие на общината. Прогнозните разчети по този вариант на прогнозата са представени в следващата таблица:

Таблица 6.3.

Прогноза за броя на населението на община Лом за периода 2016-2035 г. – по населени места (умерено-оптимистичен вариант)

Населени места	Брой население към:				
	2016 г. – отчет	Прогноза – тенденциален вариант			
		2020 г.	2025 г.	2030 г.	2035 г.
община Лом	25568	24181	22893	21760	21119
с.Добри дол	298	295	287	278	273
с.Долно Линево	222	213	201	190	181
с.Замфир	918	872	835	789	751
с.Ковачица	1110	1098	1075	1049	1039
гр.Лом	20508	19357	18299	17397	16852
с.Орсоа	82	66	59	53	49

с.Сливата	172	157	144	131	122
с.Сталийска махала	1207	1142	1092	1029	975
с.Станево	283	258	238	217	191
с.Трайково	768	690	663	626	685

2.5.5.2. Прогноза за възрастовата структура на населението

При прогнозата за възрастовата структура на населението са отчитани фактори като естественото движение на населението, средната продължителност на живота и прогнозата за общия брой на населението.

Прогнозата за стандартната възрастова структура на населението по двата варианта на прогнозата се отнасят към крайната година на срока на действие на ОУП на община Лом – 2035 г.

Прогнозните разчети за възрастовата структура на населението по тенденциалния вариант на прогнозата за община Лом се основават на хипотезата, че броят на населението в под трудоспособна възраст ще продължи да намалява за сметка на това в трудоспособна и в над трудоспособна възраст. Този вариант на възрастовата структура се очертава като възможен в най-висока степен като се базира на сегашното неблагоприятно състояние на естественото движение на населението, което ще продължи да оказва влияние и през следващите години.

Прогнозните разчети за стандартните възрастови групи в община Лом са представени в следващата таблица:

Таблица 6.4.

Прогнозни разчети за броя на населението по стандартните възрастови групи в община Лом -2035 г. (по варианти на прогнозата)

Варианти на прогнозата	Прогноза за броя на населението по възрастови групи			
	Общ брой (прогноза 2035 г.)	Под трудо-способна възраст	В трудо-способна възраст	Над трудо-способна възраст
Тенденциален	20705	2920	11807	5978
Умерено оптимистичен	21119	2999	12060	6060

За гр. Лом прогнозата за възрастовата структура на населението по стандартните възрастови групи – по варианти – е представена следващата таблица:

Таблица 6.5.

Прогнозни разчети за броя на населението по стандартните възрастови групи в гр.

Лом -2035 г. (по варианти на прогнозата)

Варианти на прогнозата	Прогноза за броя на населението по възрастови групи			
	Общ брой	Под трудо способна възраст	В трудо способна възраст	Над трудо способна възраст
Тенденциален	16522	2491	9751	4283
Умерено оптимистичен	16852	2567	9948	4337

При планиране на бъдещото развитие на образователната инфраструктура и на потребността от детски заведения и училища, както и та тяхната териториална локализация се представят и прогнозни разчети за специфичните възрастови групи. Същите са разработени общо за община Лом, в т.ч. и за гр. Лом., както това е посочено в следващата таблица:

Таблица 6.6.

Прогноза за броя на лицата в специфичните възрастови групи в община Лом и гр. Лом към 2025 и 2035 година – по варианти на прогнозата

Населени места	Възрастови групи	Прогнозен брой лица по варианти на прогнозата	
		тенденциален	Умерено-оптимистичен
Състояние – 2016 г.			
Община Лом	0-2 г.	612	612
	3-6 г.	952	952
	7-14 т.	1854	1854
	15-18 г.	1088	1088
	0-2 г.	514	514
	3-6 г.	822	822

<i>Гр. Лом</i>	<i>7-14 г.</i>	<i>1574</i>	<i>1574</i>
	<i>15-18 г.</i>	<i>908</i>	<i>908</i>
Прогноза 2025 г.			
Община Лом	0-2 г.	541	548
	3-6 г.	842	852
	7-14 г.	1640	1660
	15-18 г.	962	974
<i>Гр. Лом</i>	<i>0-2 г.</i>	<i>454</i>	<i>459</i>
	<i>3-6 г.</i>	<i>726</i>	<i>733</i>
	<i>7-14 г.</i>	<i>1390</i>	<i>1404</i>
	<i>15-18 г.</i>	<i>802</i>	<i>810</i>
Прогноза 2035 г.			
Община Лом	0-2 г.	496	506
	3-6 г.	771	786
	7-14 г.	1501	1531
	15-18 г.	881	899
<i>Гр. Лом</i>	<i>0-2 г.</i>	<i>414</i>	<i>422</i>
	<i>3-6 г.</i>	<i>662</i>	<i>675</i>
	<i>7-14 г.</i>	<i>1268</i>	<i>1293</i>
	<i>15-18 г.</i>	<i>732</i>	<i>746</i>

Анализите и оценките на данните от таблицата за специфичните възрастови групи показват, че паралелно с прогнозата за намаляване на общия брой на населението на общината се прогнозира и намаляване на контингентите от лица в специфичните възрастови групи. Преобладаващата част от лицата в предучилищна и в училищна възраст са в общинския център. Нисък е броят на лицата от разглежданите възрастови групи в повечето от селата на общината. Тези прогнозни разчети са индикатор за необходимостта от бъдещо реструктуриране на мрежата от детски заведения и от общообразователни училища.

2.5.5.3. Прогноза за икономически активното население

В основата на прогнозните разчети за икономически активното население на общината се залагат прогнозите за очаквания брой на населението и прогнозните предвиждания за коефициентите на заетост и на безработица.

Таблица 6.7.

Прогноза за броя на икономически активното население на община Лом по възприетите варианти на демографската прогноза за периода 2016-2035 г.

Показатели /варианти	Прогнозна стойност към:		
	2016 г. състояние	2025 г. прогноза	2035 г. прогноза
Тенденциален вариант			
Коефициент на безработица (%)	11,6	9,2	7,6
Коефициент на заетост (%)	28,2	34,4	36,0
Брой заети лица	4178	4198	4253
Коефици. на иконом. активност (%)	48,7	48,0	47,2
Икономически активно население (бр.)	12340	11676	11521
Умерено оптимистичен вариант			
Коефициент на безработица (%)	11,6	8,5	7,0
Коефициент на заетост (%)	38,2	35,2	36,9
Брой заети лица	4178	4222	4277
Коефици. на иконом. активност (%)	48,7	48,3	47,5
Икономически активно население (бр.)	12 340	11724	11599

2.6. Икономическа характеристика

Структурата на местната икономика на община Лом е многопрофилна. Водещи функции в нея имат икономически дейности на промишлеността и аграрния сектор. Промислеността е с по-добре представени функции в икономиката на общината. Производствените ѝ мощности са съсредоточени предимно в общинския център. Добре представени са и някои дейности от сектора на услугите.

Подобно и на останалите общини в страната, социално-икономическият и инфраструктурен комплекс на община Лом продължава да изпитва последиците на икономическата и финансова криза, настъпила в периода след 2008 г. Същите се изразяват в негативна тенденция, свързана със спад в производството, във фалит на фирми, в определена степен и до декапитализация на територията. През последните 4-5 години се наблюдава относителна стабилизация в местната икономика. Това се отчита при аграрния сектор, в транспорта, както и в икономическата дейност „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“ (основно производство на пиво, винопроизводство, преработка на месо и др.).

2.6.1. Обща характеристика

2.6.1.1. Брой и структура на предприятията

Към 2015 г. на територията на общината са функционирали общо 647 предприятия от нефинансовия сектор. За анализирания 6 годишен период се наблюдава трайна тенденция на стагниращ брой на предприятията в общината, което личи и от данните в следващата таблица:

Таблица 1.1.1.

Промени в броя и типа на предприятията от нефинансовия сектор в община Лом за периода 2010 – 2015 г.

Тип на предприятията	Брой			Ср. годишен темп на нарастване (%)		
	2010 г.	2013 г.	2015 г.	2013/ 2010 г.	2015/ 2013 г.	2015/ 2010 г.
Микро (до 9 заети)	665	610	647	-8.3	6.1	-2.7
Малки (от 10 до 49)	48	54	40	12.5	-25.9	-16.7
Средни (от 50 до 249)	13	..	..	..	..	..
Големи (над 250)	2	..	..	..	..	..
Микро (до 9 заети)	728	681	704	-6.5	3.4	-3.3

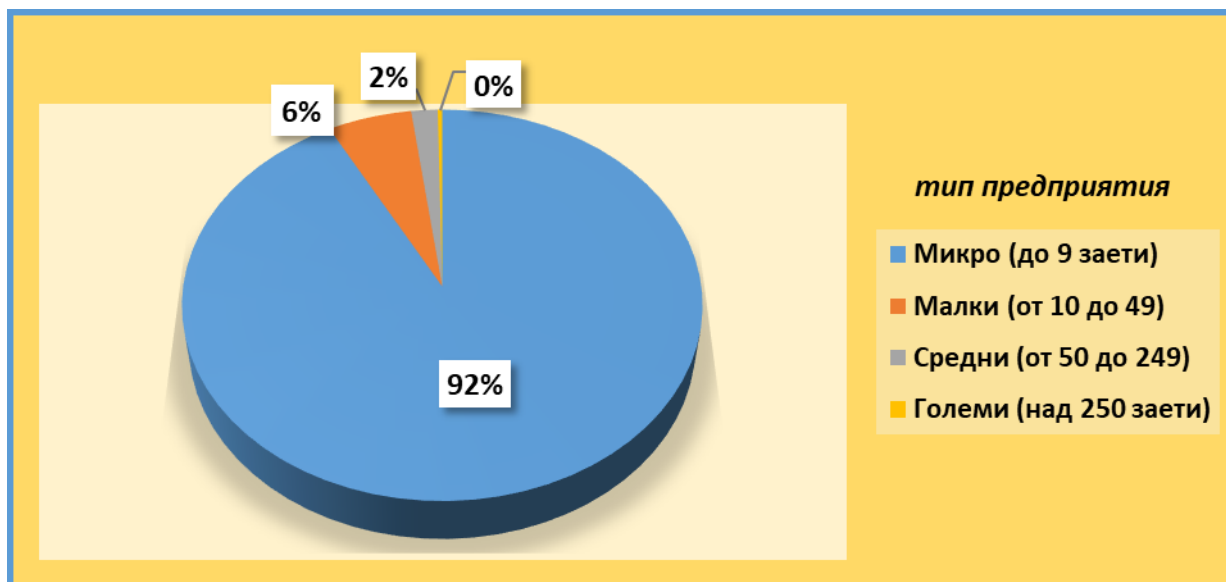
.. Конфиденциална информация

Източник: ТСБ -Монтана

Анализът на данните от горната таблица, дава основание да се направи констатацията, че гръбнакът на местната икономика е малкият и среден бизнес. Микропредприятията заемат много висок относителен дял в структурата на предприятията от нефинансовия сектор – около 90% от общия им брой. Те са основно в икономическите дейности от сектор „Услуги“. Малките и средни предприятия са малко на брой и те са основно в икономически дейности от сектори „Индустрия“ и „Услуги“.

При малките и средните фирми продължава тенденцията на намаляване на техния брой. Тази тенденция се наблюдава и при данните за последните три години от анализирания период (2013 – 2015 г.). Обяснението за тази неблагоприятна тенденция е свързано с преминаването им в микропредприятия или в малки (от групата на средните) поради намаляване на производствената им дейност и свързаното с това съкращаване на броя на заетите, или със закриване на дейността на част от тези предприятия.

Добра представа за структурата на предприятията, според броя на заетите лица, дава следната графика:

Фиг.1.1. Структура на предприятията от нефинансовия сектор в община Лом според броя на заетите лица – 2015 г.

2.6.1.2. Брой заети лица

Трудовата заетост на населението е един от индикаторите за състоянието на икономиката. Данните за последните три години от анализирания период (2010-2015 г.) показват, че продължава тенденцията на намаляване на броя на заетите в социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на община Лом. Така при брой на заетите лица през 2013 г. – 4470 д., през 2015 г. същият е 4207 д., или с 263 д. по-малко.

По икономически сектори е анализирана информацията за броя на наетите лица. Това са работещите по трудов договор като в техния брой не са включени самонаетите и работодателите. Данните за броя на наетите лица по икономически сектори за периода 2010 -2015 г. показват не много съществени различия, а именно:

- 2010 г. – общ брой наети - 5360 д. в т.ч.
 - Първичен сектор -271 д.
 - Вторичен сектор – 2043 д.
 - Третичен сектор – 3046 д.
- 2015 г. – общ брой наети - 5329 д. в т.ч.
 - Първичен сектор -281 д.
 - Вторичен сектор – 1659 д.
 - Третичен сектор – 3388 д.

По икономически дейности, към 2015 г. с най-висок брой на наетите лица се очертават групата дейности от вторичния сектор („Индустрия“) включени в преработващата промишленост – 1318 д. Ако към наетите лица във фирмите от преработващата промишленост се включат самонаетите (основно в микрофирмите) и работодателите – то броят на всички заетите достига 1365 д.

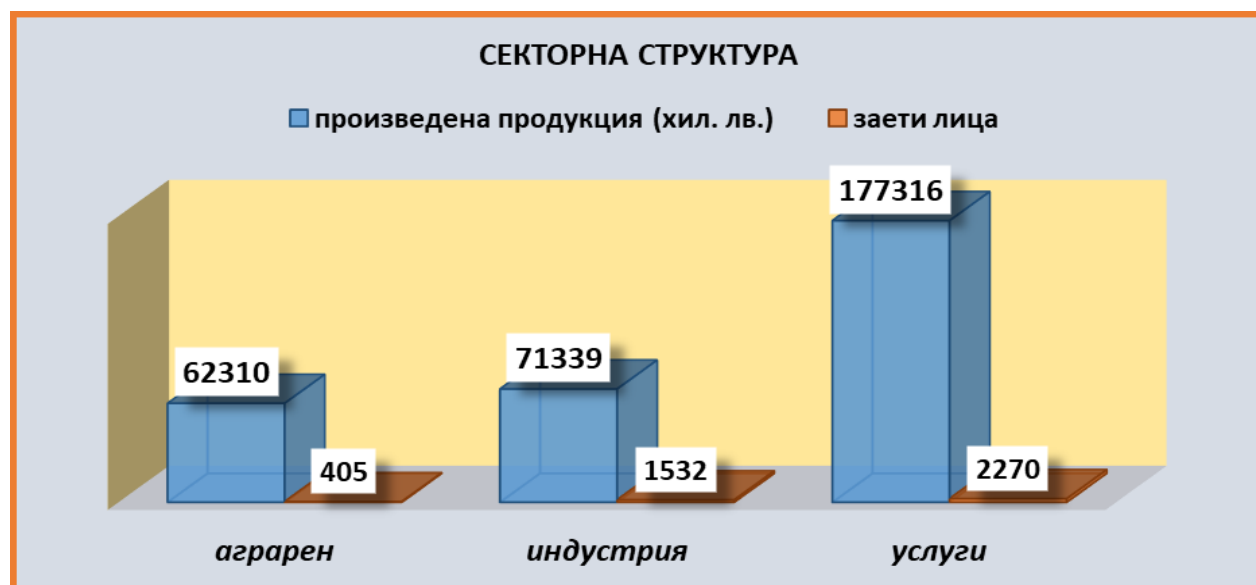
От икономическите дейности от третичния сектор („Услуги“) към 2015 г. с най-висок брой на наетите е дейността „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 1042 д. С относително по-висок брой на наетите лица са и икономическите дейности „Транспорт, складиране и пощи“ – 339 д., „Хотелиерство и ресторантьорство“ – 155 д. и др.

2.6.2. Секторна структура на местната икономика

В устройственото планиране, секторната структура на социално-икономическия комплекс включва три сектора – първичен, вторичен и третичен. В първичния сектор се включват отраслите „Селско и горско стопанство“, във вторичния – промишлеността (добивна и преработваща) и строителството, а третичният сектор е познат като сектор на услугите. В статистическата информационна система, първичният сектор се представя като сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, познат още и като сектор „Аграрен“. Вторичният сектор се представя като сектор „Индустрия“, а третичния – сектор „Услуги“.

Секторната характеристика на общинската икономика се анализира чрез три от основните икономически показатели – брой предприятия, размер на произведената продукция в стойностно изражение, и брой на заетите лица.

Графична представа за секторната структура на икономиката на община Лом по два от икономическите показатели дава следващата фигура:

Фиг. 1.2.1. Секторна структура на местната икономика – 2015 г.

2.6.3. Профил на първичния (Аграрен) сектор

Разполагаемите висококачествени поземлени ресурси, традициите в селскостопанското производство са фактори за развитието на аграрния сектор. Освен селското стопанство в първичния сектор се включват още горското и рибното стопанство. Разглеждани като икономически дейности, с по-голяма тежест е селското стопанство, следвано от горското стопанство.

2.6.3.1. Селско стопанство

Селскостопанското производство, анализирано и оценявано като икономическа дейност, е застъпено във всички населени места в общината. В повечето от селата на общината то е основна икономическа дейност.

• Растениевъдство

Както вече бе отбелязано, община Лом разполага с добри, качествени поземлени ресурси за развитие на основния подотрасъл – растениевъдството. – наличие на плодородна земя, а равнинният характер на релефа е предпоставка за обособяване на големи по площ обработваеми масиви, което е предпоставка за развитие на зърнопроизводство.

Данните от кадастъра и на данните на Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Монтана показват, че площта на земеделските земи в община Лом е 255 883 дка, което е около 84.9% от цялата територия на общината. В структурата на земеделските земи преобладават нивите, следвани от трайните насаждения и ливадите. Това показват и следните данни:

Таблица 1.2.1.

Използваеми земеделски площи (ИЗП) по начин на трайно ползване (НТП) по землища на населените места в община Лом – 2016 г.

Землища	НТП (дка)				
	ниви	тр. насажд.	Лозя	ливади	Пасища
гр. Лом	63 321	3096	3520	2605	2486
с. Добри дол	7518	99	139	343	1565
с. Долно Линево	4393	1517	1373	111	214
с. Замфир	16 397	0	572	783	734
с. Ковачица	34 035	680	1046	1348	2233
с. Орсоя	12 252	65	49	390	811
с. Сливата	10 656	249	123	275	711
с. Сталийска махала	19 379	0	375	0	2401
с Станево.	14 240	34	4226	3945	1683
с. Трайково	21 093	22	336	2031	395
Общо	203 259	5762	11 760	11 830	13 232

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Монтана

По землища на населените места данните от кадастъра за баланса на трайното ползване на земеделските земи, показва че най-голяма е площта на

нивите в населените места от общината, които са и с най-големи землища – гр. Лом, селата Ковачица, Трайково, Замфир, Сталийска махала, Станево и др. Нивите в землищата на посочените населени места са с размери, вариращи от 12 до 34 хил. дка. От трайните насаждения преобладават площите на лозята. Те са най-големи в землищата на с. Станево (4226 дка), гр. Лом (3520 дка) с. Долно Линево (1373 дка) и с. Ковачица (1046 дка). Площите, използвани за зеленчукопроизводство са относително по-големи в землищата на селата Трайково (1954 дка) и с. Замфир (259 дка).

От земеделските култури, с най-големи по размер засети площи са зърнените и техническите култури. На трето място са трайните насаждения. По оперативни данни на ОД „Земеделие“ - гр. Монтана засетите площи с основни култури за 4 стопански години са отразени в следващата таблица:

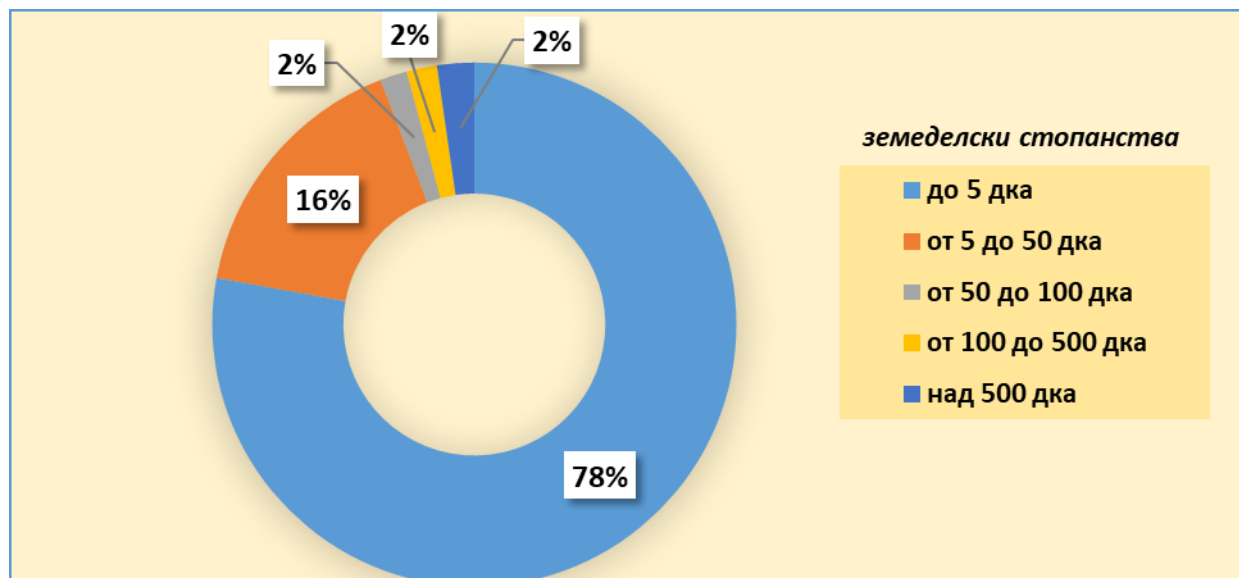
Таблица 1.2.2.

Засети площи с основни земеделски култури в община Лом за някои стопански години от периода 2007-2016 г.

Стопанска година	Засети площи по вид култури (дка)				
	пшеница	ечемик	масл. рапица	масл. слънчоглед	царевица за зърно
2006/2007	32000	14700	0	54600	23600
2010/2011	49448	8660	12680	37015	20240
2013/2014	58802	5956	10804	41968	20015
2015/2016	40660	1200	21600	36400	29100

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Монтана

Основните производствени земеделски структури в общината са: частни кооперации, земеделски фирми, сдружения и арендатори, частни семейни стопанства и лични стопанства. Преобладаващи са частните земеделски стопанства с относително малки парцели земя. Към 2015 г. общият брой на земеделските стопанства е 1341. Структурата им по критерия „използваема земеделска площ (ИЗП)“ показва, че с най-висок относителен дял са малките земеделски стопанства (до 10 дка стопанисвана земя). Те са около 86% от всички земеделски стопанства в общината. С ИЗП над 100 дка са 50 стопанства, или 4% от общия им брой. Това личи и от следващата графика:

Фиг 1.2.2. Структура на земеделските стопанства в община Лом според размера на стопанисваната земеделска площ (в %) през стопанската 2014/2015 г.

За периода 2007-2016 г. е налице съществено намаляване на броя на регистрираните земеделски производители – регистрирани като физически и като юридически лица. По данни на Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Монтана се очертава следната динамика в броят им:

- 2007 г.
 - Общ брой регистрирани земеделски стопани - 221
 - Брой на регистрираните земеделски стопани – юридически лица – 17
 - Брой на регистрираните земеделски стопани – физически лица – 204
- 2016 г.
 - Общ брой регистрирани земеделски стопани - 146
 - Брой на регистрираните земеделски стопани – юридически лица – 26
 - Брой на регистрираните земеделски стопани – физически лица – 120

Основната констатация от анализа на посочените данни е, че част от земеделските стопани, регистрирани като физически лица отпадат, като стопанисваните от тях земеделски площи те предоставят на съществуващи и на появили се нови юридически лица – арендатори и земеделски кооперации.

Немалка част от земеделските земи се стопанисват от частни земеделски кооперации и арендатори, регистрирани като юридически лица. Средните и големите земеделски стопанства на практика са специализирани в отглеждането на зърнени и технически култури. По-големи земеделски производители, които обработват големи масиви земеделски земи са „ТЕДИ“ ООД (обработваща над 30 000 дка в землищата на селата Замфир и Трайково, и кв. „Младеново“ от гр.

Лом), „Титан Агро“, арендуваща около 20 000 дка, „Агриво“ ООД, също арендуваща около 20 000 дка земеделски земи, „Хераагро“ ООД (около 10 000 дка в землищата на с. Ковачица и с. Станево), ЕТ „Валери Борисов“, арендуващ земи в землището на с. Сталийска махала и др. От земеделските кооперации (ЗК) с по-голям размер обработваема земя е ЗК „Дунавия“ (с. Долно Линево),

Земеделските производители, стопанисващи по-големи по размер ИЗП са се ориентирали към отглеждане на зърнени и маслодайни култури. Някои от тях стопанисват и лозови масиви. Основната част от тези производители стопанисват ИЗП над 100 дка, среден размер на ИЗП от един производител е около 250 дка. При техническите култури средният размер на ИЗП, стопанисван от един земеделски производител е още по-голям – около 1300 дка.

Благоприятен фактор за развитие на някои направления в растениевъдството (трайните насаждения, техническите култури и др.) е възможността за поливано земеделие. В общината има изграден хидромелиоративен фонд. Поливните площи на територията на общината са изградени на два основни принципа: чрез хидрантна мрежа и по гравитачен път. Основен проблем е лошото техническо състояние на изградените напоителни полета.

• Животновъдство

Животновъдството като втори основен подотрасъл на селското стопанство също претърпява съществени промени през последните 2 десетилетия. Само някои направления в животновъдството запазват стоковия си характер. В най-голяма степен това се отнася за говедовъдството. За неговото развитие благоприятно влияние оказва възможността на растениевъдния подотрасъл да осигури нужната фуражна база и инвестиционния интерес на някои земеделски производители за изграждане на модерни ферми.

Промените в броя на селскостопанските животни в общината са представени с данните от следващата таблица:

Таблица 1.2.3.

Брой на селскостопанските животни в община Лом за отделни стопански години от периода 2007-2016 г.

Видове животни	Брой по години			
	2007 г.	2010 г.	2013 г.	2016 г.
1. Говеда	2906	4421	4589	5686
в т.ч. крави	2215	3088	2972	5402
2. биволи	95	120	140	148
в т.ч. биволици	68	93	101	142
3. овце	4900	6192	3245	2509
в т.ч. овце – майки	3950	4045	2384	2258

4. кози	1640	2324	2484	803
в т.ч. кози - майки	1460	1558	1366	772
5. свине	1900	677	20	3
в т.ч. свине – майки	186	11	11	3
6. зайци	950	800	850	912
в т.ч. зайкини	470	240	412	285
7. пчелни семейства	1800	1554	1554	2328

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – гр. Монтана

Говедовъдството е с традиции в община Лом. Днес то е представено от отглеждане на говеда, в т.ч. и на крави както в домашните дворове, така и в няколко по-големи кравеферми. Броят на отглежданите говеда към 2016 г. е 5686 глави. Този брой нараства през последните години от анализирания период. Влияние за тази положителна тенденция, оказва разкриването на няколко по-големи кравеферми, като най-голямата от тях е тази в с. Добри дол, собственост на „Алексия“ ООД. Тя е с капацитет 2200 животни. Към съществуващото торово стопанство в землището на с. Сливата е изградена станция за производство на електрическа енергия от биомаса.

Биволовъдството също е с традиции в общината, за което благоприятства наличието на блатата и открити водоеми, както и опита в отглеждането на този вид селскостопански животни. Биволоферми има в селата Сливата, собственост на „Агротранс“ ООД (капацитет 80 животни) и в с. Ковачица (капаците 60 животни).

Птицевъдството е с дребностоков характер. Няма големи ферми за отглеждане на птици. Птицевъдството е представено в домашните дворове и е насочено основно за задоволяване на собствените потребности на стопаните.

Овцевъдството и козевъдството са в криза. През последните години броят на отглежданите овце и кози силно намалява. Овцете и козите се отглеждат главно в домашните дворове, като продукцията им е основно за собствена консумация на стопаните.

Свиневъдството също е в дълбока криза. Броят на отглежданите свине рязко намалява. Независимо от добрите условия за неговото развитие (осигурени фуражи, осигурен пазар за продукцията и др.) интересът към разкриване на модерни свинеферми и много нисък.

В общината е приета общинска наредба за реда и условията за отглеждане на селскостопански животни. В нея са регламентирани изискванията както към земеделските стопани, отглеждащи животни в животновъдни ферми, така и към стопаните отглеждащи животни в домашните дворове.

2.6.3.2. Горско стопанство

Горските територии заемат незначителна част от територията на общината - 14841 дка, или 4.9%, като са представени предимно от широколистни гори.

Горският фонд се стопанисва от ДГС Лом. В териториалния му обхват попадат горските територии не само на община Лом, а и на съседните по-малки общини - Брусарци, Вълчедръм, Медковец и Якимово.

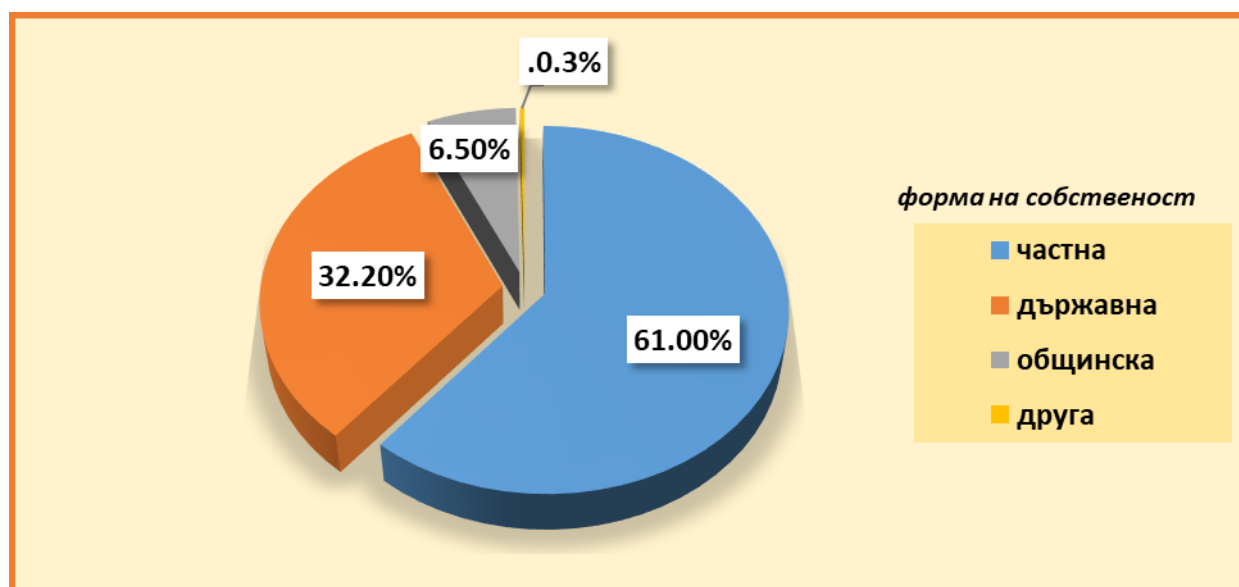
По характера на дървесната растителност, горите в общината са изцяло широколистни. От широколистните горски дървесни видове най-често срещани са тополата, акацията, дъба, ясена и липата. Бялата акация заема 2365 ха, или 47% от горския фонд. На второ място по площ е тополата 833 ха (17%) следван от дъба – 680 ха (14%) и др.

По отношение на зонирването на горските територии се очертава един основен пояс, с два обособени подпояса, а именно:

- Подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори (0-400 м н.в.);
- Подпояс на заливните и крайречни гори (0-600 м н.в.).

Горите в община Лом изпълняват не само стопански функции, свързани с дърводобив, а и редица други - поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха и редица други. Санитарното състояние на горите в района на стопанството е сравнително добро. Общият дървесен запас на горите в ДГС Лом е 307 270 м3, а средното годишно ползване по ЛУП е 22 868 м3.

Площта от горските територии, която е собственост на частни юридически и физически лица е в размер на 238 ха, а на общинските гори – 90 ха. Структурата на горите по форма на собствеността е представена в следващата графика:

Фиг.1.2.3. Структура на собствеността на горския фонд в община Лом

2.6.3.3. Рибовъдство

Независимо от широкия излаз на общината към р. Дунав и наличието на водни площи – реките Лом, Цибрица и Скомля и два микроязовира (яз. „Липница“ и яз. „Ковачица“), рибовъдството като икономическа дейност е все още слабо развито. Край гр. Лом е създадена ферма за култивиране на змиорки собственост на фирма „Фиш Фарм БГ“ ЕООД. Във рибофермата се отглежда европейска змиорка. За отглеждане на рибата са осигурени 12 броя стъклопластови басейни с

обем 3м³ и 22 броя басейни с обем 22 м³. Втори действащ рибовъден обект е рибното стопанство в яз. „Липница“ (откъм страната на с. Ковачица).

2.6.4. Профил на вторичния сектор („Индустрия“)

В сектора към 2015 г. са функционирали общо 82 предприятия, в които са били ангажирани 1537 заети лица, което е 36,5% от общия брой на заетите в общината. В промишлените фирми през 2015 г. е произведена продукция в размер на 81151 хил. лв., или 45,8% от общо произведената продукция в общинската икономика. В икономическия профил на сектор „Индустрия“ с основна тежест е преработващата промишленост.

2.6.4.1. Добивна промишленост

Добивната промишленост е със символично присъствие в сектора. Представена е от една фотоволтаична централа "Лом I" в гр. Лом.

2.6.4.2. Преработваща промишленост

Структурата на преработващата промишленост по икономически дейности показва, че в общинската икономика са представени производства в сферата на металните изделия, производството на машини, производството на облекла и производството на храни, напитки и тютюневи изделия.

В условията на планова икономика, в общинския център бе застъпено производството на електрокари. Понастоящем, по мащабите си и производствените мощности, това производство е със силно редуцирани показатели. Например Комбинатът за електрокари „Балканкар Дунав“ – Лом, като структуроопределящо предприятие за региона, като най-големият на Балканския полуостров за производство на електро и мотокари с международна реализация на произведената продукция, работещ с пълна мощност до началото на 90 години на XX век сега е с намален обем на работа и стеснен пазар.

В сферата на металообработването и производството на метални изделия функционира фирма „Български метални тръби“ ООД, като основната част от капитала е чуждестранна собственост. Производствената листа на предприятието включва производство на метални тръби за водопровод и метални конструкции. Друго предприятие, опериращо в тази икономическа дейност е „РОА БЪЛГАРИЯ“ ЕООД - предприятие за производство на чугунени топки за топкови, валцови мелници. В посочената икономическа дейност през последните години в общинския център са разкрити и две нови производства - цех за производство на заварени тръби и метални изделия на фирма „Хъс“ ООД, и за производство на електрозаварени правошевени тръби на фирма „БМТ Трейд“ ЕООД.

В икономическа дейност „Производство на електрически машини и съоръжения“ дейност осъществява фирма „Силпа“ ООД. Тя е смесено българо-италианско дружество, специализирано за производството на климатична техника.

Икономическата дейност „Производство на облекла“ (шивашка промишленост) е представена от 8 шивашки цеха. Те са специализирани в производството на работно и специализирано облекло, дамска и мъжка конфекция. Фирма „Алмина“ АД е наследник на бившата шивашка фабрика „Ломска комуна“. С италиански капитал е фирма „Манифактура – форте“ специализирана за производството на дамска конфекция, а фирма „Практикал“ ЕООД е с гръцки капитал.

Наличието на благоприятни фактори (разнообразни селскостопански суровини, традиции и опит, наличие на пазари и др.) дават отражение за доброто развитие на икономическа дейност „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“, позната като хранително-вкусова промишленост. В общината е застъпено производството на пиво, млечни произведения, колбаси, вина и спиртни напитки, безалкохолни напитки, фуражи, брашно, хляб, хлебни и сладкарски изделия. По-големи предприятия в посочената икономическа дейност са пивоварна „Ломско пиво“, фирма „Милкком“ ЕООД, с основна дейност изкупуване на сурово мляко и преработка и производство на млечни продукти. Месопреработката е свързана с дейността на фирми „Мити“ ООД и ЕТ „Петър Първанов – Деметра“. Лозарството и производството на грозде, обуславят развитието на винопроизводството („Винарна Поломие“ ЕООД). Производството на шоколадови и захарни изделия е организирано във „Симерс – Груп“ ООД.

2.6.5. Профил на третичния сектор („Услуги“)

Секторът на услугите е добре представен в общинската икономика. Роля за това оказват добре развитите обслужващи функции на общинския център. От общата характеристика на икономиката на община Лом се констатира, че в разглеждания сектор осъществяват дейност голям брой фирми, в които са заети значителен брой работещи лица. Параметрите на основните икономически показатели за третичния сектор за 2015 г. са както следва:

- Общ брой на предприятията – 574;
- Брой заети лица – 2270;
- Размер на произведената продукция – 43667 хил. лв.

Предприятията (фирмите) в сектора на услугите са основно в категории „микро“ и „малки“. Това се подкрепя и от данните за съпоставката между данните за броя на предприятията и броя на заетите лица. средния брой заети лица в 1 предприятие е 4 д.

Анализите и оценките на икономическите дейности в сектора на услугите, които са с бюджетен характер са включени в раздел „Социални дейности и социална инфраструктура“.

Статистическата информация на НСИ показва, че с най-добри показатели е икономическа дейност „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, а именно:

- Общ брой на предприятията – 348;
- Брой заети лица – 1169;
- Размер на произведената продукция – 22044 хил. лв.

Анализите и оценките на посочените данни показват, че в търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети към 2015 г. са регистрирани 49% от всички предприятия в общината и са ангажирани 28% от общия брой на заетите лица. Съпоставката на данните за броя на предприятията и броя на заетите лица сочи, че тази икономическа дейност е типична за малкия и семеен бизнес. Търговските обекти осъществяват дейност във всички населени места в общината. Структуроопределящи търговски обекти (супермаркети и др. подобни) има в общинския център.

На второ място по стойности на икономическите показатели е икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“. Регистрираните предприятия са 34 бр. , а броят на заетите лица е 239 д. Размерът на произведената продукция възлиза на 6803 хил. лв. Основен принос за развитието на икономическата дейност има „Пристанищен комплекс“ – Лом. Същият разполага с около 30 ха терен. Пристанището има 13 корабни места, 1400 м. кейови стени и над 25 бр. електрически портални кранове с товароподемност от 5 до 20 тона за извършване на товаро-разтоварни дейности на насипни и пакетирани товари, ремонт, презареждане с гориво и акостиране на пътнически кораби и поддържаща техника с високи показатели. Потенциалът на пристанището е голям и не се използва напълно. Същото се отнася и за железопътния транспорт. В общината има и няколко автотранспортни фирми за товарен и пътнически транспорт. Пощенски станции са разкрити във всички населени места в общината.

Икономическата дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ е свързана с използване на туристическия потенциал и на наличните туристически ресурси на община Лом. Регистрираните предприятия (туроператори, информационни центрове, места за настаняване и места за хранене, обменни валутни бюра) са 52, а броят на заетите лица – 182 д. Произведената продукция е в размер на 1421 хил. лв.

В туристическата инфраструктура важно място заемат *местата за настаняване* (хотели, мотели, семейни хотели, самостоятелни стаи и др.). В *Консолидирания туристически регистър* са включени общо 7 места за настаняване и средства за подслон, от които 6 хотела и 1 мотел в с. Добри дол. Общият им капацитет е 124 легла, от които 119 легла в хотелите. Категорията на местата за настаняване и средствата за подслон е ниска – 2 звезди.

Представа за средствата за подслон (брой и капацитет) и резултатите от дейността им дават данните от следващата таблица:

Таблица 1.2.4.

Характеристика на местата за настаняване (с капацитет над 10 легла) в община Лом

Брой места за настаняване	3	3	4	4	4
Легла (бр.)	164	165	179	179	173
Легладенонощия (бр.)	60 014	59 891	62 770	64 925	62 408
Стаи (бр.)	92	90	99	98	103
Реализирани нощувки (бр.)	6169	..	5303	9227	5984
Пренощували лица (бр.)	4722	..	3113	3880	3446
Приходи от нощувки (лв)	199 354	..	167 927	229 250	171 259

Източник: НСИ. Районите за планиране, областите и общините в Р. България

От *заведенията за хранене и за развлечения*, които са включени в консолидирания туристически регистър, основната част от тях са разположени в общинския център. Един обект има и в с. Добри дол. Общият капацитет (места за сядане) на заведенията за хранене и развлечения е 932 места, от които 579 места на закрито (в търговски зали) и 354 места на открито – на тераси, градини и тротоарни площи. Основната част от обектите за хранене и развлечения са от типа *„обекти за масово хранене“*. Категоризацията им е ниска – с 2 звезди.

Останалите икономически дейности от третичния сектор са по-слабо представени в общинската икономика.

2.6.6. Прогноза за развитие на икономиката

2.6.6.1. Общи изисквания към прогнозата за развитие на икономиката

Прогнозите за развитие на социално-икономическия комплекс на община Лом и свързаните с тях устройствени решения са разработени при ползване на методики, прилагани при други проучвания със сходен характер. При прогнозните проучвания са отчитани следните основни моменти:

- Формулиране на работна хипотеза за стратегическите насоки и устройствените изисквания в развитието на функционална система - Труд.;
- Факторите, обуславящи перспективното развитие на социално-икономическия комплекс на община Лом при възприетите два варианта на прогнозните проучвания – тенденциален, умерено реалистичен
- етапността (междинен етап – 2025 г. и хоризонт на действие на ОУП – 2035 г.) и териториалната насоченост (диференцирано към общинския център и опорни селищни центрове.

➤ Методи на прогнозиране

Сравнително дългосрочния характер както на общите прогнози, така и на конкретните прогнозни разчети за развитието на социално-икономическия комплекс на община Лом в периода до 2035 г., а също и изискванията за добра обоснованост на предлаганите устройствени решения в предварителния проект на ОУП на общината, поставят на преден план въпроса за метода (или по-точно на системата от методи) на прогнозните проучвания.

Очевидно е, че за такъв тип прогнози, засягащи развитието на сложен секторно-отраслов комплекс се препоръчва използването на система от взаимно допълващи се, или на алтернативни методи. Това са различни по своята същност методи: инерционен, или тенденциален; аналогов; нормативен; експертен и други.

Очакванията са, че икономическо развитие на община Лом през прогнозния период ще се осъществява под влиянието на фактори със задържащо и със стимулиращо въздействие налага да се прилага вариантния подход на изработване на самите прогнози. При засиленото въздействие на фактори със задържащо влияние прогнозите имат едни количествени параметри, а при по-осезаемото влияние на фактори със стимулиращ характер – други. Това е и едно от съществените основания прогнозите да бъдат представени в два варианта.

Разчетите за прогнозните стойности на отделните икономически показатели се обосновават с основните моменти на общата концепция и на свързана с нея работна хипотеза за перспективното развитие на социално-икономическия комплекс при отчитане на общите изисквания и указания за разработване на ОУП на община Лом.

В концепцията за перспективното икономическо развитие на общината в срока на действие на ОУП се залагат стратегически цели с краткосрочен и

средносрочен хоризонт на действие. При определяне на насоките и сценариите за перспективното икономическо развитие се отчитат още:

- Досегашните тенденции в развитието на икономиката на общината, на човешкия потенциал и наличния трудов ресурс, последиците от икономическата криза, проявила се след 2008 г., отразени в аналитичната част на настоящия раздел;
- Фактическата структура на общинската икономика и очакванията за реструктурирането ѝ в съответствие с новите изисквания;
- Стратегическите цели и приоритети за развитие на местната икономика, съдържащи се в Общинския план за развитие на община Лом в програмния период 2014-2020 г. (краткосрочен аспект на прогнозата за функционална система „Труд“);

В краткосрочен план (до 2020 г.), стратегическите насоки за развитие на икономическия комплекс на община Лом са съобразени с приоритетите и стратегическите цели, заложи в действащия Общински план за развитие на общината в програмния период 2014-2020 г. Те са съобразени с реалните възможности за използване потенциалите на общината и за по-ефективно усвояване на територията (природни, поземлени, човешки и др.). ОУП на общината е документ, осигуряващ териториалната основа за реализация както на действащия ОПР (2014-2020 г.), така и на следващите общински планове за развитие на община Лом.

Приоритетите и стратегическите цели на ОПР на община Лом за програмния период 2014-2020 г. са конкретно формулирани и са включени в отделно обособена Приоритетна област¹ „Устойчив растеж на местната икономика“. Формулираната стратегическа цел 1 „Реализиране на икономически растеж, основан на местния природен, културен и демографски потенциал, чрез иновации във водещите икономически дейности“ е конкретизиран в 4 приоритета, свързани със създаване на условия за повишаване на конкурентоспособността на местната икономика чрез привличане на инвестиции в сектора на индустрията, стимулиране развитието на аграрния сектор, на туризма и др.

➤ **Работна хипотеза**

Работната хипотеза за прогнозната секторно-отраслова структура на социално-икономическия комплекс на община Лом, отчита насоките, определящи мястото и значимостта на отделните сектори в икономическата и социална база на общината. Налице са предпоставки, даващи основание да се приеме тезата като водещи да продължат да се утвърждават сектор „Индустрия“, следван от сектор „Аграрен“. От сектор „Услуги“ с приоритет ще се развиват икономическите дейности „Транспорт, складиране и пощи“, и „Хотелиерство и ресторантьорство“ при запазване значимостта на някои от отраслите с обслужващ характер – образование, здравеопазване, култура и др.

2.6.6.2. Стратегически насоки за развитие на сектор „Аграрен“

Насоките за развитие на първичния („Аграрен“) сектор на социално-икономическия комплекс на общината, и същественото му участие в основните икономически параметри на общинската икономика, са функция на разполагаемите ресурси и потенциали. Това е и акцентът в работната хипотеза за развитие на сектора.

В работната хипотеза за перспективното развитие на община Лом, основен стратегически ресурс за развитието на селското стопанство като водещ отрасъл в икономиката на общината са земеделските земи. Тяхната значимост за производството на селскостопански продукти, чието търсене и цени все повече ще нараства, има и съответните устройствени аспекти. Това е и основанието устройствените решения, свързани с развитието на аграрния сектор в разглежданата територия, да предлагат защита на висококатегорийните земеделски земи (в т. ч. и възстановяване на размера на поливните площи) и ограничения при либералната смяна на предназначението им. В този смисъл една от задачите и на ОУП е да се ограничи в разумни граници, отнемането не само на висококатегорийни, а и на земеделски земи от по-ниска категория за нуждите на урбанизацията и за друго строително усвояване.

Стратегическа насока, отчитана в работната хипотеза за развитие на селското стопанство е ограничаване на възможностите за развитие на монокултурно земеделие, базирано на отглеждането на зърнени и технически култури. Качествения поземлен ресурс, наличието на поливни площи и традициите са фактор за възстановяване позициите на зеленчукопроизводството и на овощарството. Оранжерийното производство на ранни свежи зеленчуци също е с възможности за развитие.

Горското стопанство е с перспективи да съхрани функциите си на горски масиви със защитни функции. В перспектива според лесоустройствения план се предвижда да се запази структурата на горите по основни дървесни видове и по функции. Постепенно следва да се осъществява разширяване размера на горските площи, които да бъдат сертифицирани по възприетия в Европа и България стандарт FSC (Съвет за стопанисване на горите). Същността на този стандарт е неговият ограничителен режим, който има и устройствени измерения. Собствениците на сертифицирани гори нямат право да изсичат повече от 10 декара годишно в сечища с територия от 250 - 300 декара. Забранено е също и да сменя предназначението на тези гори. Това е гаранция за поддържане на горските масиви в добро състояние с цел съхраняване на дървесинния ресурс.

За реализиране на лесоустройствените мероприятия (залесяване с широколистни видове – топола, акация и др. подходящи дървесни видове следва да се резервират и терени за 1 или 2 горски разсадника с ограничения за строителство на сгради, с изключение на единични обслужващи разсадника постройки.

2.6.6.3. Стратегически насоки за развитие на сектор „Индустрия“

Насоките за развитие на вторичния сектор (преработващата промишленост и строителството), отчитани в работната хипотеза са свързани с оценки на възможностите за по-нататъшното утвърждаване на промишлените функции на общинския център – гр. Лом. В работната хипотеза не се залага идеята за развитие на други центрове с малки индустриални производства.

Възможностите за бъдещото развитие на вторичния сектор на икономиката на общината, засягат не само по-нататъшното развитие на утвърдените отрасли на преработващата промишленост, а и на такива с по-голям обем овеществен труд.

Не напълно използвани са възможностите за разширяване производствените мощности от отрасъл “Производство на храни, напитки и тютюневи изделия”. Това са възможности за първична и дълбочинна преработка на

селскостопански суровини – животинска продукция (преработка на място в общината, а не изнасянето им за преработка в други общини) и малки сертифицирани производства за преработка на плодове и грозде.

2.6.6.4. Стратегически насоки за развитие на сектор „Услуги“

Отрасловата структура на третичния сектор е свързана с функционирането на различни видове инфраструктура (социална, транспортна, бизнес, туристическа и др.). Работната хипотеза за развитието на третичния сектор, разглеждан в контекста на комплексно изявения му обхват от различни по своя характер отрасли и дейности с обслужващ характер, залага на допълващото му място в социално-икономическия и инфраструктурен потенциал на община Лом в периода до 2035 г. Степента на развитост и добрите възможности за по-нататъшно утвърждаване като водещи на някои отрасли от третичния сектор като транспорта, търговията и др., така и на отрасли със социални функции като образование и здравеопазване, социални дейности и др. също са фактор за нарастване на ролята и мястото на третичния сектор.

Отраслите от третичния сектор, които са обособени като бюджетни услуги, са с възможности за развитие в територията на общината. Работните хипотези за тяхното по-нататъшно развитие са представени в раздел „Социални дейности и социална инфраструктура“.

2.6.6.5. Прогнозни разчети

Важна особеност на прогнозните разчети е, че и по двата варианта на хипотезите за развитие на икономиката на общината (функционална система „Труд“) се предвижда определено развитие. Не се използва хипотеза, обосноваваща негативни разчети за развитие на икономиката. Различията в двата варианта на прогнозата са в заложените темпове на развитие.

Първият, **тенденциален** вариант на прогнозата предвижда по-ниски средногодишни темпове на развитие на икономиката. Залагат се средногодишни темпове на развитие за целия прогнозен период в границите на 2,5 -3,0%. По отношение на структурата на икономиката акцентът в този вариант е поставен върху вторичния (Индустрия) и частично върху първичния сектор (Селско и горско стопанство).

При втория вариант на прогнозата – **умерено-оптимистичния** се залагат малко по-високи средногодишни темпове на развитие – в границите на 3,0-3,5%, което се обосновава със стимулиращото влияние на някои фактори. И при този вариант акцентите са поставени върху по-доброто развитие на вторичния и по-слабо върху първичния сектор и на отрасли от третичния сектор („Транспорт, Туризъм“).

Предвидени са много близки темпове на развитие на вторичния и третичен сектор, следвайки тенденциите в развитието на една модерна икономика и предпоставката за тяхната взаимозависимост, което личи и от прогнозните разчети в следващата таблица:

Таблица 4.1.

Средногодишни темпове на нарастване на икономиката на община Лом по варианти и сектори на икономиката в периода до 2035 г.

Икономически сектори	Прогнозен период 2015 - 2025		Прогнозен период 2026 – 2035	
	Тенденциален вариант	Умерено-оптимистичен вариант	Тенденциален вариант	Умерено-оптимистичен вариант
Икономика общо	2,0%	2,5%	2,5%	3,0%
Селско, горско и рибно стопанство	2,8%	3,3%	3,3%	4,0%
Индустрия	2,0%	2,3%	2,2%	2,5%
Услуги	2,5%	3,0%	2,8%	3,5%

Прогнозираните разчети за структура на икономиката по показателя произведена продукция е ориентирана към доминиращо развитие на вторичния сектор, но при запазване на ролята на първичния и на третичния сектори. Според прогнозните оценки и по двата варианта на прогнозата се залага хипотезата за намаляваща значимост на третичния сектор. Ръста на третичния сектор е за сметка на по-интензивното развитие на транспортната и на туристическата функция на общината. При **тенденциалния вариант** на прогнозата, се залагат средногодишни темпове на растеж около 2,0 – 2,5% през целия прогнозен период. **Умерено оптимистичният вариант** е с темпове и структурата на общинската икономика водещи до относително по добро равнище на развитие. Предвидените средногодишни темпове по този вариант са в рамките на 2,5 – 3,0% средногодишен растеж.

И по двата варианта на прогнозата са заложили по-високо темпове на сектори и отрасли, които са с по-добри потенциали за развитие – икономически дейности на преработващата промишленост, на селското и горско стопанство, както и на икономически дейности от сектора на услугите.

Прогнозираната структура на икономиката по показателя произведена продукция е ориентирана към доминиращо развитие на вторичния и на първичния сектор, но при запазване на силната роля на някои икономически дейности от третичния сектор. Според прогнозните оценки по двата варианта на прогнозите първичният сектор е с леко намаляващ дял в общата структура на икономиката през 2025 г. и 2035 г. Същото се отнася и за третичния сектор и по двата варианта на прогнозата, което личи и от данните в следващата таблица:

Таблица 4.2.

Прогнозна структура на икономиката по основни сектори по показателя произведена продукция

Сектори	2015 г.	2025 г.	2035 г.
Тенденциален вариант	100.0%	100.0%	100.0%
Селско и горско стопанство	25,3%	23,5%	22,7%

Промисленост и строителство	50,1%	51.7%	52,3%
Услуги	24,6%	24.8%	25,0%
Умерено-оптимистичен вариант	100.0%	100.0%	100.0%
Селско и горско стопанство	25,3%	23,4%	22,9%
Промисленост и строителство	50,1%	52,1%	52.9%
Услуги	24,6%	24,5%	24,2%

Прогнозните разчети за трудовата заетост в община Лом се основава на следните допускания (хипотези) и на данни за фактическото състояние:

- Частта от демографската прогноза за броя на икономически активното население на общината и на коефициентите на заетост.
- Отчетните данни за броя на заетите лица в социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на общината през периода 2010 г. – 2015 г.
- Очакваното увеличаване на пенсионната възраст на работната сила.
- Очакваната бъдеща тенденция за намаляване на броя на безработните лица до около 7 – 8% от работната сила (активното население), което е в приемливите рамки на равнища на безработица.

При прогнозиране на динамичните характеристики на секторната заетост, е отчетено действието на следните основни фактори:

- промените в отрасловата структура на производството;
- изменения в трудоемкостта на производството;
- повишено равнище на организация на труда и производителност на труда;
- други интензивни фактори, като нови високопроизводителни технологии, ново образователно и квалификационно равнище на работната сила и др.

При прогнозните разчети за броя на общо заетите в община Лом са ползвани корекционни коефициенти за реално незаетите (учащи, безработни, инвалиди и др.) от населението в трудоспособна възраст, ежедневна трудова заетост на работна сила от други общини и заетост на част от работната сила на общината в други общини.

На този основа се предвижда към 2035 г. заетостта на работната сила да достигне следните равнища:

- При тенденциалния вариант – **4253 души;**
- При умерено-оптимистичния вариант – **4277 души.**

Конкретните прогнозни разчети за икономическата активност на населението и за броя на заетите лица в община Лом по двата варианта към 2025 и 2035 г. са

съобразени с прогнозните разчети, заложи в раздел „Демография, човешки ресурс и работна сила“. Същите са представени и в следващите таблици:

Таблица 4.3.

Прогноза за броя на икономически активното население и на заетите лица в община Лом

Показатели /варианти	Прогнозна стойност към:		
	2015 г. състояние	2025 г. прогноза	2035 г. прогноза
Тенденциален вариант			
Икономически активно население (брой)	12340	11676	11521
Заети лица	4207	4198	4253
Коефициент на заетост	28,2	34,4	36,0
Умерено - оптимистичен вариант			
Икономически активно население (брой)	12340	11724	11599
Заети лица	4207	4222	4277
Коефициент на заетост	28,2	35,2	36,9

Както се вижда, маржът между отделните варианти не е голям. И двата варианта на прогнозата за заетостта се очертават като реалистични. Броят на заетите лица е изчислен при коефициент на заетост около 35-40%.

В структурата на заетите градацията на секторите и отраслите не се различава съществено от тази, извършена на основата на произведената продукция.

В следващата таблица е представена прогноза за броя на заетите лица по икономически сектори. Тази прогноза е в основата на оразмеряване на необходимите производствени терени. Прогнозата е в два варианта, които съответстват на двата варианта на структурата на заетостта – тенденциален и умерено-оптимистичен.

Таблица 4.4.

Прогнозна структура на заетите лица по сектори (в %)

сектори	2015 г. - състояние	2025 г. прогноза		2035 г. прогноза	
		Тенденция лен	Умерено- оптимисти чен	Тенденция лен	Умерено- оптимисти чен
Структура (%)					

Първичен	9,5	9,5	9,4	9,0	8,8
Вторичен	36,5	37,8	38,3	38,4	38,8
Третичен	54,0	52,7	52,3	52,6	52,4
Заети лица (брой)					
Първичен	400	398	396	382	376
Вторичен	1537	1586	1617	1633	1659
Третичен	2270	2212	2228	2237	2241

2.7. Обитаване (жилищен фонд)

Разделът за функционална система „Обитаване“ съдържа аналитични и оценъчни проучвания за количествените параметри и качествените характеристики на жилищния фонд в общината.

2.7.1. Количествени параметри на жилищния фонд

Количествените параметри на жилищния фонд в общината и в отделните ѝ населени места се анализират и оценяват на базата на система от показатели. Такива са: „брой на жилищните сгради“; „брой на жилищата, включени в отделните жилищни сгради“; „брой стаи в жилищата“; „размер на полезната жилищна площ“; и „размер на чистата жилищна площ“. За целта се ползва официална статистическа информация за жилищния фонд, набирана по време на официалните преброявания на населението и на жилищния фонд. По-актуалната статистическа информация за жилищния фонд е само на ниво „община“

Статистическите данни показват, че към 2016 г. броят на жилищните сгради в общината е 14127, а на жилищата в тях – 16854. В сравнение с 2011 г., когато е извършено официалното преброяване на жилищния фонд не са настъпили сериозни изменения в посочените два основни параметъра на жилищния фонд. Тази констатация се подкрепя и от следните данни:

Таблица 1.1.1.

Сравнителни данни за жилищния фонд в община Лом за 2011 и 2016 г.

Година	Показател	Брой
2011 г.	жилищни сгради	14115
	Жилища	16840
2016 г.	жилищни сгради	14127
	Жилища	16854

Източник: НСИ. Районите, областите и общините в Р. България. 2011 и 2016 г.

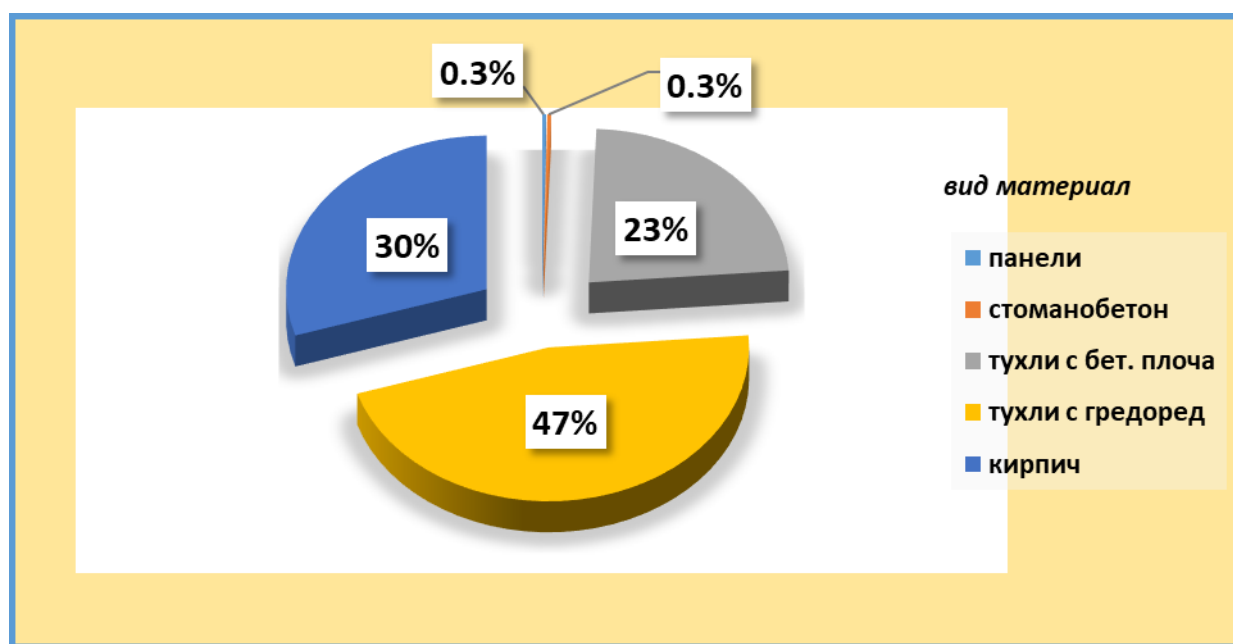
Посочените данни показват, че средногодишно в общината са въвеждани в експлоатация по 1-2 жилищни сгради и съответно по толкова жилища. Причините за

този нисък ръст в броя на жилищните сгради и на включените в тях жилища за анализирания 6 годишен период са основно от демографски характер. Влияние оказва и сноса на стари, обикновено паянтови жилищни сгради.

2.7.1.1. Жилищни сгради

Един от основните елементи на жилищния фонд са жилищните сгради. Същите се анализират по два основни показателя „брой на жилищните сгради“ и по „вид на материала, от който са изградени“. Както бе отбелязано, към 2016 г. броят на жилищните сгради е 14127. Броят и териториалното им разпределение е функция от броя и териториалното разпределение на населението.

В община Лом съществуващите жилищни сгради са изградени от различен материал, като преобладават тухлените. Структурата на сградите по отношение на материала, от който са изградени, като относителен дял, е представена в следната графика:

Фиг. 1.1.1. Структура на жилищните сгради в община Лом, според материала от който те са изградени – 2016 г.

Статистическите данни за 2016 г. показват, че от общо 14127 жилищни сгради 9796 са изградени от тухли. От тях преобладават тези които са гредоред (6538 бр.), а по-малко на брой са сградите от тухли със стоманобетонна плоча – 3258. С кирпич (сурови тухли) са 4203 жилищни сгради. Малко на брой са жилищните сгради, които са „панелен“ тип и от стоманобетон – общо 95. Те се намират в общинския център – гр. Лом (87 сгради) и единични бройки в селата Трайково (3 бр.), Сталийска махала (2 бр.) и Ковачица (1 бр.) и др. Твърде висок е и броят на жилищните сгради, изградени от сурови тухли (кирпич) – 4203 бр. Жилищни сгради от този тип се срещат във всички населени места от общината. С относителен дял над 50% са жилищните сгради в селата Добри дол (88,6%), Станево (75,6%), Замфир (74,7%), Сливата (69,6%) и др.

2.7.1.2. Жилища

Вторият основен елемент, който дава по-реална представа за степента на жилищна задоволеност е броят на жилищата с техните основни параметри – брой стаи, полезна и жилищна площ.

Както бе отбелязано, броят на жилищата в община Лом към 2016 г. е 16856. Броят им през 2016 г. е по-висок от този през 2011 г. само с 14 жилища. Част от жилищата по време на преброяването през 2011 г. са отнесени в категорията на необитаваните жилища. Техният брой е значителен - 6268 жилища, или 37,2% от всички жилища в общината. В териториален аспект в някои населени места броят на необитаваните жилища е над 40% - с. Станево (51,1%), с. Сливата (49,7%) и др.. Причината за това отново е от демографско естество.

Разпределението на жилищата по критериите – „обитавани“ – „необитавани“ (по населени места) е показан в следващата таблица:

Таблица 1.1.2.

Характеристика на жилищата в населените места на община Лом – 2011 г.

Населени места	Жилища общ брой	Жил. плоч общо (м ²)	обитавани жилища		необитавани жилища	
			брой	жил. плоч (м ²)	брой	жил. плоч (м ²)
Община Лом	16840	860787	10572	596236	6268	264551
гр. Лом	13127	661194	8245	464031	4882	197163
с.Добри дол	223	9744	124	5660	99	4084
с.Долно Линево	212	10714	120	6833	92	3881
с.Замфир	581	31864	406	22778	175	9086
с.Ковачица	767	44202	468	28584	299	15618
с.Орсоя	68	3890	41	2712	27	1178
с.Сливата	171	6488	86	3835	85	2653
с.Сталийска махала	769	47330	529	33733	240	13597
с.Станево	360	16883	176	7705	184	9178
с.Трайково	562	28478	377	20365	185	8113

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България – 2011 г.

Анализите на данните от горната таблица показват, че броят на необитаваните жилища е по-висок в малолюдните населени места. Жилищните сгради в тези селища са строени преди няколко десетилетия при по-големия брой на населението в тях. С постоянното намаляване на броя на обитателите им повечето от жилищата по време на последното преброяване попадат в категорията на необитаваните жилища. В общинския център също има значителен брой

необитавани жилища – 4882, но като относителен дял от общия брой на жилищата са в по-приемливи граници.

Друг важен показател за жилищния фонд в общината е „брой стаи в жилищата“. В полезната площ, освен стаите се включват още кухните, баните, антретата и др. жилищни помещения. Данните за 2016 г. показват следното съдържание на жилищата в общината:

- Брой жилища – 16854
- Брой жилищни помещения – 62878;
- Брой стаи – 48907.

За жилищния стандарт основна роля има броят на стаите и жилищната площ. Тъй като разликата в броя на жилищата към преброяването (2011 г.) и текущите данни за 2016 г. е пренебрежително малка (само 14 жилища) за характеристика на жилищния фонд по критерия (брой стаи в жилищата) по населени места в общината се използва статистическата информация за 2011 г. Статистическите данни по този показател са представени в следващата таблица:

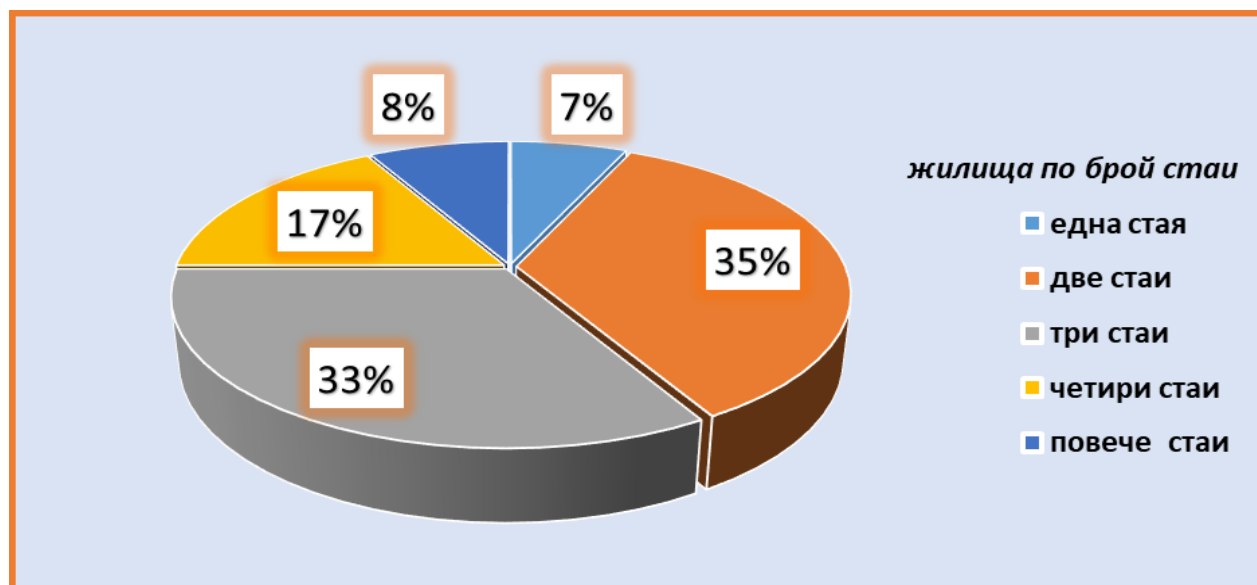
Таблица 1.1.3.

Структура на жилищата в населените места на община Лом по критерия „брой на стаите“ – 2011 г.

Населени места	Общо	1 стая	2 стаи	3 стаи	4 стаи	5 стаи	6 и повече стаи
Община Лом	16840	1130	5893	5613	2840	871	493
гр. Лом	13127	1031	5197	4221	1790	545	343
с.Добри дол	223	2	63	112	36	5	5
с.Долно Линево	212	0	79	86	31	5	11
с.Замфир	581	20	105	270	126	42	18
с.Ковачица	767	8	86	226	311	92	44
с.Орсоя	68	4	4	38	18	1	3
с.Сливата	171	11	66	62	22	6	4
с.Сталийска махала	769	19	104	239	270	106	31
с.Станево	360	13	128	131	68	14	6
с.Трайково	562	22	61	228	168	55	28

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България – 2011 г.

Характеристиката на жилищата в община Лом по критерия „брой на стаите“ като относителен дял от общия брой на жилищата в общината по данни на текущата статистика към 2016 г. е представена на следващата графика:

Фиг.1.1.3. Структура на жилищата в община Лом по показателя „брой на стаите“ – 2016 г..

2.7.2. Качествена характеристика на жилищния фонд

Качествената характеристика на жилищния фонд в община Лом включва площните параметри на жилищата и тяхната благоустроеност.

2.7.2.1. Полезна и жилищна площ на жилищата

Един от основните критерии за жилищния стандарт на населението от община Лом е размера на жилищната площ и делът му от наличната полезна площ на жилищата. Като абсолютни величини тези показатели имат информационен характер, но отнесени към броя на населението показват какъв е неговият жилищен стандарт.

Важна характеристика на жилищата е съотношението между полезната и жилищната площ. За община Лом това съотношение по данните за 2016 г. е следното:

- относителен дял на жилищната от полезната площ общо за всички жилища - 72,4%
- относителен дял на жилищната от полезната площ за обитаваните жилища – 72,3%
- относителен дял на жилищната от полезната площ за необитаваните жилища – 72,8%.

Анализите на посочените данни показват, че няма съществени отлики в относителните дялове на жилищната от полезната площ при обитаваните и необитаваните жилища. Това се отнася и да данните по населени места.

Друга важна характеристика на жилищата е средната площ на 1 жилище. Средно за общината към 2016 г. този относителен показател е със следните

параметри: средната полезна площ на 1 жилище е 70,6 м², а средната жилищна площ – 51,1 м².

Средната полезна площ на жилищата по населени места варира в твърде широки граници – от 58,6 м² (с. Сливата.) до 80,9 м² (с. Сталийска махала). В останалите селища от общината средният размер на полезната площ на жилищата е в границите 65-73 м². В гр. Лом жилищата са със средна полезна площ от 69,1 м², което е малко под средния за общината показател.

2.7.2.2. Брой стаи

Големината на жилищата освен с площни показатели се определя и по броя на стаите в тях. В структурата на жилищата по брой на стаите преобладават жилищата с повече от три стаи. Това личи от данните от следната таблица.

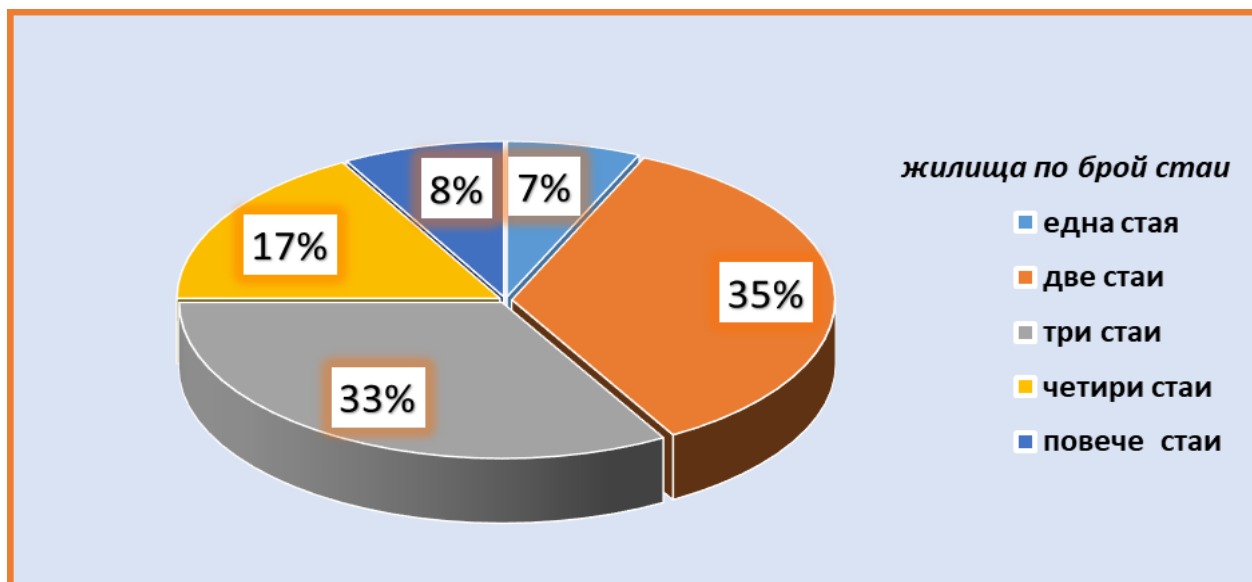
Таблица 1.2.1.

Разпределение на жилищата в община Лом по брой на стаите в тях

Населени места	Жилища по брой на стаите (брой)					
	общо жилища	1 стая	2стаи	3 стаи	4 стаи	Над 5 стаи
Община Лом	16840	1130	5893	5613	2840	1364
гр. Лом	13127	1031	5197	4221	1790	888
с.Добри дол	223	2	63	112	36	10
с.Долно Линево	212	0	79	86	31	16
с.Замфир	581	20	105	270	126	60
с.Ковачица	767	8	86	226	311	136
с.Орсоя	68	4	4	38	18	4
с.Сливата	171	11	66	62	22	10
с.Сталийска махала	769	19	104	239	270	137
с.Станево	360	13	128	131	68	20
с.Трайково	562	22	61	228	168	83

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България. 2011 г.

Графичен израз на структурата на жилищата по критерия „брой стаи“ е следната фигура:

Фиг. 1.2.1. Структура на жилищата в община Лом по показателя „брой на стаите“

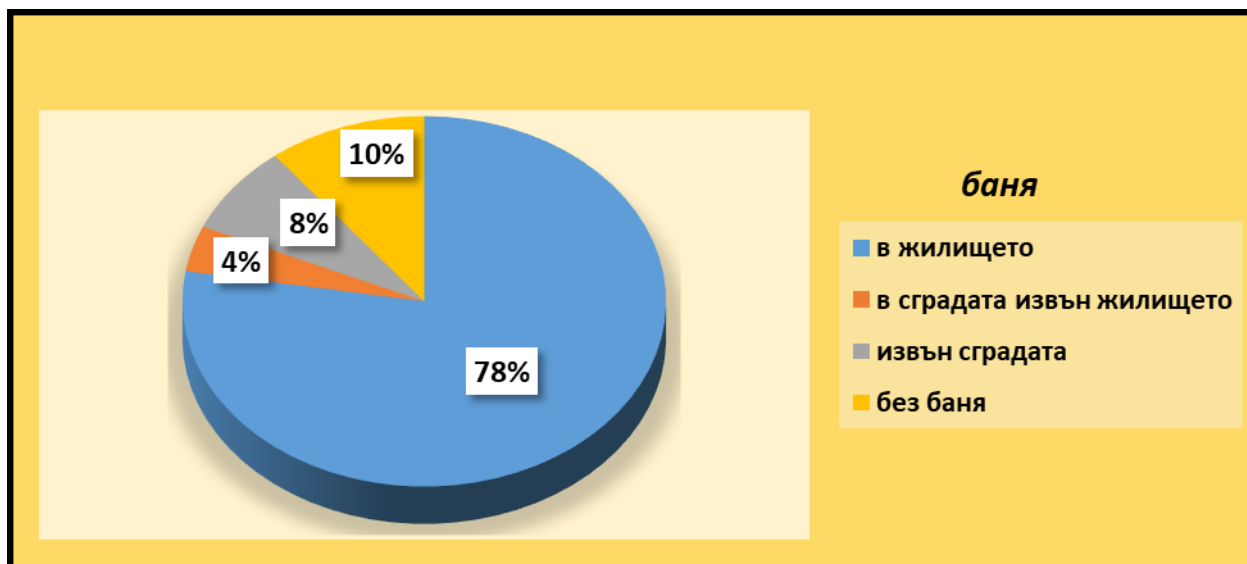
В структурата на жилищата в общината преобладават многостайните (с 3 и повече стаи) жилища. Техният брой е 9817, което е 58,3% от всички налични жилища. Малките жилища са само 15%. В някои от малолюдните села преобладават жилищата с три и повече стаи. За съжаление основната част от тези жилища са в категорията на необитаваните.

2.7.2.3. Благоустроеност на жилищата

Статистиката осигурява данни за два показателя за благоустроеността на жилищата – електрификация на същите и наличието на баня. По отношение на електрификацията данните показват, че всички жилища в общината са осигурени с електрически ток.

Вторият показател за благоустроеност на жилищата е наличие на баня. Към 2011 г. от обитаваните 10571 жилища в общината без баня в са 1117 бр., което е 6,6% от общия брой обитавани жилища. От общия брой жилища тези без баня са 10,6%. Прави впечатление, че делът на жилищата без баня в селата е по-висок от този в общинския център. В гр. Лом жилищата без баня са 674, или само 5,1% от всички жилища. Баните в останалите жилища са или в сградата, или извън нея.

Визуална представа за благоустроеността на жилищата по разглеждания показател дава следната графика:

Фиг. 1.2.2. Благоустроеност на жилищата в община Лом по критерия „наличие на баня“ – относителен дял от общия брой на жилищата.

2.7.2.4. Форма на собственост

Преобладаващата част от наличните към 2016 г. жилища (16854 бр.) са частна собственост, т.е. собственост на частни физически лица. Много нисък е броят на жилищата, които са държавна или общинска собственост и собственост на частни юридически лица.

По статута на собствениците на жилища те се разпределят по следния начин:

- собственост на частни физически лица 16556 жилища, или 98,2% от общия им брой;
- държавна или общинска собственост – 279 жилища, или 1,6%;
- собственост на частни юридически лица – 28 жилища, или 0,2%.

2.7.3. Жилищна осигуреност на населението

Основният показател за жилищната осигуреност на населението е задоволеността с жилищна площ. Като абсолютни величини тези показатели имат информационен характер, но отнесени към броя на населението показват какъв е неговият жилищен стандарт.

Стандартът на обитаване, изчислен като размер на жилищната площ на човек от населението е 33,7 м². Стойността на този показател е в рамките на проектния норматив за жилищна осигуреност, който се предвижда да се постигне в периода 2030-2035 г. Задоволеността с жилищна площ на 1 обитател по населени места с е представена в следната таблица:

Таблица 1.3.1.

Жилищна задоволеност на населението в населени места в община Лом

населени места	брой насе- ние (2016	полезна площ (м ²)	жил. площ (м ²)	пол. площ/ обитател	жил. площ/ обитател
----------------	----------------------------	--------------------------------------	--------------------------------	---------------------------	---------------------------

	г.)			(м ²)	(м ²)
община Лом	25568	1188704	860787	46.5	33.7
гр.Лом	20508	907201	661194	44.2	32.2
с.Добри дол	298	14266	9744	47.9	32.7
с.Долно Линево	222	14756	10714	66.5	48.3
с.Замфир	918	45530	31864	49.6	34.7
с.Ковачица	1110	61550	44202	55.5	39.8
с.Орсоя	82	5410	3890	66.0	47.4
с.Сливата	172	10025	6488	58.3	37.7
с.Сталийска махала	1207	62247	47330	51.6	39.2
с.Станево	283	26286	16883	92.9	59.7
с.Трайково	768	41433	28478	53.9	37.1

Източник: НСИ. Резултати от преброяване на населението и на жилищния фонд в Р. България – 2011 г.

Посочените данни за жилищната задоволеност са изчислени на данните за всички жилища – обитавани и необитавани. Изчисленията само за обитаваните жилища са с около 30% по-ниски от посочените в таблицата. В същото време в по – малолюдните населени места средната жилищна площ на 1 лице варира в твърде широк диапазон – от 34 до 59 -60 м2.

2.7.4. Прогноза

Прогнозните разчети за обитаването следва да бъдат обосновани при отчитане на:

- общия наличен жилищен фонд в общината и в отделните населени места;
- жилищната задоволеност на населението от общината;
- физическата характеристика на разполагаемия жилищен фонд;
- нормативната потребност от жилища и др.

При определяне на потребностите от жилища, същите се изчисляват (на нормативен принцип) като жилищно потребление (м²/човек). Същото се съпоставя наличието на годния жилищен фонд и като резултат се извежда наличието на жилищни дефицити, или наличието на жилищен излишък.

Анализът на жилищното задоволяване, физическите параметри и другите характеристики на жилищния фонд показват, че в общината няма недостиг на жилища и на жилищна площ. Нещо повече, в общината има твърде висок брой

необитаеми жилища, а параметрите на обитаемите жилища осигуряват нормите за жилищен стандарт.

При разработване на прогнозата за функционална подсистема „Обитаване“ са отчитани и качествените параметри на наличния жилищен фонд. Възприета и тезата, че необитаемите жилища, също трябва да бъдат отчитани в прогнозните разчети за потребността от жилища и жилищна площ.

Прилагайки възприетите в устройственото планиране стандарти за жилищно задоволяване се разработват и прогнозите за развитие на жилищния сектор в община Лом. Прогнозните разчети за потребността от жилища в община Лом са представени към края на прогнозния период – 2035 г. и са по два от възприетите стандарти за жилищно задоволяване. За прогнозата се предлагат следните стандарти:

- жилища на 1000 д. от населението – 470 бр. (брой обитатели на 1 жилище – 2,4 д.);
- стандарт за жилищно задоволяване – 1 жилище/домакинство;
- стандарт за жилищно задоволяване – 1 стая/обитател;
- стандарт за жилищно задоволяване – 40 м² РЗП/ обитател (ползна жилищна площ).

Съгласно демографската прогноза към края на прогнозния период 2035 г., броят на населението на община Лом по двата ѝ варианта се предвижда да възлиза на:

- Тенденциален вариант – 20705 д.;
- Умерено-оптимистичен вариант – 21119 д.

И по двата варианта на прогнозата възприетият стандарт на обитаване е 2,4 – 2,5 обитатели на жилище, който е съобразен с възрастовата и семейната структура на населението на общината. Това е и очаквания среден брой лица на едно семейство при еднороден модел.

При тези параметри прогнозните потребности от жилища за очаквания брой на населението се очертава да бъде както следва:

- **Тенденциален вариант на прогнозата**
 - Прогноза за броя на населението (2035 г.) – 20705 д.;
 - Брой обитатели на 1 жилище – 2,4 д.;
 - Прогноза за необходимия брой жилища – 9730
- **Умерено оптимистичен вариант на прогнозата**
 - Прогноза за броя на населението (2035 г.) – 21119 д.;
 - Брой обитатели на 1 жилище – 2,5 д.;
 - Прогноза за необходимия брой жилища – 9917

Данните за наличния брой жилища към 2016 г. 16854 бр., от които бр. – 10772 обитатели, формално показва, че с наличния жилищен фонд се покриват прогнозните потребности от жилища към 2035 г. На практика, обаче следва да се отчитат някои фактори, които водят до обосноваване на потребности от нови жилища, а именно:

- в следващия 20 годишен период следва да се има пред вид очаквания „снос“ на жилища, поради тяхното физическо износване. Същия е в рамките на 3-5% от наличния жилищен фонд. Това са около 650 - 700 жилища за периода до 2035 г.;
- недобрите качества на жилищата, изградени от сурови тухли, които са около една четвърт от наличните жилища. Част от тях се включват в броя на жилищата, които ще отпаднат поради предвидения „снос“, а друга част ще бъдат заменени с нови жилища;
- качествата на жилищата, по отношение на благоустройството им също ще води до обновяване на част от жилищата.

Отчитайки посочените фактори се установява, че от наличния брой жилища по различни причини ще отпаднат около 650-700 жилища от всички жилища, в т.ч. и от част от обитаваните към момента жилища. Същевременно част от необитаваните жилища не са изгубили своите качества и могат да бъдат използвани по предназначение. Така реалните потребности от изграждане на нови жилища са около 100-120 бр. Тази потребност, съобразена с демографската прогноза и с качествените характеристики на жилищния фонд по населени места, показва че този недостиг се очертава основно за гр. Лом и селата в които жилищната задоволеност е по-ниска от нормативно необходимата ниска – Замфир, Ковачица, Сталийска махала.

2.8. Социални дейности и социална инфраструктура

Диагнозата на състоянието на социалните дейности и свързаната с тях социална инфраструктура включва анализи и оценки на същите. Диагнозата имат за цел да:

- установи степента на развитост на обслужващите функции на отделните населени места, в т.ч. и на общинския център;
- характеризира териториалната организация на обслужващите обекти със социално предназначение и възможностите за териториален достъп на населението до обслужващите обекти.

Акцент в диагнозата на социалната инфраструктура е поставен върху т.нар. „бюджетни“ социални услуги: образование, здравеопазване, социални грижи и социално подпомагане, култура, спорт, административно обслужване, обществен ред, сигурност и съдебна система.

2.8.1. Образователна инфраструктура

Образователната система в общината изцяло е с публичен характер. Образованието в община Лом включва функциониращи системи за:

- предучилищно образование (обучение) и свързаната с него инфраструктура – целодневни детски градини (ЦДГ)

- общо образование (основна и средна степен), реализирано в различни типове общообразователни училища (по застъпена степен на образование) – основни и средни общообразователни училища;
- професионално образование (средна степен), включващо професионалните гимназии (ПГ) .

Основен фактор за функционалната характеристика на образованието в община Лом и застъпеността на съответните образователни равнища, както и териториалната организация на образователната инфраструктура е числеността и териториалното разпределение на контингентите от лица в съответната възраст (подлежащи на предучилищно обучение и в училищна възраст) и степента на развитост на обслужващите функции на общината. Тези контингенти са анализирани и оценени в раздела за демографското състояние на община Лом и са представени като специфични възрастови групи – 0-2 години, 3-6 години, 7-14 години и 15-18 години.

2.8.1.1. Предучилищно образование (обучение)

Основният тип детски заведения, включени в системата за предучилищно образование в община Лом са целодневните детски градини (ЦДГ). Инфраструктурата на предучилищното образование, представена с показателите „брой детски заведения“ и капацитетът им - „брой обхванати деца“ е функция от броя на децата от 3 до 6 годишна възраст. Тъй като задължителен обхват в предучилищното образование е определен за 6 годишните деца, важен показател за функционирането на детските заведения е обхвата на децата от цялата възрастова група 3-6 годишна възраст. Този обхват се изразява с т.нар. „нетен коефициент на записваемост“. Същият представлява съотношението между броя на лицата в посочената възрастова група и броя на реално обхванатите деца. През последните години се провежда политика за постигане на по-висок нетен коефициент на обхват (записване) на децата от този възрастов контингент.

В Регистъра на МОН за средните училища и за детските градини за учебната 2016/2017 г. на територията на община Лом са включени 10 детски градини. Статистическите данни за детските градини в общината показват, че за периода 2011 -2017 г. броят на детските градини остава почти непроменен – 11, като през последната учебна година (2016/2017) е закрыта една детска градина.

Промените в броя на детските заведения и на техния капацитет за анализирания 6 годишен период са представени в следващата таблица:

Таблица 1.1.1

Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Лом за периода 2011-2017 г.

учебна година	Детски градини	Деца	Места		детски учители	Детски групи
		общо	общо	на 100 деца		
2011/2012	11	780	868	111.3	66	35

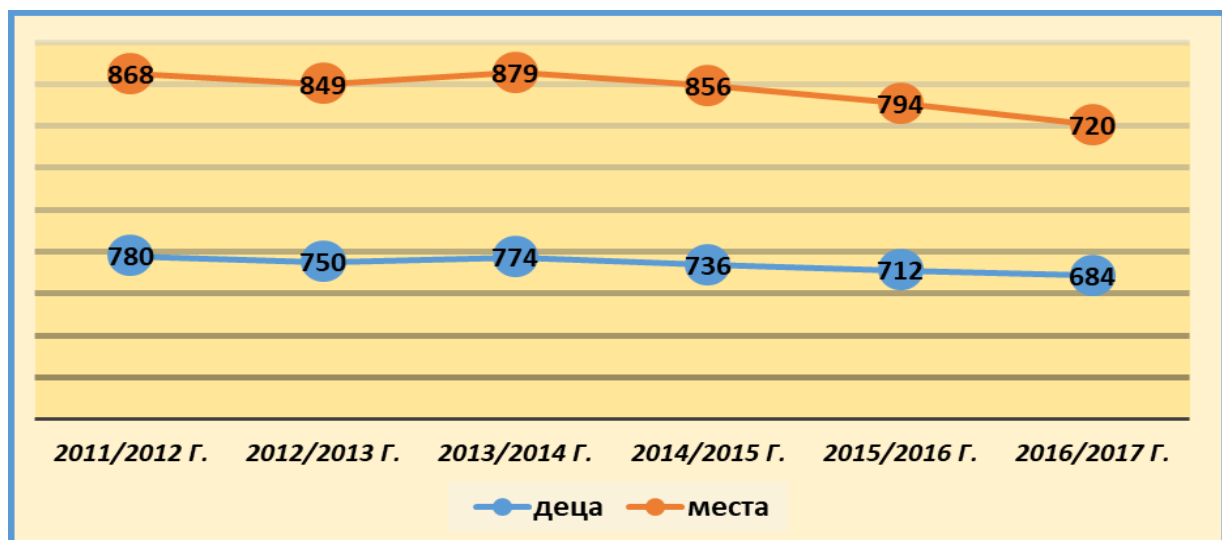
2012/2013	11	750	849	113.2	65	36
2013/2014	11	774	879	113.6	67	39
2014/2015	11	736	856	116.3	66	38
2015/2016	11	712	794	111.5	65	36
2016/2017	10	684	720	105.3	58	32

Източник: НСИ. Образование и учене през целия живот

Анализите и оценките на данните от горната таблица показват, че за посочения период мрежата от детски заведения се запазва почти без промени. В същото време, се очертава тенденция за намаляване на броя на децата, обхванати в предучилищното образование- с около 100 деца за анализирания шест годишен период. За същия период, капацитетът на детските заведения (брой места в тях) намалява с по-ниски темпове от тези за обхванатите деца.

Данните показват, че в общината не се очертава недостиг на места в детските заведения. На 100 обхванати деца са осигурени между 105 и 112 места. Средният брой на деца в една група е в рамките на действащите нормативи.

Визуална представа за динамиката в броя на местата и на обхванатите деца в детските заведения дава представа следната графика:

Фиг.1.1.1 Промени в броя на децата и на местата в детските заведения в община Лом за периода 2011-2017г.

Териториалното разположение на мрежата от детски заведения (като брой и като капацитет) по населени места в община Лом е представено чрез данните в следващата таблица:

Таблица 1.1.2.

Териториално разположение на детските заведения в община Лом през учебната 2015/2016 г.

Населено	Детска градина	Брой обхванати	Брой
----------	----------------	----------------	------

МЯСТО		деца	групи
Община Лом	10 броя	584	24
гр. Лом	ДГ № 1 „Снежанка“	92	4
гр. Лом	ДГ № 2 „Червената шапчица“	93	4
гр. Лом	ДГ № 3 „Звездица“	39	2
гр. Лом	ДГ № 6 „Виктория Пишурка“	24	1
гр. Лом	ДГ № 7 „Калинка“	105	4
гр. Лом	ДГ № 9 „Светулка“	29	1
гр. Лом	ДГ № 12 „Звънче“	95	4
гр. Лом	ДГ № 14 „Пчелица“	40	1
с. Ковачица	ДГ „Здравец“	44	2
С. Замфир	ДГ „Малечко-Палечко“	23	1

Източник: Общинска администрация гр. Лом

Сравнението с данните от НСИ и тези на Общинска администрация – гр. Лом показват известни различия в броя на обхванатите деца. Причината за това вероятно се дължи на това, че данните на НСИ включват брой деца, съобразени с делегирания бюджет, а в данните на общинска администрация – реално обхванатите деца. До 2016 г. в с. Трайково е функционирал филиал на ДГ „Виктория Пишурка“ с капацитет 1 група с 10 деца. Поради малкия брой на децата този филиал е закрит през учебната 2017/2018 г.

2.8.1.2. Общо образование

Общото образование в община Лом е изцяло с публичен характер. То е организирано в училища, които се финансират от общинския бюджет, чрез трансфери от републиканския бюджет (система на делегираните бюджети в образованието). Системата за общото образование в община Лом е представена от 10 общообразователни училища със различна степен на общообразователната подготовка на учениците. Училищната мрежа от общообразователни училища включва общо 10 училища, от които 1 специално (Помощно училище д-р „Петър Берон“ за деца с умствена изостаналост в гр. Лом) и една профилирана гимназия (ПГ „Найден Геров“). Общообразователните училища са общо 8, в т.ч. - 6 основни (ОУ) и 2 средни общообразователно (СУ).

Промените в мрежата от общообразователни училища (в т.ч. помощното училище и профилираната гимназия) в община Лом за периода 2011 -2016 г. са представени в следващата таблица:

Таблица 1.1.3.

Промени в броя на училищата, учениците и паралелките в общото образование в община Лом за периода 2011-2016 г.

Учебна година	Брой Училища	Брой Ученици	Брой паралелки	бр. учени- ци/парал.
2011/2012 г.	10	134	2693	20.1
2012 /2013 г.	10	129	2615	20.3
2013/2014 г.	10	131	2561	19.5
2014 / 2015 г.	10	130	2500	19.2
2015 /2016 г.	10	125	2300	18.4
216/2017 г.	10	127	2408	19

Източник: НСИ. Образование и учени през целия живот

Териториалното разположение на мрежата от общообразователни училища в общината показва, че по-голямата част от общообразователните училища са в общинския център и някои от по-големите села в общината. Това личи и от данните в следващата таблица:

Таблица 1.1.4.
Териториално разположение на общообразователните училища с техния капацитет през учебната 2015/2016 г.

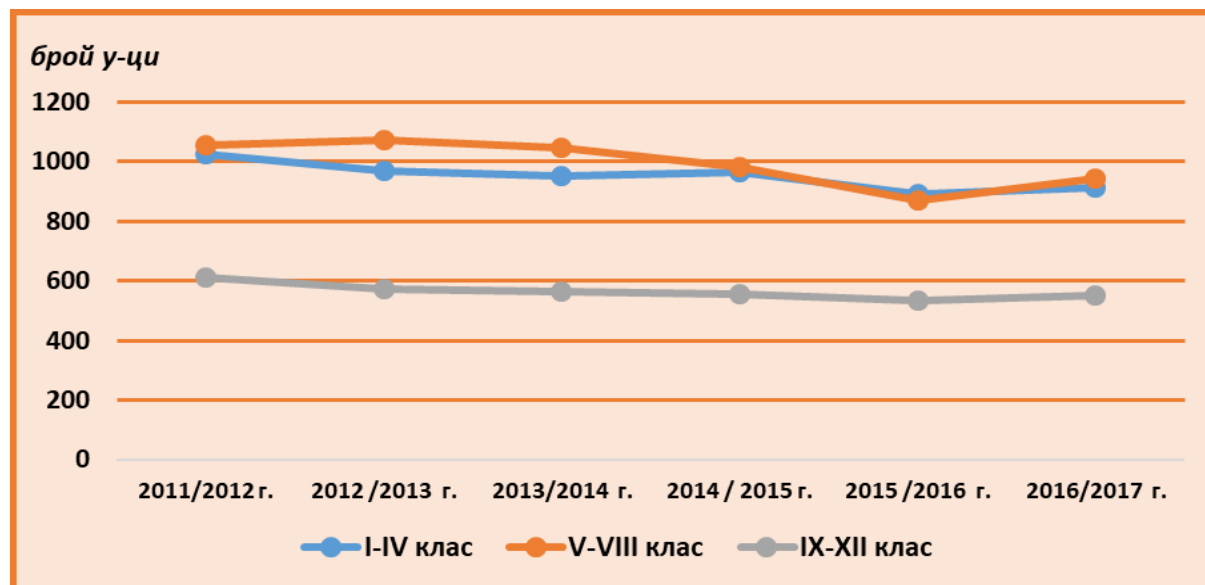
Вид общообр. у--ще	Населено място	Брой ученици	Брой паралелки	Брой класни стаи
ПГ „Найден Геров“	гр. Лом	274	13	28
I ОУ "Н. Първанов"	гр. Лом	385	21	47
II ОУ "К. Фотинов"	гр. Лом	451	22	35
IV ОУ " Хр. Ботев"	гр. Лом	120	8	32
ОУ "Св. "Кл. Охридски"	с. Ст. Махала	93	8	15
ОУ "Кирил и Методий"	с. Замфир	75	8	9
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	с. Ковачица	62	7	12
III СУ "Отец Паисий"	гр. Лом	233	13	32
СУ "Д. Маринов"	гр. Лом	365	19	36

Източник: Общинска администрация – гр. Лом

Две от училищата в гр. Лом (I ОУ „Никола Първанов“ и СУ „Димитър Маринов“ са със статут на средищни училища. Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“ в с. Ковачица е със статут на защитено училище. За превозване на ученици от селата, в които няма функциониращи училища са създадени условия за тяхното

превозване до двете средищни училища. По данни на общинска администрация – гр. Лом към основно училище „Никола Първанов“ пътуват 120 ученика, като най-голям е броят им от селата Добри дол, Трайково и Ковачица. По-малък е броят на учениците пътуващи към СУ „Димитър Маринов“ – 70 и те са както от селата без училища, така и от селата в които има основни училища. Към профилираната гимназия „Найден Геров“ пътуват и ученици от селища от съседни общини.

За анализирания период броят на учениците в основната и средната степен на общото образование намалява. Това е резултат от неблагоприятното демографско развитие на общината. На следващата графика е отразена динамиката в броя на учениците в различните степени на общото образование.

Фиг. 1.1.2. Промени в броя на учениците в различните степени на общото образование в община Лом за периода 2011 – 2016 г.

От горната фигура се вижда, че броят на учениците от трите степени на общото образование – начална, основна и средна - намалява. Статистическите данни показват, че това намаление общо за анализирания период е около 10%.

2.8.1.3. Професионално образование

Професионалното образование в общината е представено чрез дейността на три професионални училища (ПГ). В две от ПГ обучението е свързано с придобиване на II степен на професионална квалификация (Професионална гимназия по хранене и земеделие „Дмитрий Менделеев – гр. Лом и Професионална гимназия по селско стопанство „Дунавска земя“ – с. Ковачица), а в една от ПГ (Професионална гимназия по производствени технологии – гр. Лом) - на III степен на професионална квалификация.

Броят на учениците в трите ПГ през учебната 2015/2016 г. е както следва:

- ПГПТ – 362 д.;
- ПГХЗ „Дмитрий Менделеев“ – 268 д.;
- ПГСС „Дунавска земя“ – 198 д.

Профилът на професионалните училища в гр. Лом в определена степен е съобразен със специализацията на икономиката в общината. Материалната база на професионалните училища в община Лом е добра. Физическите качества на

сградния фонд са добри. И трите професионални гимназии разполагат с добре оборудвани кабинети и работилници.

2.8.2. Здравеопазване и здравна инфраструктура

2.8.2.1. Обща заболяемост и болестност на населението

Един от основните фактори за развитие на инфраструктурата на здравеопазването в община Лом е общата заболяемост на населението. Тя не се различава съществено от тази на областта, поради което за аналитичните проучвания се използват данни на РЗИ – Монтана, отнасящи се за заболяемостта на населението на областта. В структурата на болестността по класове болести през 2016 г. водещи са следните болести:

- Болести на дихателната система
- Болести на кръвообращението
- Болести на пикочно-половата система и др.

В община Лом са представени лечебни заведения за доболнична и болнична лечебна помощ.

2.8.2.2. Доболнична лечебна помощ

Доболничната лечебна помощ, организирана на територията на община Лом е съобразена основно с броя на населението на общината и със средната заболяемост. Тя се извършва от общопрактикуващи лекари и стоматолози и от лекари специалисти и стоматолози. Лечебните структури за доболнична помощ включват основно различни видове амбулатории за първична медицинска и дентална помощ и специализирана медицинска и дентална помощ.

Данните за лечебните заведения за доболнична медицинска помощ са от Регистъра на лечебните заведения, поддържат от РЗИ – Монтана и са към м. октомври 2017 г.

• Първична лечебна и дентална помощ

Основният тип лечебни заведения са амбулатории за първична лечебна и дентална помощ, които са диференцират на:

- Индивидуална практика за първична медицинска помощ (ИППМП) – общо 13 бр.;
- Групови практики за първична медицинска помощ (ГППМП) – 2 бр. , разкрити в гр. Лом
- Индивидуална практика за първична дентална помощ (ИППДП) – общо 26 бр.;
- Групова практика за първична дентална помощ (ГППДП) – 1 бр.

Териториалното разположение на различните видове амбулатории за медицинска и за дентална доболнична помощ показва, че в основната си част те са разположени в общинския център. Това се обяснява с факта, че тук е локализирано 80,2% от населението на общината, както и с добре развитите обслужващи функции на гр. Лом..

Доболничната лечебна и дентална помощ в селата на общината се осъществява от лекари от ИППМП и лекари от ГППМП. Освен в гр. Лом, кабинети на лекари от ИППМП има в някои от по-големите села . Амбулатории на общопрактикуващи лекари са разкрити още в селата Сталийска махала (обслужваща пациенти и от с. Василевци), Ковачица, а селата Трайково и Станево се обслужват от общопрактикуващ лекар, чиято амбулатория е в гр. Лом.

Аналогична е и териториалната организация и на първичната дентална (стоматологична) помощ. От общия брой дентални практики само една е групова, а останалите са индивидуални. Преобладаващата част от амбулаториите за дентална помощ са в гр. Лом. Част от дентисти от гр. Лом обслужват и пациенти от близките села. Амбулатории за индивидуална първична дентална помощ извън гр. Лом има в с. Замфир (обслужваща и с. Ковачица, а населението от с. Сталийска махала се обслужва от стоматолог, чийто кабинет е в гр. Лом.

Критерии за ефективността на извънболничната лечебна помощ и по-конкретно на общопрактикуващите лекари е числеността на пациентските листи. Данните на РЗИ – гр. Монтана показват, че средният брой на лицата в пациентската листа на общопрактикуващите лекари в община Лом за периода 2010-2016 г. е около 1480 д. Този брой е в рамките на действащия норматив.

• Специализирана медицинска и дентална помощ

Специализираната медицинска, включва общо 35 практики, от които:

- Индивидуални практики за специализирана медицинска помощ (ИПСМП) – общо 24 бр. – всички разположени в гр. Лом;
- Практики за специализирана медицинска помощ (ГПСМП) – общо 1 бр. (по нервни болести, разположена в общинския център – гр. Лом);
- Практики за специализирана дентална помощ – 2 бр., от които 1 по детска стоматология. Разположени са в гр. Лом.

Териториалното разположение на Амбулаториите за специализирана медицинска помощ, в които работят лекари специалисти е съобразено с изискването за обслужване на по-голям брой пациенти, които се осигуряват от населението на цялата община. Амбулаториите на всички лекари специалисти са разположени в общинския център.

Към доболничната лечебна помощ се включват и самостоятелните медико-диагностични и медико-технически лаборатории. Техният общ брой към м. октомври 2017 г. е 5, от които 2 са самостоятелните медико-диагностични лаборатории, а 3 – самостоятелните медико-технически лаборатории.

Медицински центрове и самостоятелни лаборатории – не променят броя и капацитета си. Тази база се използва за дейността на по-голямата част от амбулаториите за първична и за специализирана извънболнична дейност. Към общинската болница (МБАЛ "Св. Николай Чудотворец" - Лом ЕООД) е разкрит и един от двата медицински центъра в общината - МЦ "Здраве", в който функционират специализирани кабинети по хирургия, вътрешни болести, неврология и очни болести.

2.8.2.3. Болнична лечебна помощ

На територията на община Лом функционира едно болнично лечебно заведение – „МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД. Тя е с надобщински функции. Районът на обслужване на МБАЛ "Св. Николай Чудотворец" - Лом ЕООД, включва и съседните общини: Вълчедръм, Якимово, Брусарци и Медковец. Капацитетът на „МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ ЕООД с общо 257 легла. За анализирания период няма промяна в капацитета на болничното заведение.

Обобщените данни за инфраструктурата на здравеопазването на територията на общината са включени в следващата таблица:

Таблица 1.2.1.

Промени в броя и капацитета на обектите в сферата на здравеопазването в община Лом за периода 2012-2016 г.

Показатели	2012	2013	2014	2015	2016
Болнични заведения					
1.Болнични заведения –	1	1	1	1	1
Легла – брой	257	257	257	257	257
Лечебни заведения за извънболнична помощ – общо					
2.Общ брой	7	7	7	7	8
Легла	5	5	5	5	15
диагностично-консултативни					
Легла	5	5	5	5	5
медицински центрове	2	2	2	2	2
Легла	-	-	-	-	10
самостоятелни медико-диагностични и медико-	4	4	4	4	5
самостоятелни медико-диагностични и медико-	4	4	4	4	5
Медицински кадри към 31.12					
3.Лекари – общо	117	122	118	110	108
в т.ч. Общопрактикуващи	20	21	20	20	20
Лекари по дентална	25	25	26	24	24
Медицински специалисти по					
Детски ясли и деца в детските ясли					
4.Детски ясли – общо	3	3	3	3	3
Места	64	64	64	64	64
Деца – общо	73	62	66	69	70

Източник: Община Лом. Актуализиран документ за изпълнение на Общинския план за развитие – 2014-2020 г.

2.8.2.4. Спешна медицинска помощ

Спешната медицинска помощ за населението се реализира от филиала на ЦСМП – Монтана в гр. Лом. Филиалът на ЦСМП в гр. Лом е с надобщински функции – обслужва населението и от съседите по-малки общини. Кадровото обезпечение на филиала на ЦСМП в гр. Лом е от 33 лекари, 5 медицински специалисти и 12 санитарни. По национална програма филиала на ЦСМП в гр. Лом се предвижда да бъде модернизирана неговата материална база – обновяване на помещенията, осигуряване на дизел-генератор, изграждане на навес за линейките и др.

Към сферата на здравеопазването в общината са включени и детските ясли. Към 2017 г. в общинския център функционират 3 детски ясли, разполагащи с 64 места, обособени в 4 яслени групи. Броят на обхванатите деца е 70. Наличието на самостоятелни детски ясли е причината в детските заведения да няма „яслени“ групи.

2.8.3. Социални дейности

Организацията и управлението на социалните дейности на територията на община Лом е функция от броя на лицата с определена степен на увреждания изискващи съответната подкрепа. Такива са лицата с различни степени на физически и умствени увреждания. За тяхното финансиране държавата делегира на местната власт съответните функции и финансови ресурси, насочени към подпомагане на тези лица.

По данни на Дирекция “Социално подпомагане” на територията на община Лом към 2017 г., регистрираните лица с различни видове увреждания (по населени места) са показани в следващата таблица:

Таблица 1.3.1.

Лица с увреждания (по брой и вид на уврежданията) в населените места в община Лом – 2017 г.

Населени места	Лица с увреждания		
	Общо	С физически увреждания	С умствени увреждания
1. гр. Лом	2315	2278	37
2. с. Замфир	140	137	3
3. с. Ковачица	116	115	1
4. с. Сталийска махала	133	130	3
5. с. Долно Линево	30	30	-
6. с. Станево	39	39	-
7. с. Добри дол	26	26	-
8. с. Орсоя	18	18	-

9. с. Сливата	19	19	-
10.с. Трайково	118	116	2

Източник: Общинска дирекция „Социално подпомагане“ – гр. Лом

Данните от горната таблица показват, че основната част от лицата с увреждания са с физически такива. Във всички населени места са регистрирани лица с увреждания. Основната част от тези лица са и потребители на различни видове социални услуги и социално подпомагане. Освен лицата с различни по вид увреждания – физически и ментални, обект на системата за социални дейности са и редица категории от групи и лица в риск, като приоритет са децата и семейства с деца в риск.

2.8.3.1. Специализирани институции

На територията на община Лом функционират 4 специализирани институции за социални услуги и дейности:

- Дом за възрастни хора с умствена изостаналост „Св. Георги Победоносец“ – гр. Лом, (капацитет 35 места);
- Дом за възрастни хора с деменция – с. Добри дол (капацитет 50 места);
- Дом за стари хора – с.Добри дол (капацитет 25 места);
- Дом за възрастни хора с физически увреждания – с. Орсоя (капацитет 50 места).

Това са обекти за социални услуги, предназначени за реализация на специфични социални дейности. Посочените обекти, по своя характер са специализирани институции за социални дейности извън общността и обичайната среда.

2.8.3.2. Социални услуги, предлагани в обичайна среда и в общността

През последните години акцентът в дейността на социалните институции е поставен върху разкриване на социални услуги от т.нар. „резидентен“ тип. На територията на община Лом са разкрити социални услуги от посочения тип, така както е представено в следващата таблица:

Таблица 1.3.2.

Обекти за социални услуги в общността, разкрити на територията на община Лом – 2017 г.

Обекти за социални услуги	Населено място	Капацитет (места)
Социални услуги в общността		
1.Дневен център за възрастни хора	гр. Лом	35

2.Център за обществена подкрепа	гр. Лом	50
3. Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	гр. Лом	9
4. Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	гр. Лом	12
5.Център за настаняване на деца и младежи с увреждания	гр. Лом	14
6. Център за настаняване на пълнолетни лица с психически разстройства	гр. Лом	10
7. Център за временно настаняване	гр. Лом	
8. Център за социална рехабилитация и интеграция	гр. Лом	60
9.Дневен център за стари хора	с. Ковачица	36
10.Защитено жилище за лица с психични разстройства	с. Замфир	10

Източник: Дирекция Социално подпомагане – гр. Лом

Наред със съществуването на 4-те специализирани институции за социални услуги за подпомагане на определени категории лица в неравностойно социално положение (с физически и психически увреждания) постепенно се преминава към развитието на социални услуги предлагани в общността на лицата с увреждания и други категории в неравностойно социално положение – възрастни хора, самотно живеещи възрастни, лица (в т.ч. и деца), лица и семейства в риск и др.

2.8.3.3. Социални услуги – общинска отговорност

На територията на община Лом са разкрити и социални услуги, които са ангажимент изцяло на общината. Тя осигурява изцяло тяхното финансиране и организация на дейността. Такива социални услуги – общински ангажимент са:

- „Домашен социален патронаж“. Броят на потребителите на тази социална услуга е 250 човека.
- Клубове на пенсионера и инвалида – общо 13 клуба , от които 7 в гр. Лом и 5 – в селата Замфир, Трайково, Сталийска махала, Станево и др.

2.8.4. Културни дейности и инфраструктура на културата

От основните групи дейности в сферата на културата в община Лом са представени следните:

- Музейна;

- Галерийна;
- Комплексна читалищна.

2.8.4.1. Музейна дейност

Историческият музей в гр. Лом е основан на 20 септември 1925 г. като Ломско археологическо дружество "Алмус". Днес музеят има следните отдели: "Археология", "България XV-XIX в.", "Нова и най-нова история", "Етнография" и "Художествен". Сградата, в която днес е разположен Историческият музей, е построена след Освобождението - 80-те години на XIX в. Сградата е обявена за паметник на културата през 1973 г.

2.8.4.2. Галерийна дейност

В гр. Лом функционира общинска галерия „Поломие“. В нея, освен постоянни експозиции на галерийното изкуство се организират и периодични изложби на изобразителното изкуство.

2.8.4.3. Комплексна читалищна дейност

Комплексната читалищна дейност е свързана с функциониращите 10 читалища в общината. Териториалното разпределение на читалищата е следното – четири от тях са в гр. Лом (вкл. по едно читалище в кварталите Момин род и Младеново), а останалите 6 - в селата на общината (Трайково, Замфир, Станево, Ковачица, Сталийска махала и Долно Линево).

Най-старото и с най-добре развити понастоящем културни дейности е Народно читалище „Постоянство“ 1856 Лом. Началото му е поставено през 1848 г. с импровизирана библиотечна дейност в една от класните стаи на Ломското училище. В Ломското читалище се ражда и първият български театър с постановката през 1856 г. на представлението „Многострадална Геновева“.

Комплексната читалищна дейност включва библиотечно-информационната дейност и дейности, свързани с любителското творчество (художествено-творческа самодейност).

• Библиотечна дейност

Библиотечно информационна дейност. Тази типично читалищна дейност е развита в почти всички читалища в общината. Най-голяма е библиотеката към НЧ „Постоянство“ в гр. Лом. Библиотечният ѝ фонд се състои от над 100 хил. библиотечни единици, в т.ч. 163 старопечатни, редки и ценни заглавия. Други читалищни библиотеки с по-голям библиотечен фонд са тези към НЧ „Събуждане“ – гр. Лом (13хил. библиотечни единици), „23 септември“ – гр. Лом (9 хил. библиотечни единици).

• Любителско творчество

Любителското творчество (Художествено-творческа самодейност) е втората основна дейност, застъпена в читалищния живот. Към читалищата в Община Лом функционират редица състави и школи свързани с любителското творчество (художествената самодейност). Към НЧ „Постоянство“ в гр. Лом с традиции е Драматичен театър „Кр. Пишурка“ и състав на оперетен театър. Тук е създадена и осъществява дейност фолклорен състав „Дунав“, както и формация за стари

шлагери. Към читалището е организирана школа за балет, школа по изкуствата и др.

Към читалище „Кирил Петров“ в с. Сталийска махала са открити вокално-инструментален състав „Изгрев“, младежки танцов състав, детски драматичен състав, духовна музика и др. Певчески групи има към читалище „Н.Й. Вапцаров“ в с. Ковачица, читалище „Виолета Рангелова“ в с. Трайково и др.

Читалищата в общината са основни участници в реализацията на ежегодните общински културни календари, включващи редица срещи, чествания, литературни вечери, мероприятия свързани с бележити дати и събития и др. Самодейци от читалищата участват и в провеждани национални фестивали, провеждани в други части на страната.

• Материална база на читалищата

Повечето от читалищата притежават собствени сгради. Физическото състояние на читалищния сграден фонд е относително добро. Капацитетът на читалищните сгради е оразмеряван за по-големия брой на населението в отделните селища в миналото. За подобряване на материалната база на читалищата се използват различни възможности, вкл. и по оперативни програми и с допълваща субсидия от Министерство на културата.

2.8.5. Спорт и спортна инфраструктура

2.8.5.1. Спортни клубове

На територията на общината са регистрирани няколко спортни клуба (СК) по различни видове спорт. Част от тях са регистрирани през последните 10 -15 години. Някои от регистрираните спортни клубове са ориентирани основно в развитието на детско-юношеския спорт (Сдружение „Бета“, Боксов клуб „Таланти“ и др.). С традиции е спортната дейност на СК „Тони МХ-Рейсинг“ (мотоспорт), СК за водни и екстремни спортове „Порт Лом“ (гребане, ветроходство и водомоторен спорт), ФК „Алмус 2012“ и ФК „Поломие 2012“ (футбол). Регистрирани са и СК за спортна акробатика (СК „Олимп“), тенис на маса (СК „Артанес“) и др. Всички спортни клубове са с място на регистрация – гр. Лом.

2.8.5.2. Спортна инфраструктура

Спортната инфраструктура в общината е твърде ограничена. Същата е представена от открити спортни и покрити спортни обекти. Към откритата спортна база в общината попадат:

- **Спортен комплекс „Дунавски юнак“**, включващ две многофункционални игрища (мини футболни игрища, игрище за волейбол и баскетбол). Към тях има и лекоатлетическа писта, сектор за дълъг скок. Игрищата разполагат и с трибуни, сграден фонд включващ съблекални, други функционални помещения;
- **Тренировъчна писта** в землището на с. Ковачица, ползвано от СК „Тони МХ – Рейсинг“;
- **Открита спортна училищна база** – спортни площадки и игрища в училищните дворове и др.

Покритата спортна база е представена от спортна зала „Балканиада“, спортни салони в някои от училищата, тренировъчната зала на СК по тенис на маса „Артанес“ и др.

В селата на общината спортната инфраструктура почти не е развита. В някои от селата има футболни игрища, които на практика са само затревени телени, без трибуни, съблекални и др.

2.8.6. Административно и делово обслужване

Административното обслужване в общината е представено от структури на местната власт, както и децентрализирани структури на централни държавни органи, структури на съдебната власт.

От структурите на местната власт в общината функционират Общинския съвет и Общинската администрация, както и кметствата в отделните населени места. На територията на община Лом са локализирани и няколко подразделения на административни структури на други ведомства. Това са Общинска служба „Земеделие и гори“, Общинска дирекция „Социално подпомагане“, Дирекция „Бюро по труда“, Териториално митническо управление с митница Лом, Дирекция „Речен надзор“ и Пристанищна администрация – пристанище Лом и др.

Правоохранителните институции в община Лом са представени от Районно полицейско управление (РПУ) и Районна служба за пожарна безопасност и защита на населението (РСПБЗН). Тези две институции са с районен характер и обслужват населението както на община Лом, така и на съседните по-малки общини - Вълчедръм, Брусарци, Медковец, Якимово. В кметствата са разкрити приемни на районните полицейски инспектори.

Към правоохранителните институции спадат и звена на съдебната система – Районен съд, Районна прокуратура и Следствена служба. Тези институции също са с надобщински функции. В техния район на обслужване попадат общините Лом и съседните по-малки общини – Вълчедръм, Брусарци, Медковец, Якимово.

Седалищата на структурите за административното обслужване на населението са концентрирани в общинския център – гр. Лом.

2.8.7. Прогноза

Прогнозните разчети за потребностите от социална инфраструктура се обосновават с целево обосновани, работни хипотези за функционално-пространственото им състояние в периода на действие на ОУП на общината. Прогнозите се разработват и представят диференцирано за съответните социални дейности като Образование, Здравеопазване, Социално подпомагане, Култура, Спорт и др.

Времевият хоризонт на прогнозите за потребностите от социални услуги и на свързаната с тях социална инфраструктура съответства на прогнозният хоризонт на действие на плана - 2035 г.

Второ важно изискване на плановото задание е прогнозните разчети да бъдат представени поне в два варианта. Същите са, както са възприети и при разработване на демографската прогноза, а именно:

- **Тенденциален вариант;**

- **Умерено оптимистичен вариант.**

На трето място, при съставянето на прогнозните разчети, се прилага нормативния подход. За разчетите, които са с числов характер се вземат под внимание подробните аналитични проучвания на състоянието на отделните функционални системи (социални дейности).

Прилаганите в устройственото планиране норми, нормативи и стандарти се диференцират на две основни групи:

- задължителни, регламентирани в действащата нормативна уредба по ТСУ;
- работни, ориентировъчни нормативи, използвани в комбинация с други методи на прогнозиране и отчитащи спецификата във функциите на територията .

Нормите и нормативите за образователната инфраструктура (предучилищно обучение), използвани за прогнозата са следните:

- нормата за пълняемост на 1 група в детските градини – от 18 до 22 деца;
- норматива за обхват на децата (в % от 100 деца от 3 до 6 годишна възраст) – 93-96%

За нормалното протичане на учебно-възпитателния процес в училищата действащи са следните нормативи, определени със Закона за народната просвета, с правилника за неговото приложение и с конкретни наредби:

- Нормативно определен минимум за броя на учениците в една паралелка – 8 ученика, приложим за защитените училища;
- Нормативно определен минимум за броя на децата в една група в детските заведения – 12 деца;

От нормативите в сферата на здравеопазването, като потребности от лекари и стоматолози в извънболничната медицинска помощ е прилаган този за задължителните нормативи за обхват (пациентска листа на един общопрактикуващ лекар и стоматолог).

- обхват на пациентите, обслужвани от един лекар (пациентска листа) са в диапазона - минимален брой 900 - 950 и максимален 3000 -3500 д.;
- минимално време за извършване на прегледите – 20 минути;
- стандарт за бърза и неотложна медицинска помощ – до 30 мин. след заявката;

В сферата на социалните дейности се прилагат следните норми:

- минимален брой от 50 самотни възрастни хора, изявили желание за разкриване на звено за домашен социален патронаж;
- среден брой ползватели на резидентен тип услуга – 8 -10 лица.

2.8.7.1. Прогноза за развитие на образованието

В основата на прогнозата за потребността от образователна инфраструктура са заложили прогнозите за специфичните възрастови групи от населението. Същите са включени в раздела „Демография. Човешки ресурси и работна сила“.

Прогнозните разчети за броя на децата, подлежащи на предучилищно обучение към 2025 и 2035 г. и по двата варианта на прогнозата показват, че този брой е по-малък от този в 2016 г. Това е резултат от очакваното негативно развитие на демографските процеси в страната и в общината. В прогнозата се предвижда и по-висок нетен коефициент на записваемост – 0,95%. Обхватът при учениците от общото образование към 2035 г. е 90%, в т.ч. 95% за основното образование и 85% за средното.

При прилагане на нормите за обхват, броят на децата, които ще бъдат обхванати в образователните институции към 2035 г. е както следва:

➤ Тенденциален вариант на прогнозата

- Места и обхванати деца в детските заведения - 745 деца (при прогнозиран брой на децата от 3 до 6 годишна възраст към 2035 г. – 777 деца от 3 до 6 годишна възраст и при нетен коефициент на записваемост -0,97)
- учениците в общото образование - 2180 ученика (при прогнозен разчет за броя на лицата от 7 до 14 г. и частично на тези във възрастовата група 15-18 години – 2380 лица и обхват в общото образование – 90%).

Съществуващите към момента детски заведения и училища са с капацитет по-голям от потребностите на прогнозния брой деца и ученици. Поради тази причина не се предвижда разкриване на нови обекти на образователната инфраструктура.

Прогнозните разчети показват, че към 2035 г. някои от началните и основни училища в селата, които към 2015 г. са с под 100 обхванати ученика, поради очакваното намаление на лицата в училищна възраст ще бъдат закрити.

➤ Умерено-оптимистичен вариант на прогнозата

- Места и обхванати деца в детските заведения - 830 деца при прогнозиран контингент от 852 деца и коефициент на записваемост – 0,92
- учениците в общото образование - 2200 ученика

Съществуващите към момента детски заведения и училища са с капацитет надхвърлящ значително потребностите на прогнозния брой деца и ученици. Поради тази причина и по този вариант на прогнозата също не се предвижда разкриване на нови обекти на образователната инфраструктура.

Прогнозата за мрежата от училища в общината при прогнозираните контингенти от специфични възрастови групи в селата с действащи към 2016 г. училища, показва че към 2020-2025 г. няма да има достатъчен брой ученици дори и за защитеното училище в с. Ковачица.

При професионалното образование прогнозните разчети и по двата варианта също показват намаление на броя на обхванатите ученици, което е резултат от негативната демографска прогноза.

При тенденциалния вариант на прогнозата броят на учениците в професионалното образование към 2035 г. е 700- 730 ученика, в т.ч. около 20% от съседни общини. По умерено-оптимистичния вариант броят на учениците в професионалното образование към 2035 г. е 720-750 ученика.

2.8.7.2. Прогноза за развитие на здравеопазването

Прогнозата за потребността от лекари и стоматолози в общината се обосновава с възприетите нормативи за минималния и максималния брой на пациентската листа. И по двата варианта на прогнозата наличният брой на общопрактикуващите лекари и стоматолози е в рамките на действащите нормативни за удовлетворяване на потребностите на населението от първична извънболнична помощ.

Прогнозните разчети за броя на общопрактикуващите лекари са направени при среден относителен дял на здравно неосигурените лица – 7% и среден брой на пациентската листа – 1200 д.

Прогнозните потребности от общопрактикуващи лекари към 2035 г. по двата варианта е 14-15 д., а на стоматолозите – 17-18 д.

Не се налага увеличаване на броя на общопрактикуващите лекари и стоматолози, както и тяхното териториално преразпределение.

За долекуване на лица преминавали през болнично лечение и за грижи за лежачо се предвижда изграждане на 1 общински хоспис с капацитет до 20 места.

2.8.7.3. Прогноза за развитие на спорта

Аналитичните проучвания за наличните спортни обекти на територията на община Лом показват, че като брой и площ те са под действащите нормативи (5м²/човек открити и 0,6 м²/човек покрити спортни площи). Същевременно бе констатирано, че спортна база в селата на практика липсва.

Наличните две открити спортни площадки в центъра на гр. Лом са недостатъчни за удовлетворяване на нормативните потребности от:

• Открита спортна база

С прогнозата се предвижда изграждане на нов спортен комплекс в гр. Лом, включващ:

- Футболен стадион с капацитет 6000 - 8000 места, с трибуни и съблекални, игрище с размери 68/105м;
- тренировъчно футболно игрище – с размери 68/105м
- тенис кортове – 2 бр. с размери 18/36 м.;
- лекоатлетическа писта.

• Покрити спортни съоръжения

- закрит плувен басейн с олимпийски размери и трибуни с около 1000 места;
- нова мултифункционална спортна зала с капацитет около 1000 места.

2.8.7.4. Прогноза за развитие на социалните дейности

Анализът на състоянието на дейностите за социално подпомагане на територията на община Лом показва, че те са развити в съответствие с потребностите. Това не налага разкриване на нови обекти за социални услуги.

2.8.8. Ландшафт и зелена система

Ландшафт означава територия, специфичният облик и елементите на която са възникнали като резултат на действия и взаимодействия между природни и /или човешки фактори.

Ландшафт е специфична географска територия представляваща система от всички природни компоненти (скали, почва, въздух, вода, растителност и животни), която се променя във времето под влиянието на природните фактори и човешката дейност.

Ландшафт е земегледка, взаимосвързана съвкупност от природни (релеф, почви, растителност, вода, скали, въздух) и изкуствени (антропогенни, инженерни съоръжения и архитектурни елементи) компоненти.

Ландшафт е общ изглед на дадена местност (пейзаж), който по външния си облик се отличава от съседните.

Изключително преобладаващи на територията на община Лом са големите равнинни земеделски ландшафти.

Особено характерни са водните ландшафти по р. Дунав.

Яз. Ковачица и р. Лом създават около себе си малки водни ландшафти.

Наличието на свлачищни процеси е създавало характерни за такива райони ландшафти.

Специфични за територията са ландшафтите на защитените зони и територии.

Урбанизираните ландшафти в община Лом се отличават с характерния облик на полските села, а гр. Лом с характерните особености на просперирация възрожденски и значим следосвобожденски град.

На територията на община Лом не съществува планово проведена зелена система.

Към зелената система могат да се причислят съществуващите горски територии (< 5 % от цялата територия на общината).

Зелените площи в гр. Лом са <220 дка и включват паркове, градинки, улично озеленяване, озеленяването на централния площад, пешеходната зона и др. озеленяване около и в обществени обекти.

Като елементи на зелената система могат да се включат площите на селата със съпътстващото ги озеленяване, както и защитените територии и зони и съществуващите язовири с прилежащото озеленяване.

Сравнително големите дворове на практика увеличават процента на зелените площи, но тъй като не са с публичен достъп и с предназначение за широко обществено ползване, могат да се причислят само условно към зелената система.

Гробищните паркове във всяко едно от селата се отнасят условно също към зелената система на населените места като обекти за озеленяване със специален характер.

2.9. Транспортна инфраструктура

Транспортният достъп “от” и “до” община Лом е от значение за устройственото планиране от гледна точка на условията за реализиране на външните (входящи и изходящи) връзки със съседните общини.

2.9.1. Пътна инфраструктура

2.9.1.1. Републикански пътища

През територията на Община Лом преминават следните републикански пътища:

Републикански път II-11 „Гр.ОПУ-Видин (Добри дол)-Лом-Козлодуй“, От км 23+167 до км 63+800;

Републикански път II-81 „Монтана - Пишурка - Расово - Лом“, От км 134+670 до км 146+643;

Републикански път III-114 „(Лом)-Ст.махала-Дондуково-Гр.ОПУ-Видин“,От км 0+000 до км 12+700;

Републикански път III-133 “Гр.ОПУ-Враца-Вълчедръм-Мокреш-РП II-81“,От км62+600до км70+349;

Пътни връзки: Път. възел на км 46+250 /в гр.Лом/ по РП II-11, Обща дължина: 1,636 км;

Дължината на републиканската пътна мрежа на територията на община. Лом е 74, 691 км.

2.9.1.2. Общински пътища

Общинските пътища на територията на община Лом са следните:

- **MON1130** "/ II - 81, Расово - Лом / - Граница общ.(Лом - Якимово)
Комощица - / III - 818 / - Якимово - / III - 818 / "
- **MON1131** / II - 11 / Ковачица - Станево - пристанище Станево
- **MON1132** "/ III - 114 / Сталийска махала - Граница общ.(Лом - Медковец) - Аспарухово - Расово / II - 81 /"
- **MON1134** / MON1131 / Станево - / II - 11 /
- **MON2135** / II - 11, Лом - Ковачица / - Долно Линево

- **MON2136** / III - 114, Лом - Сталийска махала / - Трайково - Замфир - Лом, кв.Младеново / II - 81 /
- **MON3137** / III - 114 / Сталийска махала - Орсоя / II - 11 /
- **MON3138** / MON2135, Лом - Долно Линево / - м.Садовете
- **MON3139** / III - 114 / Лом - м.Гладен гред
- **MON3140** "/ II - 11, Арчар - Лом / Добри дол - Граница общ. (Лом - Ружинци) - Добридолски манастир - Дреновец / III - 114 / "

С ОУПО се предлагат следните проектни пътища:

- Околовръстен път на гр. Лом с цел изнасяне извън града на транзитното движение по републиканската пътна мрежа от направленията Видин, Ружинци, Монтана, Якимово, Вълчедръм, Козлодуй

Предложеното трасе на пътя заобикаля града от източна, южна и западна посока и прави връзка р.п.II-11 –р.п.II-81 – р.п.II-11, като обира и транзитното движение от р.п.III-133, р.п.III-114 и общински път MON1130

- Нов общински път между селата Замфир и Трайково;
- Общински път: връзка на с. Замфир с р.п.II-81 (или с нов околовръстен път);
- Общински път: връзка р.п.III-114 – нов околовръстен път (и нов гробищен парк); предложение за изместване на трасето на общински път MON3139;
- Общински път: връзка р.п.II-11 (и нов околовръстен път) – MON2135 – MON3138 – р. Дунав
- Общински път: връзка р.п.II-11 – MON2135 (с. Долно Линево)
- Общински път (Лом-Долно Линево-Станево): връзка с MON3138 (продължение на MON3138 в източна посока) – с. Долно Линево – нов общински път (продължение на MON1131 в западна посока) – връзка с MON1131;

2.9.2. Железопътна инфраструктура

През територията на община Лом преминава част от 72 - ра жп линия Брусарци - Лом от км 9+999 до км 23+464 с обща дължина 13 465 м. Железопътната линия в участъците е единична и електрифицирана.

Категоризацията на жп линията, преминаваща през територията на община Лом съгласно „Наредба за категоризация на железопътните линии в Република България, включени в железопътната инфраструктура, и закриване на отделни линии или участъци от линии“, е железопътна линия II - ра категория.

Класификация на жп линията, преминаваща през територията на община Лом, съгласно Нормативната уредба на ДП „НКЖИ“ по товаронапряжение е V-ти клас.

В участъка влизат следните съоръжения:

- прелези на км. 10+989 - АПС, км. 12+440 - АПС, км. 14+339 - АПС, км. 18+460 - АПС и км.21+288 - РБ.

Техническото състояние на релсо-траверсовата скара е добро и гарантира заложените в графика за движение на влаковете скорости.

По железопътния участък Брусарци - Лом за 2016 г. са преминали 8 675 броя влакове и возила.

Освен от жп гара Лом /с изградени 17 коловоза/, общината се обслужва и от 3 жп спирки - кв. Момин брод, с. Сталийска махала, с. Трайково.

До 2035 г. НКЖИ не предвижда реконструкция на съществуващата или изграждане на нова жп инфраструктура на територията на общината.

За реализиране на концепцията на ОУПО е препоръчително модернизирането на ЖП инфраструктурата за повишаване качеството на предоставяната услуга и съответно дела на пътниците, използващи жп транспорт.

2.9.3. Воднотранспортна инфраструктура

Специфичното географско местоположение на община Лом спрямо крайбрежието на р. Дунав, отрежда на водния транспорт важно значение.

През община Лом преминава трансевропейски транспортен коридор №7 Рейн - Майн - Дунав, който свързва Черно със Северно море. Изграденото пристанище Лом е част от транспортния коридор. То е второто по големина дунавско пристанище в страната. Осигурява най-късата директна сухоземна връзка със средиземноморското пристанище Солун. Пристанището реализира около 40% от българския товарооборот по р. Дунав и играе важна роля за икономическото развитие на общината на национално и международно ниво. В западна посока превозваните товари достигат до германските градове Регенсбург и Дуисбург, и до страните от Черноморския и Средиземноморския басейн на изток. Пристанището разполага с 14 корабни места, 13 от които за товаро-разтоварни дейности и 1 - за пътнически превози. Пристанището е основа за проектирането и изграждането на частни логистично-транспортни центрове на територията на община Лом прилагащи интермодални системи.

Към настоящия момент потенциалите на пристанищния терминал и изобщо на водния транспорт не са реализирани. Необходими са модернизация и развитие на товарните и пътнически транспортни функции на пристанището; устройване на рибарско пристанище, фериботни връзки, стоянки, яхтени пристанища и др. съоръжения на воднотранспортната инфраструктура. Предложените мероприятия са от особена важност за реализиране на концепцията на ОУПО и за прилагането на плана.

2.9.4. Масов обществен пътнически транспорт

Масовият обществен пътнически транспорт е представен от автобусни линии, преминаващи през територията на община Лом:

- ЛОМ-БЯЛА СЛАТИНА-ПЛЕВЕН-ЛОМ
- ЛОМ-КОЗЛОДУЙ
- ЛОМ-РАСОВО-МОНТАНА-ВРАЦА-СОФИЯ

- ЛОМ-ВЪЛЧЕДРЪМ-МОНТАНА-ВРАЦА-СОФИЯ
- ЛОМ-СЛИВОВИК-МОНТАНА
- ЛОМ-БРУСАРЦИ-МОНТАНА
- ЛОМ-ВЪРШЕЦ
- ЛОМ-ВИДИН
-

Предложенията на ОУПО по отношение на транспортната инфраструктура са необходими условия за постигане на **заложената в концепцията на ОУПО цел за интеграция на транспортните системи.**

2.10. Инженерни мрежи и съоръжения

2.10.1. Водоснабдяване

Водоснабдяването в общината се осигурява от 40 водоизточника. Делът на водоснабденото население в община Лом е 95%, като тази стойност е по-ниска от средната за областта /почти 98%/ и за страната /над 99%/. Девет от общо десет населени места в общината са централно водоснабдени, като изключение прави само с. Орсоя, намиращо се в свлачищен район. За голяма част от жителите на населените места е достигната 100% водоснабденост. С по-ниски стойности на показателя се отличават селата Сталийска махала със 71% и с. Сливата с едва 11% водоснабденост на населението.

2.10.1.1. Водоснабдителни системи /водовземни съоръжения/, помпени станции, външни довеждащи водопроводи и напорно – изравнителни резервоари на територията на общината

Водоснабдителна система “Добри дол”

Понастоящем това е основната система за водоснабдяване на град Лом, която подава вода със средноденоношен дебит около 130 л/с. Изградена е през периода 1970-1975 и включва следните основни съоръжения:

- Два броя шахтови кладенеца с хоризонтални дренажни лъчи тип “Раней”. Изградени са в терасата на река Дунав в землището на село Арчар (област Видин) с общ проектен дебит 300 л/с и с качества, отговарящи на нормативните документи за питейна вода;
- Помпена станция “Добри дол” включваща по два помпени агрегата /работен и резервен/ с вертикална ос в двата шахтови кладенци, с проектни дебита –130 л/с., напори –180 м. ел.мощности 500 кв на 6кв за всеки агрегат, т.е. с обща инсталирана мощност 2000кв на 6кв.
- Ел. подстанция със захранване от 20/6kv (основното ел.захранване от електропровод 110/6 kv от преди години е отпаднало при удар от мълния в ел.подстанцията. понастоящем се работи само на резервното ел.захранване от електропровод 20 kv, чието трасе минава през свлачищни терени и терени, които се наводняват при високи води на р.Дунав. През зимата електропровода често се обледява и къса, вследствие на което се прекъсва и водоподаването);
- Тласкателен водопровод от ПС “Добри дол” до двукамерен изравнителен резервоар 300м³ /НИР/ 300м³. Това е стоманен водопровод Ф720мм с дължина 2000 м и Ф 630мм с дължина 2300м, от който преди няколко години е подменен участък с дължина 1500м (700м с полиетиленови тръби Ф500мм и 800м с чугунени тръби Ф450мм);

- Двукамерен НИР 300м³ с хлораторна станция за обеззаразяване на водата с хлор-газ.
- Гравитачен водопровод от НИР 300м³ до НИР 12000м³ над град Лом. Това е етернитов водопровод с дължина 18 500 м, от които 16 200 са Φ 546мм и 2300 са Φ 475мм. Преди няколко години е подменен участък с дължина около 1500м с РЕ Φ 500мм и РЕ Φ 400мм.
- Двукамерен НИР 12000м³ от западната страна на град Лом с абсолютни коти на вливната и хранителната тръби съответно 107,28м и 102,80м.

Водоснабдителната система “Добри дол” е в експлоатация над 46 години и основните и съоръжения са вече амортизирани. Поради това:

- всички помпени агрегати в ПС “Добри дол” са намалили дебитите си от 130л/с на 90л/с, т.е. с около 31%;
- независимо, че е паднал дебита на помпените агрегати, консумираната ел. мощност не е намаляла;
- оборудването за ел. захранване и управление на помпените агрегати е напълно амортизирано и се нуждае от спешна подмяна.
- стоманеният тласкателен водопровод Φ 720мм и Φ 630мм е силно корозирал, което води до чести аварии по него и реални опасности за активизиране на свлачищните участъци по трасето му, особено на тези в близост до с. Добри дол;
- етернитовият гравитачен водопровод е напълно амортизиран. Особено слаби места са връзките на тръбите-муфи с втвърдили се вече гумени уплътнители. Трасето и на този водопровод минава през множество свлачищни райони и в по-голямата си част през частни имоти. Това изключително много затруднява отстраняването на възникващите аварии и подмяната на амортизираните азбестоциментови тръби. Оборудването на шахтите по трасето освен, че е амортизирано, е и обект на ограбване от недобросъвестни граждани.

Водоснабдителна система “Боруна”

Тази система се намира в северозападния край на град Лом. Включва две дренажни водохващания и помпена станция, която подава вода с дебит 4л/с директно в уличната водопроводна мрежа, в ниската зона на града. Подаваната вода се обеззаразява с белина/разтвор на натриев хипохлорит/.

Водоснабдителна система “Младеново-североизточна средна зона”

Тази система се намира в североизточния край на квартал Младеново, която към момента е частично пресъхнала. В миналото е включвала 7 дренажни водохващания, с общ дебит около 9л/с, събирателен водопровод и напорно-изравнителен водоем с обем 280м³ и абсолютни коти на вливната и хранителните тръби съответно –102м и 99м. Водата от НИР след обеззаразяване с белина се е подавала в уличната водопроводна мрежа в средната зона на квартал Младеново.

Водоснабдителна система “Младеново-югоизточна средна зона”

Към момента тази система е частично пресъхнала. Тя включва 6 дренажни водохващания с общ дебит около 5л/с и събирателна шахта с обем 6м³. Водата от тази шахта след обеззаразяване с белина се е включвала в уличната водопроводна мрежа за средна зона на кв. Младеново.

Водоснабдителна система от “Стара помпена станция”

Тази система е изградена в лявата тераса на река Лом, в южния край на града и към момента е изцяло пресъхнала. Същата включва 4 шахтови кладенеца с общ дебит около 25л/с и помпена станция. Водата от тази система не отговаря на нормативните изисквания за питейна вода и не се използва вече за

водоснабдяване на град Лом. За да се използва отново е необходимо изграждане на пречиствателна станция и рехабилитация на съществуващите съоръжения.

Водоснабдителна система от помпена станция "Замфир"

Към момента системата е изцяло ликвидирана. Водата от нея е с общ дебит около 37л/с и не отговаря на нормативните изисквания за питейна вода по отношение на допустимите концентрации на манган, желязо и амоняк. Системата понастоящем не се използва и за да се пусне отново е необходимо да се изгради пречиствателна станция и да се извърши рехабилитация на съществуващите съоръжения (два броя тръбни кладенеца с общ дебит около 25л/с, два броя шахтови кладенеца с общ дебит около 12 л/с, събирателни водопроводи, черпателен водоем-120м³, помпена станция с две групи, тласкателни водопроводи към НИР 3000м³ за град Лом и към НИР 180м³ за село Замфир.

2.10.1.2. Технически параметри на водоснабдителната мрежа

ГР. ЛОМ

Битовото водоснабдяване в града се осъществява от водопровода на населеното място. Дължината на цялата водопрепосна система е 131 899 м. За водоснабдяването на град Лом са изградени 6 водоснабдителни системи с общ среднодневен дебит на водата 212 л/с. В действие са 4 системи с общ дебит 150 л/с. Изградената през периода 1970-1975 г. водоснабдителна система "Добри дол" е основната система за водоснабдяване на град Лом, която осигурява 87% от водоподаването и включва два помпени агрегата (работен и резервен). Те захранват напорен резервоар с обем 2 x 6000 м³, разположен в западната, най-висока част на града. Чрез този резервоар се подава вода до водопроводната мрежа на централната градска част на Лом, кв.„Младеново“, кв.„Момин брод“, с.Замфир. Параметрите на водоема са:

- Работещи две камери с обем 6000м³;
- три камери по 3000м³, които в момента не функционират;
- Кота терен – 108,40
- Кота вливна тръба – 105,60
- Кота хранителна тръба – 101,90

Състоянието на напорния резервоар е в задоволително експлоатационно състояние, но е препоръчително да бъдат предприети мерки по санирането му, както и подмяна на арматурите вътре в него.

Поради разнообразния релеф /респективно улични нивелети/ на града, водопроводната мрежа в хидравлично отношение се разделя на 3 зони ниска, средна и висока. В северозападния край на град Лом, чрез две дренажни водохващания и помпена станция. Помпена станция „Боруна“ е оборудвана с три броя помпи: едната с Q=11л/сек не функционира към момента, а другите две работят. Параметрите на двете помпи са: работна – Q=7 л/сек, резервна Q=4 л/сек. Помпената станция подава вода директно във водопроводната мрежа на кв. "Боруна" и ниската зона на град Лом, а през нощта пълни Напорен резервоар с обем V=300м³. Състоянието на помпената станция и водоема е аналогично на големия резервоар - препоръчително е да бъдат предприети мерки по санирането им, както и подмяна на арматурите и помпите.

Водоснабдителната мрежа е стара и често аварира. Дължината на съществуващите водопроводи на територията на гр. Лом е:

Съществуваща водопроводна мрежа гр.Лом		
Етернитови тръби	m	18 470
Поцинковани тръби	m	1 117
Стоманени тръби	m	4 830
Чугунени тръби	m	2 081

Манесманови (стом.) тръби	m	9 003
Полиетиленови тръби висока плътност РЕ-HD	m	26 346
Водопроводна мрежа гр.Лом - централна част	m	61 847
кв. Хумата	m	3 752
кв. Младеново	m	34 886
кв. Момин брод	m	8 773
кв. Боруна	m	6 753
Общо водопроводна мрежа	m	116 011

Улична разпределителна водопроводна мрежа на град Лом

Уличната разпределителна водопроводна мрежа е изградена в продължение на много години от различни тръби-чугунени, стоманени, азбестоциментови и полиетиленови. Значителна част от съществуващата мрежа е амортизирана и в хидравлично отношение/диаметри,дебити и напори/не отговаря на актуалните консуматори в различните квартали.

Поради разнообразния релеф /респективно улични нивелети/на града, водопроводната мрежа в хидравлично отношение се разделя на 3 зони-ниска,средна и висока.

Изградената нова водопроводна мрежа за висока зона в квартал Младеново не може да се захрани с вода от работещите понастоящем водоснабдителни системи, чиито НИР са на по-ниски коти. Съгласно разработения проект през 1997 тази зона трябва да се захранва с вода от нов НИР1000м³ над квартал Младеново и нов напорен водопровод от ПС "Замфир", чиято вода следва да се пречиства. Възниква въпроса за спешно изграждане на пречиствателна станция или търсене на нов водоизточник.

Хидрогеоложки възможности за осигуряване на нови водоизточници в района на град Лом

В хидрогеолошко отношение районът около град Лом е общо взето добре проучен.През последните няколко десетилетия са провеждани многобройни сондажи хидрогеоложки и други проучвания за различни цели (Ломски въглищен басейн,хидротехническо застрояване на река Дунав, проучване за нефт и газ,питейни и промишлени водоснабдявания и др.) и от различни ведомства.Натрупан е значителен по обем ,но разнороден по качества и несистематизиран фактически материал. От хидрогеоложка гледна точка в района на град Лом са установени подземни води,формирани в най-малко два водоносни хоризонта:

- алувиален водоносен хоризонт от чакъли и пясъци в терасите на река Лом(предимно в дясната тераса,южно от град Лом-около квартал Момин брод ,Младеново и с.Замфир,където са изградени системи от шахтни и тръбни кладенци за старото питейно-битово водоснабдяване на града и сега не се експлоатират)и в терасата на река Дунав(на 24-25км. северозападно от град Лом,в района на с.с. Орсо-Сливата-Добри дол-чрез кладенци тип "Раней",откъдето се осъществява настоящото водоснабдяване на града,значително амортизирани и с влошени технико-икономически параметри);
- неогенски водоносен хоризонт с напорни подземни води,формирани в дребнозърнести до фини пясъци с глинести и въглищни прослойки. Дълбочината му на залягане зависи от хипсометрията на релефа и е от 40-60м до над 120-150м от терена, а средната дебелина е около 80-100м.Установените водни нива са на абсолютни коти 40 +/-10м. Неогенският

водоносен хоризонт има повсеместно площно разпространение, значителни експлоатационни ресурси, но противоречива качествена характеристика.

Необходимо е издирване, събиране и цялостно обобщаване на наличната хидрогеоложка информация по съществуващи данни (без допълнителни сондажни проучвания, за да се спестят средства) с оценка на количествата и качествата на подземните води в района на град Лом и на перспективите, възможностите и проблемите при използването им чрез изграждане на система (системи) от подходящи водовземни съоръжения за питейно-битово водоснабдяване (фаза: предпроектни проучвания).

ИЗВОДИ:

- ✓ За осигуряването на град Лом с необходимата му питейно-битова вода през следващите години трябва да се предприемат спешни инвестиционни действия за рехабилитация на водоснабдителната система „Добри дол“ или за рехабилитация на водоснабдителните системи от „Стара помпена станция“ и помпена станция „Замфир“ с изграждане на пречиствателни станции към тях и изграждане на нова допълваща система с водоизточник в района на град Лом или за някоя друга комбинация от водоснабдителни системи. При всяка алтернативна схема трябва да се решава и въпроса за захранване с вода на високата зона на квартал Младеново.
- ✓ Два от водоизточниците за гр. Лом – „Боруна“ и „Младеново“, както и тези за с. Станево, се отличават с отклонение по показател хром, а водоизточниците за с. Долно Линево също не са в норми - констатирани са отклонение на показател „манган“. В тази връзка се отчита необходимост от тяхното заменяне с нови алтернативни водоизточници.
- ✓ Загубите на вода по водоснабдителната мрежа вследствие на амортизираните водопроводи да се предотврати, чрез подмяната им.
- ✓ Да се извърши технико икономическа обосновка и да се прецени необходимостта от очистване на шесвалентния хром от водоизточниците или изграждане на нови алтернативни водоизточници.
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на резервоарите и водоизточниците и ако не са отразени в КККР (КВС) да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.

с. Сталийска махала

От 2001 до 2005 год. бе изградена и въведена в експлоатация вътрешната водопроводна мрежа (31,4 км РЕНД тръби) и външната водопроводна напорна и гравитачна мрежа (РЕНД тръби) и напорен 150 м³ водоем. Дебитът на използваният съществуващ водоизточник (4 л/сек дебит от помпен бункерен сондаж- в чуждо землище) обаче е недостатъчен за дневните нужди от 7,8 л/сек за селото.

ИЗВОДИ:

- ✓ Необходимо е да се изгради нов сондаж, покриващ необходимата разлика;
- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.

- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

с. Трайково

Водоснабдяването се осъществява от 5 броя собствени повърхностни каптажа с общ дебит 2,8 л/сек, като водата от 3 броя водоизточника се подава в напорен 140 м3 водоем, а от останалите 2 директно във вътрешната мрежа. Изготвени са работни проекти за рехабилитация на вътрешната водопроводна мрежа и изграждане на сондажен кладенец.

ИЗВОДИ:

- ✓ Необходимо е да се изгради нов сондаж;
- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.
- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

с. Ковачица

През 2012 г. бе подменена цялата 32 км вътрешна мрежа с РЕНД тръби. Водата се подава от ПС „Ковачица“ и от довеждащият водопровод от с. Станево до напорен 180 м3 водоем.

ИЗВОДИ:

- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.
- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

с. Станево

Водоснабдяването се осъществява от 4 броя каптажа с общ дебит 25 л/сек, като водата се подава в напорен 100 м3 водоем и от там в мрежата. Във водата има високо съдържание на манган.

ИЗВОДИ:

- ✓ Да се извадят разрешителни за ползване на водоизточниците;
- ✓ Да се определи техния дебит и да се изследва дали са достатъчни;
- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.
- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

с. Долно Линево

Водоснабдяването се осъществява от съществуващият каптаж, който е почти пресъхнал и това наложи през 2007 г. да бъде нов изграден сондажен кладенец и външно ел.захранване. Сондажът не е въведен в експлоатация поради наличието на манган и амониеви съединения във водата. Вътрешната водопроводна мрежа бе

подменена с РЕНД тръби. Дебитът на водовземането позволява бъдещо подаване на вода и за местността „Садовете“.

ИЗВОДИ:

- ✓ Да се извърши анализ на водата от водоизточниците касаеща качество и количество на водата
- ✓ С цел намаляване на съдържанието на манган във водата е необходимо да се изгради ПСПВ или изгради нов водоизточник;
- ✓ Да се издават разрешителни за ползване на водоизточниците;
- ✓ Да се определи техния дебит и да се изследва дали са достатъчни;
- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.
- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

с. Сливата

През 2009 г. бе подменена цялата 12 км вътрешна мрежа с РЕНД тръби. Водата се подава от етернитовия гравитачен водопровод Добри дол – Лом.

ИЗВОДИ:

- ✓ С цел намаляване на съдържанието на манган във водата е необходимо да се изгради ПСПВ или изгради нов водоизточник;
- ✓ Необходимо е да се изготвят проекти за СОЗ;
- ✓ Да се уточнят с Агенцията по геодезия, картография и кадастър собствеността на земите попадащи в СОЗ на водоизточниците и ако не са отразени в КВС да се заснемат и отразят.
- ✓ Необходимо е СОЗ пояс 1 на водоизточниците да попада на публична собственост.
- ✓ Необходимо е да се окаже строг контрол при отчитането на водомерите и проследяване за незаконни включвания.

2.10.2. Канализация

2.10.2.1. Канализационна мрежа и степен на изграденост

Гр. Лом

Изградената до момента канализационна мрежа на гр. Лом от смесен тип /съвместно отвеждане на битови и дъждовни води / по перпендикулярно пресечена схема. Чрез няколко главни колектора е предвидено отпадъчните води да бъдат отведени гравитачно, по най-лесния и кратък път, до заустването им в р. Дунав.

До момента отпадъчните води от градската канализационна мрежа се отвеждат посредством колектор с устообразен профил 200/250см. в р. Дунав. Преди заустването е изградена помпена станция, която да препомпва отпадъчните води в реката, при високи нива.

Заустването се осъществява гравитачно и помпено, поради големите разлики в нивото на река Дунав. В помпената станция постъпват битови, промишлени и дъждовни количества. На колектора за гравитачно заустване са изградени 3 савака, от които в експлоатация е само един от тях, най-близкия до заустването - савак 3. Другите два савака са стари и амортизирани. Системата за помпено отвеждане на отпадъчните и дъждовните водни количества се състои от шахта със савак, задържателен резервоар – 1000 м³, помпена станция с две потопяеми помпи, аварийен тръбопровод, свързващ резервоара с втори савак на гравитачното заустване. При повишаване нивото на р. Дунав, водите от довеждащия колектор се отбиват, като савак 3 се затваря, а савака на

тръбопровода към помпената станция 4 се отваря. Задържателният резервоар е предвиден за регулиране на дъждовния отток и промишлените отпадъчни количества с голям коефициент на неравномерност. Количествата след ПС се отвеждат посредством два стоманени тръбопровода Ø1200 в открит канал, водещ към заустването.

Общата дължина на изградената до момента канализация възлиза на около 34 км. Това представлява около 50% от общата дължина на мрежата за централната градска част.

По мрежата има предвидени три дъждопреливника, които да отливат дъждовните води по време на дъжд, с което да се облекчи мрежата, а също и обема и мощността на помпената станция. По данни от ВиК Лом, два от преливниците намиращи се в южната част на града не функционират като такива. Преливникът на колектора от кв."Боруна" е новоизграден и оразмерен да отлива дъждовните води при изграждане на цялостната канализация на квартала. Отливният канал от преливника е заустен в р.Дунав.

В районите, в които няма изградена канализация, жителите на град Лом ползват предимно попивни септични ями, които не са добре изолирани и просмукват. Изтичащата от тях вода може да предизвика свлачищните процеси, замърсява подпочвените води и спомага за разпространяване на зарази сред населението.

Канализацията на гр.Лом е насочена на североизток към терена за бъдеща ПСОВ, в който в момента се намира съществуващата канализационна помпена станция на града. Обособени са 3 главни колектора. Съществуващ Гл.колектор 1 – преминаващ по ул."Славянска" до включването му в отвеждащият колектор до ПСОВ. Гл. колектор 2 преминаващ по ул."Иван Вазов" и ул."Пристанищна до включването му в Гл.колектор 1. Главен колектор 3 – от кв."Боруна, който е частично изграден (участъка от началото на ул."Ал. Стамболийски" до пресечката ѝ с ул."Поп Богомил") и новопроектирана част до включването му в отвеждащият колектор до ПСОВ. Гл. колектор 1 и Гл.колектор 3 се събират в съществуваща РШ520, от която тръгва довеждащ колектор до ПСОВ.

Поради липса на друго подходящо трасе на довеждащ колектор към бъдещата ПСОВ, участъка от ул."Пристанищна" преминаващ под ЖП линиите и през индустриалната зона до ул."Л.Миланези" трябва да бъде запазен, като ще бъде почистен напълно при реконструкция на мрежата. Съществуващият колектор в този участък е изграден от бетонов устообразен профил с размери 200/250см. Освен запушването, състоянието на колектора е добро. От РШ493 при ул."Л. Миланези" до ПСОВ ще бъде изграден нов колектор с вътрешен диаметър 2400мм.

Новопроектираната мрежа е предвидена така, че максимално да облекчава изградените до сега главни колектори, чрез изграждане на дъждопреливници на посочените в черт.№1 – „Ситуация" места. Освен съществуващият преливник №3, изграден на колектора от кв."Боруна" по мрежата са предвидени още 4 преливника. Преливник №1 на канализационен клон 261, събиращ водите от кв."Стадиона", преливник №2 – на главен колектор 2, преливник №4 изграден на продължението на Гл.колектор 3 от кв. Боруна и преливник №5 на довеждащия колектор преди ПСОВ. Значителна част от главните колектори на гр.Лом са изградени наскоро - колектора по ул."Славянска" и частично колектора от кв."Боруна". Предвижда се те да бъдат запазени при бъдещата реконструкция, както и новоизградената канализация на кв."Стадиона" и канализационните участъци по някои от улиците.

В гр.Лом има обособена индустриална зона, в която са съсредоточени промишлените предприятия на града. Намира се в източната част на градската зона, която е затворена между ЖП линията и р.Лом. В южната част на индустриалната зона има изградена канализационна помпена станция, която

препомпва събраните отпадъчни води от площадковата канализация на намиращите се в околността цехове и предприятия, в река Лом.

Северната част на индустриалната зона също има изградена площадкова канализация, която зауства промишлените отпадъчни води в река Лом. За да бъдат отведени до ПСОВ, ще бъде изграден колектор в индустриалната зона, преминаващ по ул. "Л. Миланези" и включващ се към отвеждащия колектор към ПСОВ. По същата улица ще бъде изграден и колектор за дъждовни води, който ще се зауства директно в р. Лом.

Кварталите „Младеново“ и „Момин брод“, в които до момента няма изградена канализация, са предвидени като водни количества при оразмеряването на цялостната канализация на гр. Лом, за да могат впоследствие безпроблемно да бъдат включени отпадъчните им води, след изграждане на канализация и в двата квартала.

Настоящото инвестиционно предложение включва и изграждане на канализационен колектор до кв. Момин брод, която се предвижда да бъде решена като разделна. Дъждовните води ще се изливат директно в р. Лом, а битовите води ще се събират в помпена станция, от която да се препомпват в бъдещия колектор, свързващ квартала с централната градска част на гр. Лом. Това се налага от теренните условия и факта, че р. Лом минава в близост до квартала. Трасето на канализационния колектор за кв. „Момин брод“ ще премине по „Белоградчишко шосе“ от началото на квартала до включването му в канализацията на централна градска част на гр. Лом. За целта се налага и преминаване под съществуващата ЖП линия на града.

Бъдещата канализация на кв. „Младеново“ ще бъде включена в колектора преминаващ през северната индустриална зона по ул. „Л. Миланези“

Отвеждането на битовите отпадъчни води от имотите в крайбрежната зона на гр. Лом в територията между ул. „Александър Стамболийски“ до брега на река Дунав ще бъде решено при разработване на проект: „Изграждане и възстановяване на градска крайречна зона Лом“.

Вариантните решения се основават на вида на тръбите, които са предвидени за реконструкцията на мрежата. За настоящата разработка ще се изготвят два варианта – с гофрирани полипропиленови тръби и със стъклокерамични тръби.

Селата

В селата има частично изградена канализационна мрежа, която се излива в реката. На останалите места битовите отпадъчни води се събират в септични ями който от своя страна влошават качеството на подземните води.

2.10.2.2. Пречистване на отпадъчни води

На територията на община Лом няма изградени съоръжения за пречистване на отпадъчните води.

2.10.2.3. Чувствителност на зоната

Съгласно Доклада за прилагане на изискванията на Директива 91/271/ЕЕС относно пречистване на отпадъчни води от населените места и със заповед РД 970 от 28.07.2003г. на МОСВ, река Дунав, Черно море и техните водосборни басейни, както и части от реките Струма, Арда, Марица и Тунджа са определени за чувствителни зони.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Съгласно изискванията на Наредба №6 от 09.11.2000г, за всички агломерации следва да бъде изградена канализационна мрежа, която да събира отпадъчните води от агломерацията, който преди заустването им във водоприемник да бъдат подложени на съответно пречистване в зависимост от големината на агломерацията и чувствителността на водоприемника.

Емисионните норми по определени показатели, които следва да бъдат постигнати, трябва да бъдат в съответствие с директивата и Наредба 6, като конкретните изисквания и показатели, на които следва да отговарят пречистените отпадъчни води, ще се определят от компетентния орган по Закона за водите в разрешителното за заустване и по Наредба №2 в зависимост от състоянието на водоприемника на отпадъчни води.

2.10.3. Електроснабдяване

Електроснабдяването на община Лом се извършва от националната електроенергийна система, посредством изградената трансформаторна подстанция „Лом“ - 110/20 kV. Подстанцията е свързана двустранно в районната мрежа 110 kV и има връзки с 2 подстанции - „Брусарци“ и „Видин“, както и с АЕЦ „Козлодуй“. Електроенергийната система е добре развита, като всички населени места са електрифицирани.

Сред основните проблеми в електроснабдяването на общината се открояват морално остарелите съоръжения на системата, аварията, както и кражбите на електроенергия или елементи от електропреносната мрежа.

През територията на общината преминават следните въздушни електропроводи от мрежата високо напрежение: ВЛ 110 kV „Аспарухов вал“, ВЛ 110 kV „Цибър“, ВЛ 110 kV „Видбол“ и ВЛ 110 kV „Алмус“. Електропроводите са с добри експлоатационни характеристики и дават възможност за присъединяване на допълнителни мощности.

Електроразпределителната мрежа СН в община Лом е с дължина 206 км и се състои от следните елементи: въздушни линии, подстанция и трафопостове, които се обслужват от **ЧЕЗ “Разпределение България” АД** - клон Монтана.

Електроенергийната система на община Лом се характеризира с добре изградена мрежа и инженерно-технически съоръжения. Тя не създава сериозни конфликти по отношение на захранването с електроенергия на битовите потребители и производствените консуматори.

Всички населени места на територията на община Лом са електрифицирани.

Повишаването на енергийната ефективност чрез оптимизиране на енергопотреблението за обществени нужди е свързано с изпълнението на проекти за подмяна на осветителните тела в уличната осветителна мрежа с енергоспестяващи.

2.10.4. Възобновяеми енергийни източници

В област Монтана съществуват много добри условия за изграждане на водноелектрически централи - ВЕЦ. В процес на развитие е оползотворяването на другите видове ВЕИ, предимно слънчевата енергия.

Таблица: ВЕИ централи в община Лом

ВЕИ централа	Мощност mW	Година на въвеждане
Еко Енергия България 1	0,2	2012
Тракийска изба	0,2	2012
Фотосоларен парк Лом 1	5	2010

На територията на община Лом са изградени три централи на слънчева енергия с обща мощност 5,4 mW, с което общината се нарежда на призово място в област Монтана по усвояване на ВЕИ (освен водната енергия).

На територията на община Лом не функционира водноелектрическа централа. На този етап общината не произвежда енергия от вятъра.

По данни на общинска администрация /Анализ на измененията в социално-икономическия профил на община Лом, 2012/, се предвижда се изграждане на две нови централи за ВЕИ - фотоволтаична централа с мощност 2 230 KW и БиоЕЦ с

планирана мощност от 3 200 KW. Пускането в експлоатация на планираните нови ВЕИ централи ще окаже изключително положителен ефект върху стремежа към постигане на повишена енергийна ефективност - общоприет принцип в енергийната сфера на всички териториални нива в страната.

Община Лом взема активно участие в провеждането на конкретни мерки, насочени към повишаване на енергийната ефективност в публичния сектор и жилищния фонд. Дейностите по мерките са насочени към оптимизиране на уличното осветление /монтиране на енергоспестяващи осветителни тела/ и към подобряване на енергийната ефективност на сградите /саниране, обновяване технологичните параметри на отоплителните инсталации/.

Възможностите за експлоатация на възобновяеми енергийни източници са свързани предимно с изграждането на фотоволтаични паркове и ветроенергийни паркове.

Община Лом притежава потенциал за производство на алтернативен вид енергия, като към момента общината работи активно в посока неговото оползотворяване. В гр. Лом функционират три ФТЕЦ, като се планира изграждането на две нови ВЕИ централи /ФЕЦ и БиоЕЦ/.

Общоприетият национален приоритет в сферата на енергетиката - за повишаване енергийната ефективност в публичния сектор и сградния фонд, намира отражение в общината чрез успешната реализация на редица конкретни и целенасочени мерки.

2.10.5. Електронно-съобщителна система

Община Лом има добре развита телекомуникационна инфраструктура и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Продължава въвеждането на модерна цифрова комутационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подменяне на съществуващата аналогова.

Наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателя „фиксирана телефонна плътност по домакинства“ бележи постоянно намаление, подобно на процесите в цялата страна, докато за показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение. Мрежите на съществуващите мобилни оператори в страната – МТЕЛ, ТЕЛЕНОР и ВИВАКОМ покриват територията на общината.

Все по-важно за регионалната конкурентоспособност и развитието на фирмите става достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони. Делът на домакинствата в областта с достъп до интернет следва тенденция на увеличение - от 12,3% през 2007 г. достига до 29% през 2011 г. Тази тенденция е характерна и за територията на общината, като за всички населени места съществува възможност за достъп до интернет.

Сред основните проблеми в развитието на телекомуникациите се открояват недостатъчната осигуреност на малките населени места с обществени обекти за достъп до информационни и комуникационни технологии /ИКТ/. Предвид нарастващата роля на информацията, е необходимо да се разшири достъпа до използването на мрежите и услугите на ИКТ, особено в селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители. Осигуряването на условия за разширяване на проникването на ИКТ ще създаде възможности за по-широк достъп до услуги и информация за населението и бизнеса. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор,

включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

2.10.6. Газоснабдяване

В област Монтана е газоснабден само областния град. До него достигат газопроводи на „Овергаз“ и „Булгаргаз“. Територията на община Лом не попада в идентифициран за газоразпределение район.

На юг от територията на община Лом преминава проектното трасе на газопровода „Южен поток“.

2.10.7. Изводи и предписания относно енергооснабдителната мрежа

Изградената енергооснабдителна мрежа покрива нуждите на населението и съществуващите в общината предприятия, както и е достатъчна за новопредвидените урбанизирани територии.

Към проекта на ОУПО е изработена схема „СХЕМА ЕНЕРГИЙНИ ОБЕКТИ И ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ“, на която са отразени съответните инженерно-технически елементи.

Разположението и размерите на сервитутните зони на различните видове енергийни обекти се определят въз основа на съответните проучвания и проекти за изграждане или разширение на енергийните обекти и съобразно минималните размери, съгласно наредба № 16 от 9 юни 2004 г. за сервитутите на енергийните обекти.

В сервитутната зона на енергиен обект за производство, пренос, разпределение и преобразуване на **електрическата енергия** не се допуска:

1. всякакъв вид застрояване, включително и на спортни стрелбища и военни полигони за стрелба;
2. засаждане на трайни дървесни насаждения;
3. извършване на сондажни работи, търсене, проучване и добив на подземни богатства;
4. паркиране на всички видове превозни средства;
5. складиране на отпадъци и материали;
6. действия на трети лица върху съоръженията на енергийните обекти;
7. палене на огън и опожаряване на площите след прибиране на селскостопанската продукция;
8. стрелба с ловно и бойно оръжие.

В сервитутната зона на енергийните обекти за производство, пренос, разпределение и преобразуване на **топлинната енергия** не се допуска:

1. при магистрални топлопроводи - надземно полагане:
 - а) всякакъв вид застрояване, включително на спортни стрелбища и военни полигони за стрелба;
 - б) засаждане на трайни дървесни насаждения;
 - в) извършване на сондажни работи, търсене, проучване и добив на подземни богатства;
 - г) паркиране на всички видове превозни средства;
 - д) складиране на всякакъв вид отпадъци и материали;
 - е) действия на трети лица върху съоръженията на енергийните обекти;
 - ж) палене на огън и опожаряване на площите около енергийните обекти;
 - з) стрелба с ловно и бойно оръжие;
2. при магистрални и разпределителни топлопроводи - подземно полагане, включително топлофикационни камери и шахти:
 - а) всякакъв вид застрояване;
 - б) засаждане на трайни дървесни насаждения;
 - в) извършване на сондажни работи, търсене, проучване и добив на подземни богатства;

- г) складиране на всякакъв вид отпадъци и материали;
д) достъп на трети лица до топлофикационни камери, шахти, канали и тунели.

В сервитутната зона на газопроводите и съоръженията за съхранение, пренос, разпределение и преобразуване на **природния газ** не се допуска:

1. всякакъв вид строителство;
2. складиране на отпадъци;
3. изграждане на спортни стрелбища и военни полигони за стрелба;
4. движението на хора и добитък по откритите тръбопроводни участъци (преходи), влизането в площадките на съоръженията и действия на трети лица върху съоръжения на газопреносната или газоразпределителните мрежи;
5. предизвикване на вибрации и удари непосредствено над газопровода и в непосредствена близост до площадките на спирателната арматура, филтриращите съоръжения и въздушните преходи;
6. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2008 г.) обработване (разораване) на почвата на дълбочина по-голяма от 0,5 m в сервитутната зона на газопровода и над съоръженията и кабелите на технологичната електронна съобщителна мрежа към него;
7. палене на огън и опожаряването на площите след прибиране на селскостопанската продукция на разстояние до 20 m от газопровода и неговите съоръжения и на разстояние 30 m от спирателната арматура и вентилационните и продухателните свещи;
8. засаждане на дървета, храсти и други трайни насаждения;
9. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2008 г.) засаждане на растителни видове с развита коренова система на по-малко от 15 m от двете страни по оста на преносни и разпределителни газопроводи и на по-малко от 3 m от двете страни на далекосъобщителните кабели или други линейни съоръжения към газопроводите;
10. стрелба с ловно и бойно оръжие в близост и по направление на въздушните преходи на газопровода, спирателната арматура и другите надземни съоръжения.

2.11. Околна среда

2.11.1. Качество на атмосферния въздух

По данни от РИОСВ – Монтана на територията на община Лом няма стационарни и постоянни пунктове за наблюдение на КАВ и съответно няма данни за нивата на емисиите на посочените основни замърсители от стационарни и постоянни пунктове за наблюдение на КАВ.

През 2016 г., съгласно утвърден от Министъра на ОСВ годишен график, е извършено измерване за КАВ в гр. Лом от Мобилна автоматична станция на Регионална лаборатория – Плевен в пункт с адрес: гр. Лом, ул. „Христо Ботев“ №9, РСПБЗН – Лом, по показатели фини прахови частици (ФПЧ10), серен диоксид, азотен диоксид, азотен оксид, озон, въглероден оксид, сероводород, амоняк и метеорологични параметри. Измерванията са извършени четирикратно през различните сезони на годината, с обща продължителност от 51 денонощия, като наднормени стойности по горепосочените показатели за КАВ не са отчетени и регистрирани.

Контролираните обекти – източници на емисии, са следните:

- „Ломско пиво“ АД – производство на пиво, гр. Лом;
- „Мити 01“ ЕООД – месопереработка, гр. Лом;
- ЕТ „П. Първанов – Деметра“ – месопереработка, гр. Лом;

- „Милккомм“ ЕООД – млекопреработка, гр. Лом;
- „Порт инвест“ ЕООД – пристанищен комплекс, гр. Лом;
- „Аркус“ АД – военно специализирано производство, гр. Лом;
- „Ди-Вен“ ЕООД – производство и ремонт на мотокари и електрокари, гр. Лом;
- „МБАЛ – Св. Николай Чудотворец“ ЕООД – болница, гр. Лом;
- „БМТ Трейд“ ЕООД – производство на метални тръби, гр. Лом;
- „Хъс“ ООД – производство на метални тръби, гр. Лом;
- „Силпа“ ООД – производство на конвектори, гр. Лом;
- „Фиш Фарм БГ“ ЕООД – ферма за култивиране на змиорки, гр. Лом;
- „Аглая и БАН“ ООД – търговски обект бои, лакове и др., гр. Лом;
- „Борислав Борисов –ББ“ ЕООД – търговски обект бои, лакове и др., гр. Лом;
- „Дартон Георгиеви 1“ ООД – търговски обект бои, лакове и др., гр. Лом;
- „Тримекс инвест“ ЕООД – търговски обект бои, лакове и др., гр. Лом;
- „БТК“ АД – обект климатична инсталация, гр. Лом;
- „ЛУКОЙЛ–България“ ЕООД – бензиностанция, ул. Белоградчишко шосе, гр. Лом;
- „ЛУКОЙЛ–България“ ЕООД – бензиностанция, кв. Младеново, гр. Лом;
- „Кристал ойл“ ЕООД – бензиностанция №1, гр. Лом;
- „Кристал ойл“ ЕООД – бензиностанция №2, гр. Лом;
- „Пауър ойл трейдинг“ ЕООД – бензиностанция, гр. Лом;
- „Петрол“ АД – бензиностанция, гр. Лом;
- „Исса ойл“ ЕООД – бензиностанция, с. Ковачица, общ. Лом;
- „Алексия 2002“ ЕООД – кравеферма и електроцентрала на биогаз, с. Добри дол и с. Сливата, общ. Лом.

Няма констатирани наднормени концентрации на замърсителите на въздуха от посочените обекти.

Няма констатирани нарушения на бензиностанциите в общината, подлежащи на контрол по Наредба № 16 за ограничаване на емисиите на летливи органични съединения.

Няма обекти с издадени разрешителни за търговия с квоти за емисии от парникови газове (по Директива 2003/87/ЕС).

Няма обекти с големи горивни инсталации (по Директива 2001/80/ЕС и Приложение № 6 от Наредба № 10 към ЗЧАВ).

РОУКАВ - община Лом попада в III район - Лом, обхващащ община Лом. Съгласно чл. 30, ал. 1, т. 3 от Наредба № 7 общината се класифицира като район, в които нивата на един или няколко замърсители са между съответните горни и долни оценъчни прагове.

2.11.2. Качество управление на водите

Повърхностните и подземни водни тела за територията на община Лом са описани в раздел „Води“ на настоящата разработка, а подробна информация и оценка на състоянието им е налична в ПУРБ 2016-2021, публикуван на интернет страницата на БДДР www.bd-dunav.org, в секция „План за управление на речния басейн“, подсекция „ПУРБ 2016-2021 в Дунавски район“.

По данни от Басейнова дирекция за управление на водите Дунавски район, територията на община Лом попада в **уязвима зона**, съгласно Заповед №РД 146/26.02.2015г. на Министъра на ОСВ за определяне на нитратно уязвимите зони. В приложения към заповедта са определени водните тела, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници, териториите на общините или части от тях в обхвата на уязвимата зона по надморска височина и карта на зоната. Територията на община Лом попада в **чувствителна зона**, съгласно Заповед №РД 970/28.07.2003 г. на Министъра на ОСВ. Чувствителните зони в повърхностните водни обекти в териториалния обхват на БДДР: с начало „р.Дунав, от границата при с.Ново село“ и край „р.Дунав, до границата при гр.Силистра“, както и „Всички водни обекти във водосбора на р.Дунав на територията на Р България“.

„Уязвими зони“ са области с определена почвено-геоморфоложка характеристика в близост до водни обекти, при които земеделската дейност води до риск за замърсяване на водите с нитрати. За „чувствителни зони“ са определени водни обекти, в които се цели защита от еутрофикация – явление, което е предизвикано от повишаване на съдържанието във водите на биогенни елементи – азот и фосфор и съответно предизвиква растеж на зелени растения във водите. Това от своя страна води до изчерпване на разтворения кислород във водоприемника и предизвиква вторично замърсяване на водите.

2.11.3. Качество на почвите

Качеството на почвите е добро. Риск съществува от наземното и въздушно наторяване с торове от земеделските производители.

Не са констатирани замърсявания на почвите над ПДК с тежки метали, металоиди и устойчиви органични вещества.

На територията на общ. Лом са разположени:

1 бр. склад с негодни за употреба ПРЗ в гр. Лом, съхраняващ 1840 кг твърди пестициди с неизвестен произход;

1 депо с 12 бр. „Б-Б“ куба в с. Ковачица, съхраняващи 48000 кг пестициди.

В общ. Лом няма предоставени концесии за добив на ПБ. По програмите за мониторинг - почви II ниво Функционална подсистема „Контрол и опазване на

почвите от засоляване и киселяване“ няма утвърден пункт. Съществуващото общинско депо за неопасни отпадъци е закрито през 2014г.

2.11.4. Управление на отпадъците

В общината е въведено организирано сметосъбиране и сметоизвозване. След 2010 г. 100 % от населението е обхванато от системата. Събраните отпадъци се извозват и депонират в регионалното депо за неопасни отпадъци с капацитет от 70 хил.тона годишно, разположено в община Монтана в землищата на селата Крапчене и Николово. Регионалното депо обслужва 12 общини (в т.ч. община Лом) и отговаря на съвременните нормативни изисквания за управление на отпадъците. През 2012 г. е пусната в експлоатация сепарираща инсталация за битови отпадъци, чрез която се отделят и сортират подлежащите за рециклиране отпадъци (метални, пластмасови, хартиени, стъклени). През 2011 г. в регионалното депо са депонирани общо над 4 хил. тона твърди битови отпадъци с произход община Лом. Липсва информация за морфологичния състав на отпадъците и тяхното количествено разпределение.

На територията на община Лом е реализиран проект „Закриване и рекултивация на общинско депо за неопасни отпадъци“. За реализиране на инвестиционния проект са извършени следните процедури: със заповед № 163/14.05.2009 г. за одобрение на ПУП – ПР на Община Лом за ПИ 191.1, ПИ 0.186, ПИ 0.187 и ПИ 0.188, се обособява площадка за изграждане на тяло на депото в имот с ЕКАТЕ 44238.191.56 с площ 31, 439 дка. Извършени са основните рекултивационни мероприятия, предвидени в проекта, а именно:

- оформяне на ново тяло на депото, чрез предепонирване на наличните отпадъци на по-малка площ, включително ограждаща дига;
- запечатване на тялото на депото – изграждане на горен изолиращ екран и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъците;
- газов дренаж – газ дренажни траншеи и газови кладенци и мониторингови пунктове;
- техническа рекултивация – внасяне на пласт хумус и мерки за подобряване на почвеното плодородие;
- затревяване и залесяване.

В Наредбата за изискванията за пускане на пазара на електрическо и електронно оборудване и третиране и транспортиране на отпадъци от електрическо и електронно оборудване, са вменени задължения на кмета на общината – да определи места за разполагане на съдове, и да организира дейностите по събиране и временно съхранение на ИУЕЕО при наличие на сключен договор, финансиран от организация по оползотворяване на ИУЕЕО. Община Лом поднови договорните отношения с „ЕКОБУЛТЕХ“ АД гр. София за срок от 3 години. Дружеството организира разделното събиране и оползотворяване на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, чиято дейност е по смисъла на член 62 и § 1, точка 26 от Допълнителните разпоредби на Закона за управление на отпадъците /ЗУО/, и има конкретни цели за събиране, оползотворяване и/или обезвреждане на отпадъци от ИУЕЕО от категориите, посочени в Приложение № 1 и № 2 към Наредбата за изискванията за пускане на пазара на електрическо и електронно оборудване. Съгласно чл. 6, ал. 1 от Закона за управление на

отпадъците /ЗУО/, притежателите на отпадъци ги предоставят за събиране, транспортиране и оползотворяване или обезвреждане на лица, които имат право да извършват съответните дейности, когато нямат възможност сами да ги оползотворят или обезвреждат.

В изпълненията на чл. 19 от Наредбата за изискванията за пускане на пазара на батерии и акумулатори, и за третиране и транспортиране на отпадъци от батерии и акумулатори, са подновени договорните отношения с „ЕКОБУЛБАТЕРИИ“ АД – организация по оползотворяване на негодни за употреба батерии и акумулатори. Определянето на броя на съдовете, е извършено при спазване на чл. 20, ал. 1 от горесцитираната наредба – един контейнер на 1000 жители.

В изпълнение на чл. 16 от Наредбата за излезлите от употреба моторни превозни средства, и във връзка с чл. 19 от ЗУО и задълженията на кмета на общината, бе сключен договор с „Българска рециклираща компания“ АД, организация с дейност и лиценз за събиране, повторна употреба, оползотворяване и рециклиране на отпадъци от МПС.

Общинската администрация е разработила план за действие към актуализираната програма за управление на отпадъците за периода 2012-2015 г.

2.11.5. Акустична обстановка

По данни на РИОСВ – Монтана няма констатирани нарушения и нива над граничните стойности на шум в околната среда от промишлените източници на територията на общ. Лом, както и обекти, източници на наднормени нива на шум.

2.11.6. Радиационна обстановка

Радиационната обстановка се следи чрез измервания три пъти ежедневно до сградата на общината от дежурен по общински съвет за сигурност. Наблюдават се нормални стойности на радиационния фон: 0,02 $\mu\text{sv/h}$. Няма регистрирани завишения.

Предвид това, че част от населените места в общината се намират в 50 километровата зона на АЕЦ Козлодуй, на територията на общината има две локални измервателни станции (град Лом и село Станево) за постоянно измерване на радиацията, свързани с Автоматизираната система за радиационен мониторинг на АЕЦ Козлодуй. Информационните табла се намират на сградата на Общинска администрация Лом и на кметството на село Станево и информират за стойностите на радиацията, температурата на въздуха и точното време.

Според годишните доклади на РИОСВ-Монтана на територията на общината не са констатирани и наднормени концентрации на естествени и техногенни радионуклиди и вредни йонизиращи лъчения.

2.11.7. Рискове от природни бедствия и аварии

Основните рискове са от наводнения, свлачища, пожари, снегонавявания и др., както и близостта на АЕЦ-Козлодуй.

В Дунавският район за басейново управление на основание чл. 146г от Закона за водите са определени райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН). Те са утвърдени със Заповед № 88/21.08.2013 г. на Директора на Басейнова дирекция „Дунавски район“ и Заповед № РДД

744/01.10.2013 г. на Министъра на околната среда и водите. РЗПРН са класифицирани в три степени на риск по отношение на човешкото здраве, стопанската дейност, околната среда и културно историческото наследство - нисък, среден и висок. Утвърдените РЗПРН съдържат само районите със степен на риск „висок“ и „среден“.

Територията на община Лом попада в район със значителен потенциален риск от наводнения с код BG1_APSFR_DU_001 - Река Дунав, със степен на риск „висок“.

В резултат от изпълнението на международен проект „Оценка на риска от наводнения за река Дунав, ориентиран към заинтересованите страни – Danube Floodrisk“, финансиран по Оперативна програма за транснационално сътрудничество „Югоизточна Европа“ са изготвени карти на заплахата и на риска от наводнения за цялото течение на река Дунав. Целта на проекта е постигане на единен подход и методи за оценка на заплахата и на риска от наводнения за страните от Международния Дунавски речен басейн.

Съобразно проекта, определянето на границите на заливане е извършено при три сценария:

- чести събития с период на повторение 30 г. и водни количества с обезпеченост 3 %;
- събития със средна повторяемост с период на повторение 100 г. и водни количества с обезпеченост 1 %;
- екстремно събитие с период на повторение 1000 г. и водни количества с обезпеченост 0,1%

Картите на заплахата и на риска от наводнения, включително за българския участък на река Дунав са достъпни на интернет страницата на БДДР – www.bd-dunav.org, в секция „Управление на водите“, подсекция „Управление на риска от наводнения“, част „Кarti на заплахата и риска от наводнения“.

Планът за управление на риска от наводнения в Дунавски район за басейново управление 2016 – 2021 г. (ПУРН 2016 – 2021 г.), съдържа Програма от мерки за намаляване на риска от наводнения и неблагоприятните последици по отношение на човешкото здраве, стопанска дейност, околната среда и културното наследство, с място на прилагане в РЗПРН, извън РЗПРН и за целия Дунавски район за басейново управление.

Приложими за ОУП на община Лом са всички мерки в РЗПРН, извън РЗПРН и за Дунавски район за басейново управление, съгласно Приложение № 9 към ПУРН 2016 – 2021 г. в което са посочени и конкретните места на прилагане.

В програмата от мерки за територията на община Лом е планирана следната мярка с компетентен орган за изпълнението и „Община“:

Код по национален каталог	Име на мярката	Описание на мярката (по каталога)	Допълнителна информация и пояснения
---------------------------	----------------	-----------------------------------	-------------------------------------

PRE49- PRO34- REAC121	Изграждане на нови корекции	Отнася се преди всичко за населени места. Следва да се приема като мярка, налагаща активи с висока икономическа и социална стойност.	Брегоукрепително съоръжение - противосвлачищна конструкция дължина 800 м ; подпорна стена в зоната на пристанището - дължина 130 м
-----------------------------	-----------------------------------	--	---

По данни от „Геозащита Плевен“ ЕООД на територията на общината има 36 свлачища, от които едно стабилизирано, 5 потенциални и 30 активни.

№ по ред	Община	Селище	Идентификатор
ОБЛАСТ МОНТАНА			
1	ЛОМ	ДОБРИ ДОЛ	MON24.21436.92
2	ЛОМ	ДОЛНО ЛИНЕВО	MON24.22695.93
3	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.01
4	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.02
5	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.02.04
6	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.02.05
7	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.03
8	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.92
9	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.92.01
10	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.92.01.01
11	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.92.01.02
12	ЛОМ	ЛОМ	MON24.44238.93
13	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92
14	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.01
15	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.02
16	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.03
17	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.04
18	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.05
19	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.06
20	ЛОМ	ОРСОЯ	MON24.53970.92.07
21	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92
22	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.01
23	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.02
24	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.03
25	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.04
26	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.05
27	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.06
28	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.07
29	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.08
30	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.09
31	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.11
32	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.12
33	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.13
34	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.14
35	ЛОМ	СЛИВАТА	MON24.67310.92.15
36	ЛОМ	ТРАЙКОВО	MON24.72940.01

Територията на община Лом попада в земетръсен район с възможен интензитет VII степен по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник.

Съществува известен риск от наводнения при обилни валежи вследствие обезлесяването и съответно на ветровата и водната ерозия на почвата.

В общината има риск от снегонавявания през зимните месеци.

Има риск от пожари в края на лятото, поради палежи на нивите преди есенната оран.

2.12. Културно наследство

2.12.1. Цел и задача на ОУП на общината по отношение на КИН

Стратегическата цел на направиенето „КИН“ към ОУПО е идентификация, защита, съхранение, популяризация и предаване на бъдещите поколения на културното наследство, разположено на територията на община Лом, във взаимна обвързаност с другите функционално-пространствени системи и със стратегиите в областта на КИН от надобщинско ниво (регионални, национални и европейски).

Задачата на ОУПО Лом по отношение на значението на културното наследство е да идентифицира изградените вътрешни и външни свързаности на историко-географските дадености и на структурата на видовете недвижимо културно наследство на територията на общината, да оцени степента на тяхното състояние, пригодност и капацитет като ресурс за устойчиво развитие на територията на общината.

ОУП има за цел и да създаде устройствени условия за опазване и защита на културното наследство, устойчиво развитие на политиката по опазването му и да гарантира равен достъп на гражданите до културните ценности при спазване на следните принципи:

- равнопоставеност на различните видове културно наследство при осъществяване на неговата защита;
- децентрализация на управлението и финансирането на дейностите по опазване на културното наследство;
- публичност и прозрачност при управлението на дейностите по опазване на културното наследство.

Правото на достъп до културното наследство е възможност да се ползват културните ценности, като се осигури физически или интелектуален достъп до тях, без да се увреждат или подлагат на риск.

Културните ценности в Община Лом – материални и нематериални, са предпоставка за развитие на културно- познавателен туризъм на територията на област Монтана, част от която е и община Лом. Проблем е фактът, че повечето от обектите са недостатъчно проучени и разработени. Предстои научна работа по проучвателната дейност, социализирането и популяризирането на културните ценности, както и актуализиране на юридическата им защита.

ОУПО може да предприше по-подробни изисквания към последващите нива на устройственото планиране, свързани с опазването и социализацията на недвижимите културни ценности в населените места или в новопредвидени за урбанизиране територии, и/или за създаване на други документи (програми, местни наредби и пр.), представляващи необходим инструментариум в комплексния процес на опазването на наследството.

2.12.2. История и обща характеристика на средата

Лом се намира в област Монтана. Разположен е на брега на река Дунав, при устието на нейния приток – река Лом. Намира се на 49 км северно от Монтана, на 56 км югоизточно от Видин и на 42 км западно от Козлодуй.

Градът е наследник на древно селище, основано от траките с името Артанес, разраснало се по-късно в римската крепост Алмус (29 г.). Пострадала по време на хунските нашествия, крепостта е възобновена и преустроена от византийския император Юстиниан Велики през VI в. Съществуват данни, че към края на XII – началото на XIII в., Лом е бил град с български манастир край него. В унгарски документи от втората половина на XIII в. се споменава за крепостта Лом, обсаждана от унгарците по време на войната им с българите по това време. По време на турското владичество се споменава като пристанищно градче и с името Лом паланка.

В края на века част от разбитата турска армия се заселва край Ломското кале. В картата „Европейската част на Турция“ (1811), градът е назован сред „позабележителните градове на главните пътища“. В османски документи от XVII и XVIII в. се говори за засилено хайдушко движение в региона. През 1850 г. ломчани взимат масово участие във Видинското въстание. През 1872 г. Левски пристига в града. Лом е освободен от турско иго на 27 ноември 1877 г.

Значението на града значително нараства с развитието на корабоплаването по Дунав през 40-те години на XIX в., когато корабите се насочват към българските дунавски пристанища. Когато австрийските кораби тръгват по Дунава, първото скеле, което е поставено, било ломското. През 1837 г. в Лом за пръв път акостира кораб на Австро-Унгария, а през следващата година се открива и корабната агенция на „Императорско и кралско привилегировано Дунавско параходно дружество“.

“От тогава започва истинската нова история и икономическото развитие на града, установили се постепенно здрави връзки с далечния културен свят-звездата на Лом проблясва”, пише Димитър Попов в „Лом-Града и околията“. Като най-краткият път по Дунав от Западна Европа до Бяло море, с пристанище и жп-гара, „географията си е казала веднъж завинаги думата и никой не може да промени волята ѝ, която решително, повелително, сочи Лом“ – пише Димитър Попов.

Постепенно Лом се превръща в главно експортно пристанище за Виена. Свързването на града с шосетата за Враца, през Берковица за София, през Ихтиман за Пловдив и Цариград и т.н. се отразява особено благоприятно на развитието му и способства за утвърждаването му като транспортен и търговски център. Предприемчивите ломски търговци пътували до прочутите панаири в Пирот, Узунджово и Ески Джумая, през Лом се тъгувало с Австрия, Влашко, Русия, Босна. Към 1869 г. в него е имало около 120 магазина, 148 търговски кантори, 175 бакалници, 34 кафенета, 6 хотела, 2 мелници. Градът е бил съсредоточен около старото Кале, в което се влизало през т. нар. Видинска, Белоградчишка, Софийска порта (капии). През 1880 г. Лом наброявал 7500 жители.

Възрожденският дух на ломчани е добре познат сред българската културна общественост. Тук е създадено едно от първите български читалища: първоначално (през 1848 г.) то се помещава в една училищна стая, а от 1856 г. – в самостоятелна сграда. Основано е от известния учител, книжовник и театрален деец Кръстьо Пишурка (1823–1875 г.). Пак той организира и поставя едно от

първите театрални представления у нас, побългарявайки пиесата “Зигфрид и Геновеа” от Леополд Тик, добила известност като “Многострадална Геновеа”. През 1848 г. е основано и взаимно училище, а през 60-те години на XIX в. ученикът на Кр. Пишурка, ломчанинът Никола Първанов, въвежда класната система на обучение. Ломската читалищна библиотека е създадена през 1848 г. към училището, в което учител е Кр. Пишурка. Първото женско дружество в България е създадено в Лом през 1857 г., а през 1860 г. се открива и девическо училище, едно от първите. Веднага след Освобождението, в есента на 1878 г. в Лом е открита реална гимназия. От 1921 г. гимназията се превръща в педагогическо училище. В него се обучават ученици от почти всички градове на Северна България. Ломската гимназия тогава е едно от дванадесетте държавни средни училища в Княжество България.

В края на XIX в., в 1894 г. двамата чехи Малотин и Хозман отварят пивоварна фабрика в Лом. По същото време заработват керамична и тютюнева фабрики. В 1913 г. по времето на забележителния кмет Георги Манавски е открит „електрически завод”. В началото на XX в. в Лом има банка “Богатство”, Ломска популярна банка, клонове на софийски банки, и такива с чужди капитали, пет акционерни дружества и девет представителства на параходни дружества. В резултат на икономическото благосъстояние много ломски фамилии построяват домовете си, проектирани от австрийски, унгарски, германски и белгийски архитекти в стил “късен сецесион”, с които и днес градът се гордее.

В края на XIX в. и началото на XX в. в Лом са създадени десетки дружества, между които са: гимнастическото дружество „Дунавски юнак” (1895 г.), туристическо дружество „Аспарухов хълм” (1914 г.) Археологическо дружество “Алмус” с музей – 1925 г., от когато води началото си днешният Исторически музей. В 1934 г. под председателството на видния ломски адвокат Страхил Каменов е основано първото провинциално българо-съветско дружество.

Градът е свързан с живота и дейността на големия български етнограф и изследовател на българското минало Димитър Маринов, на писателката Яна Язова и др.

2.12.3. Недвижимо културно наследство

За изработването на част „Културно наследство“ към ОУПО Лом са събрани и използвани данни и информация от различни инстанции и източници. Основно използвана е информацията, предоставена от Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН); Национален археологически институт с музей към Българска академия на науките (НАИМ-БАН) – данни от автоматизираната информационна система “Археологическа карта на България” (АИС АКБ); Министерство на отбраната (областен регистър „Военни паметници“ в област Монтана).

Според **регистрационите списъци**, предоставени от **НИНКН**, недвижимите културни ценности в община Лом са 124 на брой, разпределени по землища и вид както следва:

- **землище на с. Добри дол** – 2 бр. НКЦ, едната от които (църквата „Св. Троица“ в Добридолския манастир) реално не попада на територията на общината;
- **землище на с. Долно Линево** – 1 бр. НКЦ;

- **землище на с. Замфир** – 2 бр. НКЦ;
- **землище на с. Ковачица** – 4 бр. НКЦ,
- **землище на гр. Лом** – 100 бр. НКЦ повечето попадащи в централната градска част на града;
- **землище на с. Орсоа** – 2 бр. НКЦ;
- **землище на с. Сливата** – 3 бр. НКЦ;
- **землище на с. Сталийска махала** – 4 бр. НКЦ;
- **землище на с. Станево** – 4 бр. НКЦ;
- **землище на с. Трайково** – 2 бр. НКЦ;

Според информацията, предоставена от **НАИМ-БАН**, **археологическите обекти** на територията на община Лом са 12 бр., разпределени по землища както следва:

- **землище на с. Добри дол** – 1 бр. АНКЦ;
- **землище на с. Долно Линево** – 1 бр. АНКЦ;
- **землище на с. Ковачица** – 1 бр. АНКЦ;
- **землище на гр. Лом** – 3 бр. АНКЦ;
- **землище на с. Орсоа** – 2 бр. АНКЦ;;
- **землище на с. Сливата** – 1 бр. АНКЦ;
- **землище на с. Станево** – 2 бр. АНКЦ;
- **землище на с. Трайково** – 1 бр. АНКЦ;

За тези обекти археологически НКЦ са предоставени **координати и цифрови данни от АИС-АКБ**. Същите са отложени в графичната част на проекта.

Съгласно регистъра на **военните паметници** в област Монтана, военните паметници на територията на община Лом са 9 броя: 3 бр. в гр. Лом; 1 бр. в с. Ковачица; 1 бр. в с. Орсоа; 2 бр. в с. Станево и 2 бр. в с. Трайково.

Гореописаната налична официално предоставена информация служи за основа за изработването на част „Културно-историческо наследство“ към ОУПО.

Към част „Културно наследство“ към ОУПО е изработена таблица с обектите недвижими културни ценности (НКЦ), съвместена с официалните регистрационни списъци на НКЦ (регистрационни списъци на НИНКН, АИС-АКБ от НАИМ-БАН и Областния регистър „Военни паметници“). Въведена е единна номерация за целите на ОУПО, като е показано съответствието с номерата от официалните регистрационни списъци, вкл. номерата на регистрационните карти за археологическите обекти). Същата единна номерация е използвана и в графичната част на проекта. (**Приложение 1В**)

2.12.4. Изисквания към ОУПО Лом по отношение на териториите с културно-историческо наследство

- Да се дефинират **защитени територии** за опазване на недвижимото културно наследство (НКН) по смисъла на чл. 79, ал. 5 и 6 от ЗКН;
- Да се определят **устройствени режими за опазване, защита и устройство на териториите с културно-историческо наследство** при спазване на утвърдените режими за опазване на единични и групови НКЦ и съгласно Наредба 7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ. За обектите НКЦ извън населените места да се предложат режими за опазване като се дефинира територия за превантивна устройствена защита;
- Да се създадат **правила и нормативи за прилагане на ОУПО по отношение на КИН**. При необходимост да създаде и специфични правила и нормативи (СПН) за защитените територии за опазване на културното наследство. **Необходимостта от изработване на СПН се установява** при условията и съгласно чл. 13, ал.2 и ал.6 от ЗУТ и чл.34, ал.3 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ, а именно:
 - ✓ **чл.34, ал.3 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ:** „За териториите и охранителните зони по ал. 1 се прилагат специфични правила и нормативи за устройство към устройствените планове по чл. 13, ал. 2 ЗУТ.”;
 - ✓ **чл. 13, ал.2 от ЗУТ:** „Специфични правила и нормативи, **с които се допускат отклонения от правилата и нормативите** по ал. 1, може да се създават към общите и подробните устройствени планове за територии или части от тях“;
 - ✓ **чл. 13, ал.6 от ЗУТ:** За защитени територии за опазване на културното наследство специфични правила и нормативи към устройствените планове или към техните изменения се изработват, **ако при съгласуването на заданието за проектиране** на устройствен план по реда на чл. 125, ал.6 министърът на културата е определил задължителни изисквания **относно** **обемно-пространственото, архитектурното и стиловото изграждане на предвиденото с плана застрояване за отделни територии, за група имоти или за отделен имот, попадащи в границите на единични**

или на групови недвижими културни ценности или в техните охранителни зони, които налагат допускане на отклонения от правилата и нормативите, установени с наредбата по ал. 1.“;

- Да се изследва възможността за формиране на **културни маршрути** и необходимостта от цялостно съхраняване на **културните ландшафти**, обвързани с видовата характеристика, описана съгласно чл. 47 от ЗКН;
- Да се изяснят предвижданията на ОУПО по отношение на опазването, социализацията и развитието на потенциала на недвижимото културно наследство като основен ресурс за устойчиво развитие на територията;
- Да се изготви **схема за опазване и защита на обектите на недвижимото културно наследство в М 1:50 000.**
- Да се формулират и поставят изисквания към компетентните и правоимащи органи (НИНКН, РИМ – Монтана, ИМ – Лом, НАИМ – БАН) по отношение на НКН, а именно:
 - ✓ Определяне на номерация на НКЦ в регистрационните списъци;
 - ✓ Уточняване на геодезическите координати на всички обекти НКЦ от регистрационните списъци (за идентификация на местоположението на НКЦ);
 - ✓ Актуализиране на регистрационните списъци на НИНКН след провеждане на специализирани експертни проучвания и оценка на състоянието на НКЦ;
 - ✓ Определяне на НКЦ, за които ще се проведе процедура по ЗКН за определяне на границите им, на охранителните им зони и предписания за опазването им;
 - ✓ Провеждане на целенасочени археологически проучвания за издирване на археологически обекти и включването им в АКБ;
 - ✓ Конкретизиране/прецизиране на обхвата и местоположението на зоните за археологическо наблюдение;
 - ✓ Уточняване на границите на зоните за археологическо проучване;
 - ✓ Уточняване на геодезическите координати на всички археологически обекти на територията на община Лом;

- ✓ Определяне на границите на археологическите обекти и на охранителните им зони;
- ✓ Проучване и оценка на археологическите НКЦ.

2.12.5. Режи́ми за опазване и устройствени режими в териториите с недвижимо културно наследство

За НКЦ на територията на община Лом няма определени „индивидуални“ (самостоятелни) режими за опазване на конкретни НКЦ, в т.ч. граници на НКЦ (вкл.на охранителните им зони) и предписания за опазване. Предстои междуведомствена комисия за определяне на такива за АНКЦ „Античен град Алмус“. След издаване на Заповед за предоставяне на статут, граници и режими за опазване на НКЦ, определените териториален обхват и предписания за опазване стават задължителни при прилагането на ОУПО, без това да налага неговото изменение.

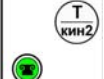
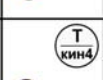
За единични НКЦ са валидни изискванията на чл.79, ал.3 и 4 от ЗКН.

За археологическите обекти са валидни режимите според регистрационните карти от АИС-АКБ или писмо на НИПК №545/27.02.2001г.

Архитектурно-строителните НКЦ от Античността и Средновековието (според регистъра на НИНКН) следва да се считат за археологически обекти.

Предложените устройствени режими на териториите с КИН са описани в **Приложение 1Б** в текстовата и в графичната част на ОУПО.

Изработена е схема за защита и опазване на обектите на НКН, на която са отложени наличните данни за НКЦ – местоположение, граници и режими.

ТЕРИТОРИИ И ЗОНИ ЗА ЗАЩИТА И ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО	
ДУНАВСКИ ЛИМЕС	
ГЕОГРАФСКИ РАЙОН И ТЕРИТОРИЯ НА УПРАВЛЕНИЕ - ГОРНА МИЗИЯ	
ТЕРЕНИ С НАЛИЧИЕ НА НКЦ, КОНКРЕТИЗИРАНО (според регистрационните списъци на НИНКН) И УСТАНОВЕНО (с оглед на място или по картен материал) МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	
ЗОНА ЗА АРХЕОЛОГИЧЕСКО НАБЛЮДЕНИЕ И ПРОУЧВАНЕ, РЕЖИМ "А"	
ТЕРИТОРИИ С НАЛИЧИЕ НА НКЦ, НЕКОНКРЕТИЗИРАНО (според регистрационните списъци на НИНКН) И НЕУСТАНОВЕНО (с оглед на място) МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ	
ОХРАНИТЕЛНИ ЗОНИ ОКОЛО ВОЕННИ ИЛИ ВЪЗПОМИНАТЕЛНИ ПАМЕТНИЦИ И ЗНАЦИ	
Условен знак (пиктограма) за наличие на НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ (НКЦ) СЪГЛАСНО СПИСЪК КЪМ ПИСМО НА НИНКН С ИЗХ. № 0800-2227/14.12.2017г.	
Условен знак (пиктограма) за наличие на НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ (НКЦ) СЪГЛАСНО СПИСЪК НА ОБЕКТите, РЕГИСТРИРАНИ В АИС АКБ ПО ОФИЦИАЛНА ИНФОРМАЦИЯ ПРЕДОСТАВЕНА ОТ НАИМ ПРИ БАН	
Условен знак (пиктограма) за наличие на НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ (НКЦ) СЪГЛАСНО ОБЛАСТЕН РЕГИСТЪР "ВОЕННИ ПАМЕТНИЦИ" В ОБЛАСТ МОНТАНА, ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ	
НОМЕР НА ОБЕКТ НКЦ ОТ ЕДИННАТА НОМЕРАЦИЯ ЗА ЦЕЛИТЕ НА ОУПО	 1 - 145

Към ОУПО Лом не са изработени специфични правила и нормативи (СПН) за защитените територии за опазване на културното наследство тъй като не е установена необходимост при условията и съгласно чл. 13, ал.2 и ал.6 от ЗУТ и чл.34, ал.3 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ, а именно: при съгласуването на заданието за проектиране на ОУПО, министърът на културата **не е определил задължителни изисквания относно обемно-пространственото, архитектурното и стилово изграждане на предвиденото с плана застрояване за отделни територии, за група имоти или за отделен имот, попадащи в границите на единични или на групови недвижими културни ценности или в техните охранителни зони, които налагат допускане на отклонения от правилата и нормативите, установени с Наредба 7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ.**

СПН може да бъдат изготвени (при установена необходимост) при изработването на ПУП за конкретни територии. При изработване на СПУП (специализиран подробен устройствен план) по чл. 111 от ЗУТ към него следва да се изработят и СПН. ОУПО предлага изработването на СПУП със СПН към него за ЦГЧ на гр. Лом предвид концентрацията на НКЦ и съхраняването на специфичната градоустройствена среда на селищната структура, както и наличието на АНКЦ „Античен град Алмус“, за който е необходимо изработването и на ПОУ.

Една от основните политики по отношение на културното наследство, определени с концепцията за функционално-пространствено развитие на община Лом към ОУПО, е създаването на устройствени условия за взаимна обвързаност на

КИН с другите функционално-пространствени системи и със стратегиите в областта на КИН от надобщинско ниво (регионални, национални и европейски). **Потенциали, фактори и предпоставки** за реалното функциониране на такова взаимодействие са:

- **Дунавския лимес и най-вече градовете Алмус, Ескус и Рациария;**
- **Граничните дунавски валове (Хайредински, Ломски, Островски, Аспарухов)**
- **Поселенията и крепостите от хинтерланда (Монтана, Кастра ад Монтанезиум)**
- **ПП „Врачански Балкан“**
- **Берковска планина**
- **Традиционните уземни къщи**
- **Павликянските къщи**

Тези фактори представляват особено благоприятни условия за развитието на културно познавателен и селски туризъм, което на практика реализира част от основните политики по отношение на КИН, залегнали концепцията за функционално-пространствено развитие на община Лом, а именно:

- създаване на локални културни маршрути и интегрирането им в националната мрежа на културното наследство и в европейските културни коридори;
- създаване на устройствени условия за взаимна обвързаност на КИН с другите функционално-пространствени системи и със стратегиите в областта на КИН от надобщинско ниво (регионални, национални и европейски).

Пример за такава функционално-пространствена обвързаност между туризъм и КИН е изграждането на един или няколко малки комплекса с уземни къщи и създаването на веломаршрути с велоалеи на територията на общината (в пряка обвързаност с велотуризма по Дунавския лимес, който е от европейско ниво).

Създаването, конкретизирането и функционирането на потенциалните културни и познавателни маршрути, както и популяризирането и експонирането на културното наследство на територията на община Лом като възможност за включването му в системата на културно – познавателния и атракционен туризъм е възможно единствено след възлагането и изпълнението на специализирани проучвания и проекти в областта на НКН. Тези разработки следва да се възложат на специализирани екипи от експерти, като възлагането следва да се осъществи от компетентните и/или правоимащи органи: НИНКН (МК), община Лом и др. Финансирането може да се осъществи от държавния бюджет, от общинския бюджет, от различни европрограми и структурни фондове, неправителствени организации, средства от частния бизнес на базата на публично-частното партньорство и пр. Целта на тези необходими тясно специализирани проучвания и разработки е идентификацията на пространствените параметри на културно-историческите ландшафти: да се актуализира списъка на НКЦ на територията на общината по съответния законов и нормативен ред; да се направи актуална оценка

на културната и научната стойност на обектите на културното наследство; за обектите НКЦ (недвижими културни ценности) да се определят точните координати с подходящи геодезически методи; да се определят охранителните им зони и териториите за защита и да се определят границите и режима за използване и опазване на НКЦ. Резултатите и предписанията от тези специализирани проучвания и разработки ще станат задължителни за последващите устройствени планове и инвестиционни проекти. При необходимост тези резултати и предписания могат да бъдат основание за изменение на ОУПО.

При прилагане на ОУПО по отношение на НКН следва да се спазват предписанията на Закона за културно наследство (ЗКН), „Наредба №12 от 21 ноември 2012 г. за реда за идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и за определяне на категорията на недвижимите културни ценности, за достъпа и подлежащите на вписване обстоятелства в Националния регистър на недвижимите културни ценности“, Наредба № Н-00-0001 от 14 февруари 2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания на Министерството на културата, Наредба 4 от 21 декември 2016 г. за обхвата и съдържанието на документации за извършване на консервационно-реставрационни дейности на недвижими културни ценности и др. съотнесими закони и нормативни разпоредби.

Подробни устройствени планове, инвестиционни проекти и искания за намеси в защитени територии за опазване на културното наследство се одобряват и строежите се изпълняват по реда на Закона за устройство на територията, в съответствие с ОУПО и при спазване на изискванията на чл. 83 и чл. 84 от ЗКН.

Предвижданията на ОУПО са основание за възлагане и реализация на тези специализирани проучвания и разработки в структурна програма „КИН“ от рамковата програма за реализация на ОУПО, както е видно от приложената схема в раздел „Система за управление и реализация на ОУПО“.

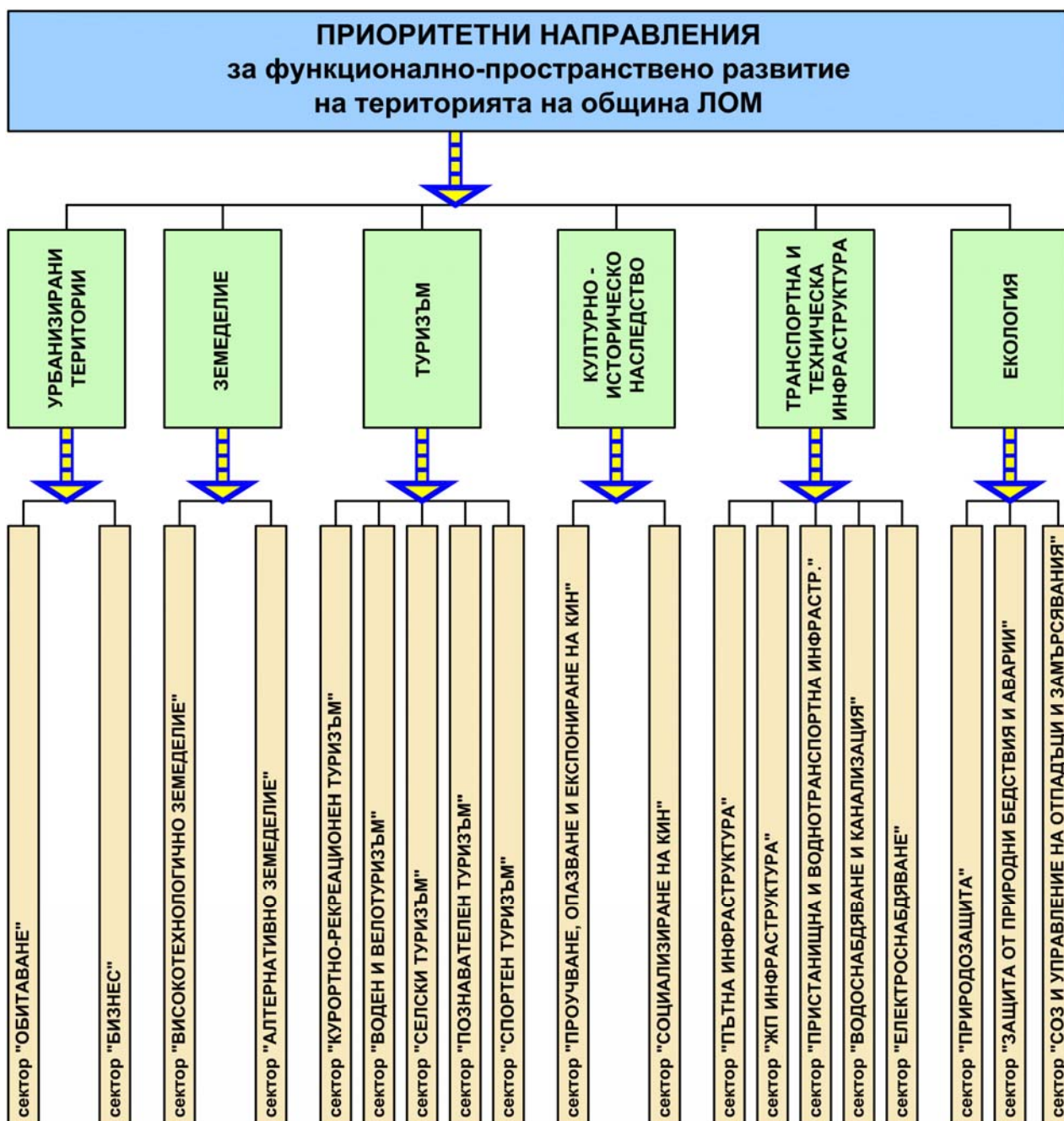
2.13. Концепция на ОУПО за функционално-пространствено развитие на община Лом

с концепцията на ОУПО за функционално – пространствено развитие на община Лом се формират шест **приоритетни направления**:

- **урбанизирани територии**
- **земеделие**
- **туризъм**
- **културно – историческо наследство**
- **транспортна и техническа инфраструктура**
- **екология**

Пространствено-функционалното изражение на всяко едно от така определените приоритетни направления има своята специфика и взаимодействие с останалите направления, което формира функционално-пространствената характеристика на общината.

Фиг.14 Концепция – Приоритетни направления

2.13.1. Урбанизирани територии

Концепцията определя два приоритетни сектора на направлението „Урбанизирани територии“:

- Сектор „Обитаване“
- Сектор „Бизнес“

2.13.1.1. Сектор „Обитаване“

Урбанизираните територии за обитаване представляват основно съществуващите жилищни терени в строителните граници на населените места. Като се има предвид състоянието на тези урбанизирани територии се определя **стратегическата цел**:

Осигуряване на съвременни условия в териториите за обитаване и качествен ежедневен социален сервиз.

Тази цел може да се постигне с реализирането на следните политики:

- саниране и обновяване на сградния фонд и подобряване на енергийната му ефективност;
- промяна на предназначението в посока развитие на различни форми на отдых и туризъм (селски, аграрен, семеен и др.)
- благоустрояване на улиците;
- изграждане на канализационна мрежа;
- обновяване на централните зони;
- изграждане или обновяване на спортните обекти и детските площадки;
- стимулиране развитието на системата за обществено обслужване;
- изграждане и поддържане на съвременна зелена система в урбанизираните територии;
- снабдяване на населените места с актуални подробни устройствени планове, осигуряващи възможност за реализиране на политиките, преследващи постигането на стратегическата цел.

2.13.1.2. Сектор „Бизнес“

Урбанизирани зони за бизнес се формират главно в гр. Лом; около основните транспортно-комуникационни артерии на населените места; междур епубликански път III-114 и р. Лом и частично в периферията на селата. Главната **стратегическа цел** в това направление е:

Създаване на устройствени и инфраструктурни условия за привличане на инвеститори за развитие на производство и логистика на базата на суровините от селскостопанското производство, за осигуряване на трудова заетост и икономически просперитет на обитателите на община Лом.

Тази цел може да се постигне с реализирането на следните **политики**:

- Осигуряване на териториите за бизнес дейности с актуални подробни устройствени планове, осигуряващи ефективен инвестиционен процес;
- Привличане на средства от Европейските структурни фондове за развитие на бизнес зоната в общината;
- При доказан инвестиционен интерес осигуряване на терените с необходимите инфраструктурни системи;
- Организиране на курсове за квалификация в областта на очакваните бизнес намерения;
- Създаване на бизнес климат, стимулиращ развитието на малки и средни бизнес предприятия.

2.13.2. Земеделие

Преобладаващата част от територията на община Лом е заета от високопродуктивни земеделски земи, над 20000 ха от които са ниви (~62%) и 1800 ха (~5,5%) са трайни насаждения. Делът на необработваемите земи е над 2700 ха, което е около 8,4 % от общинската територия. От засетите площи с различни култури се вижда, че Община Лом е специализирана в отглеждането на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури. През последните години се въведоха високоефективни земеделски технологии с използване на високопроизводителна техника, което ограничи в максимална степен участието на местните жители в земеделското производство и лиши селата и техните обитатели от основната им икономическа база –земеделското производство. За да се преодолее тази негативна тенденция, с концепцията се предлага направлението „Земеделие“ да бъде структурирано на два сектора, на които ОУПО да даде функционално-пространствен регламент. Тези сектори са:

- сектор „**високотехнологично земеделие**“;
- сектор „**алтернативно земеделие**“.

2.13.2.1. Сектор „Високотехнологично земеделие“

С проекта за ОУПО се определят територии за високотехнологично земеделие, локализирани върху най-продуктивните земеделски земи. По настоящем тези земи се използват основно за зърнопроизводство, като тази им характеристика се потвърждава и с плана.

Стратегическата цел за развитие на този сектор е:

Усъвършенстване на земеделските технологии за повишаване рентабилността и конкурентността на продукцията на световните пазари.

За постигането на тази стратегическа цел е необходимо да се реализират следните **политики** в тези територии:

- По-нататъшно подобряване на земеделските технологии за постигане на по-високи икономически показатели
- Използване и въвеждане на съвременни научни постижения и прилагането на нови сортове за повишаване на добивите и намаляване на разходите за производство
- Стимулиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност и разкриване на работни места
- Прилагане на съвременни екологични форми на земеделско производство за опазване чистотата на природната среда и получаване на екологично чиста продукция
- Стимулиране развитието на модерно животновъдство на базата на местното производство на фуражи
- Увеличаване делът на поливните площи чрез рехабилитиране на съществуващи и изграждане на нови напоителни системи

2.13.2.2. Сектор „Алтернативно земеделие“

С ОУПО се предвижда обособяването на зона за алтернативно на зърнопроизводството земеделие. Със създаването на тази зона се преследва следната **стратегическа цел**:

Диверсификация на земеделското производство, създаване на условия за разкриване на нови работни места, ориентация към екологични форми на земеделско производство и интеграция в сферата на туризма и преработващите производствени дейности.

За да се постигне тази цел е необходимо анализирането на следните **политики** в този сектор:

- Стимулиране развитието на екологично зеленчукопроизводство, овощарство, лозарство и други подходящи за местните почвени и микроклиматични условия култури, осигуряващи по-висока трудова заетост и икономическа рентабилност.
- Подпомагане рехабилитацията на съществуващи и изграждане на нови напоителни системи от съвременен тип за осигуряване прилагането на съвременни технологии.
- Подпомагане на развитието на малки и средни преработващи предприятия от типа на фермерските стопанства за производство на екологично чиста продукция с доказан район на производство и по-висока добавена стойност, осигуряващи места и целогодишна трудова заетост. Изграждат се в териториите за развитие на сектора „Алтернативно земеделие“ и са различни от предприятията, предвидени за изграждане в урбанизираните територии за развитие на сектор „Бизнес“.
- Развитие на екологични форми за животновъдство за производство на екологично чисти продукти с по-висока добавена стойност.
- Осигуряване (под различни форми) на информация за съвременните тенденции в екологичните земеделски производства и обучение на кадри за този вид производствена дейност.

С ОУПО се предвижда тази зона да обхваща **подходящите за целта земеделски земи** около река Лом; южно от проектния път Долно Линево-Станево и около трасетата на основните съществуващи напоителни канали. Възобновяването на функциите на съществуващите напоителни канали и изграждането на нови е част от концепцията на сектор „Алтернативно земеделие“

Тези територии са подходящи за зеленчукопроизводство, овощарство, лозарство и отглеждането на други алтернативни на зърнопроизводството култури. Разполагането в близост до населените места отчита по-голямото количество заети в този тип земеделски дейности, с което ще се намалят транспортните разходи и загубата на време.

2.13.3. Туризм

Община Лом е община с предпоставки за значително развитие на туристическите функции, които да се явят важен дял за икономиката ѝ. Наличният природен, културно-исторически и транспортно-комуникационен потенциал на

община Лом дава възможност за развитие на туристически дейности в следните насоки:

- Сектор „Курортно-рекреационен туризъм“
- Сектор „Воден и велотуризм“
- Сектор „Селски туризм“
- Сектор „Познавателен туризм“
- Сектор „Спортен туризм“

Стратегическата цел в направление „Туризм“ е:

Повишаване на атрактивността на община Лом като туристическа дестинация

Основните политики за развитието на направление „Туризм“ са:

- Осигуряване на устройствени и финансови възможности за развитие на нестандартни форми на селски и етно туризм, възстановяващ традиционните за този регион архитектура, местни обичаи, кухня и занаяти.
- Развитие на система от екопътеки, велоалеи и конни маршрути; осигуряващи достъп до археологическите и природните забележителности в общината.
- Стимулиране създаването на „къщи за гости“ с типичен за този край начин на архитектурно оформяне, пряко свързан със земеделските дейности в тази зона.
- Стимулиране създаването на условия спорт, развлечения и отдых от надобщинско ниво (конен спорт, риболов, водни спортове).

2.13.3.1. Сектор „Курортно-рекреационен туризъм“

Опорни точки:

- развитие в крайречната зона и около язовирите;
- за вилен отдих, за курортни и рекреационни дейности;
- изграждане на обекти за подслон и настаняване и съпътстващите ги обслужващи функции.

2.13.3.2. Сектор „воден и велотуризм“

Опорни точки:

- фактори: р. Дунав, р. Лом, Дунавска велоалея;
- създаване на мрежа от пешеходни и велоалеи, екопътеки, конни маршрути и др.;
- създаване на логистика за круизни кораби, регати, яhti и др.

2.13.3.3. Сектор „Селски туризъм“

Опорни точки:

- елементи на етнотуризм;
- „уземна къща“, традиционни архитектура, местни обичаи, кухня и занаяти;
- аграрен туризъм;
- къщи за гости и ваканционни комплекси.

Основание за развитието на такъв тип туристически услуги могат да се намерят в някои изчезнали форми на жилища, типични за лъсовата зона на Дунавската равнина като **„уземната къща“**. Изграждането на един или няколко малки комплекса с уземни къщи биха предизвикали интерес за краткотрайно пребиваване в такава несвойствена за обитателите на градовете среда. Съчетаването на специфични жилищни условия с отглеждането на домашни животни като овце, кози, кокошки, зайци и др. би пресъздавало една патриархална среда от отминалите епохи, което несъмнено ще бъде интересно за съвременния градски човек. Ползването на екологично чисти продукти от тези стопанства би увеличило икономическите показатели на такива ваканционни комплекси, за да бъде икономически ефективно тяхното изграждане и функциониране.

2.13.3.4. Сектор „Познавателен туризъм“

Опорни точки:

- културно-историческо наследство (КИН);
- природни дадености.

Познавателният туризъм в община Лом може да се развие в няколко насоки. Първата насока е свързана с наличните археологически обекти и другите недвижими културни ценности на територията на общината. Проучването и експонирането им е основа за формирането на културно-познавателни маршрути в

общината, които да се интегрират със съществуващите и нови такива на надобщинско ниво – регионално, национално и европейско.

Втората насока може да се свърже със запознаването с и участието в традиционни местни занаяти, танци, песни, кухня, облекла, празници и обичаи.

Третото направление може да се развие в запознаването със специфичната местна флора и фауна. В съчетание с изграждането на екопътеки в защитените зони, крайбрежни пешеходни, вело- и конни маршрути, алеи около съществуващите малки водни площи този тип познавателен туризъм също може да намери своето развитие в общината.

2.13.3.5. Сектор „Спортен туризъм“

Опорни точки:

- Традиции в и възможности за развитие на водни и екстремни спортове;
- Съчетаване с други видове туризъм.

С традиции в общината са мотоспорта, водните и екстремни спортове (гребане, ветроходство, водомоторен спорт) и др., които в съчетание с останалите форми за туризъм, като велотуризъм, риболов, конен спорт и др. биха могли да превърнат общината в привлекателен обект за спортен туризъм. Съчетаването на културните туристически маршрути с велоалеи би улеснило тяхното посещение, (особено на тези, които се намират извън населените места) и би увеличило тяхната привлекателност.

2.13.4. Културно – историческо наследство

Основните насоки в направление „Културно-историческо наследство“ са групирани в два взаимно обвързани сектора:

2.13.4.1. Сектор „Проучване, опазване и експониране на КИН“

2.13.4.2. Сектор „Социализация на КИН“

Стратегическата цел на направлението „КИН“ е идентификация, защита, съхранение, популяризация и предаване на бъдещите поколения на културното наследство, разположено на територията на община Лом, във взаимна обвързаност с другите функционално-пространствени системи и със стратегиите в областта на КИН от надобщинско ниво (регионални, национални и европейски).

Задачата на ОУПО Лом по отношение на значението на културното наследство е да идентифицира изградените вътрешни и външни свързаности на историко-географските дадености и на структурата на видовете недвижимо културно наследство на територията на общината, да оцени степента на тяхното състояние, пригодност и капацитет като ресурс за устойчиво развитие на територията на общината.

Основните **политики** в областта на културното наследство следва да бъдат:

- определяне на културните и историческите ландшафти;
- определяне и проучване на архитектурно-строителните НКЦ;
- определяне и проучване на структурите на археологическите НКЦ;

- определяне и проучване на мемориалните НКЦ;
- определяне и проучване на етнографски, исторически и художествени НКЦ;
- определяне на специфични устройствени режими за защита и опазване на идентифицираните структури и обекти на недвижимото културно наследство
- определяне на мерки за защита от рискови неблагоприятни въздействия върху НКЦ и експозиционната им среда;
- подходящо експониране на културните ценности;
- създаване на локални културни маршрути и интегрирането им в националната мрежа на културното наследство и в европейските културни коридори;
- създаване на устройствени условия за взаимна обвързаност на КИН с другите функционално-пространствени системи и със стратегиите в областта на КИН от надобщинско ниво (регионални, национални и европейски).

2.13.5. Транспортна и техническа инфраструктура

Приоритетното направление „Транспортна и техническа инфраструктура“ включва секторите:

2.13.5.1. Сектор „Пътна инфраструктура“

2.13.5.2. Сектор „ЖП инфраструктура“

2.13.5.3. Сектор „Пристанищна и водотранспортна инфраструктура“

2.13.5.4. Сектор „Водоснабдяване и канализация“

2.13.5.5. Сектор „Електроснабдяване“

Стратегическата цел в това направление, определена с концепцията за пространствено развитие, е:

Оптимизиране на състоянието на инфраструктурата на община Лом за осигуряване на съвременни условия за обитаване, труд и отдих на нейните жители и привличане на нови инвестиции за развитие на производството, общественото обслужване и туризма и съхраняване на културно-историческото наследство и природните богатства.

Основните **политики** в секторите на транспортната инфраструктура са:

- Рехабилитация и поддържане на съществуващите пътища;
- Реализиране на нови пътни връзки: обходен път южно от гр. Лом; с. Долно Линево - с. Станево; други;
- модернизиране на ЖП инфраструктурата;
- модернизация и развитие на товарните и пътнически транспортни функции на пристанището;

- интеграция на транспортните системи.

Основните **политики** в секторите на транспортната инфраструктура са:

- Постепенна подмяна на водопроводната мрежа в населените места;
- Определяне на СОЗ на водоизточниците и резервоарите;
- Развитие на нови водопроводни мрежи за осигуряване на питейна вода на терените за реализиране на бизнес намерения съгласно определените в ОУПО зони за това;
- Постепенно изграждане на канализационната мрежа в урбанизираните територии за отвеждане на отпадните и на дъждовните води;
- Изграждане на локални ПСОВ;
- Развитие на нови електроснабдителни мрежи за осигуряване на електроенергия на терените за реализиране на бизнес намерения съгласно определените в ОУПО зони за това;
- Развитие на производството на енергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ).

2.13.6. Екология

Основните насоки в направление „Екология“ са групирани в три сектора:

2.13.6.1. Сектор „Природозащита“

В ОУП за община Лом следва да се отчитат границите на защитените зони и се съблюдават ограниченията свързани с допустимите дейности в тях. Също така следва да се отчете наличието на защитени вековни дървета, както и да се определят територии с повишена природно-ландшафтна и екологическа стойност.

2.13.6.2. Сектор „Защита от природни бедствия и аварии“

Основните рискове са от наводнения, свлачища, пожари, снегонавявания и др., както и близостта на АЕЦ-Козлодуй.

2.13.6.3. Сектор „Санитарно-охранителни зони и управление на отпадъци и замърсявания“

Основните рискове са от замърсявания вследствие на земеделските дейности, незаконните сметища, нерегламентираното изхвърляне на различни видове отпадъци. Санитарно-охранителните зони са основно около водоизточници и гробища.

Дефинирана е и **стратегическата цел** в направление „Екология“:

Максимално съхраняване качествата на природната среда, опазване на околната среда за сегашните и бъдещите поколения, защита на здравето и благоденствието на хората, живеещи в общината

За постигането на стратегическата цел следва да се реализират следните **политики**:

- Укрепване на бреговата зона на реките

- Изграждане на екопътеки, позволяващи контролиран достъп на посетители в защитените зони, без неблагоприятни екологични последици за тях.
- Реализиране на залесителни мероприятия, съгласувани с МОСВ, за подобряване и разнообразяване на околоречните ландшафти.
- Реализиране на залесителни мероприятия за предотвратяване на ветровата и водната ерозия и снегонавяванията.
- Неутрализиране на последиците от земеделските дейности
- Прилагане на мерки за превантивна защита от природни бедствия и аварии – минимизиране на риска и неутрализиране на последиците
- Контрол върху замърсяванията – предотвратяване на поява; минимизиране на последиците
- Определяне и спазване на изискванията относно СОЗ (санитарно-охранителни зони) около водоизточници, гробища и пр.

2.14. Основни проектни предложения

➤ Проектни пътища:

- Околовръстен път на гр. Лом с цел изнасяне извън града на транзитното движение по републиканската пътна мрежа от направленията Видин, Ружинци, Монтана, Якимово, Вълчедръм, Козлодуй

Предложеното трасе на пътя заобикаля града от източна, южна и западна посока и прави връзка р.п.II-11 – р.п.II-81 – р.п.II-11, като обира и транзитното движение от р.п.III-133, р.п.III-114 и общински път MON1130

- Нов общински път между селата Замфир и Трайково;
- Общински път: връзка на с. Замфир с р.п.II-81 (или с нов околовръстен път);
- Общински път: връзка р.п.III-114 – нов околовръстен път (и нов гробищен парк); предложение за изместване на трасето на общински път MON3139;
- Общински път: връзка р.п.II-11 (и нов околовръстен път) – MON2135 – MON3138 – р. Дунав
- Общински път: връзка р.п.II-11 – MON2135 (с. Долно Линево)
- Общински път (Лом-Долно Линево-Станево): връзка с MON3138 (продължение на MON3138 в източна посока) – с. Долно Линево – нов общински път (продължение на MON1131 в западна посока) – връзка с MON1131;

- ### ➤ Обособяване на крайбрежна зона, обхващаща непосредствено прилежащите територии на р. Дунав, предназначена за озеленяване, благоустрояване и брегоукрепване;

- Преструктуриране на земите земи по §4 от ПЗР и ЗСПЗЗ в м. Садовете във вилни зони и устройването им като такива;
- Предвиждане на територии за рекреация, отдих и курортни дейности по протежение на р. Дунав, южно от крайбрежната брегоукрепителна зона, в т.ч.обособяване на територии с допустима промяна на предназначението за същите дейности;
- Предвиждане на територии за рекреация, отдих и курортни дейности около яз. Ковачица;
- Разширяване на строителната граница на гр. Лом в западна посока и устройване на териториите в м. Боруна като жилищни;
- Предвиждане на терен за нов гробищен парк западно от гр. Лом;
- Преструктуриране на съществуващите урбанизирани територии на стопанските дворове, складовите терени, терените за производствени дейности и животновъдните комплекси и ферми в територии с многофункционално предназначение или територии за предимно производствени дейности, със съответните разновидности на устройствените зони (Смф, Смф1, Смф2, Пп).
- Предвиждане на територии със смесено многофункционално предназначение около главни транспортно-комуникационни артерии (вкл.проектни), в т.ч. обособяване на територии с допустима промяна на предназначението за същите дейности;
- Ремонт, реконструкция и доизграждане на ВиК мрежи и съоръжения и нови ПСОВ, ЛПОСВ и канализационни мрежи;
- Изграждане на основни велоалеи – крайбрежна по р. Дунав (част от европейската Дунавска велоалея), по. Р. Лом и др.
- За всички съществуващи урбанизирани територии по КВС и КК е предвидена устройствена зона или терен със самостоятелен устройствен режим;
- Обособяване на земеделска устройствена зона за алтернативни земеделски дейности в подходящите за целта целта земеделски земи около река Лом; южно от проектния път Долно Линево-Станево и около трасетата на основните съществуващи напоителни канали;
- Възстановяване на мрежата от напоителни канали, вкл. изграждането на нови такива.

2.15. Функционално – пространствено зонироване на територията

Съгласно Закона за устройство на територията (ЗУТ), Наредба 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (ПНУОВТУЗ) и Наредба 8 за обем и съдържание на устройствените планове (ОСУП) ОУПО определя териториите с общо предназначение и конкретизира устройствените зони, териториите с устройствени режими и терените със самостоятелен устройствен режим.

На основата на природния потенциал и условия, историческото развитие и традиции в икономическото развитие, както и след проведените проучвания във

връзка разработването на проекта, с ОУПО Лом се предлага определена преобладаваща функционална специализация на територията на общината.

Критериите за обособяване на териториите с общо предназначение, на устройствените зони и на устройствените режими са следните:

- Сравнителна еднородност на природните и на икономическите условия;
- Отчитане влиянието на:
 - ограничителите и стимулаторите за развитие;
 - устройствените цели и приоритети на ОУПО.
- Профилиране на зоните по отношение на преобладаващи функции и предназначение.
- Основните постановки, залегнали в Концепцията на ОУПО за пространствено развитие на община Лом.

На територията на община Лом с настоящия проект за ОУПО се определят следните **устройствени зони**, територии с **устройствени режими** и терени със самостоятелен устройствен режим:

2.15.1. Жилищна устройствена зона с преобладаващо комплексно застрояване (Жк)

Зоната обхваща съществуващите жилищни комплекси на гр. Лом. Преобладаващо е комплексното застрояване. При изработване на ПУП се спазват разпоредбите на чл.22 ЗУТ.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Жк са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
50	2	40	10

Максималната височина на застрояване се отнася за ново строителство. Съществуващите по-високи сгради могат да запазят реалната си височина. Мин. една трета от озеленената площ е с дървесна растителност.

2.15.2. Жилищна устройствена зона със средна височина на застрояването (Жс)

Териториите с режим на устройствена зона Жс попадат изцяло в регулационните граници на гр. Лом. Те са предвидени да са с преобладаващо жилищно застрояване с височини до 15 м. Мин. 1/3 от озеленената площ следва да е с дървесна растителност. В партерните етажи се допуска изграждането на търговски и други обслужващи обекти, гаражи, работилници с функции, съвместими с обитаването. Отделни поземлени имоти могат да се отредят с ПУП за нежилни функции в съответствие с чл.17, ал.(1,2) от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Жс са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
60	2	30	15

2.15.3. Жилищна устройствена зона с малка височина на застрояването (Жм)

Устройствената зона **Жм** обхваща част от кварталите с предимно жилищни имоти в границите на гр. Лом, както и всички жилищни квартали на селата. Във функционално и пространствено отношение това са исторически формирали се територии. В по-голямата си част терените, попадащи в жилищната зона са съществуващи и функциониращи като такива. Устройствена зона Жм е предвидена и за неусвоените територии в строителните граници на гр. Лом в западната част на града, както и част от териториите в м. Боруна в близост до града в западна посока между р.п. II-11 и р. Дунав.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Жм са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
60	1,2	40	10

Преобладаващото жилищно застрояване е с височини до 10 м. Мин. 50 % от озеленената площ е с дървесна растителност. В партерните етажи се допуска изграждането на търговски и други обслужващи обекти, гаражи, работилници с функции, съвместими с обитаването. Отделни поземлени имоти могат да се отредят с ПУП за нежилищни функции в съответствие с чл.17, ал.(1,2) от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ.

2.15.4. Смесена централна устройствена зона (Ц)

Териториите, обхванати от устройствена зона Ц, са с многофункционално предназначение и попадат предимно в централната градска част на гр. Лом. Предназначението им се определя предимно за обществено-обслужващи и административно-делови дейности, обитаване и други допълващи функции. Това е исторически формирания се обществено-обслужващ и делови център на града. В него се намира и по-голямата част на обектите на КИН за града. В устройствена зона Ц не се допускат обекти за дейности с вредни отделения и влияния. Задължително се изпълняват всички изисквания за изграждане на достъпна среда. Във всеки УПИ следва да се осигуряват необходимите места за паркиране/гариране в зависимост от функционалното предназначение на сградите.

Препоръчително е във всеки УПИ мин. 30 % от РЗП на приземно и/или първо подземно ниво да бъдат оформени като публични пространства. Мин. 50 % от озеленената площ е с дървесни насаждения. Терените за социална инфраструктура, попадащи в устр. зона Ц, се устройват със самостоятелен устройствен режим като устройствените показатели за тях са указани в описанието на устройствена зона Оо.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Ц са определени на базата на пределнодопустимите нормативи за малки и много малки градове и са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
80	2,5	15	12

Максималната височина на застрояване се отнася за ново строителство. Съществуващите по-високи сгради могат да запазят реалната си височина. Отклонения от максимално допустимата височина на новото застрояване се допускат въз основа на РУП в случаите на покриване на съществуващ калкан или във връзка с опазване на обектите на КИН.

2.15.5. Устройство зона за обществено-обслужващи дейности (Оо)

Устройствената зона **Оо** обхваща териториите с обществено-обслужващи функции. Основно тези терени попадат в границите на гр. Лом. Това са терени, предназначени предимно за осигуряване на обекти за общественообслужващи дейности - образование, здравеопазване, социални грижи, култура, религия, административни и делови услуги, търговия, финансово-кредитно обслужване, спорт, отдих, забавления, информационно обслужване и други видове дейности от третичния и четвъртичния сектор.

Пределно допустимите устройствени показатели са:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
70	2,2	20	10

Терените за училища, детски заведения, болници и заведения за социални грижи попадат в устройствена зона Оо, но се устройват със самостоятелни устройствени режими на базата на ПУП и са със следните максимално допустими параметри на застрояване:

■ за училище - плътност на застрояване (П) до 40 %; коефициент на интензивност (К инт.) до 1,2; минимална озеленена площ 20 %
■ за детско заведение - плътност на застрояване (П) до 30 %; коефициент на интензивност (К инт.) до 0,6; минимална озеленена площ 40 %
■ за болница - плътност на застрояване (П) до 40 %; коефициент на интензивност (К инт.) до 1,2; минимална озеленена площ 30 %
■ за заведение за социални грижи – плътност на застрояване (П) до 30%; коефициент на интензивност (К инт.) до 1,2; минимална озеленена площ 40 %.

Попадащите в друга устройствена зона терени на социалната инфраструктура също се устройват при горепосочените условия и правила.

Не се допуска промяна на предназначението на терени на съществуващи учебни, детски и здравни заведения, освен за нуждите на социалното, здравното, образователното и културното обслужване.

2.15.6. Смесена многофункционална устройствена зона (Смф)

Територии предимно около входно-изходните транспортни комуникации на град Лом, включително пристанищния комплекс.

Териториите, попадащи в устройствена зона Смф, са с многофункционално предназначение – обществено обслужване, търговия, безвредни производства, жилища за временно обитаване, спорт и атракции и други допълващи функции, без да се допускат обекти за дейности с вредни отделения и влияния. Не се допуска урегулирането на имоти за жилищно строителство. Изграждането на жилища за постоянно обитаване се допуска при условие, че площта им е по-малка от 15% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ до 5000 кв.м включително) и по-малка от 10% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ над 5000 кв.м). Изпълняват се всички изисквания за изграждане на достъпна среда. 50% от озеленената площ е с дървесна растителност.

Пределно допустимите устройствени показатели за устройствена зона Смф са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
70	2,2	15	10

Ограничението за височина на застрояването не важи за пристанищните съоръжения, чието функциониране изисква по-голяма височина.

2.15.7. Смесена многофункционална устройствена зона (разновидност 1) (Смф1)

Тези територии са разположени предимно извън границите на гр.Лом, около транспортно-комуникационните артерии и бившите стопански дворове на населените места. Те са с многофункционално предназначение – за безвредни промишлени производства, логистични дейности, обществено обслужване, търговия, жилища за временно обитаване, спорт и атракции и други функции, както и селскостопански сгради и съоръжения като складове, силози, сеновали, оранжерии, животновъдни комплекси и ферми при спазване на санитарно-хигиенните изисквания. Не се допуска урегулирането на имоти за жилищно строителство. Изграждането на жилища за постоянно обитаване се допуска при условие, че площта им е по-малка от 15% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ до 5000 кв.м включително) и по-малка от 10% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ над 5000 кв.м). Изпълняват се всички изисквания за изграждане на достъпна среда.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Смф1 са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
60	1,2	20	8,5

2.15.8. Смесена многофункционална устройствена зона (разновидност 2) (Смф2)

Това са съществуващи урбанизирани територии по КВС – единични терени, попадащи в територии за природозащита. Предвидената устройствена зона за тези терени е със занижени параметри на застрояването и с многофункционално предназначение – безвредни промишлени производства, логистични дейности, обществено обслужване, търговия, жилища за временно обитаване, спорт и атракции и други функции, както и селскостопански сгради и съоръжения като складове, силози, сеновали, оранжерии, животновъдни комплекси и ферми при спазване на санитарно-хигиенните изисквания. Не се допуска урегулирането на имоти за жилищно строителство. Изграждането на жилища за постоянно обитаване се допуска при условие, че площта им е по-малка от 15% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ до 5000 кв.м включително) и по-малка от 10% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ над 5000 кв.м). Изпълняват се всички изисквания за изграждане на достъпна среда.

Пределно допустимите устройствени показатели в устройствена зона Смф2 са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
50	0,8	30	7

2.15.9. Предимно производствена устройствена зона (Пп)

Териториите, попадащи в устройствена зона Пп, са разположени основно южно от гр. Лом, между ж.п. линията и река Лом. В по-голямата си част тези терени са съществуващи урбанизирани територии – производствени и складови терени – съгласно кадастралната карта.

Основното предназначение на териториите от тази устройствена зона е за производствено-складови дейности и допълващите ги административни, търговски, обслужващи и транспортно-комуникационни сгради и съоръжения. Не се допускат производства с вредни отделения. Устройва се по чл. 25 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ. Ограничението за височина на застрояването не важи за производствените сгради, чиято технология изисква по-голяма височина.

Пределно допустимите устройствени показатели за устройствена зона Пп са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
80	2,5	15	10

2.15.10. Рекреационна устройствена зона за вилен отдих (Ов)

Териториите с режим на устройствена зона **Ов** са съсредоточени около земите по §4 и попадат основно в землището на гр. Лом, в местността „Садовете“. Устройват се по чл. 29 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ.

Пределно допустимите устройствени показатели за устройствена зона Ов са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
40	0,8	50	7

Максималната кота било е 10м и половината от озеленената площ е с дървесна растителност.

2.15.11. Рекреационна устройствена зона за курортни дейности (разновидност 1) (Ок1)

Това са територии извън границите на населените места, тангиращи крайбрежната зона по протежението на р. Дунав и предназначени за курортни, туристически и рекреационни дейности. Допуска се изграждане на курортни обекти за настаняване и подслон, жилищни сгради за постоянно обитаване, сгради за обществено-обслужващи дейности, спортни и рекреационни обекти и съоръжения, курортни паркове и други зелени площи за широко обществено ползване, обекти на транспорта и комуникациите, както и обекти и съоръжения за стопанско и инфраструктурно обслужване. Мин. 1/3 от озеленената площ е с дървесна растителност.

Териториите се устройват на базата на ПУП по чл. 16 от ЗУТ за цялата зона или обособена структурна част. Обхватът на ПУП се определя с решение на ЕСУТ въз основа на заданието по чл.125, ал.(1) от ЗУТ. Пределно допустимите устройствени показатели за устройствена зона Ок1 са следните:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
40	1,2	40	10

2.15.12. Рекреационна устройствена зона за курортни дейности (разновидност 2) (Ок2)

Това са територии извън границите на населените места, предназначени за курортни, туристически и рекреационни дейности в природна среда със занижени параметри на застрояването. Разположени са предимно около язовирите Ковачица и Липница. Допуска се изграждане на курортни обекти за настаняване и подслон, жилищни сгради за постоянно обитаване, сгради за обществено-обслужващи дейности, спортни и рекреационни обекти и съоръжения, курортни паркове и други зелени площи за широко обществено ползване, обекти на транспортна и комуникациите, както и обекти и съоръжения за стопанско и инфраструктурно обслужване. Мин. 50 % от озеленената площ е с дървесна растителност.

Териториите се устройват на базата на ПУП по чл. 16 от ЗУТ за цялата зона или обособена структурна част. Обхватът на ПУП се определя с решение на ЕСУТ въз основа на заданието по чл.125, ал.(1) от ЗУТ.

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
30	0,9	50	7

2.15.13. Устройствена зона за озеленяване (Оз)

Терените с режим на устройствена зона Оз представляват територии за озеленяване предимно в границите на гр. Лом с предназначение за изграждане на озеленени площи (паркове и градини) без промяна на предназначението им. Териториите с режим на устройствена зона Оз се устройват при условията на чл. 32 от Наредба 7 за ПНУОВТУЗ.

2.15.14. Устройствена зона за озеленяване и инженерна инфраструктура (Ози)

Териториите, попадащи в ржима на устройствена зона Ози представляват крайбрежна зона, обхващаща непосредствено прилежащите територии на р. Дунав, предназначена за озеленяване, благоустрояване и брегоукрепване. Не се допуска строителство с изключение на транспортно-комуникационни, инженерно-технически и брегоукрепителни съоръжения, воднотранспортни съоръжения (пристанища, ферибот, стоянки и пр.) велоалеи, екопътеки, погледни площадки и кътове за отдих.

2.15.15. Устройствена зона за алтернативни земеделски дейности (За)

Територии предимно за алтернативно земеделие с прилагане на екологични и високотехнологични съвременни методи за земеделско производство. Предназначена за биоземеделие, капково напояване и отглеждане на трайни насаждения, зеленчукопроизводство, плодотранспортно, билки, гъби, пчеларство етерично-маслодайни култури и други.

Териториите от устройствена зона за алтернативни земеделски дейности са разположени изцяло извън границите на населените места.

За териториите в устройствена зона За се предвижда възможността за изграждането на напоителна система, което би могло да бъде конкретен инвестиционен проект в Структурна програма „Земеделие“ от Рамковата програма за реализация на ОУПО. Като обекти на инженерно-техническата инфраструктура извън границите на урбанизираните територии за напоителните канали трябва да се изработят парцеларни планове. За достъп до реките и за преминаване (включително и за водопой и паша на животни) следва да се предвидят свободни от насаждения и заграждения полоси. Тези и други специфични изисквания за устройство на зоната налагат изработването на цялостен устройствен план за териториите от зоната – специализиран подробен устройствен план (СПУП) по чл. 111 от ЗУТ.

Зона **За** се устройва на базата на СПУП по чл.111 от ЗУТ, а до изработването му - в съответствие с Наредба 19 за СЗЗБПП на МЗХ и МРРБ.

Със СПУП се определят конкретната структура на територията, като при преструктурирането ѝ се допуска до 15 % от площта на ПИ да бъдат предоставени за публични инфраструктурни мероприятия; параметрите на застрояване и функционалното отреждане на новообразуваните УПИ.

Устройствените показатели определени със СПУП не могат да надвишават следните пределно допустими стойности:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в	макс. кота било в м
------------------------------	------------	---------------------	----------------------------	---------------------

			метри	
2	0,03	90	6	8,5

В минимално изискуемия процент на озеленяване влиза и площта на отглежданите насаждения.

При прилагане на ОУПО за териториите с режим на устройствена зона **3а** (за алтернативни земеделски дейности) **не се изисква промяна на предназначението** на земеделската земя за неземеделски цели.

За отделни имоти от зоната се допуска промяна на предназначението на земеделската земя за неземеделски цели въз основа на отделен ПУП (или като част от СПУП за цялата зона), като с него се определят конкретните параметри на застрояване и функционалното отреждане на имота. Новото функционално предназначение следва да бъде свързано и съвместимо с допустимите функции в устройствената зона като цяло. Устройствовите показатели за тези единични имоти не могат да надвишават следните пределно допустими стойности:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри	макс. кота било в м
20	0,4	55	7	10

2.15.16. Територии с допустима промяна на предназначението

Това са земеделски територии, за които е допустима промяна на предназначението за неземеделски цели. При указването на териториите с допустима промяна на предназначението е конкретизиран и устройственият режим (устройствена зона), в условията на който следва промяната да бъде допускана. Промяната се допуска след наличен и доказан инвестиционен интерес, въз основата на ПУП и решение на Общинския съвет.

Териториите с допустима промяна на предназначението са разположени предимно:

- по протежението на р. Дунав, непосредствено тангиращи от юг крайбрежната зона – за туристически, курортни и рекреационни дейности, вкл. вилен отдих;
- около някои главни транспортно-комуникационни артерии – за смесено многофункционално ползване;
- в непосредствена близост до съществуващи урбанизирани територии – за вилен отдих (м. Садовете) и за жилищни функции (м. Боруна).

2.15.17. Земеделски територии със забрана за промяна на предназначението

Това са обработваеми или необработваеми земеделски земи по НТП от КК или КВС, за които се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на

предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.18. Горски територии със забрана за промяна на предназначението

Това са гори и горски земи по НТП от КК или КВС, за които се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.19. Територии, заети от водни площи, със забрана за промяна на предназначението

Това са води и водни обекти по предназначение и по НТП от КК или КВС, заети от водни площи, за които се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.20. Територии за транспорт и комуникации със забрана за промяна на предназначението

Това са територии извън границите на населените места и селищните образувания с предназначение за транспорт и комуникации по НТП от КК или КВС, в т.ч. за пътища, за ЖП линии и за горски пътища. За тези територии се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.21. Територии за техническа инфраструктура със забрана за промяна на предназначението

Това са територии за различни видове техническа инфраструктура по НТП от КК или КВС извън границите на урбанизираните територии. За тези територии се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.22. Територии, заети от пясъци, мочурища и дерета, със забрана за промяна на предназначението

Това са земеделски земи по НТП от КК или КВС, заети от пясъци, мочурища и дерета, за които се запазва функцията им и не се допуска промяна на предназначението. По изключение в тези територии се допуска промяна на предназначението на конкретни имоти съгласно чл.6, т.8 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО. Промяната се допуска въз основата на ПУП, решение на Общинския съвет и провеждане на съответните процедури.

2.15.23. Терени за гробищни паркове

Това са терени със самостоятелен устройствен режим за гробищни паркове – със специфични особености и изисквания. Конкретните устройствени параметри се определят с ПУП.

2.15.24. Терени за транспортна инфраструктура

Това са терени със самостоятелен устройствен режим за транспортна инфраструктура – със специфични особености и изисквания.

Към тях се отнасят и бъдещите терени на съпътстващите транспортната инфраструктура крайпътни обслужващи обекти - сгради и съоръжения за обслужване на пътуващите и на пътните превозни средства, като площадки за отдих, къмпинги, мотели, бензиностанции, заведения за хранене, магазини, пунктове за техническо обслужване на автомобили и пунктове за помощ на аварийали по пътя автомобили. Поземлените имоти за бъдещите терени на крайпътните обслужващи обекти трябва да граничат непосредствено с път от републиканската пътна мрежа или от общинската пътна мрежа.

Конкретните устройствени параметри се определят с ПУП, като за крайпътните обслужващи обекти не трябва да надвишават следните показатели:

макс. плътност на застр. в %	макс. Кинт	мин. озеленена площ	макс. височина на застр. в метри
50	1,5	30	10

2.15.25. Терени за инженерно-техническа инфраструктура

Това са терени със самостоятелен устройствен режим за различни видове инженерно-техническа инфраструктура – със специфични особености и изисквания. Тук попадат терени на водостопански и хидромелиоративни съоръжения, на енергосъоръжения и на противоградни ракетни площадки. Конкретните устройствени параметри се определят с ПУП.

2.15.26. Терени за сметища и депа/площадки за отпадъци

Това са терените на закритите (нефункциониращи) сметища/депа/площадки за отпадъци. Те са предвидени за рекултивация.

2.15.27. Терени за спорт

Това са терени със самостоятелен устройствен режим за спортни обекти и съоръжения – със специфични особености и изисквания. Конкретните устройствени параметри се определят с ПУП.

2.15.28. Терени за мини и кариери

Това е един терен за добив на полезни изкопаеми, разположен северно от с. Добри дол.

2.15.29. Терени/територии с обекти на културно-историческото наследство (Ткин1, Ткин2, Ткин3, Ткин4)

Това са терени и територии с обекти на КИН. За тях са изготвени общи предписания за прилагане на ОУПО по отношение на културното наследство и

устройствени режими за териториите с КИН, подробно описани в раздел „Културно наследство“ и **Приложение 1Б**.

2.15.30. Терени с одобрен ПУП извън строителните граници на населените места

Това са терени – единични имоти извън строителните граници на населените места, за които към момнета на изработване на ОУПО има одобрен ПУП. Тези територии се устройват съгласно одобрения ПУП.

2.16. Баланс на територията

Балансът (съществуващ и проектен) е направен по видове територии за територията на общината.

От приложената таблица е видно, че при съществуващото положение преобладават обработваемите земи, които заемат около 67 % от цялата територия на общината, следвани от необработваемите земи, около 8 %. С проекта на ОУПО тези стойности се редуцират съответно на ~57 % и ~6,8 %.

Съществуващите урбанизирани територии по КК и КВС представляват около 7,5% от площта на цялата община, като с проектното предложение те нарастват на почти 11%. Основното нарастване се дължи на устройването като вилни зони на усвоените вече територии в м. Садовете.

Горските територии в община Лом заемат ~4,8 % от цялата ѝ площ, като с проекта те стават на ~4,4%, което се дължи на включването на малка част от тези земи в компактните структури на устройствени зони Ози, За и Ок1. Статутът на тези горски земи следва да бъде отчетен при подробното планиране и устройване на зоните.

Основното преструктуриране на територията на община Лом, предложено с проекта на ОУПО се изразява в четири главни направления: обособяването на земеделски територии за алтернативно земеделие (устройствена зона За), на територии за рекреация и отдих (устройствени зони Ов, Ок1 и Ок2), на урбанизирани територии за многофункционално ползване (устройствени зони Смф, Смф1 и Смф2) и на територии за озеленяване и брегоукрепване (устройствена зона Ози) по крайбрежието на р. Дунав.

Таблица 28

Баланс на територията – община Лом

БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА КЪМ ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА ЛОМ						
Наименование на териториалния елемент	Площ на съществуващи елементи			Площ на проектни елементи		
	в ха	в %	кв.м/жител	в ха	в %	кв.м/жител
ТЕРИТОРИИ С НАЙ-ОБЩО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ						
1. Жилищни функции	1665	5,084	651	1668	5,093	652
2. Общественообслужващи функции	80	0,244	31	80	0,244	31
3. Производствени дейности	83	0,252	32	258	0,788	101
4. Складови дейности	354	1,082	139	0	0,000	0
5. Територии с многофункционално предназначение	0	0,000	0	633	1,933	248
6. Рекреационни дейности, курортни и вилни зони	2	0,005	1	563	1,720	220
7. Озеленяване, паркове и градини	58	0,178	23	295	0,900	115
8. Спорт и атракции	23	0,069	9	23	0,069	9
9. Земеделски територии, в т.ч.:						
9.1. обработваеми земи - ниви	20320	62,041	7947	17646	53,876	6901
9.2. обработваеми земи - трайни насаждения	1801	5,498	704	1062	3,241	415
9.3. необработваеми земи	2744	8,378	1073	2239	6,836	876
9.3. необработваеми земи	0	0,000	0	3035	9,266	1187
10. Горски територии	1595	4,869	624	1442	4,404	564
11. Водни площи	2389	7,293	934	2344	7,158	917
12. Транспорт и комуникации	1081	3,302	423	1055	3,222	413
13. Техническа инфраструктура	331	1,012	130	331	1,012	130
ДРУГИ ТЕРИТОРИИ						
14. Други урбанизирани територии	84	0,255	33	0	0,000	0
15. Територии със специално предназначение	56	0,170	22	4	0,014	2
16. Животновъдни ферми и комплекси	34	0,102	13	0	0,000	0
17. Територии за възстановяване и рекултивация	5	0,015	2	5	0,015	2
18. Други нарушени територии	4	0,011	1	4	0,011	1
19. Скали, пясъци, мочурища и дерета	23	0,070	9	23	0,070	9
20. Гробищни паркове	23	0,070	9	42	0,127	16
21. ОБЩА ПЛОЩ	32752	100		32752	100	
в т.ч.						
ЗАЩИТЕНИ И НАРУШЕНИ ТЕРИТОРИИ						
А. Територии за природозащита	3104	99,725	1214	3104	99,725	1214
Б. Защитени територии за опазване на културно-историческото наследство	0	0,000	0	0	0,000	0
В. Територии за възстановяване и рекултивация	5	0,162	2	5	0,162	2
Г. Други нарушени територии	4	0,113	1	4	0,113	1
Е. ОБЩА ПЛОЩ (А+Б+В+Г)	3113	100		3113	100	

2.17. Туризм

Понятието „туризм“ има френски произход (tour) и се превежда – обиколка, т.е. това е едно пътуване, което завършва на същото място, от където е започнало.

Туризм, в класическия смисъл, се нарича пътуване с цел отдих и развлечение. Той може да се разглежда и като стопански отрасъл, който обслужва туристическата дейност.

Понятието туризм съдържа действията на една или повече личности, които прекарват един ден или най-много една година извън постоянното си местожителство с цел почивка или развлечение, служебни или търговски задължения или други причини.

Туризмът е социално-икономическо явление което се променя динамично и отразява промените в обществените отношения. Туризмът е съвкупност от разнородни стопански дейности за улеснение и подпомагане на пътуващи и временно пребиваващи. Туризмът е следствие от развитието на техниката и особено на транспорта и от промените в потребителското търсене.

Освен социално-икономически характеристики, туризмът има и функционално-пространствени измерения.

Основните видове туризм, за които има потенциални възможности за развитие на територията на община Лом и за които ОУПО предлага устройствени условия са следните:

Селски туризм. Характерен е с това, че целта на туристическите посещения са малките населени места. Понякога туристите се настаняват в традиционни селски

къщи и се запознават с местния начин на живот, а в други, модерни хотели се построяват в малки села с чиста природа. Характерна черта на туристическия продукт на селския туризъм е личният контакт с посетителите, създаването на възможност да почувстват околната среда и душевност. Участват в дейностите, традициите и начина на живот на местните хора. По-голямата част от привържениците на селския туризъм са хора от средната и по-богатата класа, които придават голямо значение на местните ценности и културна идентичност. Това е туризъм, при който има контакт и споделяне на опит и преживяване. В резултат на местната инициатива и управление селският туризъм се основава на пейзаж и култура и затова е атрактивен за много хора живеещи в градовете.

Културен туризъм – пътувания, с цел посещението на културни паметници, опознаването на чужди култури или посещението на културни прояви.

Тематичен туризъм – изразява се с посещението на културни прояви, обединени от едно мото. Темите са част от културни и обществени области като например изкуство, архитектура, литература, музика. Тематичният туризъм може да бъде детерминиран времево, например в рамките на една година или няколко седмици. Друга отличителна черта на този туризъм е тематичната затвореност, като например пътуване с интерес към архитектура и археология, запознаване и обучение в традиционни занаяти – бродерия, тъкачество, плетиво, керамика, дърворезба, леене на чанове, направа на музикални инструменти, пътувания запознаващи с традиционните национални календари, етнографията, традиционната музика, кухня и пр.

Маршрутно-познавателен туризъм – особен вид туризъм, чиято специфика се определя от мотивите и потребностите на туристите. За разлика от ваканционния туризъм на море или планина, където основното е отдиха и релаксацията, то при маршрутно познавателния туризъм движещата сила са личните нужди и интереси на туристите. Основно това са нуждата от обогатяване, разширяване на знанията и вечния стремеж на човека към новото. Самото пътуване може да е с по-обща цел или с конкретна познавателна цел. То може да е подчинено на и на специфична група познавателни интереси-научно-познавателни, културно-познавателни, природни и антропогенни забележителности. Тъй като това е доста специфично пътуване с доста особености се налага туроператорите да предоставят доста по-различни и разнообразни услуги и информация на своите потенциални и реални клиенти.

Пешеходен туризъм. Основната му отличителна черта е пешеходството, вкл. преминаване на алпийски маршрути с водач.

Вело и мото туризъм – включва преходи с колело или мотоциклет; може да бъде вид приключенски и екстремен туризъм, вкл. екстремно колоездене и екстремен мотоциклетизъм, разходка с АТВ.

Конен туризъм – вид приключенски и екстремен туризъм, включва езда сред природата, конни разходки и преходи, обучение по езда.

Конгресен туризъм – С този термин се обозначават пътувания за участия в симпозиуми, конгреси, конференции, семинари, работни срещи /work shops/ и други подобни при които има събиране на различен брой хора с общи интересни, с цел демонстриране на постижения, съгласуваност на мнения или вземане на решения за дадена област на науката, икономиката, политиката и т.н.

Музеен и изложбен туризъм – служи като заместител на пътуванията, дава възможност за опознаването на чужди култури в собствената страна. В днешно време музеите са посветени предимно на културното наследство на собствената страна. Чрез голямата концентрация на култура на едно място, те се превръщат в голяма туристическа атракция.

Балнеологичен, СПА и уелнес туризъм – свързани с минералните геотермални води; с лечението и профилактиката на различни видове заболявания; с релаксацията, с грижите за духа и тялото; със здравословното хранене и поддържането на външния вид. Характерно е наличието на басейни, сауни, различни видове бани, масажни и козметични процедури, фитнес центрове, уелнес меню, фито-барове, специални програми за красота и др.

Балнеология: дял от медицината, който се занимава с лечението на заболявания чрез влиянието на минералната вода и процедурите, свързани с нея.

СПА: Според една от популярните версии буквалният превод на СПА е „здраве чрез вода“, идващо от латинското „sanus per aqua“. Втората разпространена версия поддържа тезата, че СПА произлиза от името на едноименен средновековен белгийски град с минерален извор, който се ползвал с изключителна популярност.

Уелнес: понятие, производно от две думи „фитнес“ и „well-beeing“, което може да се преведе като „добро самочувствие“. Това е състояние на физическо, емоционално и духовно здраве, постигнато, чрез хранене, движение, общуване и медитация.

Спортен туризъм – използва изградена мрежа от спортни игрища; съоръжения и обекти включва пътуване до голф-комплексите по целия свят, както и обучение за игра на голф.

Риболовен

Гъбарство и билкосъбиране – обучение за разпознаване и събиране на гъби и билки.

Наблюдение на флора и фауна – тематичен и маршрутно-познавателен туризъм. Представлява наблюдение на растения и на диви животни в естествената им среда чрез специално изградени безопасни укрития и кули. Особено популярно е наблюдението на птици. Представлява опознаване и изследване на различни видове птици, живеещи в естествената си среда - най-често природни паркове, поставени под национална защита. **Процесът може да се извършва с просто око, чрез аксесоар като бинокъл или телескоп, или чрез слухово ориентиране по птичите звуци.** Целта е откриване и идентифициране специфичните особености в начина на живот на отделните пернати представители. Освен форма на алтернативен туризъм, наблюдението на птици е най-лесният начин човек да оцени значимостта и уязвимостта на екосистемите в природата.

Атракционен туризъм – свързан предимно с тематични паркове, предлагащи различни атракции и забавления: приключенски, увеселителни, атракционни и др.

Гъбарство и билкосъбиране – обучение за разпознаване и събиране на гъби и билки.

Археологичен туризъм – вид тематичен и маршрутно-познавателен туризъм, свързан с пътувания до места с археологически разкопки и находки.

Хоби-туризъм – предлага възможности и условия за практикуване на любими занимания и интереси

Фототуризъм – индивидуален или чрез организиране на групи за снимане на природни, архитектурни и културно-исторически забележителности, пейзажи, природни явления и отделни обекти, събития и пр.

В „Концепция на ОУПО за функционално-пространствено развитие на община Лом“ туризмът е определен като приоритетно направление.

Развивайки основните типове туризъм в община Лом, очертани в концепцията, а именно **секторите „Курортно-рекреационен туризъм“, „Воден и велотуризъм“, „Селски туризъм“, „Познавателен туризъм“ и „Спортен туризъм“**, ОУПО предлага следните решения:

- Предвидено е устройването на територии за рекреация и отдых (устройствена зона Ок1,Ок2 и Ов) по протежението на р. Дунав и около малките язовири. В тези територии, както и в земеделските зони за алтернативно земеделие, се предлага изграждане на еко селища с „уземни къщи“ и други специфични обекти, характерни за тази територия на страната.
- Предвидено е изграждането на Дунавската велоалея в частта ѝ, преминаваща през община Лом, както и трасе на велоалея, която да свърже част от потенциалните археологически обекти и обекти на КИН в населените места в обща система, както в общинската територия, така също и извън нея.
- Определени са места около язовирите, подходящи за риболов и са предвидени малки рибарски (ваканционни) селища (комплекси). Възможно е изграждането им интегрирано с „уземни“ къщи.
- В защитените зони са предвидени екопътеки, а до най-характерните археологически обекти, отдалечени от населените места – конни маршрути.
- Предлага се изграждането на интегрирана мрежа от туристически маршрути – пешеходни, водни, вело-, конни и пр., която да обвърже отделните функционално-пространствени системи като рекреация; отдых; туризъм; спорт; обслужване; опазване, експониране и социализация на КИН и пр.

2.18. Нарушени територии

Нарушени територии за рекултивация на територията на община Лом са закритите (нефункциониращи) сметища/депа/площадки за отпадъци и терените за добив на полезни изкопаеми.

Към нарушените територии спадат и 36 бр. свлачища на територията на общината.

2.19. Защитени територии

2.19.1. Територии с особена териториално-устройствена защита

Това са територии, определени съгласно чл. 10, ал. (2) от ЗУТ.

2.19.1.1. Санитарно-охранителни зони (СОЗ) около водоизточници

Според информацията, предоставена от Басейнова дирекция за управление на водите Дунавски район с център гр. Плевен (БДУВДР) на територията на община

Лом попадат 2 бр. санитарно-охранителни зони, определени в съответствие с изискванията на Наредба № 3/16.10.2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди (ДВ, бр. 88 от 27 октомври 2000 г.).

№	Заповед за определяне на СОЗ №	Водоползване	Водовземно съоръжение	Тип	Собственост на земите, заети от пояс I на СОЗ	Населено място	Община	Област	Пояс I /площ/ дка.	Пояс II /площ/ дка.	Пояс III /площ/ дка.	Поречие	Координати на водовземното съоръжение		Разрешително №	Водно тяло (по разрешително)
													Координатна система WGS84			
													N	E		
1	СОЗ-118/09.01.07	Ломско пиво	КИ "Менкова чешма"	подземен-незащитен	п общинска	Лом	Лом	Монтана	0,049	39,470	66,180	Дунав	43°49'40,9"	23°13'31,6"	111008825/17.8.07	BG1G00000N2034
2	СОЗ-371/06.02.13	МБАЛ - Лом	ТК АСТРА-Ф ЕООД	подземен-защитен	частна	Лом	Лом	Монтана	0,068	1,075	2,017	Дунав	43°49'36,41"	23°13'57,04"	11590059/20.09.07	BG1G00000N2034

Осъществяването на дейности в границите на санитарно-охранителните зони, определените и предвидени забрани и ограничения са в съответствие с Приложение № 2 към чл.10, ал.1 на Наредба № 3/16.10.2000 г. за защитени или незащитени водни обекти в зависимост от типа на водоизточника.

СОЗ са отразени графично на чертежа по пояси и за тях следва да се спазват определените режими в съответните охранителни пояси в съответствие с издадените заповеди.

За останалите водовземания следва да се учредят СОЗ по съответния законов и нормативен ред.

2.19.1.2. Територии за природозащита

2.19.1.2.1. Защитени територии в община Лом (по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ)):

- **Защитена местност „Рибарници Орсоя”,** местността „Блатото”, землище на град Лом, обявена със Заповед № РД-898/22.11.2001г. на МОСВ (ДВ, бр. 110/2001 г.) и площ от 1503,00 дка, като със Заповед № РД-110/06.02.2012 г. (ДВ, бр. 20/2012 г.) е актуализирана нейната площ на 1471,783 дка. Обявена е с цел опазване и поддържане на популациите на защитени, редки и уязвиви видове от флората и фауната.

2.19.1.2.2. Защитени зони на територията на община Лом (по смисъла на Закона за биологичното разнообразие(ЗБР)):

- **защитена зона BG0000526 „Долно Линево”** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- **защитена зона BG0000519 „Моминбродско блато”** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- **защитена зона BG0000182 „Орсоя”** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- **защитена зона BG0000503 „Река Лом”** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- **защитена зона BG0000503 „Цибър”** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;

- защитена зона BG0002006 „Рибраници Орсоя” за опазване на дивите птици;
- защитена зона BG0002104 „Цибърско блато” за опазване на дивите птици.

2.19.1.2.3. Защитени вековни дървета

По данни, предоставени от РИОСВ – Монтана, на територията на общината има 7 бр. защитени вековни или забележителни дървета, обявени по смисъла на Закона за биологичното разнообразие, както следва:

№ в ДР	Вид	Документ за обявяване	Местонахождение	Възраст	Н (м)	Обиколка на височина 1,3 м
1245	Цер	Заповед №195/19.03.1981 г. на КОПС (ДВ, бр. 34 /1981 г.)	с. Добри дол, общ. Лом (до пътя за манастира)	150	12	2,60 м
1246	Летен дъб		с. Замфир, общ. Лом, местността „Горуня“	300	25	5,90 м
1248	Цер		с. Добри дол, общ. Лом, местността „Под моста“	350	12	4,90 м
1249	Цер		с. Добри дол, общ. Лом, местността „Под моста“	350	25	5,10 м
1251	Цер		с. Добри дол, общ. Лом, местността „Гробище“	150	17	2,10 м
1958	Западен платан	Заповед №РД-564/08.05.2003 г. на МОСВ (ДВ, бр.54/2003 г.)	гр. Лом, общ. Лом – в центъра	120	20	4,00 м
2156	Зимен дъб	Заповед №РД-555/02.08.2017 г. на МОСВ (ДВ, бр.70/2017 г.)	В землището на с. Ковачица, в частен имот	200	20 м	6,60 м

При прилагането на ОУПО за защитените зони и територии следва да се спазват предписанията за опазване, установените режими и допустимите дейности съгласно документите за обявяването и одобряването им и планове за управление (при наличие на такива).

Защитените територии по ЗЗТ и защитените зони по ЗБР (с изключение на ЗЗ BG0000526 „Долно Линево“) са и зони за защита на водите по смисъла на чл.119а, ал.1, т.5 от Закона за водите.

2.19.1.2.4. Зони за защита на водите

По данни, предоставени от Басейнова дирекция „Дунавски район“, зоните за защита на водите са:

Зони за защита на водите	Вид на зоната	В община Лом попада (код) / не попада в зона за защита
чл. 119а, ал. 1, т. 1 от ЗВ	Зона за защита на питейните води от повърхностни водни тела	Не попада
	Зона за защита на питейните води от подземни водни тела	Попада: Всички подземни водни тела са определени като зони за защита на питейните води.
чл. 119а, ал. 1, т. 2 от ЗВ	Зона за отдих и водни спортове	Не попада
чл.119а, ал. 1, т. 3 от ЗВ	Чувствителна зона	Попада
	Нитратно уязвима зона	Попада
чл. 119а, ал. 1, т. 4 от ЗВ	Зона за стопански ценни видове риби	Попада
чл.119а, ал. 1, т. 5 от ЗВ	Защитени територии	Попада: РИБАРНИЦИ ОРСОЯ
	Зона за местообитания	Попада: Орсоя - BG0000182; Моминбродско блато - BG0000519; Река Лом - BG0000503; Цибър - BG0000199.
	Зона за птици	Попада: Рибарници Орсоя - BG0002006; Цибърско блато - BG0002104.

2.19.1.3. Територии за защита и опазване на културно-историческото наследство

- Терени с обекти на КИН
- Зони за археологическо наблюдение
- Охранителни зони на обекти НКЦ

Устройството и режимите на териториите за защита и опазване на КИН са подробно описани в част „Културно наследство“

2.19.2. Територии с режим на превантивна устройствена защита

Това са територии, определени съгласно чл. 10, ал. (3) от ЗУТ.

2.19.2.1. Зони с потенциален риск от природни бедствия и аварии

Това са чувствителни зони, уязвими зони, райони с риск от наводнения, пожари, земетресения, свлачища, снегонавявания. Риск представлява и близостта на АЕЦ „Козлодуй“.

Територията на община Лом попада в район със значителен потенциален риск от наводнения с код BG1_APSFR_DU_001 - Река Дунав, със степен на риск „висок“.

По данни от Басейнова дирекция „Дунавски район“, територията на община Лом попада в уязвима зона и в чувствителна зона.

„Уязвими зони“ са области с определена почвено-геоморфоложка характеристика в близост до водни обекти, при които земеделската дейност води до риск за замърсяване на водите с нитрати. За „чувствителни зони“ са определени водни обекти, в които се цели защита от еутрофикация – явление, което е предизвикано от повишаване на съдържанието във водите на биогенни елементи – азот и фосфор и съответно предизвиква растеж на зелени растения във водите. Това от своя страна води до изчерпване на разтворения кислород във водоприемника и предизвиква вторично замърсяване на водите.

По данни от „Геозащита Плевен“ ЕООД на територията на общината има 36 свлачища, от които едно стабилизирано, 5 потенциални и 30 активни.

Територията на община Лом попада в земетръсен район с възможен интензитет VII степен по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник.

По-детайлно рисковете са описани в част „Рискове от природни бедствия и аварии“ на раздел „Околна среда“.

Превантивните защитни мерки, които следва да се прилагат в зоните с потенциален риск от природни бедствия и аварии, са следните:

- относно свлачищата:
 - отводняване на терените
 - изграждане на укрепителни съоръжения
 - провеждане на залесителни мероприятия с подходящи дървесни видове
 - недопускане на строителни дейности без необходимите геоложки и хидроложки проучвания
- относно наводненията:
 - изпълнение на съдържащата се в ПУРН „Програма от мерки за намаляване на риска от наводнения и неблагоприятните последици по отношение на човешкото здраве, стопанска дейност, околната среда и културното наследство“
 - контрол на водоизпускателните съоръжения и преливниците на язовирите
 - обезопасяване на водните течения след язовирните стени

- поддържане на пропускливостта на речните корита съобразно високите водни нива
- обезопасяване на ниските територии, попадащи в заливните зони на реките
- залесяване на бреговете и заливаемите тераси с подходящи дървесни видове
- изграждане на нови корекции
- изграждане на защитни стени от габиони в комбинация с биологично укрепване
- почистване на речните корита от отложени наноси
- недопускане на ново строителство в заливните зони на водните течения
- относно снегонавяванията:
 - подходящи залесителни мероприятия
 - мероприятия за снегозадържане (защитни прегради на определено разстояние от уязвимите пътни участъци)

При прилагане на ОУПО следва да се отчитат мерките и предписанията на „Общински план за защита при бедствия в община Лом“.

2.19.2.2. Зони с повишена природно-ландшафтна и екологическа стойност

Това са територии, за които в процеса на разработване на ОУПО е установено, че са с повишена природно-ландшафтна и екологическа стойност и следва да се третират и доразвиват като такива. Основно те попадат около водните площи – реките Дунав и Лом, яз. Ковачица, както и защитените територии и зони за природозащита. Предвижда се изграждането на екопътеки и изгледни площадки, както и залесителни мероприятия по одобрен ландшафтно-устройствен план. Инвестиционните проекти следва да включват и част „Озеленяване, паркоустройство и благоустройство“.

2.20. Правила и нормативи за прилагане на ОУПО ЛОМ

Чл. 1. Основна цел на ОУП на община ЛОМ е да предложи условия и решения за създаване на оптимална пространствена и функционална структура за развитие, изграждане и комплексно устройство на общинската територия в хармонично единство на урбанизираните територии със съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия за устойчиво възпроизводство на обществото и за предлагане на възможности за пространственото “вписване” на общината в групата от съседни общини в границите на област Монтана.

Чл. 2. (1) Правилата и нормативите за прилагане на общия устройствен план на община ЛОМ определят изискванията и ограниченията при устройственото планиране на нейната територия.

(2) Неразделна част от настоящите правила и нормативи за прилагане на ОУП са показателите за устройство и застрояване на отделните видове територии,

устройствени зони и самостоятелни терени, както и ограниченията и изискванията при изработване на подробните устройствени планове за устройствените зони и самостоятелните терени, определени в **Приложение № 1А**.

Чл. 3. (1) Общият устройствен план обхваща територията на община ЛОМ в административно-териториалните ѝ граници. Графичната част на плана е изработена в мащаб 1:25 000 за територията на цялата община.

(2) Неразделна част от общия устройствен план са:

1. правилата и нормативите за прилагането му;
2. устройствените режими на териториите с културно – историческо наследство на територията на община ЛОМ (**Приложение № 1Б**);
3. придружаващите го схеми и обяснителни текстове.

Чл.4. (1) В общия устройствен план са определени:

1. Съществуващите и новите граници на урбанизираните територии на населените места и на селищните образувания;
2. Комуникационно-транспортните елементи;
3. Териториите с общо предназначение;
4. Нарушените територии за възстановяване и рекултивация;
5. Защитените територии, в т.ч.:
 - 5.1. защитени територии с особена териториално-устройствена защита;
 - 5.2. територии с режим на превантивна устройствена защита;
 - 5.3. територии за природозащита;
 - 5.4.територии за защита и опазване на културно-историческото наследство;
6. Устройствените зони и териториите с устройствени режими;
7. Терените със самостоятелен устройствен режим.

(2) С общия устройствен план на община ЛОМ се обособяват следните устройствени зони, територии с устройствени режими и терени със самостоятелни устройствени режими:

1. Жилищна устройствена зона с преобладаващо комплексно застрояване (Жк)
2. Жилищна устройствена зона с преобладаващо застрояване със средна височина (Жс)
3. Жилищна устройствена зона с преобладаващо застрояване с малка височина (Жм)

4. Смесена централна устройствена зона (Ц)
5. Устройствена зона за обществено-обслужващи дейности (Оо)
6. Смесена многофункционална устройствена зона (Смф)
7. Смесена многофункционална устройствена зона – разновидност 1 (Смф1)
8. Смесена многофункционална устройствена зона – разновидност 2 (Смф2)
9. Предимно производствена устройствена зона (Пп)
10. Рекреационна устройствена зона за вилен отдих (Ов)
11. Рекреационна устройствена зона за курортни дейности – разновидност 1 (Ок1)
12. Рекреационна устройствена зона за курортни дейности – разновидност 2 (Ок2)
13. Устройствена зона за озеленяване (Оз)
14. Устройствена зона за озеленяване и инженерна инфраструктура (Ози)
15. Устройствена зона за алтернативни земеделски дейности (За)
16. Територии с допустима промяна на предназначението
17. Земеделски територии със забрана за промяна на предназначението
18. Горски територии със забрана за промяна на предназначението
19. Територии, заети от водни площи, със забрана за промяна на предназначението
20. Територии за транспорт и комуникации със забрана за промяна на предназначението
21. Територии, заети от пясъци, мочурища и дерета, със забрана за промяна на предназначението
22. Терени за гробищни паркове
23. Терени за транспортна инфраструктура

- 24. Терени за инженерно-техническа инфраструктура
- 25. Терени на сметища и депа/площадки за отпадъци
- 26. Терени за спорт
- 27. Терени на мини и кариери
- 28. Терени/територии с обекти на културно-историческото наследство (Ткин1, Ткин2, Ткин3, Ткин4)
- 29. Терени с одобрен ПУП извън строителните граници на населените места

Чл.5. Границите на устройствените зони и самостоятелните терени се определят по имотни граници, квартали, трасета на съществуващи и новопроектирани улици и естествени ограничители (пътища, ж.п. линии, водни течения, теренни форми и др. под.).

Чл.6. (1) За определяне на конкретното предназначение, устройство и застрояване на поземлените имоти в новоурбанизираните територии се изработват подробни устройствени планове. Същите следва да бъдат съобразени с изискванията на нормативната уредба за устройство на територии с неурегулирани поземлени имоти и за територии с неприложена първа регулация.

(2) За определяне на конкретната структура и устройство на териториите за алтернативно земеделие (устройствена зона „За“) се изработват специализирани подробни устройствени планове по чл. 111 от ЗУТ.

(3) Проектите по ал.1 и ал.2 се изработват по възлагане на община ЛОМ или от заинтересовани лица след разрешение от кмета на общината и обхващат цели устройствени зони или част от устройствена зона (части от съседни устройствени зони). Минимималният обхват за разработване на ПУП е обособена структурна единица определена в ОУПО ЛОМ и/или обособима по естествени ограничители (съществуващи и новопроектирани улици, теренни форми и др. под.) За доказване на обхвата на проектите исканията за допускането им следва да се придружават от мотивирано предложение за изработване на ПУП и задание съгласно чл. 125 от ЗУТ, чието изработване предхожда възлагането на проекта за подробен устройствен план.

(4) За териториите с проблеми от екологичен, геоложки, социално-етносен и инфраструктурен характер, както и тези с наличие на обекти на

недвижимото културно наследство, към подробните устройствени планове задължително се изготвят специфични правила и нормативи, които се изработват и одобряват заедно с проекта за подробен устройствен план.

- (5) Терени и територии с обекти на недвижимото културно наследство се устройват съобразно правилата и нормативите за прилагане на ОУПО по отношение на културното наследство до провеждане на специализирани проучвания, изработване на режими за опазване и на планове за опазване и управление (ПОУ).
- (6) Линейните обекти и съоръжения на комуникационно-транспортната и инженерно-техническата инфраструктурна мрежи се проектират и изпълняват, съобразени с предписанията на ОУПО ЛОМ и на базата на подробен устройствен план (парцеларен план) и инвестиционни проекти.
- (7) При изработването на ПУП (план за застрояване (ПЗ) или план за регулация и застрояване (ПРЗ)) и инвестиционни проекти за съоръжения на инженерно-техническата инфраструктура, височината на застрояване се определя от функционалните и технологичните изисквания на конкретното съоръжение. В тези случаи не важи ограничението за височина на застрояване, определена с параметрите на устройствената зона, в която попада имотът.
- (8) Промяна на предназначението на поземлени имоти в териториите със забрана за промяна на предназначението се допуска само по изключение за обекти-публична собственост; за имоти, непосредствено тангиращи съществуващи урбанизирани територии; за терените със самостоятелен устройствен режим съгласно чл. 4, ал.2, т.22-28 и за обектите по чл.6, ал.6 от ПН за прилагане на ОУПО. В тези случаи промяната на предназначението се допуска въз основа на ПУП, без да се налага изменение на ОУПО.
- (9) Територии с одобрена кадастрална карта и кадастрални регистри (КККР) и попадащи в „контактни зони“ по смисъла на ЗКИР, се устройват с ПУП в съответствие с установеното с КККР трайно предназначение на съответния имот без да е необходимо изменение на ОУПО.
- (10) За изграждане на оранжерии не се изисква промяна на

предназначението на земеделските земи, съгласно чл.2, ал.(4) от ЗОЗЗ и чл.3, ал.(2) от ППЗОЗЗ.

Чл. 7. При прилагане на ОУПО следва да бъдат спазвани мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от осъществяването на ОУПО, както и мерките за наблюдение и контрол на прилагането на ОУПО, изразени в становището по екологична оценка.

Чл. 8. Всички устройствени планове, инвестиционни проекти и дейности при прилагането на ОУПО следва да се съобразяват с Плановите за управление (ПУ) на териториите за природозащита, Плановите за опазване и управление (ПОУ) на обектите на културно-историческото наследство, Плановите за управление на риска от наводнения (ПУРН) и Плановите за управление на речните басейни (ПУРБ).

Чл. 9. До изработване на подробен устройствен план по чл. 6, ал.1 и ал.2 от правилата и нормативите за прилагане на ОУПО поземлените имоти могат да запазят начина на фактическото си ползване.

Чл. 10. (1) Общината може да придобива имоти – собственост на физически и юридически лица, за устройствени нужди, породени с ОУПО ЛОМ при наличие на подробен устройствен план, разработен в съответствие с ОУПО ЛОМ.

(2) Придобиването на имоти става в съответствие с чл. 205 от ЗУТ и чл.16 на ЗУТ и със ЗОС.

Чл. 11. Предвижданията на ОУПО ЛОМ са задължителни при изготвянето на подробните устройствени планове, съгласно чл. 104, ал. (1) от ЗУТ.

Чл. 10. Общият устройствен план на община ЛОМ може да бъде изменен:

- (1) в случаите, предвидени в чл.134 (1) от ЗУТ;
- (2) за обекти с национално значение;
- (3) за национални обекти по смисъла на Закона за държавната собственост;
- (4) за обекти с регионално значение;
- (5) за обекти от първостепенно значение за общината;
- (6) във връзка с осигуряване на устройствени мерки за защита на НКЦ и на експозиционната им среда от рискови фактори – преки и косвени, свързани с ново строителство за предотвратяване на разрушения в границите им или в охранителните им зони или влияещи върху възприемането на културния и историческия ландшафти;
- (7) във връзка с отменяне по реда на ЗУТ и на ЗКН на проектни разработки по предходни устройствени планове и инвестиционни проекти, които предпоставят риск за опазването и експонирането на структурите на НКН, нарушават характеристиките на културния и исторически ландшафт, които нарушават спецификата на неговия локален и регионален ценностен контекст;

- (8) във връзка с осигуряване на комуникация или съоръжение за достъп до НКЦ;
- (9) във връзка с предвиждане на комплекс от устройствени мерки по разширяване на ценностния контекст и на свързаността на структурите на локалното КН с тези на регионалното за развитие на туристическата инфраструктура на територията на общината.
- (10) вследствие на изработване, одобряване и влизане в сила на ПОУ за обектите на недвижимото културно наследство.

Чл. 11. Влезлите в сила или одобрените до датата на обнародването на заповедта за одобряването на общия устройствен план подробни устройствени планове за територията на община ЛОМ запазват действието си с изключение на случаите по чл. 103а на ЗУТ.

Чл. 12. Настоящите правила и нормативи за прилагане на ОУПО ЛОМ не отменят действащите общи нормативни актове в областта на селищното устройство.

Чл. 13. За неуредените с настоящите правила и нормативи въпроси, свързани с устройството и застрояването на територията на община ЛОМ, се прилагат разпоредбите на Закона за устройство на територията, Закона за защитените територии, Закона за биологичното разнообразие, Закона за културното наследство, подзаконовата нормативна уредба към тях и всички други относими нормативни актове.

3. СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОУПО (примерен модел)

Реализирането на предвижданията на ОУПО Лом налага създаването на цялостна система за управление, осигуряваща осъществяването на петте основни управленски функции – планиране, организация, ръководство, мотивация и контрол.

3.1. Планиране

Планирането следва да се реализира на три равнища.

Първото равнище е стратегическо. В него следва да се включат всички документи, имащи отношение към стратегическото планиране на перспективното развитие на община Лом. Това са:

- Концепцията за пространствено развитие на община Лом (КПРО)
- Общият устройствен план на община Лом (ОУПО)
- Общинският план за развитие 2014-2020г. На общин Лом (ОПР)

Тези документи следва да отчитат насоките, залегнали в стратегическите документи за развитие на област Монтана като:

- Областната стратегия за развитие на област Монтана 2014-2020г.
- Регионалната схема за пространствено развитие на област Монтана

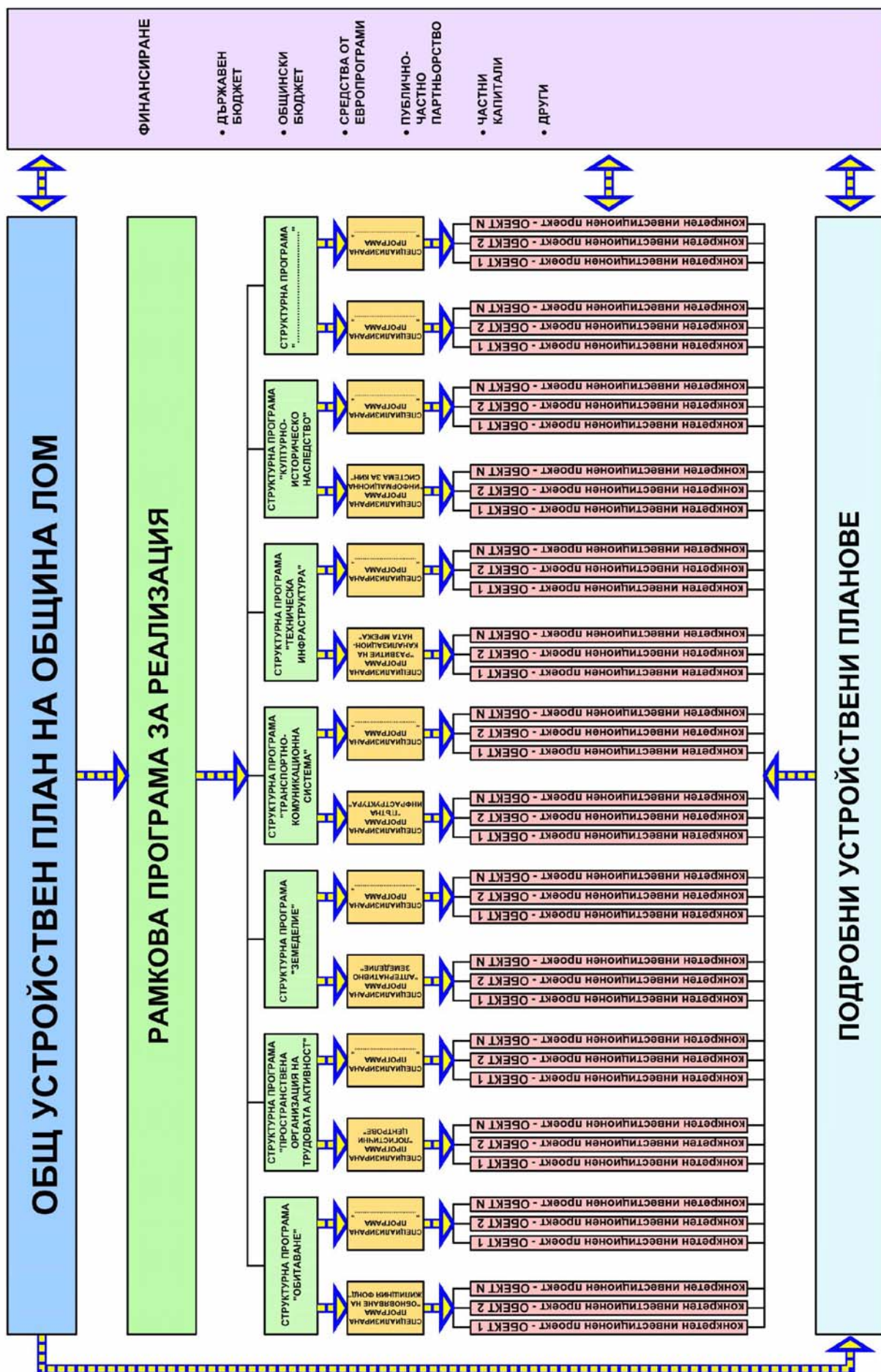
Взаимодействието и връзките между трите документа за стратегическо планиране са показани на **фиг.1** от раздел „Предназначение на ОУПО“.

Второ равнище е оперативното. То включва изготвянето на подробни устройствени планове (ПУП) за тези части от общинската територия, където ще се реализират инвестиционни проекти, съгласно предвижданията на стратегическите документи (ОПР, КПРО и ОУПО).

С ПУП се конкретизира устройството, характера и начина на застрояване, както и параметрите на застрояване на населените места, части от тях или техните земища, в които се предвижда съобразно ОУПО реализиране на инвестиционни инициативи (проекти).

Третото равнище е „реализацията“. То включва изготвянето на система от програми, обособени в две групи:

- Структурни програми
- Специализирани програми

Фиг.16. Механизъм за прилагане на ОУПО.

Структурните програми включват:

- Структурна програма **“Обитаване”**;
- Структурна програма **“Пространствена организация на трудовата активност”**;
- Структурна програма **“Земеделие”**;
- Структурна програма **“Обслужване и центрова система”**;
- Структурна програма **“Спорт, отдих и екология”**;
- Структурна програма **“Културно-историческо наследство”**;
- Структурна програма **“Транспортно комуникационна система”**;
- Структурна програма **“Техническа инфраструктура”**;
- други

Структурните програми се прецизират с поредица от **специализирани програми**:

- Специализирана програма **“Жилищна политика”**;
- Специализирана програма **“Обновяване на жилищния фонд ”**;
- Специализирана програма **“Социални жилища”**;
- Специализирана програма **“Нови производствени зони и комплекси”**;
- Специализирана програма **“Логистични центрове”**;
- Специализирана програма **“Алтернативно земеделие”**;
- Специализирана програма **“Политики в развитието на социалната инфраструктура и обслужващите дейности”**;
- Специализирана програма **“Вторични обществено-обслужващи центрове – селата в общината”**;
- Специализирана програма **“Обновяване на централното ядро на гр. Лом”**;
- Специализирана програма **“Спорт ”**;
- Специализирана програма **“Развитие на разнообразни форми за отдих в селищната и околоселищната среда”**;
- Специализирана програма **“Създаване на селищна среда за нормално предвижване на лица с нарушени двигателни способности”**;
- Специализирана програма **“Информационна система за КИН”**;
- Специализирана програма **“Териториално управление на системата от културните, историческите и природните ценности на територията на община Лом”**;

- Специализирана програма **“Пешеходно и велосипедно алеино движение в община Лом”**;
- Специализирана програма **“Кадастрална карта на община Лом”**;
- Специализирана програма **“ВиК мрежи и тяхното развитие”**;
- Специализирана програма **“Електропреносни мрежи и тяхното развитие”**;
- Специализирана програма **“Алтернативни източници на енергия”**;
- **други**

3.2. Организация и ръководство

За реализиране на заложените в плановете и програмите предвиждания за прилагане на ОУП Ломе необходимо осигуряването на адекватни управленски структури в общинската администрация- съществуващите и новосъздадени, имащи преки ангажименти към осъществяване на плановия документ.

Съгласно Закона за устройство на територията (ЗУТ) и подзаконовите нормативни актове и наредби са документите, които уреждат обществените отношения, свързани с устройството на територията в Република България (чл.1, ал. 2 от ЗУТ). В същия закон са регламентирани правата и отговорностите на отделните звена на национално, регионално и местно ниво в този процес. Според него отговорностите са разпределени по следния начин:

- Областният управител провежда държавната политика за устройство на територията в съответната област (ЗУТ, чл.4, ал. 1) .
- В зависимост от устройствените цели и задачи от областно и междуобщинско значение областният управител може да назначава областен експертен съвет по устройство на територията и да организира неговата дейност за изпълнение на функциите, предоставени му с този закон. Съставът на областния експертен съвет се определя според характера на разглеждания проект (ЗУТ, чл.4, ал.2).
- Общинските съвети и кметовете на общините в рамките на предоставената им компетентност определят политиката и осъществяват дейности по устройство на територията на съответната община (ЗУТ, чл.5, ал. 1).
- В общините и в районите на Столичната община и на градовете с районно деление се назначават главни архитекти по трудово или по служебно правоотношение въз основа на конкурс. За главни архитекти се назначават лица с придобита пълна проектантска правоспособност или които имат необходимия стаж за придобиването ѝ (ЗУТ, чл. 5, ал.2)
- Главният архитект ръководи, координира и контролира дейностите по устройственото планиране, проектирането и строителството на съответната територия, координира и контролира дейността на звената за изпълнение на функциите на ЗУТ и издава административни актове съобразно правомощията, предоставени му по същия закон. Главният архитект на общината координира и

контролира дейността на главните архитекти на райони (ЗУТ, чл. 5, ал. 3) .

- Кметът на общината (района) назначава общински (районен) експертен съвет по устройство на територията. (ЗУТ, чл. 5, ал. 4) Той организира поддържането на архив на одобрените устройствени планове и измененията им, архив на издадените строителни книжа, регистър на всички решения за изработване на подробни устройствени планове и на измененията им, регистър на издадените разрешения за строеж и регистър на въведените в експлоатация строежи (ЗУТ, чл. 5, ал. 5).
- **Министърът на регионалното развитие и благоустройството** и областните управители изпращат за съхранение в архива на общината копия от влезлите в сила актове, издадени от тях, за обекти на територията на съответната община (ЗУТ, чл. 5, ал. 7) .
- Националният експертен съвет по устройство на територията и регионална политика, областните и общинските (районните) експертни съвети по устройство на територията извършват консултативна и експертна дейност (ЗУТ, чл. 6, ал. 1). В състава на експертните съвети могат да се включват и специалисти извън администрацията, към която са създадени (ЗУТ, чл. 6, ал. 2), както и представители на специализираните контролни и съгласувателни органи, когато тяхното становище, решение или разрешение се изисква по закон (ЗУТ, чл. 6, ал. 3).
- Общинският експертен съвет взема решения за правилата и нормативите по устройство на територията в границите на общината. Той е органът, който приема проектите за Общи устройствени планове (ЗУТ, чл.127, ал.3) и подробни устройствени планове (ЗУТ,чл. 128,ал.2).
- Общинската техническа служба съхранява и предоставя информация за техническите и нормативни параметри на общинската територия на кмета на общината, главния архитект и службата по кадастъра. Това звено е пряко свързано с инвестиционния процес. Основните дейности, характерни за Общинската техническа служба са: издаване на скици на поземлени имоти и строителни линии за инвестиционни проекти, както и узаконяване и одобрение на строителни обекти. По своята същност тя не е компетентна по всички въпроси на устройствената дейност на различните равнища. **Това налага необходимостта от организиране на самостоятелно звено, което да изследва, изпреварващо да планира и проектира и да подпомага дейността на Общинския експертен съвет в сферата на градоустройствените процеси.**

Съществено участие в управлението на ОУПО имат **гражданското общество и неправителствените организации.**

Гражданските сдружения имат редица обществени и политически функции. От тях принос в управлението на ОУПО най- вече имат:

- Контрол върху дейността на администрацията;
- Защищаването на обществения интерес;

- Защитаването на правата на социални и дискриминирани групи, включително малцинства;
- Подпомагане на социалната интеграция;
- Инициране на обществени промени, например законодателни;
- Същественото им влияние при Обществените обсъждания на планове и програми;

Допълващата им функция на дейността на публичната администрация в различни области – устройство на територията, образование, култура, здравеопазване и социални дейности.

В последните години се забелязва тенденция на сътрудничество между управляващите институции и гражданските сдружения и НПО. Държавата преодолява тоталния си негативизъм към НПО и започва да ги използва като коректив на политиката си и източник на опит и обучение, който допълва съществуващата в същата сфера експертиза на правителството. Партньорствата се изграждат около усвояването на нематериалните ресурси на НПО (знания, опит, информация, мрежи и контакти). Макар правителството да твърди, че държи на партньорството с НПО, то най-сериозният принос, който очаква от тези организации е да предават правителствените послания на целевите групи чрез собствените си контакти и мрежи. НПО опродължават да твърдят, че държавните институции приемат само формално ангажимента си за партньорство и не смятат НПО за важен участник в разработването на нормативна база или обществена политика. Затова преобладаващото усещане в НПО е на неудовлетвореност от досегашните партньорства с институциите на национално равнище. Отношението на държавните институции в повечето случаи е враждебно или покровителствено.

Необходимо е да се отчете, че истинското демократизиране на местната власт е свързано с укрепване и усъвършенстване самостоятелността на местните органи на власт при активна обществена подкрепа. Развитието на местната демокрация е немислимо без участието на населението, живеещо на територията на община Лом. По настоящем обществеността не е ангажирана активно при формиране на общинската политика, което води до непълноценно използване на местен човешки потенциал. Увеличаване на участието на гражданите във формирането на общинска политика и вземане на решения по приоритетни за общината въпроси може да се постигне и чрез участието на НПО. Необходимо е общинското ръководство да се ангажира с този дълъг процес, който включва в себе си обществени дебати, дискусии и внимателно разглеждане на много аспекти на управлението и на неговите разходи, на икономиката на града и на качеството на живота.

Условията за партниране са:

- Трябва да има желание от страна на властта да води диалог с гражданите ;
- Гражданството трябва да има достъп до вярна, актуална и разбираема информация;
- Гражданите трябва да са готови да предлагат решения;

- Трябва да бъдат създадени правила и процедури за водене на диалога;
- Трябва да се намери посредник между управляващия орган и ГО/ НПО, които да съумее да преведе информационните потоци от управляващите на разбираемия език на управляваните.

3.3. Мотивация

След като се формира структурата на управлението на проекта следва да се реши въпросът с мотивацията на участниците в процеса, да се избере най-подходящият подход за стимулиране на актьорите да изпълнят задълженията си по проекта в срок и качествено. В този етап е необходимо прецизно да се отчете йерархичната зависимост между позицията на експерта в структурата на управление на проекта и възможностите за неговата мотивация за изпълнение на поетите ангажименти. Механизмите за стимулиране ангажираността на участниците могат да се разгледат в четири групи: финансови, управленски, психологически и социални. Съществуват много теории за актуализация на личността и мотивацията. Към всички тях са отправени редица критики. За целите на устройственото планиране може да се приложат някои от акцентите в теорията за себеактуализацията на А. Маслоу, а именно твърдението, че „потребностите на предходните по-ниски равнища е необходимо да бъдат задоволени, за да се появи мотивация за задоволяване потребност от по-горно равнище”.

Прилагането на различни мотивационни подходи гарантира изпълнението на планираните цели и задачи на управлението.

3.4. Система за мониторинг/контрол

Като елемент на системата за управление е и мониторинга на процесите на реализация на ОУП. Важни нейни изисквания са регулярните отчети на Кмета или на оторизиран от него заместник- кмет за реализацията на устройствените решения. Системата за мониторинг служи и за аргументиране на необходимостта от периодични актуализации на ОУП.

3.5. Източници за финансиране на програмите и проектите

Механизмът за финансиране на програмите и проектите, чрез които ще се реализира ОУП на община Лом следва да бъде разглеждан от гледна точка на връзките на ОУПО с другите стратегически и планови документи, имащи отношение към развитието на общината – Регионалният план за развитие на Северозападния район, Стратегията за развитие на област Монтана и ОПР. Финансирането на някои от програмите и проектите, заложи в индикативните таблици съдържащи се в посочените планови и стратегически документи изисква наличието на съответните устройствени предпоставки и условия, заложи в ОУПО Лом.

Финансирането на програмите и проектите, чрез които ще се реализира ОУПО Лом може да се осъществява по няколко направления (финансови източника):

- Чрез Общинския бюджет;
- Чрез Националните Оперативни програми, финансирани от структурните фондове на Европейския съюз
- По линия на публично-частното партньорство.

По линия на общинския бюджет основно ще се финансират програми и проекти, които са основно с прединвестиционен характер, както и с организационно-управленски и планов характер. Финансирането на проекти с прединвестиционен характер (вкл. и процедури по отчуждаване) също се предвижда да се осъществява от бюджета на общината. С бюджетни средства на община Лом ще се съфинансират и проекти с инвестиционен характер, които ще кандидатстват за финансиране от Оперативните програми и други донорски програми за България.

Финансирането на Програмите и включените в тях проекти с инвестиционен характер, имащи отношение към ОУПО Лом, ще се реализира основно по **Програма за развитие на селските райони 2014-2020, ОП “Околна среда” 2014-2020; ОП “Иновации и конкурентоспособност” 2014-2020, ОП “Развитие на човешките ресурси” 2014-2020, ОП “Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020, ОП “Добро управление” 2014-2020 и др.** Важно предварително условие за такова финансиране е тези програми и проекти да бъдат включени в Индикативните таблици на Регионалния план на Северозападния район за планиране, Областната стратегия на област Монтана (което вече се изисква при тяхната актуализация) и в Общинския план за развитие на община Лом. Друго необходимо предварително изискване за подобно финансиране е наличието на актуален Общ устройствен план, с който да се създават устройствени условия и предпоставки за реализацията на програмите и проектите, които кандидатстват за финансиране.

Проекти с инвестиционен характер, които имат отношение към реализацията на ОУПО – Лом могат да бъдат финансирани и по линия на публично-частното партньорство.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За да се превърне ОУПО в реално работеща система за управление на урбанизационните процеси в общината, е необходимо разработването на Програма за неговата реализация. Тази програма следва да структурира и илюстрира заложените в ОУПО урбанистични намеси в отделните територии в ясна и логична схема за практическа реализация на идеите.

Програмата за реализация на ОУПО следва да се диференцира на отделни структурни програми, съответстващи на различните функционални направления - обитаване, труд, отдих и туризъм, обществено обслужване, техническа инфраструктура и други специфични тематични направления, характерни за разглежданата територия (по преценка на разработващия колектив). **Всяка от тези структурни програми би следвало да е съставена от набор от специализирани програми за реализация.** Например – Структурна програма „Обитаване” може да включва следната съвкупност от специализирани програми: „Санитаране на жилищни сгради”, „Реконструкция на амортизирания жилищен фонд в териториите, населени с малцинствени групи”, „Изграждане на социални жилища” и др. Конкретният набор и формулировка на структурните и специализираните програми зависи от спецификата и проблемите на разглежданата територия, но **при всички случаи се запазва йерархичната връзка от общото към частното: програма за реализация – структурна програма – специализирана програма.**

Реализацията на всяка отделна специализирана програма спомага за реализацията на цялостната структурна програма, а тя от своя страна има своя принос за реализацията на общия устройствен план на общината.

Програмата за реализация на ОУПО е предназначена да координира действията на всички структури, имащи отношение към развитието и устройството на разглежданата територия. На първо място това са Общинският съвет, Кметът и общинската администрация, които провеждат политиката в устройственото планиране на общинско ниво. Освен тях, в процеса на управление на урбанизационните процеси в общината се включват и други структури на местното самоуправление и местната администрация, гражданите и неправителствените организации, бизнесът и частният сектор.

При разработването на Програма за реализация на ОУПО следва да се осигурят условия за прилагането на интегриран подход за устойчиво социално-икономическо и пространствено развитие на разглежданата територия.

В структурно отношение **Програмата за реализация на ОУП на община Лом** следва да включва:

- **набор от конкретни мероприятия**, заложиени за изпълнение в рамките на съответната програма за реализация на ОУПО (препоръчително е тези мероприятия да са диференцирани по сектори, функционални системи и проблемни направления);
- **отношение на всяко едно от мероприятията към оперативните цели** на Областната стратегия за развитие на област Монтана, Общинския план за развитие на община Лом, както и на други стратегии и програми, свързани с устройственото развитие на територията;
- **отговорните институции** (по възможност и конкретните териториални структурни звена в тях), които имат ангажимент към изпълнението на съответното мероприятие;
- **сроковете за реализация** на мероприятието;
- **необходимите финансови ресурси** и основните източници за тяхното осигуряване;
- **очаквани ефекти** от реализацията на мероприятието.

Подобна програма за реализация следва да бъде изготвяна за всеки следващ мандат от управлението на местната власт. По този начин органите на местното самоуправление и местната администрация се ангажират да изпълнят набор от конкретни цели и задачи, заложиени в ОУПО. Контролът върху прилагането на Програмата за реализация на ОУПО следва да се осъществява посредством представянето на ежегодни доклади за изпълнението на плана пред съответните оторизирани органи и гражданското общество.

Основна роля в този процес е на Кмета на общината. Това е заложиено и в нормативната уредба на страната. Съгласно **чл.127, ал. (9)** от ЗУТ „Кметът на общината представя за приемане от Общинския съвет ежегоден доклад за изпълнението на Общия устройствен план на общината и прави предложения за изменение на плана, ако такова се налага.”

Наличието на Програма за реализация на ОУПО гарантира успешното прилагане на плана през целия жизнен цикъл на прогнозния му хоризонт на действие.

5. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

- Община Лом
- МРРБ
- МЗХ
- МО
- МЕ
- МВР
- АГКК
- РИОСВ – Монтана
- РЗИ – Монтана
- Басейнова дирекция „Дунавски район“
- АПИ
- ОПУ – Монтана
- НКЖИ
- НИНКН
- НАИМ – БАН
- РИМ – Монтана
- ИМ – Лом
- областен регистър „Военни паметници“ в област Монтана
- Областна дирекция „Земеделие“
- Регионална дирекция по горите – Берковица
- ВИК – Монтана
- ЧЕЗ – Разпределение България АД
- ЕСО ЕАД
- Булгартрансгаз
- Булсатком
- Мтел
- Теленор
- Виваком
- Гражданска въздухоплавателна администрация
- Агенция „Морска администрация“
- „Геозащита“ ЕООД - Плевен
- Напоителни системи
- НСИ
- Агенция по заетостта
- Агенция за социално подпомагане
- Планово задание и опорен план за изработване на ОУПО Лом
- Общински план за развитие на община Лом 2014-2020г.
- Програма за развитие на туризма на община Лом 2014-2020г.
- Областна стратегия за развитие на област Монтана
- Закон за устройство на територията (ЗУТ);
- Наредба №8 за обема и съдържанието на устройствените планове;
- Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони;

- Закон за регионалното развитие;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за защитените територии;
- Закон за културното наследство;
- Закон за биологичното разнообразие;
- Закон за водите;
- Закон за горите;
- Закон за собствеността и ползването на земеделските земи;
- Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд;
- Закон за опазване на земеделските земи;
- Закон за туризма;
- Закон за административно-териториалното устройство на Република България;
- Закон за пътищата;
- други нормативни (законови и подзаконови) документи
- Европейска конвенция за ландшафта
- Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство
- <http://lom.gymnasium-lom.com/>
- <http://www.muzei.lom.bg/>
- <http://wikimapia.org/#lang=en&lat=43.806535&lon=23.313675&z=12&m=b>
- Анкетни карти
- други

6. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1А: Правила и нормативи за устройство и застрояване

Приложение 1Б: Устройство на териториите с културно-историческо наследство

Приложение 1В: Таблица с единна номерация на НКЦ за целите на ОУПО